

LÉVAY JÓZSEF KÖLTEMÉNYEI
ELSŐ KÖTET

LÉVAY JÓZSEF KÖLTEMÉNYEI

ELSŐ KÖTET

Szerkesztette
és a bevezető tanulmányt írta
PORKOLÁB TIBOR

A szövegeket gondozta
TÓTH PÉTER

II. Rákóczi Ferenc Könyvtár – Miskolci Egyetem
Miskolc, 2025

KÉSZÜLT A MISKOLCI EGYETEM BTK
MAGYAR NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

A kötet a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára
alapításának 200 éves évfordulója,
az MTA200 ünnepi programsorozata keretében,
az Akadémia támogatásával jelent meg.

Lektorálta
KOLESZÁR KRISZTIÁN

© Porkoláb Tibor, 2025
© Tóth Péter, 2025
© II. Rákóczi Ferenc Könyvtár, 2025
© Miskolci Egyetem, 2025

Felelős kiadó
Varga Gábor, a II. Rákóczi Ferenc Könyvtár igazgatója,
Prof. Dr. Horváth Zita, a Miskolci Egyetem rektora

Készült a Kapitális Nyomdaipari Kft.-ben Debrecenben,
2025-ben 700 példányban
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

ISBN 978-963-9645-18-9

TARTALOM

ELSŐ KÖTET * KÖLTEMÉNYEK 1846–1880

LÉVAY JÓZSEF KÖLTEMÉNYEINEK FORRÁSKIADÁSA

Lévay-bicentenárium.....	7
Lévay József gyűjteményes kötetei – kiadás- és fogadtatástörténeti áttekintés (1850–1925).....	7
A szerkesztés és a szöveggondozás elvei.....	43
Rövidítések	53

KÖLTEMÉNYEK

1846–1853	61
<i>A műzsa búcsúja</i> (1909) 1848–1849 függelékében közölt költemények	167
Függelék 1. A <i>Költeményekből</i> (1852) az <i>Összes költeményekbe</i> (1881) fel nem vett költemények	183
1854–1864	229
Függelék 2. Az <i>Ujabb költeményekből</i> (1856) az <i>Összes költeményekbe</i> (1881) fel nem vett költemények	408
1865–1880	417

MÁSODIK KÖTET * KÖLTEMÉNYEK 1881–1918

KÖLTEMÉNYEK

1881–1897	9
1898–1908	183
1909–1918	321
Forgácsok a költő <i>Tárva</i> -könyvéből.....	403
Jegyzetek.....	419

MUTATÓK

Címmutató.....	441
Személynév-mutató.....	454

LÉVAY JÓZSEF KÖLTEMÉNYEINEK FORRÁSKIADÁSA

LÉVAY-BICENTENÁRIUM

E szövegkiadás Lévy József születésének 200. évfordulójára készült. A bicentenárium kínálta fel a lehetőséget (és jelentett egyben súlyos kötelezettséget), hogy immár évszázados adósságot törlesztve megjelenjen az a verskorpusz, amely hat szerzői gyűjtemény és egy posztumusz kötet anyagából áll össze.¹ A Lévy-költeményeknek mind-ezidáig nem volt úgynevezett összkiadása, sőt válogatott kiadásként is csupán a *Lévy József verseiből* címmel a *Magyar Klasszikusok*-sorozatban közreadott gyűjteményt (1934) tarthatjuk számon.² A közelmúltban ugyan napvilágot láttak kisebb, füzetszerű válogatások, ám ezek legfeljebb lokális (hiánypótló) szereppel bírnak: a *Völgyben maradtam. Lévy József verseiből* negyvennégy költeményt közöl (a *Magyar Klasszikusok*-féle válogatást tovább szelektálva),³ a Mezey István grafikáival együtt kiadott *Lévy József verseiben* harmincegy költemény olvasható (forrásmegjelölés nélkül).⁴ Az új évezredben már tudományos igényű forráskiadások is megjelentek – ezek egyikében hozzáférhetővé váltak Lévy kommemorációs (szónoki) szövegei, így tucatnyi emlékdátuma is.⁵ E sorozat folytatásaként cél- és időszerűnek látszott egy olyan összkiadás elkészítése, amely szövegkritikai-filológiai tudatossággal teszi közzé a szerző által kötetekbe gyűjtött, azaz áthagyományozandónak tekintett verskorpuszt – kiegészítve a Voinovich Géza által gondozott, posztumusz *Utolsó versekkel*.

Vállalkozásunkhoz tehát a Lévy-bicentenárium biztosította az ösztönző társadalmi kereteket, a nélkülözhetetlen szakmai és anyagi támogatást. Itt mondunk köszönetet a kiadást jórészt finanszírozó MTA200 Elnöki Bizottságnak, a kiadói feladatokat ellátó II. Rákóczi Ferenc Könyvtárnak és Miskolci Egyetemnek, valamint az emlékév programkínálatát koordináló, a közreműködő tudományos és közművelődési intézményeket összefogó Lévy200 Emlékbizottságnak.

LÉVAY JÓZSEF VERSGYŰJTEMÉNYEI – KIADÁS- ÉS FOGADTATÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS (1850–1925)

Emlékdalok De La Grange Asszonyának (1850)

Lévy József első versgyűjteménye 1850 októberében jelenik meg a nyomtatott nyilvánosságban: az *Emlékdalok De La Grange Asszonyának* című, tizenegy költeményt tartalmazó füzetet Emich Gusztáv adja ki.⁶ A költemények címzettje Anne de La Grange

¹ LÉVAY 1850; LÉVAY 1852; LÉVAY 1856; LÉVAY 1881; LÉVAY 1897; LÉVAY 1909; LÉVAY 1925.

² LÉVAY 1834. A Voinovich Géza – korábban már többször is közölt – tanulmányával bevezetett verseskötetben nincs feltüntetve a szerkesztő-sajtó alá rendező neve.

³ LÉVAY 1987.

⁴ LÉVAY 1993.

⁵ LÉVAY 2018. A sorozatot Lévy naplójának forráskiadása nyitotta: LÉVAY 2001.

⁶ LÉVAY 1850.

(1825–1905) európai hírű francia koloratúrszoprán operaénekesnő, aki a nehéz anyagi helyzetben lévő Nemzeti Színház vendégművészeként 1850. május 25-én érkezik Pestre, és varázsolja el a lelkes közönséget csaknem fél éven át. Szerződésének hátterére és fellépéseire így tekint vissza a Fővárosi Lapok 1881. április 15-i száma:

E nagyszükségben, csaknem a bukás szélén, „A próféta” segített. Egy nagy művésznő, *Lagrange asszony* jött hozzánk, énekművészetét és rokonszenvét diadalmasan hirdetni ez opera Fides szerepében. – Noha félig francia, félig lengyel lévén – nyelvünknek annak előtte híré sem hallá, röstelt volna e gyászban levő nemzethez idegen nyelven szólni s magyar szöveggel énekelt, (még Bécsben tanítá be rá Frankenburg Adolf), s ez csak teljesebbé tette fényes sikerét. Ujra tódult a közönség a nemzeti színházba, tapsolt, lelkesedett; a pénztár telt, az anyagi baj kevesedett. A vendégművésznő, ki rokonszenvének betetőzéseül a „Hunyadi László” Szilágyi Erzsébetet is énekelte, ünnepeltetés tárgya lett az akkor oly szomorú fővárosban. Az ifjabb nemzedék egyik jeles költője: Léway József, egész költeményfűzért irt és adott ki róla; arcképe pompázott kirakatokban és szalonokban s emléke sokáig igen élénken élt a nemzeti színháznál.

Frankenburg Adolf *Bécsi élményeim* című munkájának első kötetében (XXVII. fejezet) idézi fel az énekesnő pesti vendégjátékát:⁷

Valami huszonhatszor adták a „Prófétát”-t, s a részvét inkább növekedőben mint apadóban volt. Minden újabb előadás után szinte hajtóvadászatot tartottak a belépti jegyekre, s Lagrange asszonnyal ötször is meg kellett újítani a szerződést, annyira ostromolták őt minden oldalról, hogy maradjon. A költsézt is hódolt neki: Léway József egy füzet költeményt irt hozzá. Hatodfél hónapig mulatott Pesten, s ez idő alatt a „Szevillai borbély”, „Lucia”, „Próféta”, „Macbeth”, „Mária Rohan”, „Ilka”, s „Hunyady László” operákban mindössze hatvanszor lépett föl, ide nem számítva a különféle jótékony célú hangversenyeket, melyekben ingyen résztvenni szíveskedett. [...] „Hunyady László”-ban „Erzsébet” szerepében lépett föl; öltözkék a magyar nemzeti színház készítette, s oly fényes volt, a milyent még színpadunkon nem láttunk. A siker, mint előre lehetett képzelné, nagyszerű volt, s az új dal, melyet Erkel külön irt Lagrange számára [...], bő alkalmat nyújtott e jeles művésznőnek hangterjedelmét a legragyogóbb színben kitüntetni. Föllépett e szerepben mindössze tizenkétszer, s ugyanezt választá utolsó vendégjátékául (november 13-dikán) az énekkarszemélyzet javára.

Az „új dal” egy olyan koloratúrszoprán ária, amelyet Erkel Ferenc kifejezetten a művésznő számára komponál és illeszt be az operába. A La Grange-áriaként ismert bravúrdarab kottáját a Treichlinger-féle kiadó meg is jelenteti.⁸ A „fényes” öltözkék pedig Barabás Miklós litográfiája örökíti meg. A kép felirata: „Stankovitsné, született DE LA GRANGE ANNA mint »SZILÁGYI ERZSÉBET« Erkel Ferencz »Hunyadi László« czimű operája 2^{ik} Felv-nak 1° jelenetében.”⁹ A *Hunyadi László* komponistája mellett librettistája, Egressy Béni is külön zenedarabbal fejezi ki hódolatát de La

⁷ FRANKENBURG 1883, 205–206. A Szilágyi Erzsébet szerepében színpadra lépő művésznő ünnepléséről Frankenburg a Hf 1850. júl. 19-i számában megjelent tudósítás alapján számol be: „»Hunyadi László« olly nagy tolongást idézett elő, minőt még a »Próféta« sem birt okozni [...] A sikerről röviden csak annyit mondunk, hogy az a legvérmesb várakozásokat is messze túlhaladta minden tekintetben. Az új dal, mit Erkel külön La Grangenő [!] számára irt, alkalmat nyujta e rendkívüli művésznőnek csodával határos hangterjedelmét még ragyogóbb színben tüntetni ki, s a közönség lelkesülése határtalan vala.”

⁸ ERKEL 1850.

⁹ OSZK Digitális Képtár – azonosító: DKA-000749.

Grange asszony iránt.¹⁰ Az ugyancsak virtuóz képességeket igénylő négyszakaszos dalt a művésznő *A sevillei borbély* éneklecke-jelenetében 1850. szeptember 8-án elő is adja.¹¹

Lévay, aki az 1850-es évek elején a Pesti Napló újdondásként próbál költői karriert építeni Pesten, rendszeres látogatója a Nemzeti Színház előadásainak. Anne de La Grange énekművészete azonnal magával ragadja – ahogy erre önéletrajzában (1899) is kitekint: „Nem volt már fiatal, virágai elhervadtak. Szép sem volt. [...] Midőn énekelt, egész lénye megváltozott előttünk, valami szép, valami magasztos, és fenséges vonást nyert s magával ragadta a közönséget. Reám is rendkívüli hatást gyakorolt nemcsak éneke, hanem annak meggondolása is, hogy ő abból a szabad hazából érkezett hozzánk, hol a mi száműzött honfitársaink menedéket és barátságos fogadtatást találtak. Ekként lelkesülve *Emlékdalokat* írtam a híres művésznőnek, melyek közül némelyikben a honvágy, az elnyomott haza és a szabadság húrjai zendültek meg. Egy párat kitiltott a füzetből a rendőrség.”¹² A Pesti Napló először október 10-én közli a tipográfusi értesítést: „EMICH G. könyvkereskedésében kapható: EMLÉKDALOK DE LA GRANGE ASSZONYNAK. Irta LÉVAI JÓZSEF. Pest, 1850. n8r. diszes kiadásban; ára, fűzve, 10 kr. peng.” Október 21-én viszont már arról ad hírt a lap, hogy „a rendőrség tegnapelőtt betiltotta” a füzetet, „a könyvkereskedésben és a szerzőnél talált példányok lefoglaltattak”. Lévay egyfelől erre a hatósági eljárásra utalhat 1851. augusztus 3-án Arany Jánosnak írt levelében: „én a mult évben De la Grange dalművésznőnek ajánlva néhány költeményt adtam ki. Megbántam így is, amugy is.”¹³ Csalódottsága másfelől a Szilágyi Sándor által szerkesztett Pesti Röpirvek 1850. november 17-i számában közölt paródiára vezethető vissza. Az *Emlékdalok Tom Poucehoz* című, a Lévay-füzet szerkezetét imitáló gúnyvers-fűzér a szerzőt „Babszem János”-sá fokozza le, csodálatának tárgyát pedig egy – akkoriban Bécs és Pozsony után Pesten is fellépő – csupán 25 hüvelykre nőtt kisemberrel cseréli fel. A Pesti Röpirvek október 20-án tudósít a „kicsi piczi emberke” Pestre érkezéséről: „Tom Pouce Pesten van, Tom Pouce holnap föl fog lépni a német színházban, az a híres generál Tom Pouce, az ő híres pantomim társaságával! Látni fogjuk korunknak egy törpeségét, mely előttünk még újdonság, akkor midőn annyi törpeségét megszoktuk már látni. Látni fogjuk azt a kis babszem Jankót, a kihez hasonló szellemileg csak népregéinkben fordul elő, de annál *több* az életben.”¹⁴ Tom Pouce *vendégjátéka* tehát hatásosan kiaknázzható párhuzamot kínál a Lévay-paródiához, amelynek szarkazmusba hajló szövegét érdemes teljes terjedelmében idézni:

A napokban egy levelet kaptunk, alább következő dalokkal megterhelve. A versek ugyan nem ének egy fagarast, azonban részint a szerző közelismerést kivívott neve iránti tekintetből, részint a megénekelt személyiség iránti deferenciából jónak láttuk azokat közleni:

¹⁰ Röpirves kottáját lásd: EGRESSY 1850.

¹¹ SZIKLAVÁRI 2012, 31.

¹² LÉVAY 1935, 27.

¹³ ARANY 1975, 381.

¹⁴ A „kétlábnyi kis admirál”-ról lásd még a PN 1850. okt. 15-i számában megjelent tudósítást.

EMLEKDALOK Tom Poucehoz. Irta Babszem János.

Tisztelt szerkesztő úr kéretik e verseket a megtisztelt egyéniséghez alkalmazott apró betűkkel nyomatni, hogy ő is elolvashassa. Előfizetési árra a legutolsó pesti vásárra okvetlenül megjelenendő műnek fél kis pénz. Bolti árra még kisebb leend.

I.

Ni!

Mi?

Látszik ottan

A sarokban?

Talán valami nagy dongó?

Vagy valami kicsi pongó?

Tán a troglodithok ivadéka?

Vagy egy szinpadra hozott leveli béka?...

Semmi dongó, – semmi pongó! –

Semmi béka, semmi greca!

Ez ő!

A lengedező

Tom Púsz

Hüvelyk húsz...

II.

Oh vajha én olyan kicsiny lehetnék

Miként te vagy.

Termetre olly csekély

És hírre nagy.

És hogyha olly kicsiny lehetnék

Miként te vagy

Szállást tartanom nem kelletnék,

A kályhacsőben laknám,

Hogy ha fagy.

III.

Miért az istenek

Ollyan kegyetlenek,

Hogy az embert nem hagyják nőni lefelé?

Az ember legalább a világon,

Akkor úgy fogna ki,

Hogy a ki nem lehet igen nagy

Lenne igen kicsi.

IV.

Ifjú barátom, el ne bizd magad

Mivel most olly nagy szerepel játszol.

A világ most téged ragad,

Mert hogy épen alig látszol.

De gondolj reá és reméj,

Mikép jöhet majd valaki

Ki híred azzal öli meg,

Hogy épen nem fog látszani.

V.

Ha én vállaidra szárnyakat rakhatnék,

S látnálak repülni a napfényes égen,

Igy kiáltnék hozzád elragadtatással:
„Szállj ide! szállj ide! szállj az én orromra,
Szállj az én orromra – óh mennyei szúnyog!”

VI.

Ha ez a nagy idomtalan világ
Hozzá akarná alkalmazni magát,
Az a nagy Svábhegy oda át
Czukorsüvegé lenne legott.
S ez a hosszú Duna,
Csatornává, melyben esővíz foly.
S a nagy linea hajók
Lennének iskátula-fedők,
És az atlanti tenger
Egy becsületes fürdőkád.
Te magad pedig lennél admiralis,
S vernéd a rengeteg muszkákat,
Azokat tudniillik: Kiket magyarul legyeknek hínak.

VII.

Ha jól emlékezem reá
A halhatatlan Hugó Károly
Volt, a ki egykor azt kívánta,
Hogy bár lehetne ő pipiske*,
Melly nagy dolgokról énekeljen.
Én ily nagy állat lenni nem kívánok;
Azért hogy énekelhessek te rólad
Oh nagyság a törpeségben!
Hanem ha kellene választanom:
Hogy mi legyek hát hangomra méltó
Azon énekhez, mely szól te rólad?
Lennék akkor trücsök.
*)Lásd Életképek 1848 első félév II szám.

VIII.

Most láttam őt utoljára! oh kegyetlen szózat!
Szegény szívem
Elvesztettem
Pagát ultimódat.

IX.

Beszéljek-e
Kicsiny testednek azon nagy lelkéről:
Hogy eljövél ez árva zord időben
Egy elhagyott hazába,
Vigasztalásul annyi szenvedésért?
Hogy nem haragszol
Azon szegény kis angyalkákra:
Kik a bankóra vannak festve
...Beszéljek-e?
Nem, nem beszélek. Beszélj magad,
A bámulat lezárja ajkaim. Elhallgatok.

X.

Ne menj el még, oh ne hagyj itt minket.
Vagy ha csakugyan itt hagysz a faképnél,
Hagyj itt legalább egy csizmát emlékül.
Mellyet majd gyűszű gyanánt viseljen
A hálás utókor.

XI.

Fogadd e gyűjteményt kegyes kezekkel,
Nem kívánom: hogy végig elolvasd,
Csak arra kérlek: nehogyzt azt mond reá,
A mit az egyszeri hölgy
Mondott az egyszeri költőnek,
Ki őt megénekelte:
Hogy „jőjön hónap, ma nincs apró pénze.”

E gúnyversfüzért Szilágyi feltehetően azután rendeli meg az anonim szerzőtől, hogy Gyulai Pált sikertelenül próbálja rábíni arra, hogy írja meg az *Emlékdalok* ellenpárját. Erre Gyulai 1850. október 17-én kelt (válasz)levele enged következtetni: „La Grange-hoz ha jobban leszek sem írok verset. Igen rossz neven veszem tőled, hogy holmi gyermekies vetélkedésre szólítsz fel. Én a Levai verseit különbe elég jóknak tartom”.¹⁵

A Pesti Röpívek Lévyai költői lefokozását azzal végzi be, hogy 1850. november 24-i számában újabb paszkvillust közöl:

Tom Pouce levele Babszem Jánoshoz:

Uram! Vártam önt, kedves költeményeinek megküldése után, hogy báluljam önt, ki nekem *nevéről* és *költeményeiről* itélve, még *kissebbnek* látszik mint én vagyok. Salonaimat *pulykatojásbél* kastélyomban fényesen el rendeztem, az ön díszes elfogadására, de *nem lehetvén szerencsém önt látni*, (*parányisága* miatt,) írásban fejezem ki hálámat. Engedje ahhoz mellékelnem azon egy pár *ritterr csizmát*, melyekről ön olly édesen emlékezik verseiben, s melyeket más *apróság* hiányában, az ön emlékdalai *egy példányába* pakolva küldök, *Liliputban Okeanos hulláminál*, megfogom egykor ismertetni gyönyörű költeményeit, ez országban, hol az ön költési tehetségét *pyramisként* bámulandják. Fogadja uram *parányi tiszteletem* kifejezését. Pest nov. 24. *Tom Pouce*.

Tom Pouce „levele” annak a levélnek a paródiája, amelyet – megköszönve a hozzá „szép díszkötésben” eljuttatott *Emlékdalokat* – Anne de La Grange küld Lévyainak „sajátkezű írásával ellátott arcképével” együtt.¹⁶ A franciául írt levelet a Pesti Napló 1850. november 16-i száma adja közre magyar fordításban: „Uram! Vártam önt kedves költeményeinek megküldése után, hogy azokért köszönetet mondjak. Nem lehetvén szerencsém önt látni, írásban fejezem ki hálámat. Engedje ahhoz mellékelnem arcképemet ön célja iránti tisztelettemmel. Franciaországban meg fogom egykor ismertetni gyönyörű költeményeit, ez országban, hol tudják becsülni a tehetséget és hazaszerelmet. Fogadja uram, megkülömböztetett érzelmeim kifejezését Pest nov. 15. *Sztankovics Anna*, született *De La Grange*.” A művésznő november 13-án lép fel utoljára „virtuóz előadásával” a Nemzeti Színházban.¹⁷ Tehát a személyes találkozásra hiába várva, közvetlenül elutazása előtt köszöni meg a szerzőnek ily’ módon a költői

¹⁵ GYULAI P. 1961, 62.

¹⁶ LÉVAY 1935, 27.

¹⁷ PN, 1850. nov. 18.

megtiszteltetést. A levél közreadásával Szilágyi újabb lehetőséghez jut, hogy kigúnyolhassa Lévayt mint költőt és – nem mellesleg – mint a rivális Pesti Napló munkatársát.

A cenzurális akadályok mellett talán éppen a Pesti Röpívek paródiáival magyarázható, hogy 1852-ben megjelenő gyűjteményes verseskötetébe Lévay nem veszi fel az *Emlékdalokat*. Az inkriminált versfüzért csak évekkel később közli – számos változtatással – *Újabb költeményekben* (1856), majd pedig beemeli *Összes költeményeibe* (1881) is.¹⁸

Költemények (1852)

Az 1850-ben Pestre költöző, irodalmi karriert ambicionáló Lévay 1852 tavaszán időszerűnek látja költeményeinek összegyűjtését és kötetben való megjelentetését. A kiadás finanszírozására ki is bocsátja az előfizetési íveket. Erdélyben például Gyulai Pál segít a prenumeránsok fellelésében: március 21-én arról tájékoztatja Lévayt, hogy már tíz előfizetőt szerzett a *Költeményekre*.¹⁹ Az ívek azonban lassan telnek, a munkálatokat is úgy kezdik el Emich Gusztáv nyomdájában, hogy az anyagi fedezet részben hiányzik. Április 29-én kelt levelében Lévay tájékoztatja is Gyulait a kiadás nehéz körülményeiről: „Költeményeimre még eddig annyi elő fizető sincs, hogy kiállíthassam; a nyomás lassan halad, hát még a rendőri censura. Aligha május közepére is készen lesz. Köszönöm önnek jóságát mely szerint elő fizetők gyűjtése körül fáradozott; ohajtanám mielőbb hasonlóval viszonyozhatni. – A kiállítás a mostani szűk időben elég csinos; de a tartalom igen gyenge, ha csak ennek is a *mostani szűk idő* nem ad valami becsét.”²⁰ Ugyanakkor a Hölgyfutár arról tudósít, hogy Miskolcon és Borsodban sikeres a prenumeráció: „Lévai József verseire nagy buzgalommal gyűjtögetnek, különösen egy pár derék honleány [...] Lévait itt mindenki szereti, miután e föld nevelte, ápolta, e föld vallja fiának [...] s megvalljuk, örvendve nézünk elébe e kijövendő szép füzetnek, mert a bokort, mely e szép szellemvirágokat hozza, – a mi szülőföldünk nevelé.”²¹ A kötet megjelenése azonban egyre késik – ahogy erről Gyulainak is beszámol május 24-én kelt levelében: „Verseimmel mégsem vagyok készen. Megverte azt az isten a ki Emichel. [...] A jövő hónap 15-énél előbb sehogy sem küldhetem szét. Akkor épen vásár is lesz itt. Sajnálom előfizetőimet. Ez sokat visszatart a fizetéstől. Még anyi pénzem sincs menyivel a költséget fedezzem.”²² A cenzúraeljárás elhúzódása tovább késlelteti a kötet megjelenését.²³ Június 24-én végre az alábbi *Felszólítást* adathatja közre a Pesti Naplóban és a Hölgyfutárban: „Miután többé semmi akadály sem forog fen, hogy költeményeim néhány nap mulva megjelenhessenek, ezennel fölkérem t. ivtartóimat sziveskedjenek az aláírási íveket, a begyűlt pénzzel együtt, *legfőlebb júliushó 15-éig nevemre címezve* a »Pesti Napló« szerkesztő hivatalához küldeni. Az ezen határidőn túl érkező aláírók már csak bolti áron kaphatnak példányokat.” A versgyűjteményről, amely – *Lévay József költeményei*.

¹⁸ LÉVAY 1856, 237–244.; LÉVAY 1881, I, 120–134. A három szövegforrás egymáshoz való viszonyáról lásd *A szerkesztés és a szöveggondozás elvei* című fejezetet.

¹⁹ GyPL^{II} II. – *Pótlások Gyulai Pál 1867 előtti levelezésének kiadásához*, 10. levél.

²⁰ GYULAI P. 1961, 130.

²¹ SUGÁR K[álmán]. [VADNAY Károly], *Vidéki élet. Miskolc, ápril 28.* Hf, 1852. máj. 3.

²² GYULAI P. 1961, 135.

²³ Lévay – Gyulaihoz (Pest, 1852. jún. 18.), GYULAI P. 1961, 136.

Első kötet címmel, Arany Jánosnak dedikálva – július első napjaiban kerül ki a nyomdából, a Pesti Napló július 8-án közöl rövid ismertetést:

Lévai József költeményei e napokban jelentek meg egy kötetben s könyvárusainknál 1 ft. 40 pengő krajával kaphatók. Addig is, míg legközelebb tüzetesen szólhatnánk ezen új irodalmi jelenségről e lapokban, ajánljuk azt a közönség figyelmébe. Főleg lyrai darabokkal, dalokkal találkozik e kötetben az olvasó, melyek csaknem kivétel nélkül a népiesség zamatával és alakjával bírnak. Nem akarunk ez alkalommal kiterjeszkedni e dalok belértékének, költői becsének megítélésére, azt azonban merjük állítani, hogy a magyar olvasó közönség nem fog azokban látni és észrevenni semmit, a mi kisebb vagy nagyobb mértékben vissza ne tükrözné, nyelv, gondolatmenet, vagy költői alakítás által kiváló magyar sajtóságát. A könyv ára (1 ft. 40 pengő krajczár) némelyek előtt talán kissé magasnak tetszhetik; de ha figyelembe vesszük a könyvkiállítás mostani körülményeit, továbbá azt, hogy e költemények a legpompásabb külsőben lépnek közönség elé, hogy 276 illetőleg 288 lapot azaz 12 egész ívet foglalnak el és végre hogy, mint futólagosan láttuk, a költeményeknek szinte egy harmada egészen új, eddig még sehol meg nem jelent művekből áll: alkalmasint jó lelkesemettel állithatjuk azt is, hogy a munka ára, nincs tulságosan fölemelve. *Lévai* költeményeinek ez első kötetét teszi; de azért természetesen egészen önálló, bevégzett. – Nincs egyéb hátra, minthogy olvasói, minél nagyobb számmal találkozzanak.

A kötetet Lévay egy július 10-én kelt, Zrínyi-centóként megformált költemény kíséretében juttatja el Aranyinak, aki ugyancsak játékosan archaizáló válaszkölteménnyel köszöni meg a küldeményt és a dedikációt.²⁴

A *Költemények* finanszírozása nagy nehézségekkel jár. A miskolci professzorságot vállaló, Pestet éppen elhagyni készülő Lévay július 18-án kelt levelében Gyulainak panaszkodik, hogy egyébként is válságos anyagi helyzetét tovább rontja a prenumerációra alapozott kiadás: „Ez ugyan nem a legjobban ütött ki számomra. Anyi előfizetőm sincs, hogy a kiállítás költségeit (400 pft) fedezné. Adós vagyok fűnek fának, többek közt neked is 2 ft 12 p krral s e pillanatban még nincs anyi pénzem, menyivel hónap után haza mehessek. Elbucsuztam Pesten mindentől pénzemtől, hitelezőimtől, sőt egészségemtől is. Sötét kedélyt s üres erszényt viszek haza”.²⁵ Önéletrajzában „négy- vagy ötszáz előfizető”-t emleget Lévay, akik egy forintért jutottak hozzá a kötethez, így a kiadás feltehetően nem járt veszteséggel.²⁶ Hasznót nemigen hozhatott, hiszen Gyulait még 1854 februárjában is arra kéri, hogy vegye számba a Pesten kihelyezett példányokat: „tekintsd meg kérlek, vajjon mi sorsa van eddig az én nagy hírű poémáimnak, melyeket pesti könyvárusoknál bizományban hagytam. Add értésükre azon uraknak, hogy a közelgő husvétre vagy legfőlebb pünkösdre ideje volna tisztába jönnünk. Én ugyan nehezen fogok nálok személyesen tisztelkedni, 50–60 pft uti költség nem bolondság, kivált ha ott is annyit percipiólok mint Heilprintől *ittbon* – egy példány árát két év alatt. Bizományosim: Emich, Müller, Edelmann-Heckenast, ifj. Kilián, Geibel, Lampel, Magyar M.”²⁷ A bizományosi példányok ügyében a rákövetkező évben sincs előrelépés: „ide zártam kilencz darab nyugtát – írja Gyulainak –, melyek költeményimnek a pesti könyvárusoknál letett példányairól szólnak, ily renddel:

²⁴ ARANY 1982, 69–74. Költeményét sem Lévay, sem Arany nem veszi fel gyűjteményes kötetbe. Lévay költeményéről mint Zrínyi-centóról lásd: HORTOBÁGYFALUSI 1998.

²⁵ GYULAI P. 1961, 139.

²⁶ LÉVAY 1835, 27.

²⁷ Lévay – Gyulaihoz (Miskolc, 1854. febr. 23.), GYULAI P. 1961, 183.

Müller Gyula 50 péld. Geibel 50 péld. Edelman kereskedése 50. ifj. Kilián 25 péld. Eggenberger 25 p. Hartleben 20. p. Lantosi és Lampl 20 p. Magyar Mihály 20 p. ismét 5 p. A könyvárusi procent 25% tóli. Egy példány ára 1 ft. 40 krpp. Nézz utána kérlek e dolognak, ha valamiképen kitudhatnád, költ-é el néhány darab, vagy mind megmaradt? Ugy hiszem harmadfélév elegendő volt a várakozásra. Ne fogadd el a könyvárusok mentekezését, s halogatását, hanem tűzz nekik időt a számolásra, például Husvétet. A mindenesetre nagy számmal maradandó példányokkal magam se tudom mit csináljak. Fűtésre igen finomnak találom a papirosát. Szeretnék legalább annyit kapni belőle, amennyivel a jövő nyáron egészésem kifoltozhassam.”²⁸ Még költeményei második kötetének a kiadására készülve is abban reménykedik, hogy „akkor aztán olykor talán az elsőbül is kallódhatik el valami a II ik kedvéért”.²⁹ Az *Újabb költemények* megjelenése után, 1856. június 27-én kelt levelében pedig arról informálja Gyulait, hogy véglegesen rendezni kívánja a fennmaradt példányok ügyét: „Talán vagy két garast lehetne most azokból kapni; vagy ha nem, szeretném szétosztogatni, hogy gondjaitól szabaduljak.”³⁰

Lévay első gyűjteményes kötetének fogadtatását az az „ismertetés” határozza meg, amelyet a Pesti Napló tárcarovata ad közre 1852. július 14-én, 15-én és 16-án. Az Atádi Vilmos által jegyzett, minden bizonnyal promóciós célokat is szolgáló recenzió ugyanis azzal indít, hogy provokatív merészséggel jelöli ki Lévay helyét a századközép költészetében: „Jelen versfűzér, melynek ismertetéséhez fogtam, azon könyv, melyről elmondhatni bizvást, »ez már mienk!« Mert mióta költészetünk kezd bontakozni az idegen kötelékből, hazai léggel táplálkozik, egészségesebb szint ölt, vagyis: népdalaink összegyűjtése, Petőfi feltűnte, s Arany Toldija óta magyarabb költeményeket nem igen látott az olvasó világ. Ugyanezért Lévait, méltán helyezem Petőfi s Arany mellé. Mindenik magában jeles, határozott színezetű magyar költő és egyéniség. Petőfi, a merész röptű sas, kinek »dalai néha villámlási haragos lelkének,« Arany a gondolkozó művész, ki alakjait oly találó színekkel, oly egyszerű vonásokkal rajzolja, mint senki más, Lévai pedig kinek muzsája »nem pánczélos vitéz... hanem bolyongó ifju vándor, kinek hű társa szellő, harsogó patak, melyek vigan beszélnek csillagról virágról, s mit szenvednek? az isten tudja csak« – az igazi magyar kedélyesség dalnoka, képviselője költészetünkben. Petőfi tehát a *szíljaj képzelet*, Arany a *művész lélek*, Lévai az *érzelem költője*: azért szépség tekintetéből Petőfi műveit a *darabos fenség*, Aranyét a *csendes méltóság*, Lévaiét a *vidám kellem* jellemzi előkelőleg.”³¹ A recenzió nem is azért vált ki heves indulatokat, mert a Pesti Napló dicséri fel a Pesti Napló újdondásának *Költeményeit*, hanem azért, mert Lévayt közvetlenül Petőfi és Arany mellé emeli.

A Nagy Ignác által szerkesztett Hölgyfutár az új költői triász Atádi-féle konstrukcióját a segédszerkesztő, Balázs Sándor vitairatként olvasható bírálatával igyekszik cáfolni: „E lap körén kívül esik részletes, hosszas bírálgatásba elegyedni, de ez alkalommal kénytelenek vagyunk szokásunk ellenére, bővebben beleereszkedni ismertetésébe, s néhány szót elmondani nem annyira *Lévai* költeményeire, mint *Atádi*

²⁸ Lévay – Gyulaihoz (Miskolcz, 1855. márc. 1.), GYULAI P. 1961, 201.

²⁹ Lévay – Gyulaihoz (Miskolcz, 1855. jún. 27.), GYULAI P. 1961, 210.

³⁰ GYULAI P. 1961, 292.

³¹ ATÁDI 1852a.

birálatára. Kénytelenek vagyunk, mint mondók, és pedig több vidéki és helybeli fel-
szólalások következtében, melyek egyhangulag megbotránkozásukat fejezik ki *Atádi*
bírálatán, mely *Lévait*, kinek költeményei tetszéssel fogadtattak, erőnek erejével
kisebbiteni és megbukatni törekszik. Valóban ki e bírálatot elfogulatlanul végigolvas-
sa, lehetlen, hogy azonnal rá ne ismerjen a jó akarat palástjába burkolózott gunyorra.
Avagy nem merő gunyor-é az, hogy bíráló szerzőt mindjárt a bevezetésnél *Petőfivel*, az
óriás *Petőfivel*, kinek hatalmas költészete, mint sas a zizegő cserebogarat, úgy tulszár-
nyalja a légkört, hol e különben csinos, jóhangzású dalok mozoghatnak, teszi párhu-
zamba. Mit akart ezzel bíráló? Emelni akarta őt? Ha ez volt célja, nem helyesen
sáfázkodott, s egyenesen megölte e vakmerő hasonlattal.” A Hölgfutár recenzense
szerint Lévay ugyan nem érdemtelen poéta, ám költői képességeinek nyilvánvalóak a
korlátai: „Lévai egy azon reproduktív színezetű vers írók közül, kiknek dalai csinosak,
jóhangzásuak ugyan, de kik megkülönböztető, saját bélyeggel, melynek hiányában az
irodalomban egyéniséggé senki sem alakulhat, teljességgel nem bírnak.” Balázs a
költői rangsorban Lévay elé helyezhető szerzőket is elősorolja: „Azt sem foghatjuk
meg továbbá, mikép merészkedik bíráló *Lévait* *Petőfi* és *Arany* mellé helyezni akkor,
midőn mellőzte *Vörösmartit* és *Garaít* mint szentesített és koszoruzott egyéniségeket,
kik e kérdésen fölüllátnak, *Tompáról*, kinek dalai korunkban legtöbb hatást eszközöl-
nek s leggyorsabban olvadnak át a nép vérébe, szívébe, s *Lisznayairól*, kinek egyetlen
palócdalocskájában több sajátság, több elütő, merész kép van, mint *Lévai* akármelyik
költeményében, még csak nem is emlékezik, – bárha *Petőfi* mellé még ezek is csak
távolról helyezhetők. Több kegyelettel uraim a valódi költői nagyság iránt!”³² A Buda-
pesti Viszhang kritikusa, Kelemen Mór már minden bizonnyal ennek az imperatívusz-
nak az ismeretében formál véleményt Lévay *Költeményeiről* a lap augusztus 1-i számá-
ban: „benne egyik talentumosb ifju költői erőnek üdvözölhetjük, méltó bajnokaként
nemzetünk jelenleg szegény irodalmának. [...] Lévai költeményeit stylusára nézve [...] a
nemzeti népies iskolába sorozhatnók, melynek becsült s annyira szeretett mezején,
az újabb időkben, különösen Petőfy, Tompa és Arany oly gazdag s csaknem páratlan
koszorúkat arattak.”³³ Kelemen tehát – Atádihoz hasonlóan – a „nemzeti népi iskola”
figyelemre méltó lírikusaként tekint Lévayra, ám – Atádival ellentétben – Petőfi,
Tompa és Arany szerényebb tehetségű követőjeként pozicionálja őt.

A Hölgfutár augusztus 7-én közli Atádi *Nyilatkozat* című viszontválasztát, amely
ismét csak deklarálja: „igazán magyar költőnk csak e három, Petőfi, Arany és Lévai”.
A Balázs által méltatlanul mellőzve látott szerzőkről Atádi úgy vélekedik, hogy „azok
minden jelességek mellett, mint magok sem tagadhatják, idegen iskola emberei;
Vörösmartit, ki a nyelvet olly hatalmasan bírja, s Garaít, ki történeti tárgyaink iránt
olly szeretettel viseltetik, sem véve ki”. Továbbá „Tompa [...] határozatlan színezetű,
Lisznai pedig igen gyermekes.” A *Nyilatkozathoz* Nagy Ignác tizenöt – jórészt
szarkasztikus – lábjegyzetet fűz. Az utolsó, mintegy összegzésnek szánt lábjegyzet a
cserebogarat tulszárnyaló sas Balázs-féle metaforáját idézi fel és formálja át: „Ha Lévai,
vagy akárki más, önmagát nem tudja Petőfivé emelni, más ugyan nem fogja ezt
eszközölhetni. A szünység is repül és a sas is repül, de azért az, ki köztük ennél fogva

³² BALÁZS 1852. Közli: CSERNÁTONI 1890, 105, 107, 109.

³³ KELEMEN 1852.

hasonlatosságot keres, és erőszakol, bizonyára szörnyen nevetségessé fogja tenni a szúnyogot.”³⁴ Azt, hogy miként fogadja az irodalmi közvélemény a *Költemények* szerzőjének nyilvános megszégyenítését, jól példázhatja az a *Lévay Józsefnek* címzett tárcsa, amelyet Szilágyi Virgil ad közre lapjában, a Budapesti Viszhangban augusztus 15-én: „kiváncsi vagyok tudni, vajjon életben vagy e még, miután a Hölgyfutár szerk-je tökéletesen agyon dorongolt; [...]. Hiszen jól tudom én, a Hölgyfutár sem így gondolkozott egykor felőled, midőn még t. i. nem hasztalanul kért költeményeket tőled. De hiában, már ez így megy; akkor »tehetesegek költő« valál, most pedig »nevetséges szunyog« vagy.”³⁵ Szilágyi itt arra utalhat, hogy a Hölgyfutár 1852. évi folyamának első félévében Lévaynak féltucatnyi költeménye jelenik meg. Ezeket kivétel nélkül felveszi *Költeményei* közé is.³⁶

Az Atádi-recenzió által elindított polémia nem csupán a nyomtatott nyilvánosságban zajlik, hatása magánlevelezésekben is kimutatható. Lisznai Kálmán például Vadnay Károlynak fejt ki az álláspontját 1852. szeptember 12-én kelt levelében: „A mit az a marha Atádi irt Lévairól, az ugyan csak nevetséges, s legszebb, hogy kéziratban még mutatta Lévainak, s ő hosszú képekkel elfogadá!!! Nem volt az irodalomban, kit úgy szerettem egykor, mint Lévait, most? – nem haragszom rá, mert roppantul szimpatizárok arcával, de – szivemben nem a régi.”³⁷ Úgy tűnik fel, Lisznait elsősorban nem Atádi „nevetséges”-nek minősített deklarációja, hanem költőtársa és bizalmas barátja – szerénytelenségnek látszó – gyengesége zavarja. Lisznai és Lévay barátságáról sokat elárul az a költemény, amelyet Lisznai éppen a Hölgyfutárban ad közre 1852. június 9-én. Az *Uj Palócdalok. Gyónon 1852. Május 8-án. (Lévai József barátom tilinkójára)* című költeményhez szerzői jegyzet is tartozik: „Megjegyzendő, hogy Lévai Józsi barátom, vagy másfél arasznyi hosszú, s egy mutatójnyi vékony furulyán, bár milly nehéz dallamot is remekül elfúj. S többször elandalogtam már lágy panaszos fujdogálásain. Igénytelen furt faragott ágacskája, olly méla hatással bír a hangszerek közt, mint a tüzek közt a pásztortűz.”³⁸ Lisznai csalódása egybecseng Balázs Sándor bírálatának azzal a passzusával, amely szerint Atádi recenziója „Lévai ismert szerénységén” is sebet ejthetett, és „hogy még nem tiltakozott, őszintén bevalljuk, szerfelett csudálkozunk, mert illy pretensiót felőle feltenni képesek nem vagyunk”.³⁹ Atádi provokatív pozicionálási kísérlete persze leginkább Tompát sérti, aki a Pesti Napló recenzióját a népköltői triumvirátusból⁴⁰ való kiszorításaként értelmezi. 1852. augusztus 22-én kelt levelében Szemere Miklós figyelmét hívja fel erre az új, „egész nyilvános szemtelenséggel” deklarált „magyar költői hármasság”-ra,⁴¹ de még egy év elteltével is felpanaszolja – Aranyinak címzett levelében – az őt ért méltánytalanságot: „Valljon nem folytam-e én is be arra, még pedig sükerrel, hogy a népies költészet oda

³⁴ ATÁDI 1852b. Közl: CSERNÁTONI 1890, 114.

³⁵ SZILÁGYI V. 1852.

³⁶ E költemények címlistája: *Nem, nem azért dallok...* – kötetben: *Dalaimról; Kis kertemben...*; *Pipagyújtó csárda; Három a táncz; Zsuzsikához; Születésem napja; Öreg ur temetése.*

Közl: SCHEIBER–ZSOLDOS 1972, 80.

³⁸ Hf, 1852. jún. 9. A Lisznai-dal rájátszás Lévay *Beh szomorú a tilinkóm hangja...* kezdetű költeményére: CsoL, 1850. júl. 27. A költeményt Lévay gyűjteményes kötetébe is felveszi: LÉVAY 1852, 104.

³⁹ Közl: CSERNÁTONI 1890, 106.

⁴⁰ E Petőfi által kreált (majd felbontott) „szép triumvirátus”-ról lásd: MILBACHER 2001, 82–93.

⁴¹ TOMPA 1964, I, 167.

jusson, a hol most áll, értve jozan értelemben? ki ösmeri ezt el? a kutya sem. Valljon Petőfi és Arany után nem meltán igényelhetem-e az utolsó legszerényebb helyecskét? oda szoktak-e tenni? emlékeztettek Atádi bírálatára Lévai verseire nézve”.⁴²

A Gömör vármegyében (Keleméren, majd Hanván) lelkészkedő Tompának nem ez az első olyan sérelme, amely Lévay személyével kapcsolódik össze. A Pesti Napló 1851. március 17-én és 18-án recenziót közöl a *Losonczi Phönix* című emlékkönyvről, amelyben Tompának is megjelenik két költeménye, *A Phönix regéje* és a *Rege a selyembogárról*.⁴³ Az E. P. monogrammal jelölt recenzens ez utóbbi költeményt is azok közé sorolja, amelyek „bátran kimaradhattak volna” a kiadványból. A megbántott Tompa azzal vág vissza, hogy nyilvánosan (ám –y– jegy mögé rejtőzve) feddi meg Emich Gusztáv könyvkereskedőt – egyben a Pesti Napló tulajdonosát és kiadóját – a *Losonczi Phönix* nehézkes és késedelmes terjesztése ürügyén. A *Gömörből, mart. 26.* című cikket a Magyar Hírlap 1851. márc. 30-i száma adja közre: „Mi pedig még sem kaptuk meg a »Losonczi Phönix«-et, de kaptuk a Pesti Naplóban a kedves E. úr bírálatát. [...] Emich úr eljárása a Phönix ügyében valóságos malitia. – A könyv karácsonra volt ígérve, de minthogy meg nem jelenhetett: hallgattunk. [...] Most, midőn a könyv egy hónapja hogy megjelent, Emich úr ilyenforma nyomtatott utalványt küld postán az ívtartókhöz: »Pest, mart 15. 1851. Jelentem önnek, hogy a 'Losonczi Phönix' ennyi s ennyi példányát itt s itt már átveheti s átvetheti. Emich Gusztáv.« Mi jó remény fejében martius 25-én tehát 10 nappal később, elküldünk a könyvért, s – nincs! – még nem érkezett meg! [...] Magához való játszó társat keressen a nagyérdemű úr máskor a közönség helyett. Ilyen a Phönix critica s könyvárusa!”⁴⁴ Az éles hangvételű cikkekre a Pesti Napló április 3-án hasonló hangnemben válaszol: „Pest, april 2. A Magyar Hírlap egyik közelebbi számában bizonyos –y– úr panaszteljes levelet ír Gömörből. Ezen jó úrnak véghetetlenül zokon esett az, hogy a »Losonczi Phönix« a Pesti-Naplóban megbíráltatott, s e miatti keserűségében, nemcsak a kritikust, hanem a könyvárust is keményen akarja sújtani. [...] az ország több vidékeiről érkeztek már tudósítások, hogy a Phönix elküldött példányai pontosan kézhez jutottak, csak –y– úr volt azon »közönség«, melyet följajdulásra birt a türelmetlenség. [...] Látszik, hogy –y– úr magához méltó művet alkotott, midőn ama megtámadást írta, legalább megmutatta, hogy fáj, nagyon fáj neki valami, s megismerhetjük körméről – az egeret.” E replika –i– jegye feltehetően Lévayt takarja, legalábbis Tompa – 1851. április 24-én Aranyhoz írott levelében – Lévayt vádolja a „piszkos czikk” megírásával: „A Phoenix felől, kapok egy utalványt Pestről Emi[c]htől mart. 15. én, hogy példányaimat már Miskolczon Heilprin könyvárusnál átvehetem. 10 nap mulva az az mart 25-én küldök érte fogadott embert s – nincs! Ekkor én a magyarhírlapban lemocskolom Emichet. Ez pedig iszonyu dühbe jöven az igaz szöért, felbérelí Lévayt, és egy piszkos cikket írat vele ellenem a Pesti Naplóban, mellyben a nagy Lévay ilyeneket ír: rá ösmériünk körméről az – egerre. Oh oh! ezek a pesti oroszányok! Itéld meg barátom! ezen emberek jellemét, író író ellen két huszasért kész piszkolodni, olyan ember mellett mint Emi[c]h; e nyomorult

⁴² Tompa – Aranyak, [Hanva, 1853. július 5.], ARANY 1982, 255.

⁴³ VAHOT 1851, 1–2, 225–228. Az emlékkönyv Lévaytól a *Féber galamb* és *A sajka* című verseket közli: VAHOT 1851, 89, 136–137.

⁴⁴ Közli: BISZTRAY 1963, 65–66.

irok fosztogatója, nadálya mellett. S plane egy Lévay mer *ellenem!*⁴⁵ Még hónapokkal később is felemlegeti a Lévaynak tulajdonított sértést: „Ha én eger vagyok, Lévai ur micsoda?”⁴⁶ Az persze kérdéses, hogy Lévay tisztában volt-e –j– kilétével, azaz Tompát igyekezett nevetségessé tenni, avagy egy számára ismeretlen, impertinens gömöri „urat”.

Tompa Lévay *Költeményeinek* dedikációját („ARANY JÁNOSNAK, BARÁTSÁGA JELÉÜL A SZERZŐ”) is szerénytelenségnek tekinti – ahogy ez 1852. november 1-én Aranyhoz írott leveléből kiderül: „Könnyen beszélsz te drága barátom! mióta azon szerencséhez jutottál hogy L. Józsi téged a maga könyvének az elején a maga barátságával megajándékozott; olyan formán lévén az az ajánlás stylizálva, mintha ő adná neked e nagy szerencsét. Megvallom: e pillanattól irigy kezdek rád lenni.”⁴⁷ A metsző ironia arra enged következtetni, hogy Tompa a Phónix- és az Atádi-ügy kontextusába helyezve értelmezi a dedikációt. Aranynak mindenesetre nincs ellenére sem az ajánlás, sem az ily’ módon kinyilatkoztatott barátság:

De mit gondolál, hogy nekem dedikáltad?
Szarva közt a tölgyét ugyan eltaláltad;
Jobb szívvel ezután sem leszek erántad,
Baksist meg nem adok, hiába is vártad.
[...]
De miért dorgállak? nem tetted vétségből,
Sem hizelkedéssel, mohó nyereségből;
Tetted hozzámvaló tiszta szívüségből:
Tehát a jó Isten áldjon meg az égből.

Ráadásul Nagykőrösre invitálja a „jó barátom”-ként aposztrofált Lévayt.⁴⁸ A Pesttől és az újdondásztól 1852 júliusában megváltó Lévay – Miskolcra tartva – be is tér néhány napra „Homer Arany Jánoshoz”.⁴⁹

A Miskolcon professzorkodó Lévay és a közeli Hanván lelkészkedő Tompa kapcsolata hamarosan bensőséges barátsággá mélyül.⁵⁰ Egyfelől ez lehet a magyarázata annak, hogy autobiografikus szövegeiben – így a *Tompa Mihályról* című emlékezésében (1874) – Lévay egyszer sem utal az 1850-es évek elejének konfliktusaira.⁵¹ Másfelől viszont az is feltételezhető, hogy nincs (vagy csak részben van) tudomása Tompa akkori – jórészt magánlevelekben kinyilvánított – ellenérzéseiről, sőt sértettségéről. Talán az Arany-dedikáció ügyében sejthet valamit, hiszen *Visszatekintésében* helyet kap ezzel kapcsolatos *maga mentsége*: „Emich Gusztáv, kinek nyomdájában a Pesti Napló is nyomtatott, kiadta a kötetet 1852 első felében. Arany Jánosnak ajánlottam azt, azzal a kissé tán elbizakodottnak látszó kifejezéssel, hogy »barátságom jeléül«. Mindamellet, hogy Aranyt már akkor több év óta ismertem, vele többször érintkeztem, már mint nagykőrösi tanárral is, vajjon nem illőbb és a magam

⁴⁵ ARANY 1975, 360.

⁴⁶ Tompa – Aranyhoz (Hanva, 1851. okt. 4.), ARANY 1975, 390.

⁴⁷ ARANY 1982, 111.

⁴⁸ ARANY 1982, 71–74.

⁴⁹ Erről lásd: Lévay – Gyulaihoz (Pest, 1852. júl. 18.), GYULAI P. 1961, 139.

⁵⁰ Lásd: PORKOLÁB 2017, 94–95.

⁵¹ LÉVAY 1890. Ezt az 1874-ben írt emlékezését lásd még: LÉVAY 1906, 23–60.

érzéseinek is megfelelőbb lett volna azt mondanom az ajánlásban, hogy ezt az első zsenget „hódolatom, tiszteletem és szeretetem jeléül” ajánlom neki? Mert hiszen valóban így volt már akkor is és így maradt a mai napig, hogy költőnek is, embernek is ő volt az én eszményképem.”⁵²

Nagy Ignác a Honderű 1852. október 6-i számában újra közli azt a Toldy Ferenc tollából származó bírálatot is, amely még augusztus 1-én jelenik meg az Új Magyar Muzeumban Lévay *Költeményeiről*: „Figyelemre méltó nyelvképesség és gazdagság költői gondolatokban teszik ez írónak erős oldalát; de e mellett szintoly nevezetes hidegség terjed el majd mindenik darabján: jeléül annak, hogy a költészet nála írói foglalatosság és szokás inkább, mint szív ügye és belső szükség kifakadása. Petőfinél is szokássá vált az, de Petőfinek minden íze egy-egy költő volt. Az oly képességnek, mint e kötet szerzőjeé, keveset kellene producálni, s könnyűsége elébe készakarva a szigorú forma nehézségeit gördítenie: a küzdés hivatás próbakövévé leszen, s ő vagy összeroskad alatta, vagy kevesebb ércet hozand napfényre, de szín arany.”⁵³ Toldy ugyanitt fogalmazza meg lesújtó ítéletét („Szomorú aberrációja egy ritka szép léleknek”) Arany vígeposzáról, *A nagyidai cigányokról*. Lévayt feltehetően e kettős recenzió provokatív újraközlése indítja arra, hogy október 13-án kelt levelében állásfoglalásra készítse költőtársát a Toldy-féle bírálatokról: „Hát vajjon parókás Toldy Ferencz véleményét olvastad-e már a Muzeumban, rólad és rólam? Ez is ugyan rakja. Te elhomályosítád híredet a Nidai cigányokkal s azt csak Toldi második részével ütheted helyre s ezt ő igen fájlatja; én pedig figyelemre méltó nyelvképességgel bírok s gazdag vagyok költői gondolatokban; de verseim hidegek s a költészet nálam csak szokás, nem a szív kifolyása (hog’ tudja:) azért igen keveset kell írnom s nehéz formákban stb. Dejszen megveszne ugy az egész irodalom, ha ő kigyelmétől tanulnánk nyelvet, aesthetikát, költészetet, melegséget stb. oly hidegen mondom, mint a hogy Toldi gondolja, hogy semmibe, de még annál is kevesebbe veszem mind azt, s mi eddig költeményimről a nyilvánosság előtt mondvá volt. Én tudom mily keveset érek, de azt is tudom hogy vannak nagy férfiak kik semmit sem érnek.”⁵⁴ Lévaynak persze nem lehet ellenére, hogy Arannyal *együtt* éri méltánytalannak vélt támadás – és október 16-án kelt válaszlevelében Arany vállalja is a felkínált (sors)közösséget: „Mi bukott poéták, már csak hallgassunk. Az idő malma mindent megőröl: őket is, minket is. De Nagy Ignácznak azon pimaszságát, hogy a Toldi magas bírálatát kárörömmel után nyomatja, én legalább el nem felejttem. Szakítottam volt vele, minden zaj nélkül, mert silány szerkesztő, most megváltam tőle végkép, mert alávaló ember.”⁵⁵ Toldy bírálata mindenestre jelentős hatással bír azokra kanonizációs folyamatokra, amelyek kijelölik Lévay helyét a századközép irodalmi rangsoraiban. Még Gyulai is Toldyval egybehangzóan írja le barátjának poétai karakterét a *Szépírodalmunk a forradalom után* című – a Pesti Naplóban folytatásokban közölt – áttekintő-összegző értekezésében: „Az újabb időkben feltűnt Lévai József is kiadá *költeményeit*, melyek inkább az értelemhez szólnak, mint az érzelemhez s hasonlók a téli napokhoz, mely fényt ad, de nem igen

⁵² LÉVAY 1935b, 27–28.

⁵³ TOLDY 1852.

⁵⁴ ARANY 1982, 103.

⁵⁵ ARANY 1982, 107.

melegít; Lévai a technikára nagy gondot fordít, a nyelv egészen hatalmában van, versei könnyen folyók, s a népies elem erősebb oldaluk.”⁵⁶ Szembetűnő, hogy Gyulai a Toldy által szemléletesen alkalmazott, az *értelem/ész-érzelem/szív*- és a *hideg-meleg*-oppozícióra alapozott metaforakészletet is átveszi.

A *Visszatekintés* ugyan direkt módon nem tér ki az 1852. évi versgyűjtemény polemikus recepciójára, ám bizonyos, a szerzői identitásképzés és imázsformálás szempontjából kulcsfontosságú részei arra engednek következtetni, hogy Lévai mégiscsak az Atádi-recenzió keltette pennacsata kontextusába helyezve végez el önreflexív retorikai műveleteket: „Eleitől fogva éreztem, mi vagyok, mit érek. Tudtam magamat helyesen mérlegelni. Ennélfogva írói dicsvágyamat, vagy reményeimet nem is érhetette csalódás. Nem repültem oly magasan, mint némelyek hirdették, de oly alacsonyan sem, mint mások szememre hányták. Nem kerengtem a kék magasságban a sasokkal, csak a bokrok közt maradtam az énekes madarakkal.”⁵⁷ Az *énekesmadár* önértelmező-önértékelő toposza egyfelől az Atádi Vilmos-féle hiperbolikus besorolást (a *merész röptű sasként* láttatott Petőfi mellé emelést) hárítja el, másfelől a Balázs Sándor- és Nagy Ignác-féle szarkasztikus lefokozás (a *sashoz mért cserebogár* és *szyunyog*) ellen védekezik – egy köztes pozíció elfoglalásával. E megrendítő, a költői tehetség felismert korlátaival szembesítő toposz kitüntetett jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy feltűnik *A múzsa búcsúja*-kötet (1909) azonos című, *ars poetica* státuszú nyitóversében („Nem a fellengző sas lőn barátod, / Csak a szerény pacsirta s fülmile.”);⁵⁸ hogy helyet kap „a költő Kisfaludy-Társasági tagságának ötvenedik évfordulója alkalmából” rendezett miskolci ünnepségen elhangzó *Hármas emlék* című – Petőfit, Aranyt és Tompát megidéző – költeményben („Míg a sasok kék magasban / Keringtek felettem, / Én itt alant örvendező / Madárkákkal csevegtem.”).⁵⁹

Ujabb költemények (1856)

Második gyűjteményes kötetét Lévai 1855 őszén készíti elő a kiadásra. Az *Ujabb költemények* finanszírozási lehetőségeit is ekkor tekinti át – ahogy erről Gyulai Pálhoz október 13-án írt levele tanúskodik: „Verseim második kötetét összeírtam. Körülbelől annyi, vagy valamivel több, mint az első. Ezt szeretném, ha újvra kinyomathatnók valami úton módon; Friebeisz mind eddig biztatott, hogy szerezni fog kiadót; most azt írja, hogy »nincs ma Pesten oly könyvkereskedő vagy kiadó, a ki versekbe vágja a fejszéjét«. Ez nem igen bátorító biztatás rám nézve. De vajjon így van-e a dolog csakugyan? Igazán nem találkozik-e ott valaki, a ki az én verseimért egynéhány forintot adna s megmentene az előfizettetés kínaitól, melyeknek most már – távol lakván a fővárostól – akarva sem igen alkalmasan [!] tehetném ki magamat? Ha kiadó esetleg teljességgel nem találkozik, kénytelen leszek téged ezekre kérni: engedd meg, hogy Pesten nyomtatandó előfizetési íveken, melyeket még e hó folytán kellene szétküldözni,

⁵⁶ GYULAI P. 1852.

⁵⁷ LÉVAY 1935, 28.

⁵⁸ LÉVAY 1909, 6. Ehhez lásd még naplójának 1908. okt. 15-én kelt bejegyzését: „Hogy Petőfi és Arany miért repülnek oly magasan, s én miért járok gyalog ily alacsonyan? – az nem mimagunktól függött. Égi hatalom intézte úgy. Dőreség volna tőlem amiatt gyötrődni, hogy én is miért nem röpködhetek velök a csillagok felé.” LÉVAY 2001, II, 48.

⁵⁹ *Lévai Emlékkönyv* 1912, 38. Kötetben lásd *Ők hárman* címmel: LÉVAY 1925, 33.

tehozzád utasithassam az előfizetési pénzeket; alkudjál valamelyik legolcsóbb nyomdászszal, mennyiért nyomna olyan nagyságu s valamivel durvább minőségű ivet, mint verseim első darabja? Ugyanazon nyomdász készítné az előfizetési iveket is... egy szóval néznél utak és módok után, melyek könyvem kiadását lehetővé tennék. – Ha pedig temagad nem szánhatod el magadat e kellemetlenségre, Friebeiszszal közöld a dolgot; ő ajánlotta magát e kezelésre s a te baráti segítséged és *feljigyeleted* mellett talán lehetne belőle valami. – Az első kötetre kaptam annyi pronomeranst, mennyivel a munkát, bár igen drágán nyomattam (:28 p. ft ive:), kiállithattam s talán nem tulvitt reményem van, ha most is várok legalább anyit. – Akár kiadó veszi meg, akár másképp adatik ki, ezeket ohajtanám: 1. az előfizetési fölhíváson elhagyni minden mai nap divatos ajánlgatást, dicsérgetést. 2. az első kötethez hasonló formátumot és kiállitást, habár kevésbé finom papíron. 3. a könyvnek uj évre megjelentét. 4. pontosságot az előfizetők irányában és lelkismeretességet. 5. nekem 25 példányt. – És mivel a dolog sürgetős, kérlek légy szives az egészről néhány nap alatt tudósítani. Én a kéziratot minden pillanatban felküldhetem; az előfiz. ivék nyomtatásának, szétküldésének s más efféle előleges költségeknek terhét pedig viselem addig is.”⁶⁰ Lévy tehát olyan kiadói előfinanszírozásban reménykedik, amelyet csak kiegészítene a prenumeráció. Ha mégsem sikerülne megfelelő kiadót találni, akkor maradna az a finanszírozási mód, amely a *Költemények* esetében már – nehézkessége és kiszámíthatatlansága ellenére – működőképesnek bizonyult: a tisztán előfizetési rendszer. Friebeisz István, a lapszerkesztéssel, könyv- és naptárkiadással foglalkozó sajtóvállalkozó közreműködését, valamint Gyulai baráti segítségét – ha eltérő mértékben is, de – mindkét módozat igényli.

A kiadó keresése több héten át tart, ennek a folyamatnak a része az a szerkesztőségi felhívás is, amely a pesti kiadókat figyelmezteti hazafias kötelességükre a Pesti Napló november 12-i számban:

Tudjuk ugyan, hogy falra hányjuk a borsót, azaz hogy a pesti kiadók nem is hederitenek ajánló, figyelmeztető szavainkra. A hiba ezuttal sem bennünk keresendő. A munkák, melyek iránt kiadóink figyelmét felhívni szándékunk, nem tan- és nem is olvasókönyvek ugyan, mindazáltal minden kiadó figyelmét igénylik, ki a könyvet nem tekinti *egyedül* árunak mint a gyapjút, gubicsot vagy hamuzsirt. De melyik nem tekinti annak! fogják kérdeni azok, kiket keserű tapasztalás az irodalom e factorai iránt pessimistákká tőn. Mi azonban még nem jutottunk el ide s e cikk kezdetét ezennel revocáljuk s hisszük, miként midőn *Lévai* és *Tóth* Kálmán újabb költeményei iránt hívjuk fel a figyelmet, kiadóink közül találkozni fog nem egy, ki e jeles költők műveinek diszes kiadására vállalkozni fog. A kiadók, kik az olvasó közönség igényeinek kielégíttetését vállalák magukra, tekintettel leendnek a közönség azon nem csekély részére is, mely jelesb költőink műveit egybefűzve ohajtja birni s irodalmunk iránt lerovandják azon kötelességet is, minél fogva azt költészetünk termékeivel is meggazdagítani igyekzendnek. Erre a pessimisták azt mondandják: majd meglátjuk!

E felhívás részleges eredménnyel jár: Tóth Kálmán költeményeinek megjelentetésére egy szegedi kiadó ajánlkozik,⁶¹ Lévy versgyűjteményének kiadására azonban továbbra sincs vállalkozó. A Pesti Napló így csak az óhaját tudja ismételten kifejezni: „Valjon jeles költőnk *Lévai* szép költeményei szintén valamelyik vidéki kiadónk által fognak-e

⁶⁰ GYULAI P. 1961, 215.

⁶¹ Lásd: TÓTH K. 1856.

kiadatni, nem tudjuk. Reméljük azonban, hogy e becses költemények nem fognak sokáig kiadóra várakozni.”⁶² Az előfinanszírozó kiadó keresésének sikertelensége ezúttal (is) a pesszimiztákat igazolja: Lévy kénytelen prenumerációra alapozni *Újabb költeményeinek* kiadását. Az előfizetési felhívás kibocsátásáról 1855. december 24-én ad hírt a Budapesti Hírlap:

Lévai József előfizetést hirdet újabb költeményeire. Előfizetési felhívásában oly jól esik a szerénységet látnunk, mely a valódi tehetség és jellem beszéde, s melytől régóta el akarnak szoktatni. Azt mondja ő, hogy „rendkívülít és elragadót nem ígérhet a tartalomban, pompást ragyogót a kiállításban; még csak arczképét sem fogja adni.” A kedves, könnyű folyamu verselés, hangzatos-ság, hibátlan-ság, s természetes eszmemenet az, mi őt jobb lantosaink sorába emeli. Ne higgyen azért a t. közönség azon rendkívül szerény nyilatkozatnak, jó versei sokkal jobb szöszölői lesznek, mint ez előfizetési föl-hívás. Előfizetési ár: 1 p. ft. Postán bérmentve 20 krral több. Február hó végén 12–14 ivre terjedő kötetben meg fog jelenni. A példányok kezelését a „Déliab” kiadó hivatala vállalta el (Pest, szervitater 3. sz.) Az előfizetési pénzek legfőlebb jövő febr. 10-ikéig szintén oda küldendők.

Lévy tehát – minden bizonnyal első verseskötetének viharos fogadtatástörténetéből okulva – tüntető visszafogottsággal szövegezi meg *Újabb költeményeinek* előfizetési felhívását. Erre a szerénységre Arany János is felfigyel: „Olvastam előfizetési felhívásodat, az első szerény (tán túl is szerény) e nemű jelentést életemben. Szilágyit majd ráveszem, hogy gyűjtsön neked, mert én ügyetlen vagyok az ilyesekre. Nem várok fényes eredményt, mert itt még Boetiában élünk.”⁶³ Talán megkockáztatható az állítás, hogy Tompa Mihály Aranyhoz címzett levelének együttérzően szánakozó sorai az *Újabb költemények* kiadása körüli nehézségekkel is összefügghetnek: „Szegény Lévaít nevetem és szánom is. Őtet most szoktatja a pesti közvélemény és kritika: megbarátkozni a méltánytalansággal”⁶⁴

Friebeisz ugyan meghirdeti az előfizetést,⁶⁵ ám a február végére ígért kötet egyre késik. Lévy fel is panaszolja barátainak a prenumerációból beérkező összegek gyűjtését, a nyomtatási munkálatok szervezését (és majd a kinyomott példányok „kezelését”) végző Friebeisz megbízhatatlanságát. Aggályai Tompa Mihály közvetítésével Aranyhoz is eljutnak: „Ad vocem: Friebeisz. Lévaítól épen most kaptam levelet; kétségbe van esve; Friebeisz elment Americába, Kaliforniába, Ausztráliába, elment az Operenciáikra, s ötet verseivel, annak nyomtatásával, remélhető praenumeransaival együtt, egy betű megnyugtatás vagy értesítés nélkül a faképnél hagyta. Én megnyugtattam Józsit avval: hogy én is jártam már így Esvány gazdával; ez a vigasztalás gondolom segít az ő baján.”⁶⁶ Tompa itt arra utal, hogy 1854-ben két verseskötetét is Friebeisz adja ki.⁶⁷ A sajtót május elején járja be a hír, hogy az *Újabb költemények* megjelenés előtt áll: „*Lévai* József kedvelt költőnk verseinek második kötete e napokban hagyandja el a sajtót. Általa el nem hárihatott akadályok miatt késett el e költemények megjelenése. Az előfizetők azonban a dús tartalom s a csinos kiállítás által eléggé

⁶² PN, 1855. nov. 21.

⁶³ Arany – Lévaínak (Nagy-Kőrös, 1855. dec. 28.), ARANY 1982, 661.

⁶⁴ Tompa – Arany-nak (Hanva, 1856. jan. 7.), ARANY 1982, 664.

⁶⁵ Lásd: BpVh, 1856. jan. 17.

⁶⁶ Tompa – Arany-nak (Hanva, 1856. ápr. 7.), ARANY 1982, 684.

⁶⁷ TOMPA 1854a; TOMPA 1854b.

kárpótoltatnak a várakozásért. A fürdői időszak alatt alig szerezhettek érdekesebb olvasmányt hölgyeink, mint e jeles költő újabb műveit.”⁶⁸ Az előfizetők megnyugtatósára szükség is van, mert a kötet végül csak június elején kerül ki Biemel József és Kozma Vazul nyomdájából.⁶⁹ Tompa meg is jegyzi: „Hát kijöttek verseid végre, nagy sirva riva; mondtam én, hogy Friebeisz utazásának nagyobb a füsti mint a pecsenyéje.”⁷⁰ A bécsi tartózkodásából visszatérő Friebeisz végül tehát elrendezi a nyomtatás ügyét. A nyomtatáshoz használt papír minősége viszont kifogásolható – legalábbis erre utal Tompa 1856. június 17-én Lévayhoz írt levelében: „Költeményeidet illetőleg: láthattad volna az én szomorú példamból: mire jutandasz! Az én Verseim olyan papírra vannak nyomva, melynek rongyát még a gyűrűs is külön-rakja s a papirgyárban külön classisa van. Valóban csak előnti az epe az embert, ha a Heckenast és Fribeisz kiadványai közti különbséget látja. Az elsőre példa az Arany versei, a másodikra te és én.”⁷¹ Tompa itt Arany Heckenast Gusztáv által kiadott *Kisebb költeményeit* veti össze a két Friebeisz-féle kiadvánnyal: az *Újabb költeményekkel* és saját *Verseivel*.⁷² A költségek ilyen lefaragása persze azzal is magyarázható, hogy az *Újabb költemények* előfizetőinek a száma messze a várakozás alatt marad. Tompa azt sejteti, hogy a finanszírozás nehézségei jórészt Friebeisz manipulációira vezethetők vissza: „Elöttem aggasztóbbnak tetszik az: hogy oly kevés előfizetőd van. Ha ugyan úgy van. Én itt a gömör-panyiti asszonyoknak szoktam eladni rendesen a buzámát; szerdán elviszik hitelbe; csőtörtökön, pénteken Rozsnyóra viszik, szombaton ott eladják; vasárnap fizetni eljönnek. Még soha meg nem érhettem, hogy ne panaszkodtak volna: hogy bele vesztettek! mindig olcsóbban adják ott, mint tőlem vették; mindig belebuknak szegények; de azért ismét elvisznek egy-egy teherrel. Vajjon nem ilyen panyiti asszony-e Fr.[iebeisz] testvérünk és barátunk?!”⁷³

A kudarcos prenumerációról a szélesebb nyilvánosság is értesül a Pesti Napló június 25-i számából. A közlemény felpanaszolja, hogy Lévay *Újabb költeményeire* mindösszesen harmincöt előfizető gyűlt össze, de Arany *Kisebb költeményeinek* az előfizetői sem haladják meg az ötszázat. A Hölgyfutár már másnapi számában újraközlí a Pesti Napló cikkét⁷⁴ – néhány, a közönség érdektelenségét nehezményező felvezető mondat kíséretében:

„Holdvilág a koldús énekesnek” ezt írta néhány év előtt Kerényi, ki később Amerika őserdőibe tért, hogy ott megőrüljön és meghaljon. Úgy látszik a mi jó közönségünk e szavakba belenyugodt, mert kivált utóbbi időben nem nagy részvétet mutatott költőinek sorsa iránt. Olvasták, lelkesültek a dalokon, de nem igen jutott eszökbe, hogy „nem csak igével, de kenyérrel is él az ember.” Mindez észrevételt a P. Napló egy újdonsága folytán teszik. E szerint Lévai költeményeinek II. kötetére, kilenc gyűjtő gyűjtött harmincöt előfizetőt. Lévai kit jelesb költőink között fog mindig fölemlíteni az ítéset és irodalomtörténet, ez eredményt nem panaszképpen kívánja

⁶⁸ PN, 1856. máj. 3. Lásd még: Hf, 1856. máj. 3.

⁶⁹ Hf, 1856. jún. 7.; BpHl, 1856. jún. 7.

⁷⁰ E Lévaynak címzett levelet téves datálással [Hanva, 1855. dec. 26–30.] közli: TOMPA 1964, I, 255. Lásd még Lévay 1856. jún. 17-én kelt levelét Gyulaihoz: „Friebeiszt megkértem, hogy küldjön számodra *újabb költeményeimből* egy *emlékpéldányt*, megkaptad-e?” GYULAI P. 1961, 292.

⁷¹ TOMPA 1964, I, 262.

⁷² ARANY 1856, LÉVAY 1856; TOMPA 1854a.

⁷³ TOMPA 1964, I, 262.

⁷⁴ Hf, 1856. jún. 26.

felhozatni, hanem jó indulatú figyelmeztetésül azon ifjú tehetségek részére, kik a verselésre búsulják el magukat, holott idejüket s tehetségeiket jobban is hasznosíthatnák. A ki most irodalmi téren nem anyira hasznót akar tenni, hanem hasznót húzni, az csináljon adomákat, naptárat, álmokönyvet vagy gyermekverseket, de ne törekedjék a költészet magasabb célja féle. Nem Magyarországra való dolog az.

1856. július 4-én kelt levelében Tompa már „botrány”-t emlegetve hívja fel Arany figyelmét e közleményekre: „az a botrány nem fog velem soha történni a mi most legközelebb szegény Lévai Jósival történt; olvastad ugy-e? bepanaszolják a Naplóban, – a mint iratik, meghatalmazása után – hogy *keveset adtak neki*, hogy nem praenumeráltak, hogy nem méltányolják! Pfuj! ez iszonyú gyengeség! Arra a Hölgyfutár szegény Kerényi után így kezdi ebbeli tudósítását: *Holdvilág a koldus énekesnek!* hisz ez barátom *kéregetés!* ezért a Jósi fejét kénytelen leszek megmosni. Aztán vigasztalásul azt mondják neki: Ime Aranynak sincs több 500 nál vagy anyi se!”⁷⁵ A helyzet minden bizonnyal Lévy számára is kínos, ezért nem meglepő, hogy a Pesti Napló hamarosan helyesbíti korábbi állításait:⁷⁶

Örömmel czáfoljuk meg minmagunkat s bocsánatát kérjük a költészet barátainak. *Lévai* barátunk költeményeinek 2-ik kötetére nemcsak 35 előfizető került. Ennyi csak *Friebeisz* Istvánhoz érkezett. Magánál a költőnél majdnem kétszázan irtak alá. *Lévai* jóakaratu figyelmeztetése mégis igazolva van a *Friebeisz* által szétküldött iver eredménye által. *Arany* János költeményeinek előfizetési iver sem kerültek mind vissza s a beküldötteken nem találjuk oly számmal az előfizetőket, mely számra *Arany* nevénél méltán számíthatunk. Azonban most e gyönyörű költemények iránt egyre emelkedik a részvét s hiszszük a jövő évig, vagy egy év alatt megérjük *Arany* költeményeinek 2-dik kiadását. Így habár a költemények oly nagy közönségre nem számíthatnak is, mint a naptárak, *Lévai* intése nem betű szerint veendő. Kiben hivatás, tehetség van, irjon és pengesse a lantot, de ne minden rimelő tartson jogot a Parnaszra, a közönség részvételére. Hiszszük oly hivatott, oly jogosult költő mint *Lévai* ezentul sem hagyja nyugodni a lyrát s az igaz költészet barátai sokszor fognak gyönyörködni oly költeményeiben, a melyekben a 2-dik kötet is gazdag. Ez értékes gyűjteményt nem sokára tárczáinkban bővebben ismertetendjük.

Tompa egy olyan hanvai kártyapartíró is beszámol Aranynak, amely sok pénzébe kerül Lévynek. Ennek kapcsán aztán az *Ujabb költemények* finanszírozásáról és a Pesti Napló-cikkek háttéréről is szót ejt: „Pedig nem vesztünk össze, nem is disputáltunk, csak – *kártyáztunk!* E nemes multság *Lévai* egész cassájába került; pedig szegény fiú most adott *Friebeisz*nak 180 pengő ftos váltót versei nyomtatásának pótlásaul, a mellett hogy *Pompéri* még csúffá is tette, kiírván a Naplóban, a mit ő csak privát tudomásul irt *Jánoskának*; miről én is irtam neked mint botrányról”.⁷⁷ A Pesti Napló jószándékú, később helyesbített nyilatkozatát tehát *Pompéry* János, a lap munkatársa adja közre az érintett felhatalmazása és jóváhagyása nélkül. Tompa levele arra is rávilágít, hogy a kétszáz prenumeráns sem fedezi az *Ujabb költemények* nyomtatásának költségeit, Lévy így jelentős (váltóval fedezett) összeggel marad adósa *Friebeisz*nek. A finanszírozási nehézségeket csak tetézi, hogy a sajtó- és kiadvállalkozásaiba 1858-ban belebukó, fizetéseképtelenné váló *Friebeisz* nem számol el az általa „kezelt”

⁷⁵ ARANY 1982, 720.

⁷⁶ PN, 1856. júl. 3. Az ígért recenziót lásd: GREGUSS 1856.

⁷⁷ Tompa – Aranynak [Hanva, 1856. augusztus 12.], ARANY 1982, 735.

példányokkal. Lévay így kénytelen közvetlenül a bizományosokhoz fordulni. Kárméntő felhívása a Hölgyfutár 1858. december 27-i számában olvasható:

Friebeisz István megbukott irodalmi speculans, még 1856-dik év folytán vett által tőlem *újabb költeményeim*ből 800 példányt eladás végett a nélkül, hogy a szüntelen sürgetett számadást nekem azokról megküldte volna. Tisztelettel kérek föl minden könyvárust vagy bizományost, kikhez a nevezett úr újabb költeményeimből példányokat utasított, méltóztassanak azokat, mint sajátjaimat, hozzám viszszaküldeni, vagy legalább szükség esetén, jogomat azokhoz fentartani. *Miskolc*, dec. 19. 1858. Lévai József.

Gyűjteményes versesköteteinek kiadására önéletrajzában is az anyagi kudarc perspektívájából tekint vissza: „1856-ban kiadtam egy kötetben *Újabb költeményeim*et. Őszintén szólva, sem ennek, sem az 1852-ben kiadott első kötetnek semmi anyagi hasznát nem láttam s alig bírtam több év múlva kivergődni a kiadásukra fordított költség terhe alól.”⁷⁸

Az *Újabb költemények* fogadtatását három kritika reprezentálja. Az elsőt a Hölgyfutár adja közre i.–y– aláírással június 12–13-i számaiban. Szerzője Vadnay Károly, aki az igazolás retorikai stratégiájával szemlézi barátja (és miskolci-borsodi földije) új versgyűjteményét: „*Lévai* nem azon költők közé tartozik, kik szédítő mélységük, vagy viharzó magasságuk által a szívet megdöbbenetik, s nagy szenvedélyek rajzával az olvasót elkábitják; *Lévai* a *kedély költője*, a természetes ép kedélye [...] *Költeményeiben* nincs meg az a szemfényvesztés, a képzelem erőszakolt játéka, a hajhászott képek, mikkel sok költő nem ép irigylendő eredetiséget keres, s miknek cifraságai legkevésbé alkalmasak az eszmék és érzések hiányát elpalástolni. [...] Az európai divattá vergődött világfájdalom, dicsőséghajhászat, világ- és önmagávali békétlenkedés nyomai nem találhatók verseiben.”⁷⁹ A második Pájer Antal értekezésbe hajló munkája, amely folytatásokban jelenik meg a Családi Lapokban.⁸⁰ Pájer egyrészt Lévay helyét igyekszik kijelölni az irodalmi hierarchiában („*Lévay* egy szerény magyar költő, a ki nem akar óriási lépésekkel a Parnassus tetejére törni, [...] hanem leül egész ihlett szerénységgel egy virágos völgybe, s pásztori sipjába bele-bele fujva, egyszerű, de kenetes dalokat zeng a munkában megfáradt magyar népnek.”⁸¹), másrészt költészetének egyhangúságát emeli ki („eszmeköre egy kissé szűk. [...] 135 darab költeményben az *álomról* 74, mond: hetvennégyyszer dalolni – én mégis soknak találom!”⁸²), harmadrészt – immár az *Újabb költeményektől* eltávolodva – „az ugynevezett Fiatal Magyarország”-ként azonosított költőgeneráció vétkeit sorolja elő. A terjedelmes, már-már vádiratként olvasható fejtegetés az Arany-epigonizmus elleni felszólalásban éri el retorikai csúcspontját: „Arany lett a bálvány, határozottan utána indult kicsiny és nagy, tehetős és tehetetlen. [...] Én a »Toldyt« a magyar irodalom dicsőségének tartom: de azért ne utánozzátok egymásra, ha nincs bennetek ép azon tapintat és vena, melly Aranyt századok fölé emeli! [...] Irjatok népkölteményeket, de csak akkor, ha az anyag, az eszme népies; és irjatok népszerű modorban, de csak azok, a kiknek erre

⁷⁸ LÉVAY 1935, 32.

⁷⁹ VADNAY 1856 – jún. 12-i lapszám.

⁸⁰ PÁJER 1856.

⁸¹ Júl. 10-i lapszám.

⁸² Júl. 10-i lapszám.

hivatásuk van.”⁸³ A harmadik recenzió –ss. betűjeggyel jelölt szerzője, Greguss Ágost a Pesti Napló 1856. szeptember 24-i számában fejti ki véleményét *Lévai József újabb költeményeiről*: „a mennyiben a költőnek érzelme, és pedig – meglepéssel mondhatjuk – nem ál, de igazi érzelme sokkal erősebb, mint képzereje, költői alakítás tekintetében inkább egyformaságot, mint változatosságot találunk [...] Csekélyebb mértékű képzerő mellett az uralkodó gondolatok és érzelmek a költő merengéseiben önkénytelenül a már bejárt utra térnek, s a mai vers a tegnapinak viszhangjává lesz. Az ekként eredő egyformaságot ellensúlyozza, bár teljesen nem egyensúlyozhatja is, a költőnek érzelmetisztasága, szerény kedélyessége. [...] A költőnek érdemeül róható, hogy menten tartja magát a szertelen csapongástól, s mértéket tartó közepszere kellemet ad verseinek. Más részről azonban félre nem ismerhetni, hogy kedélye mozgalmainak leírásában nem tudja erejét eléggé összpontosítani s olykor hosszadalmassá lesz fejtegetésében, – miből ismétlései is magyarázhatók.”⁸⁴ Greguss e költészet meghatározónak vélt karakterjegyeként – Pájer bírálatával egybehangzóan – az egyformaságot, az (ön)ismétlést emeli ki. Úgy tűnik fel tehát, hogy az *Újabb költemények* kritikai fogadtatása mértéktartó és megbízható kismesterként jelöli ki Lévay helyét az irodalmi rangsorokban.

Az *Újabb költemények* szerkezeti szempontból *unicum*nak tekinthető: olyan kompozíciós megoldással él ugyanis, amelyet a többi verseskötetében Lévay egyáltalán nem alkalmaz. E versgyűjteményben három ciklusba – cím szerint: *Szív és kedély; Vándorénekek; Emlékezet könyve* – rendeződnek a költemények, ugyanakkor e ciklusok rendezőelve nehezen kikövetkeztethető, olykor nem is egyértelmű. Ahogy a kötet „megkomponáltságát” vizsgáló Tarjányi Eszter fogalmaz: „Új az benne, hogy sem tematikai, sem műfajiságon alapuló szerkesztési elv nem körvonalmazódik, sokkal inkább a lírai hangulatszerűsége épül az elgondolás.”⁸⁵ Mivel Lévay teljesen más koncepció szerint illeszti majd be *Összes költeményeibe* (1881) az *Újabb költemények* versanyagát, az *ultima editio* elvét követő szövegkiadásunk sem őrizheti meg ezeket a versciklusokat.⁸⁶

Összes költemények (1881)

Lévayt második versgyűjteménye megjelenése után jó másfél évtizeddel kezdi foglalkoztatni az a gondolat, hogy kiadja *Összes költeményeit*. 1872. szeptember 16-án kelt, Gyulai Pálnak címzett leveléből kiderül, hogy a kiadandó verskorpusz egyrészt a *Költemények* (1852) és az *Újabb költemények* (1856) anyagából, másrészt az 1855 után keletkezett, „szétszórva levő” költeményekből, harmadrészt „a forradalmi hangu versek”-ből (azaz a kötetben még meg nem jelent 1848–1849. évi költeményekből) állna össze. Lévay a kötet kiadásával – Gyulai tanácsára és közreműködésével – Ráth Mórt kívánja megbízni.⁸⁷ Gyulai azonban 1873. szeptember 24-én arról tájékoztatja barátját, hogy Ráth „e krachos és ínséges időben” mégsem tud a megbízásnak eleget tenni.⁸⁸

⁸³ Aug. 7-i lapszám.

⁸⁴ GREGUSS 1856.

⁸⁵ TARJÁNYI 2015, 21.

⁸⁶ Erről részletesebben lásd *A szerkesztés és a szöveggondozás elvei* című fejezetet.

⁸⁷ *GyPL* II., 114. levél. Lásd még: Lévay – Gyulainak (Miskolcz, 1873. szept. 16.), 173. levél.

⁸⁸ *GyPL* II., 176. levél.

Az *Összes költemények* ügye így évekre megreked. Lévy csak hat év elteltével, 1879. november 10-én kelt levelében tájékoztatja Gyulait arról, hogy versei összegyűjtésével és letisztázásával elkészült. Barátjától nem csupán a kiadás újabb lehetőségeinek a felmérését várja, hanem a „két jó kötetre menő” gyűjtemény ellenőrzésében is számít rá.⁸⁹ A *ensor honestus*-i munkálatokba Lévy másik költőbarátja, Szász Károly is bekapcsolódik. Azt tervezik, hogy 1880 nyarán Leányfalván hármasban vizsgálják át a versanyagot és -sorrendet, ám erre végül Lévy elfoglaltságai miatt nem kerül sor.⁹⁰ Szász így egy – Gyulai 1880. szeptember 20-án kelt leveléhez mellékelte – „jegyzékben” sorolja elő észrevételeit. Kihagyásra kilenc költeményt javasol: „1. Könnyek a távolból 2. Rachel 3. Barátom voltál 4. Elborulás 5. Károly király 6. Búcsúzó szerelem 7. Egy agg vitéz koporsójánál 8. Vesztett pör 9. Bölcsesség”. Gyulai ezek közül ötről (*Rachel; Barátom voltál; Egy agg vitéz koporsójánál; Károly király; Vesztett pör*) állapítja meg, hogy „minden esetre nem a legjobbak”.⁹¹ Lévy megfogadja a tanácsot: az inkriminált költemények közül csak hármat (*Búcsúzó szerelem; Bölcsesség; Elborulás*) hagy meg a kötetben.⁹² A kötetben kiadatlan 1848–1849. évi költeményei közül is csak egy-kettő kerül be az új gyűjteménybe – a többi majd *A Műzsa búcsújában* (1909) fogja közölni.

Az *Összes költemények* megjelentetésére Gyulai két „módot” lát. Az első – és anyagi szempontból jóval előnyösebb – lehetőség a Kisfaludy Társaság „hatvan íves vállalata” lenne. Lévy így minden üzleti kockázat nélkül juthatna hozzá a (jelentős) szerzői tiszteletdíjhoz. A másik lehetőséget a Franklin Társulat kínálja. E konstrukció is megkíméli ugyan a szerzőt a kiadás közvetlen anyagi kockázataitól, ám korántsem garantál kifizethető honoráriumot: ha a kiadás veszteséget termel, az a kiadót terheli, ha viszont – a nyomtatás költségeinek levonása után – nyereséget hoz, az fele-fele arányban illeti meg a szerzőt és kiadót. Mivel az *Összes költemények* két kötete Gyulai támogatása ellenére sem kerül be a Kisfaludy Társaság kiadói programjába, Lévy elfogadja a Franklin Társulat ajánlatát.⁹³ Döntését megkönnyíti, hogy Gyulai tagja a Franklin igazgatóságának (így hatékonyan tudja előmozdítani a kiadás ügyét), és minden bizonnyal azok a tapasztalatok is a kockázatokat kizáró Franklin-szerződés aláírása mellett szólnak, amelyek az első két versgyűjteményének – pénzügyi szempontból sikertelen, sőt kudarcos – kiadásával kapcsolatosak. A költségek kiadói fedezése, valamint az igényes kiállítás és a jól szervezett terjesztés ígérete tehát fontosabb Lévy számára, mint a nagyon is kétséges haszon. Ahogy Gyulainak írja 1880. szeptember 21-én: „Tudom én, hogy se arczképpel, se arczkép nélkül nem hozand hasznót ez a gyűjtemény; elég volna, ha a költséget kiadja”. Az arcképre tett megjegyzés arra vonatkozik, hogy a Franklin a szerző címképével szándékozik megjelentetni az *Összes költeményeket*. Ehhez Lévytól várják az alkalmas fotót.⁹⁴ A kötet elé végül egy

⁸⁹ GyPL^{ev} II., 467. levél. Lásd még: Lévy – Gyulainak (Miskolcz, 1880. jan. 10.), 480. levél; Lévy – Gyulainak (Miskolcz, 1880. márc. 14.), 487. levél.

⁹⁰ GyPL^{ev} II., 494–497. levelek.

⁹¹ GyPL^{ev} II., 498. levél.

⁹² Lévy – Gyulainak (Miskolcz, 1880. szept. 26.), GyPL^{ev} II., 500. levél.

⁹³ Lásd a Gyulai–Lévy-levelezés vonatkozó darabjait: GyPL^{ev} II., 467., 479., 480., 486., 487., 494., 497. levél.

⁹⁴ GyPL^{ev} II., 499. levél. A fotó kiválasztásáról, a megoldandó technikai nehézségekről lásd a 497. és 499–501. leveleket.

olyan arckép kerül, amely Kozmata Ferenc pesti fotográfus portréfelvétele alapján készül. Lévy ikonográfusa, Gyulai Éva leírása szerint: „Lévy a gyűjteményes kötet címlapján, pályája csúcán, a korabeli választékos divatnak megfelelően fekete szalonkabátot visel csokornyakkendővel, igazolva, hogy az ő gardróbjaiból is eltűnt az atilla az 1870-es évek közepére-végére, akárcsak annyi kortársának ruhásszekrényéből, haj- és szakállviselete azonban nem változott.”⁹⁵ Az *Összes költeményeket* a Franklin Társulat 1880 karácsonyáig tervezi megjelentetni,⁹⁶ ám csak 1881 elején kerül kereskedelmi forgalomba a díszes, kétkötetes kiadás. A nyomtatás ugyan elkészül a kitűzött határidőig, a kötésre azonban már nem kerül sor – csak Lévy kap december végén bekötött szerzői példányt.⁹⁷ Arany Jánoshoz is az új évben jut el a kötetpár, amelyet február 21-én kelt levelében köszön meg Lévynek: „Kedves barátom! Vettem szép könyveidet, és köszönöm. Tartalmukra nézve ugyan még keveset mondhatok, mert kivéve a mit a régi kötetből s azóta is innen onnan ismerek – a többit nem tudom mikor olvashatom el *szem-é*yesen: de kiállítások igazán elegans, becsületére válik a Franklinnak. Ezt nem értem arczképedre, mely a komorságig komoly, hiányzik belőle a te mosolygásod és jó színed, melyet hogy az Isten tartson meg a valóságban hosszú hosszú ideig szívemből óhajtom.”⁹⁸

A kiadásnak a Vasárnapi Újság csapja a legnagyobb hírverést azzal, hogy 1881. január 30-i számával a szerző előtt tiszteleg az *Összes költemények* megjelenése alkalmából.⁹⁹ A szám címlapján Lévy fametszetes arcképe díszel, amelyet a Kozmata-féle címkép alapján a lap illusztrátora, Pollák Zsigmond készít, és amely – a Vasárnapi Újság népszerűségéből következően – „a legismertebb Lévy-portré lett, s máig meghatározza a Lévy-ikonográfiát”.¹⁰⁰ A metszetportré mellett az *–á–* jegyű szerző, azaz Szász Károly *Lévy József* című vezércikke olvasható. A tanulmány igényű cikk tulajdonképpen kanonizációs gesztusnak tekinthető: arra vállalkozik, hogy kijelölje Lévy helyét a kortárs irodalomban: „*Lévy*, kinek összegyűjtött költeményei, harminczöt éves költői pályájának maradandó becsű emlékeül épen most jelennek meg, költőink azon kisded csoportjához tartozik, mely közvetlen a forradalom után, a fölbujánzó rossz poéták mezitlábas serege, a Petőfi-utánzók külsőségeken kapó hada, s a vidéki- és táj-költészet sallangoskodói ellenében a nemzetinek a népies alapján művészi kifejtésére törekedett, s igazi magyarságot választékos formával, hazafias érzést átalános és örök-igaz emberivel, s erőt és tartalmasságot finomult izléssel törekedett egyesíteni. E Petőfi *utáni* költői iskola élén nem kisebb ember áll, mint Arany János [...] ő ama költői csoportban, melyről fentebb szoltunk, Arany után az első helyek *egyikét* foglalja el.”¹⁰¹ A vezércikket a *Ha meghalok* című Lévy-költemény¹⁰²

⁹⁵ GYULAI É. 2015, 56.

⁹⁶ Gyulai – Lévynek (1880. aug. 26.), *GyPLev* II., 497. levél.

⁹⁷ Gyulai – Lévynek (1880. dec. 28.), *GyPLev* II., 506. levél.

⁹⁸ ARANY 2015, 484.

⁹⁹ A többi lap februárban ad hírt a kötetpár megjelenéséről. Lásd például: FvL, 1881. febr. 2., PHL, 1881. febr. 14.

¹⁰⁰ GYULAI É. 2015, 56.

¹⁰¹ SZÁSZ K. 1881.

¹⁰² Lásd: LÉVAY 1881, I, 82–83.

követi, ráadásul a lap a frissen megjelent versgyűjtemény „külsőségeivel” is külön cikkben foglalkozik:

„*Lévay József összes költeményei*” diszes kiállításban jelentek meg a Franklin-társulatnál. Első cikkünk bővebben szól az érdemes költőről és műveiről, s itt csupán az értékes két kötet külsőségeit jegyezzük föl. A 440 lapra terjedő első kötetben a költő 1846–53 közt megjelent költeményeit találjuk, s a kötet elején arcképét, Kozmatának sikerült fénynyomatában, mely a költő számos tisztelőjére nézve annál érdekesebb, minthogy Lévaynak eddig csak egy fiatalkori arcképe jelent meg. Kozmata képe után mutatjuk be mi is mai számunkban Lévayt, ki arckép dolgában meglehetősen az ismeretlen költők közé tartozott eddig. A második kötetben (424 lap) találjuk az 1854 óta megjelent költeményeket; ezek sorozatát „A muzsák boszúja” rekeszti be, az a költemény, melyet Lévay a Kisfaludy-társaság tavalyi nagygyűlésén olvasott föl. A két kötet ára 3 frt 60 kr. Diszkötésben 5 frtért kapható. A költészet barátai számára fölösleges bővebben ajánlani Lévay költeményeit.

Lévay szűkebb hazájában, Miskolcon és Borsod vármegyében különleges jelentőséggel bír, ha napvilágot lát egy Lévay-verseskötet, az *Összes költemények* megjelenését azonban már-már ünnepi eseményként éli meg a helyi literátus közösség. A Borsod című lap először a Vasárnapi Újság „Lévay-száma” alapján hívja fel a figyelmet az új kiadásra – azzal a megjegyzéssel, hogy az elő kötet fénynyomatos címképe a Vasárnapi Újságban közreadott „fametszetű képnél bizonyára sokkal jobban sikerült”. A Borsod azt is hangsúlyozza, hogy a Franklin Társulat „igen nagy szolgálatot tett a költő barátainak és tisztelőinek, kik egymásután sietni fognak a szeretett költő szelid arcvonásait, különösen nemes lelkét visszatűkröző műveket megszerezni; de legnagyobbat magának az irodalomnak, hisz teljes joggal mondja a »V. U.,« hogy a költők között Arany János után, az első helyek egyikét ő foglalja el”.¹⁰³ Február 10-i számában a Franklin Társulat február 2-án kelt felhívását közli a Borsod:

A „Franklin” czéget viselő könyvkiadó társulat a következő tartalmu levelet intézte megynék és városunk mivelt s az irodalom iránt is melegen érdeklődő közönségéhez: „Tisztelettel van szerencsénk becses tudomására jutatni, hogy társulatunk kiadásában egyik legjelesebb lyrai költőnk, *Lévay József összes költeményei* két diszes kötetben a költő arcképével, legközelebb megjelentek. Illónék és czélszerűnek tartjuk erről első sorban és különösen Borsodmegye irodalom pártoló t. közönségét értesíteni, főleg azon személyi tekintetek miatt, a melyek Lévay Józsefet e t. megyéhez fűzik gyermek és ifjúkori emlékei, költői fogékonysága s társadalmi és közéletbeli folytonos tevékenysége által. Az ő összes költői munkásságának megróstatva egybeállított eredményét veszi ez alkalommal a t. közönség. És ha ezt főképen azok figyelmébe ajánljuk, a kiket az író egyénisége közelebbről érdekelhet, ezt abban a hitben tesszük, hogy ez által ép úgy a költő egyéni, mint az irodalom általános érdekének jó szolgálatot teljesítünk. Bizalommal kérjük tehát, méltóztassék a diszes művet akár az alulírt Franklin-Társulat, akár a miskolczi könyvárusoknál, akár pedig a „Borsod” szerkesztőségénél megrendelni, illetve átvenni s eként a fentebb érintett kettős célzt saját részéről is előmozdítani. Előfizetési ára 3 frt 60 kr. diszes kötésben 5 frt, 10 előfizető után tiszteletpéldány jár.

E felhívást azért is célszerű teljes terjedelmében idézni, mert minden valószínűség szerint Gyulai és Lévay közös fogalmazványa. Gyulai 1881. január 11-én kelt leveléből kiderül, hogy Lévaynak támad az az ötlete, hogy a Franklin Társulat intézzon „fel-szólítást” Borsod vármegye „előbbkelő lapjaihoz” az *Összes költemények* „megrendelése

¹⁰³ Borsod, 1881. febr. 3.

végezt”. Ennek megírását a Franklin Gyulaira bízta, ám ő Lévayt is bevonja a szövegezésbe: „arra kénelek, hogy írd meg magad, természetesen kihagyva költői érdemeid méltatását. Te jobban ismervén az ottani embereket, jobban érted a hangot is, a melyben velök szólani kell. Ennél fogva fogalmazd egy felszólítást, a melyet én aztán átdolgozok és módosítok, s ezt küld el mielőbb. Ne vedd rossz néven kérésemet, de megvallom félek, hogy a felszólítás modorára nézve se a te, se a borsodiak ízlését nem találom. A felszólítás természetesen a Franklintársulat nevében adatnak ki.”¹⁰⁴ Lévay pedig néhány nap múlva küldi is „az ajánló felszólítást borsodi atyámfiához.”¹⁰⁵ A Borsodnak ugyanebben a számban egy olyan könyvtársági hirdetés is feltűnik, amely a Franklin-felvívással összhangban igyekszik megszólítani a reménybeli vásárlókat: „Koszorús költőnk Lévay József összes költeményeinek most megjelent új kiadását országoszte nagy örömmel fogadták, s így annál inkább fog *Borsodmegye és városunk minden művelt családja* sietni e remek gyűjteményt mielőbb megszerezni, mely alúlrít könyvkereskedésben folytonosan kapható. A két kötet ára a költő fénynyomatú arczképével diszes nyomdai kiállításban 3 frt 60 kr; pompás diszkötésben 5 frt. Löwy József könyvtáros Miskolczon.” Ez az ügyesen felépített reklámkampány bizonyára jelentős mértékben járul hozzá ahhoz, hogy a Borsod hamarosan lokálpatrióta büszkeséggel deklarálhatja:¹⁰⁶

Lévay József megjelent összes költeményeinek diszkötésű példányaiból a könyvtárosoktól már a második hozatal fogyott el; látni, hogy szeretett költőnk, összes költői munkáit csaknem mindenki azért igyekszik dísz példányban megszerezni, hogy lelkiélvezetet szerezvén olvasásuk által, a könyv külsőleg is díszet képezze a könyves asztalnak. Meg kell vallani, hogy a kiállítás igen-igen szép, szép különösen, mert egyszerű és mégis meglepő; vannak karmazsin vörös, élénk szép zöld és barna kötésűek fekete dombor nyomás díszítéssel és aranyozott czimirattal [...].

Országos viszonylatban ugyanakkor legkevésbé sem lehet ilyen sikerről beszélni. Lévay még évek múltán is rá-rákérdez Gyulainál arra, hogy „vajjon sok van-e még fedezetlen” versei kiadási költségéből.¹⁰⁷ 1885. július 15-én kelt levelében Gyulai arról informálja barátját, hogy a Franklin Társulat főkönyve szerint az *Összes költemények*ből 650 példány van még készleten.¹⁰⁸ Mivel (legalább) ezer példány került kinyomtatásra,¹⁰⁹ az ehhez viszonyított eladások még a kiadás költségeit sem fedezhetik. *Visszatekintésében* meg is jegyzi Lévay, hogy költeményiből „még most is, midőn e sorokat írom, 1899-ben, vannak el nem kelt példányok a Franklin Társulat könyves polcain.”¹¹⁰ A kései elismerés nem is az irodalmi piacról, hanem a legtekintélyesebb köztestülettől érkezik majd: az *Összes költemények* 1881-ben megjelent két kötetéért – megosztva – neki ítélik az Magyar Tudományos Akadémia 1897. évi „nagyjutalmát”, amelyre „az 1880–1886. évközben megjelent széptudományi munkák”

¹⁰⁴ GyPL^{ev} II., 511. levél.

¹⁰⁵ GyPL^{ev} II., 512., 513. levél.

¹⁰⁶ Borsod, 1881. febr. 24.

¹⁰⁷ GyPL^{ev} II., 567., 808. levél.

¹⁰⁸ GyPL^{ev} II., 565. levél.

¹⁰⁹ GyPL^{ev} II., 497. levél.

¹¹⁰ LÉVAY 1935, 41.

pályázhatnak.¹¹¹ Szinte jelképes, hogy az Akadémia Lévay és Szász Károly között osztja meg a „nagyjutalmat” – mindkét esetben összegző igényű, az áthagyományozandó lírai életművet definitív módon elrendező kiadást jutalmazva. Gyulai helyettes főttkári jelentése szerint az Akadémia két olyan „lyrai költő” pályáját koszorúzza meg, „a kik majdnem negyven év óta folyvást számos eredeti művel és műfordítással gazdagították irodalmunkat, a nemes érzelmek változatos gazdagságát a tiszta nyelv és szép forma szabatosságával egyesítve”.¹¹² Szász díszes kötésű, a szerző arcképét is közlő, kétkötetes versgyűjteményét 1882 végén (ám 1883-as évszámmal) jelenteti meg a Franklin Társulat.¹¹³ Lévay meg is jegyzi Gyulainak 1882. december 14-én kelt levelében: „Szász Károlytól ma kaptam kisebb költeményeinek I. és II. kötetét. Igen izletes kiállítás, hasonló az enyémhez.”¹¹⁴

A lírai életmű egészét reprezentáló *Összes költemények* arra ösztönzi a kritikusokat, hogy immár a pályája delét elérő szerző költészetének átfogó vizsgálatára és értékelésére vállalkozzanak. Az egykorú kritikai recepcióban három kanonizációs irány látszik kibontakozni. Az első a Gyulai-féle *népnyemzeti* költészet jelentős lírikusaként tekint Lévayra, aki a vezérköltő Arany után-alatt-mögött foglalhatja el „az első helyek *egyiké*” (ahogy ezt a Vasárnapi Újság fent idézett vezércikke deklarálja Szász Károlynak, egy *másiké* ilyen hely várományosának a tollából). Ehhez a helykijelölő értékeléshez csatlakozik Spectatornak, azaz Ambrus Zoltánnak a Fővárosi Lapokban megjelenő recenziója is: „Mióta Arany János »Toldi szerelmé«-vel lepte meg az országot, nem jelent meg nagyrabecsülésünkre érdemesebb költői mű, mint a *Lévay* összes költeményei [...] Megáldva tiszta kedélyvel, izléssel s kiváló nyelvművészettel, ahhoz az iskolához csatlakozott, mely Aranynyal élén a nemzetinek a népies alapján való kifejtésére törekedett s az egészséges irányt képviselte a provinciális költők mesterkéltseregével szemben. A »Toldi« írója körül csoportosuló költői nemzedéknek egyik legérdemesebb tagjává lett, igaz magyar költővé, akinek hazafias érzéseit és ép, zamatos nyelvét különösen jól esik olvasni a mai kozmopolita áramlatban.”¹¹⁵ Az alapos szövegközeli vizsgálatokkal operáló másik irány ugyan elismerően szól Lévay költői érdemeiről, ám tartózkodik az irodalmi rangsorokban való pozicionálásától. A Budapesti Szemle –ő jegyű kritikusa, Péterfy Jenő legfeljebb a különféle divatokon való kívülállását hangsúlyozza: „Lyrája majdnem klasszikus egyszerűségű volt a petőfieskedők makrapipás, fenegyerekes költészetével szemben; ma pedig annak magyaros lelke, s e mellett művészi kimértsége újra nagyon elüt csiszolt ürességű, a fővárosi aszfalton támadó lyránktól.”¹¹⁶ A harmadik recepció irány lefokozó stratégiája Lévay költészetének rekanonizálását célozza. Szana Tamás olyan – két változatban is publikált – bírálattal jelentkezik, amelynek már a kiindulópontja is arra enged következtetni, hogy kérdésessé tehető Lévay kiemelt státusza az irodalmi hierarchiában: „Évtizedekre terjedő irodalmi működése s a magas polcz, melyre őt hangadó kortársai helyezték, [...] feljogosítottak, hogy vele szemben ne köznapí mértéket használjak.”

¹¹¹ AÉ, 21 (1887), 158. A nagyjutalom bronzérmét lásd: HOM TTGy 53. 248.49.

¹¹² MTAÉk, 17 (1891), V/10, 58.

¹¹³ SZÁSZ K. 1883.

¹¹⁴ *GyPL* II., 561. levél.

¹¹⁵ AMBRUS 1881 – febr. 27-i lapszám.

¹¹⁶ PÉTERFY 1881, 470. Ehhez lásd még BODNÁR 1881.

E mérték alapján Lévay költészete könnyűnek találtatik: „nincs erősebb tüzü, energikus phantasiája s önálló, egyéni világnézlete, mely tulajdonságok nélkül senki igazi nagy költővé még nem lehetett és nem is lehet sohasem. Ne beszéljünk tehát »uralkodó« vagy csak »külön tekintetben is figyelemreméltó irány« képviselőjéről, ha Lévayt megítélni akarjuk; őt ily nagyobb szabásu, kiváló költői alakok közé soha sem emelheti az igazságos, részrehajlatlan irodalom-történet; [...] hanem sorozzuk ama szerényebb, kedves dalnokok közé, kik olykor-olykor tiszta és igaz hangot tudnak adni a keblünkben rejtve élő érzelmeknek, de akikről La Bruyère, a tudós moralista, azt mondja va[la]hol, hogy elsőkké csak a második osztályban lehetnek s legfőleg a középszerűségben tündökölnék.”¹¹⁷ A Hon anonim recenzense sincs sokkal jobb véleménnyel Lévay költészetéről: „a közvetlenül Petőfi után következett lyrikusaink közé tartozik s irodalmunkban igen jó hangzásu névvel bír, a mit inkább negatív előnyeinek, hibátlanságának köszönhet, mint pozitív költői szépségeinek. [...] Egyénisége azonban szürke, elmosódott, a szenvedély hangjaig soha se tud felvergődni. Szatíráiban nincs attikái só, hazafias verseiben hiányzik a láng és erő. [...] Mélyebb barázdákat nem szánt az olvasó szívében, s alig egy-két verse van, mely szélesebb körökben ismeretes, mint a »Mikes,« »Ha meg halok« és »Szüretünk.«”¹¹⁸

Újabb költemények (1897)

Az *Összes költemények* megjelenése után közel két évtized telik el addig, amíg egy új Lévay-versgyűjteményt vehetnek a kezükbe az olvasók: az *Újabb költeményeket* 1897-es év számmal, ám csak 1898 októberében adja ki – a Franklin Társulat közreműködésével – a Kisfaludy Társaság.¹¹⁹ Lévaynak ugyan 1892-ben is megjelenik egy verseskötete, ám ebben kizárólag Burns-fordításait gyűjti össze.¹²⁰ Lévay már évtizedek óta fordítja „a skótok hírneves népköltőjének” munkáit (ezek egy részét korábbi köteteibe is felveszi), és Gyulai Pál ösztönzésére koncepciózus *magyar Burnst* tesz le a Kisfaludy Társaság asztalára: a célzottan szelektált költeményeket tanulmány értékű előszóval és számottevő jegyzetapparátussal látja el. Gyulai arra is ráveszi barátját, hogy hosszú évek óta halogatott akadémiai székfoglaló előadását a készülő kötet előszavára alapozva tartsa meg.¹²¹ Lévay 1891. június 1-én „be is köszön” az Akadémiára *Burns Róbert* című előadásával.¹²² Tulajdonképpen e nagy vállalkozás részét képezi az is, hogy lefordítja és önálló kötetben jelenteti meg Thomas Carlyle *Burns*-értekezését.¹²³ A *Burns Róbert költeményei* erősen megosztja az irodalmi közvéleményt: míg a Budapesti Szemlében Péterfy Jenő (*l.– a. jegy alatt*) azért dicséri, mert határozottan szembefordul azzal a „francia szempont”-tal, amely „Burnst mint az új társadalom egy előfutárát, mint büszke lelkű democrata forradalmárt rajzolja”, és így „a skót paraszt

¹¹⁷ SZANA 1881a – febr. 25-i lapszám. Szana másik recenzióját lásd: SZANA 1881b.

¹¹⁸ *Lévay József összes költeményei*, A Hon, 1881. márc. 13.

¹¹⁹ LÉVAY 1897.

¹²⁰ BURNS 1892.

¹²¹ A Burns-kötet formálódásához lásd Gyulai és Lévay levélváltásait: *GyPLev* II., 920., 927., 932., 934., 942.

¹²² LÉVAY 1891.

¹²³ CARLYLE 1892.

költőben a jacobinusok előfutárát” keresi,¹²⁴ addig a Hazánk irodalmi melléklapjában, a Vasárnapban Kacziány Géza éppen azért marasztalja el, mert „mellőz mindent ami forradalmi hang Burnsénél, hogy a magyar ifjuság [...] valahogy a forradalmi eszmék cultusára ne csábíttassék a skót költő által”. Kacziány szerint Lévy „megcenzurázta” Burnst azzal, hogy azokat a dalait emeli be a kötetbe, „melyekben csak a *parasztot* látjuk”.¹²⁵ Gyulai és köre viszont azt értékeli, hogy „Lévy egy letisztult népies hang megképzésére használja Burnst”,¹²⁶ vagyis a népnemzeti irodalom egyik mintaköltőjének felmutatásaként ünnepli a kötetet.

Az új verseskötet anyagának összegyűjtésével, válogatásával és letisztázásával 1896 nyaratól kezd el intenzívebben foglalkozni Lévy. Gyulaival folytatott levelezésének két éven át e kiadás előkészítése a leggyakoribb témája.¹²⁷ Immár a Burns-kötetnél bevált eljárást követik: a Kisfaludy-Társaság kiadói programjában kívánják közreadni a versgyűjteményt. Ehhez a benyújtott kötetnek át kell esnie a hivatalos bírálati procedúrán. A kijelölt bírálók, Szász Károly és Kozma Andor 1897 tavaszára készítik el jelentésüket: „*Lévy József* azon ritka költők egyike – állapítja meg Szász –, kikben a költői ihlet és készség az eszmék és érzések frissesége, a kristálytiszt kedély s meleg bensőség nem csökken s nyelv és rythmus-érzék nem gyöngül a haladó életkorral – inkább erősödik s elevenebbé lesz. [...] E költemények, egészben véve, a gondolat, érzés, műalkotás és műforma, nyelv és rhythmus tekintetében, legalább is oly magaslaton állanak, mint az előbbiek. [...] Mindez együtt oly nagybecsű gyűjteményt alkot, melynek kiadása kedves ajándék lesz nemes ízlésű közönségünknek s méltó dicsekedése a Kisfaludy-Társaságnak, mely a kiváló költőt tagjai közé örömmel számlálja.” Kozma hasonlóan vélekedik: „*Lévy Józsefnek* legújabb, még kéziratban lévő versgyűjteménye, teljesen méltó a kiváló költő nemes, egyszerű és kedves egyéniségéhez. Finom és feltétlenül igaz érzés, keresetlen és biztos művészet – mindenütt. A gyűjtemény kiadása nagy becsületére fog válni a Kisfaludy-Társaságnak s az új verseskötet értékes díszé lesz a magyar lyrának. Ehhez képest, a gyűjtemény kiadását a legnagyobb örömmel és tisztelettel javaslom.”¹²⁸ Az elismerő és támogató vélemények persze nem azt jelentik, hogy ne lenne még szerzői munka a kötettel. E munkákkal 1897 júniusára készül el Lévy: „Itt küldöm a Kisf. társaság rendelkezése alá Ujabb költeményeim kiadását. A kötetet újra átnéztem s megtettem az apró javításokat, egyszersmind kipótoltam néhány darabbal, melyeket figyelmedbe ajánlok. [...] A tartalomjegyzéket elkészítettem s a kötet végéhez csatoltam, illetve mellékeltem. Ujabb költeményeknek neveztem a gyűjteményt, mert valóban a régebbiek kiadása után 1880 óta írtam valamennyit. A versek egymásután sorozásában nem tartottam időrendet; inkább a tartalom változatosságára ügyeltem. Az egyes darabok után a tartalomjegyzékben tettem oda az íratás évét.”¹²⁹ Lévy arról is informálja Gyulait, hogy Beöthy Zsolt (a Kisfaludy Társaság titkára), arra szólította fel, hogy keressen más címet a gyűjteménynek,

¹²⁴ PÉTERFY 1892, 164.

¹²⁵ KACZIÁNY 1898.

¹²⁶ RUTTKAY 2016, 30.

¹²⁷ Lásd: *GyPLev* II., 1160, 1168, 1172., 1191., 1221., 1240., 1255., 1261. levél.

¹²⁸ *Bíráló jelentések a Kisfaludy-Társasághoz benyújtott munkákról. Lévy József újabb költeményei*, KTÉL, 32 (1900), 56–57.

¹²⁹ Lévy – Gyulainak (Miskolcz, 1897. jún. 20.), *GyPLev* II., 1197. levél.

mert „ő az Ujabb költeményeket nem tartja alkalmasnak”. Léway nemigen hajlandó a változtatásra: „Ha címnek nem jó az Ujabb költemény [!], én bajosan tudok valami sokkal jobbat találni. Amint tudod, magam keltem ki a Szemlében, a Pásztortűz, Erdőzűgás stb keresett címek ellen. Hiszen jó volna, magam is szeretném ha valamilyen ki tudnám alkalmasan fejezni és éreztetni a címben, hogy ez a gyűjtemény már nem a hajnal, hanem az alkony sugára, nem az üdvözlő, hanem a búcsúzó múzsa zengése. De félek, beleesem valami ostoba keresztelésbe. Aranynál sem tartom szerencsésnek, vagy találónak az Őszikék nevezetet. Gondolkozom rajta, ha okosat tudnék találni. Mert annyi igaz, hogy én már aligha kötök ezentúl még egy versbokrétát. Ez az utolsó.”¹³⁰ Gyulai siet megnyugtatni barátját: „Először is Beöthyre ne hallgass. Verseidet *Léway újabb költeményei* cím alatt fogadta el a társaság és semmi feltételt nem kötött hozzá. A mi a sorrendet illeti, az is egészen tőled függ. Én helyeslem elrendezéseted.”¹³¹ A Franklin Társulat által nyomtatott kötetet 1898 októberében hozza forgalomba a Kisfaludy Társaság. Léway meg is jegyzi: „Megkaptam végre a Kisf. társ. kiadványait. A nyomtatás évét, »könyvársi érdekből« 1897 helyett 1899re kellett volna tenni. Mert, hogy 1897-ben nyomtatott könyveket 1898 végén bocsátunk forgalomba, az egy kis bárgyúság”.¹³²

A Vasámapi Újság 1898. október 23-án ad hírt az *Ujabb költemények* megjelenéséről.¹³³

Léway József újabb költeményei méltán sorakoznak azokhoz az értékes kiadványokhoz, melyekkel a Kisfaludy-Társaság évtizedek óta gazdagítja az irodalmat. E kötet Léway Józsefnek 1880–1897-ig írt költeményeit foglalja magában, a költőnek 55 éves korától 72 éves koráig, majd két évtized munkásságát. Szinte csodáljuk ez őszi virágzás gazdagságát. Irigylésre méltó költői lélek, mely fiatalságát, üdeségét így meg tudta őrizni a kor alkonyáig. Léway József értékes költői tulajdonságát mind feltaláljuk csorbitatlanul, mondhatnók fokozott mértékben ez új kötetben is. Érzelmének finomsága, nemessége, nyelvének törőlmetszett magyarossága, hajlékonysága, s formáinak tisztasága, művészi szépsége, nemes előkelősége a jóízű köztársaságnak nem mindennapi műélvezettel szolgál. Viharzó szenvedélyek nem harsognak e költeményekben, a derült bölcs mosolyát vagy mélaó tekintetét látjuk, körülöttünk mindent a nemes idealizmus sugara aranyoz meg. Mennyi gyöngédség aggszülőiről írt verseiben; mennyi emberszeretet és megbocsátás; mennyi finom megfigyelés s a természet rejtelmes életébe átolvadni tudás, midőn a zöld erdők magános útjain bolyong, vagy téli tájon a ropogó havat járja! A kötetben számos műfordítás is van: angol balladák, s kisebb költemények Horatius-tól, Göthé-től, Longfellow-tól, Musset-től. Mindannyi rávall az avatott műfordítóra.

A kötetre az Erdélyi Múzeum is külön cikkben hívja fel a figyelmet:¹³⁴

Léway József újabb költeményeit adta ki legújabban a Kisfaludy-Társaság. Léway József nevét nem egy klasszikus költői alkotása tartja fenn; a *Mikes, Szűreten* [!] és számos népdala a magyar líra igaz gyöngyei. Költői ereje még mindig nem apadt ki, hisz ime tizennyolcz év (1880–1897.) óta, hogy

¹³⁰ Léway – Gyulainak (Miskolcz, 1897. jún. 22.), *GyPLev* II., 1198. levél. A BpSz-ben megjelent anonim Léway-kritikáról lásd: PORKOLÁB 2017, 211–247.

¹³¹ Gyulai – Léwaynak (Buda-Pest, 1897. jún. 30.), *GyPLev* II., 1202. levél.

¹³² Léway – Gyulainak (Miskolcz, 1898. nov. 1.), *GyPLev* II., 1275. levél.

¹³³ 1898. október 30-án pedig mutatványkölteményt (*Mártonnap után*) is közöl a VÚ Léway „most megjelent kötetéből”.

¹³⁴ EM, 1898, 544.

munkáinak két kötetes kiadása megjelent, mennyi szép új dal fakadt lantján! A szerelem, megnyugvás, emlékezés és barátság szólnak meg ez újabb költeményekben, a régi tiszta hangon, a régi erővel. A forma és kifejezés technikája az új magyar költészetben új, tökéletesebb alakot ölthetett, de Lévy költészetének kedvelői csak a szelid érzések lágyszavú lantosát dicsérik. Méla borongás, derűs, nyugodt világnézet uralkodik rajta, az a hangulat, melyet maga így fejez ki: „Rohanó kerekét az időnek / Nem félve, nem aggva, mélán nézem, / Szerető szívek dobogásán / Titkos öröklét perceit érzem.” A kötet majdnem tisztán lírai költemények foglalata, de van benne egynehány igen szép angol népballadának kitűnő fordítása is. A Franklin Társulat a tőle megszokott ízléssel állította ki a terjedelmes kötetet, melyet igen olcsón szerezhetnek meg a jó könyvek kedvelői: fűzve 1 frt 60 krért, kötve 2 frt 50 krért.

A folyóirat később elismerő recenziót is közöl a kötetről Zombori Andor tollából: „Mert most is olyan mindenik költeménye, mintha egy régebbi nótájának lenne a folytatása. Ugyanaz a bánat, ugyanaz az öröm, még az érzések hangja is ugyanaz. Lévy Józsefnél éppen ezért nem is lehet hanyatlásról, fejlődésről beszélni. Az ő lelkének érzései ugyanazok és olyanok most is, mint voltak az egyetlen, édes, hamar eltűnő drága ifjúság idejében. [...] Megbecsülhetetlen érdeme az ő költészetének, hogy nem lett hasonlóvá a mai századvégi, útszéli verselés dissonáns hangjaihoz. S a mennyire megmutatja ez, hogy dalainak költői érzéke mily magas, éppannyira dokumentálja azt az igazságot, hogy Lévy József nemcsak poéta, hanem – egyéniség is. Az ő dalaiból a – *jövő lyrája* hangzik ki, a tiszta poézis, a nemes idealismus ama korszakának hangja, – mely elfog jönni, mert el kell jönnie. [...] szóval újabb kötetével is megmaradt annak, a mi volt: igazi nagy poétának!”¹³⁵ Zombori a Kolozsvári Lapokban is deklarálja: Lévy „minden egyes verse egy dalba szőtt proféczia, a mely a századvégi, raffinált dekadens poézis kábító világában hirdeti a költészet tisztaságának erejét s mutatja a helyes utat, a mely a gyárvárosok kloakája helyett: a szabad, egészséges levegőjű mezőre vezet”.¹³⁶ A Budapesti Szemlében Lévy házi kritikusa, Péterfy Jenő „az érzéssel és szemlélődéssel párosult elegiai hangulat”-ot tartja az Újabb költemények legjellemzőbb vonásának: „Ez már ifjú korában is jellemezte őt, de mennél inkább teltek az évek, annál inkább erőt vett rajta. Ebből magyarázhatni, hogy költészete hanyatlás helyett folyvást emelkedett; mert az elegia inkább a férfikor és öregség költészete, mint az ifjúságé.”¹³⁷

Az öregkori költői kiteljesedés tézisével merőben ellentétes álláspontot képvisel korábban már idézett kritikájában Kacziány Géza: „Ami a kötet igaz színét adja meg, azok a lemondást éneklő dalok, melyeket Lévy immár negyvenhat éve hallatt. Szellemi téren milyen kárt tettek az ilyen hangok a nemzet lelkében, azt itt nem fejtegetem [...] Az erkölcsi bátorság e teljes hiánya megérzik ma is, – a nemzet azonban nem sok hálával tartozik e törpe lelkeknek. [...] Örökké borongó, bágyadt szürkeség az egész kötet [...] Nem az öregség itt a hiba, mert hiszen Lévy 25 éves kora óta mindig ilyen volt, hanem az isteni szikra hiánya.” Kacziány a *Nemzeti jutalom* című Lévy-költemény¹³⁸ utolsó strófáját („Megvan a jutalma bőven: / Kincseinket szétszedék / S rajtunk íme! kedvetölten / Fát vág az új nemzedék.”) kommentálva Gyulainak és

¹³⁵ ZOMBORI 1899a, 45–46.

¹³⁶ ZOMBORI 1899b.

¹³⁷ PÉTERFY 1899, 313.

¹³⁸ LÉVAY 1897, 277.

körének is üzen: „Erre több megjegyzésünk van: először is, hogy kincseket bizony nem hozott se Léway, se társasága (Gyulai, Szász stb.) a hazának, [...] Másodszor: jóval több fát vágtak Léwayék az új nemzedék hátán, mint az ő rajtuk s vágnak jelenleg is, mert a hatalom s a pénz az ő kezükben van még most is.” Ezek szerint Léway költői teljesítményének a drasztikus leértékelése annak a lázadásnak lenne a szembetűnő megnyilvánulása, amelyet az „új nemzedék” folytat az irodalmi intézményrendszer hagyományos kulcspozícióit birtokló, sőt bitorló Gyulai-kör ellen. Az „új nemzedék” szószólójaként fellépő kritikus Léway költészetének fogadtatástörténetére is sommás megállapítást tesz: „Speciel Léwaynak semmi oka sincs panaszkodnia a méltánylás hiánya miatt, mert hiszen tudtommal, Toldy óta jelen cikkem az első, szigoruan elítélő hang egész irodalmunkban az ő költészetéről.” Kacziány tehát csak azt az „előkelő helyet” hajlandó látni-láttatni, amelyet a „baráti kritika” biztosít Léwaynak a „hivatalos költői nagyságok között”. Negligálja viszont azokat a lefokozó értékeléseket, amelyek – az *Emlékdalok De La Grange Asszonyinak* paródiájától¹³⁹ kezdve, Balázs Sándor vita-iratán¹⁴⁰ és Toldy Ferenc említett bírálatán¹⁴¹ át, a Greguss Ágost- és Szana Tamás-féle kritikákig¹⁴² – folyamatosan részét képezik a Léway-kötetek recepciójának. Kacziány végezetül kijelenti, hogy Léway fél évszázados költői működésének „az egyetlen értékes terméke” a *Mikes*: „A ki egész nemzetet csak egyetlen egyszer is könyekre fakasztott életében, hálát érdemel. Ennyit megadhatunk Léway Józsefnek, többet nem.” Maliciózus megjegyzése szerint „Léway költőtársairól, Gyulairól, Szászról még ezt sem mondhatjuk el”.¹⁴³ A megsemmisítőnek szánt kritikára Léway így reagál 1898. november 25-én kelt, Gyulainak címzett levelében: „Kacziány Géza nekem is megadta a »nemzeti jutalmat« a Hazánk f. é. Nov. 20-diki számában, éppen úgy, mint régebben neked. Irántam mégis kegyelmesebb volt bírálatában, mint te irántad. Mert nekem, mikor már egészen megmeztelenített, szeméremtakaró figefa-levélnék legalább meghagyott egy versemet: Mikest. Te rajtad éppen semmit sem hagyott. [...] Legeredetibb az az állítása, hogy »a hatalom és a pénz még most is a mi kezünkben van«, nálam, nálad és Szász K.nál!! miféle bolond ember lehet ez?”¹⁴⁴

A műzsa búcsúja (1909)

Léway 1908. január 31-én kelt naplóbejegyzésében tér ki arra, hogy az *Ujabb költeményei* megjelenése óta „összeírogatott” versei „szinte egy kötetre szaporodtak”. Utolsónak szánt versgyűjteményének – szakítva eddigi minimalista gyakorlatával – *A műzsa búcsúja* címet adja. Kiadását a Franklin Társulatra bízna – az összes költeményei „örök tulajdonjogának” eladásával összekapcsolva.¹⁴⁵ A Franklin még 1906 novemberében nyilvánítja ki szándékát, hogy ezer koronáért megvásárolná Léway összes költeményeinek

¹³⁹ *Emlékdalok Tom Poucehoz*, PRÍ, 1850. nov. 17.

¹⁴⁰ BALÁZS 1852.

¹⁴¹ TOLDY 1852.

¹⁴² GREGUSS 1856; SZANA 1881a; SZANA 1881b.

¹⁴³ KACZIÁNY 1898.

¹⁴⁴ *GyPLet* II., 1277. levél.

¹⁴⁵ LÉWAY 2001, II, 7.

kiadási jogát. A Gyulai Pál által közvetített szándéknyilatkozatot¹⁴⁶ azonban nem követi szerződés kötés, sőt 1907. október 27-én az alábbiakat jegyzi be naplójába Lévay: „Fölkerestem a »Franklin Társulatot« költeményeim örök eladása ügyében. Azt az értesülést nyertem az igazgatótól, hogy irodalmi vállalkozásra a jelenlegi mostoha viszonyok nem alkalmasak. Várnunk kell a jobbrafordulást, s akkor vennünk elő az ügyet.”¹⁴⁷ 1908 márciusára annyiban változik a helyzet, hogy a Franklin legalább *A múzsa búcsúja* kiadására hajlandónak mutatkozik.¹⁴⁸ Lévay neki is fog az 1898 és 1908 között készült versek szelektálásának, tisztázásának, a kötet összeállításának. „Úgy látom – írja naplójában 1908. augusztus 31-én –, telik egy kötetkére, amiket tíz év alatt írtam. Most, hogy másolgom, akaratlanul is bírálgom. S bizony legtöbb esetben, sőt általában sem üt ki kedvezőleg a bírálat. Szegénység minden tekintetben. Nem magas repülés, csak alant járás. Nem magvas, hanem színes, léha virágok. Könnyűség, simaság. Menteni akarja-e a könyv címe is, hogy ez a fűzér már *A Múzsa búcsúja*, utolsó verseim?”¹⁴⁹

Szeptember végére újabb fordulat következik be: a Franklin immár nem csupán a „hamincharom negyedrébte hajtott ívre telt” versgyűjteményért fizetne négyszáz koronát, de felújítja ezer koronás ajánlatát is Lévay összes költeményeinek a tulajdonjogáért. Ez utóbbiban Lévay megnyugodni látszik, ám *A múzsa búcsúja*ért kínált összeget „keveselli”, így a kiadás ügyében a Kisfaludy Társasághoz fordul.¹⁵⁰ Az 1908. október 28-án kelt társasági jegyzőkönyv¹⁵¹ rögzíti, hogy a szerzői ajánlat támogatást nyert:

Elnök tudatja, hogy Lévay József rendes tag „A múzsa búcsúja” című újabb költeménygyűjteményét kiadásra a Társaságnak ajánlotta fel, mely a kitűnő költőnek már régebbi költeménykötetét is kiadta volt. Elnök, áthatva annak fontosságától, hogy e költeménykötet mielőbb jelenhessen meg, ez ügyet, már a folyó ülés előtt a könyvkiadó bizottság elé terjesztette, mely a kiadási ajánlatot örömmel és köszönettel fogadta el, s ugyancsak az elnök ülésen kívül megbízta már Hegedűs Istvánt és Vargha Gyulát, hogy a gyűjteményt a szabályoknak megfelelően megbírálják s arról véleményüket az ülés elé terjesszék. Az elnök kéri most jelentett intézkedésének jóváhagyását. Vargha Gyula maga és bíráló társa jelentését nyomban felolvassa, mely a nagybecsű költeménykötet kiadását a legmelegebben ajánlja. A Társaság az elnök intézkedését jóváhagyja, a két bíráló jelentését elfogadja, örömmel határozza el Lévay József újabb költeményeinek kiadását és utasítja a könyvkiadó bizottságot, hogy ezt a kötetet már a legközelebb megjelenő kiadványok közé okvetlenül vegye fel.

A Kisfaludy Társaság a nyomtatási munkálatokkal a Franklin Társulatot bízta meg. 1908. december 5-én kelt naplóbejegyzése szerint Lévay azt szorgalmazza, hogy a kötetet „lehetőleg vastag tömör papíron állítsák ki, hogy így egy kissé testesebb alakja legyen a különben talán vékony kötetkének”, ám végül „a vastagabb papír helyett

¹⁴⁶ A Franklin Társulat – Gyulaihoz (Budapest, 1906. nov. 20.) és Gyulai – Lévayhoz (Budapest, 1906. nov. 22.), *GyPL* II., 1605., 1606. levél.

¹⁴⁷ LÉVAY 2001, I, 411.

¹⁴⁸ LÉVAY 2001, II, 10.

¹⁴⁹ LÉVAY 2001, II, 44.

¹⁵⁰ LÉVAY 2001, II, 44–45, 47, 48.

¹⁵¹ KTÉL, 43 (1908–1909), 252.

inkább a verseknek ritkább elhelyezését vették igénybe az egyes lapokon”,¹⁵² Amikor végre megkapja a nyolcadrétű, „mintegy 330 lapra” terjedő gyűjtemény „elajándékozásra szánt nyolc példányát díszes, aranyozott kötésben”, ismét csak kétségeit sorolja elő: „Vékony kötetke. Jó volna, ha vékony mivoltát a tartalom tenné testesebbé! Kevés reményem van hozzá. Az egészben bizony nem jár a szellem magasabb vagy mélyebb régiókban. Kevés a mondanivalója, legtöbbször nem is valami új. Talán annyi az érdeme, hogy amit mond, csinosan mondja el. Nem tudom, nem bizonyítják-e magok a költemények, hogy valóban ideje volt már a Múzsza búcsúvételének.”¹⁵³ A Társaság honoráriumként tisztes összeget fizet ki *A múzsza búcsújáért*: „A kötetke húsz nyomtatott ív. Ívéért rendesen hatvan korona járna. De mivel abban a legtöbb költemény már lapokban megjelent, íve csak ötven koronával számíttatott. Kaptam tehát érte ezer koronát.” Közben a Franklin-szerződés is megkötötték az összes költemények „örök eladása tárgyában”: „Minden eddig megjelent s netalán később megjelenendő irodalmi munkám örök tulajdonjogáért egyszer-mindenkorra ezerháromszáz koronát fizetett nekem, kizárólagos tulajdonába bocsáttatván *Költeményeim* első két kötetéből a még raktáron levő példányok is, melyek eladási árának fele engem illelne. – Nem valami jól fizetett alku ez; de sietnem intett a bevezéssel az életemből már bizonyosan kevés hátralévő idő.” Lévy így költői munkásságának „együtt mégis szép jutalmával, kétezer-háromszáz koronával” számolhat.¹⁵⁴

A múzsza búcsúja 1909 áprilisában kerül forgalomba (az ára fűzve négy, kötve hat korona), a Kisfaludy Társaság is ekkor küldi ki az alapítóknak és a tagoknak járó illetménypéldányokat,¹⁵⁵ és a lapok is e hónapban közlik az első ismertetéseiket. A kötet kritikai fogadtatását immár a tisztelet és hódolat kinyilvánítása uralja. Nincs olyan recenzió, amely ne emelné ki, hogy „a pátriárkák korát” oly sokkal meghaladó szerző „még mindig itt jár, sőt él és hat köztünk, nem tisztes romjaként a magyar irodalom aranykorának, hanem készen új munkára, megifjodva Múzsája ihletétől”,¹⁵⁶ hogy „az agg költő szívéből még frissen, kedvesen buzog a dalok forrása” és az „öregségnek higgadt bölcsesége, szemlélődő derűje érzik versein, de nem a fáradtsága”,¹⁵⁷ hogy „Isten kegyelméből hosszú nyúlt életének méltó koronája ez a gyűjtemény”, amelynek darabjai „a magyar lírának elsőrangú alkotásai”.¹⁵⁸ Voinovich Géza a Budapesti Szemlében már nem csupán azért lelkesedik, mert Lévy költészete „folytonos emelkedést mutat, s éppen késői termése a legzamatosabb”, hanem egyenesen azt ünnepli, hogy ilyen „lankadatlan költői erő szinte páratlan tünemény a világirodalomban”.¹⁵⁹ E kultikus megnyilvánulások már előre jelzik Lévy akadémiai megdicsőítését: az 1915 május 5-i nagygyűlésén az I. osztály ugyan felterjeszti eredeti javaslatát a folyó évben kiadandó nagyjutalomra (Heinrich Gusztáv *Faust*-fordítását és „egy egész életen át folytatott nagyértékű s nagyhatású irodalomtörténeti munkásságát” ismerve el), ám

¹⁵² LÉVAY 2001, II, 52–53. A kötet terjedelme pontosan 320 oldal.

¹⁵³ LÉVAY 2001, II, 60.

¹⁵⁴ LÉVAY 2001, II, 57.

¹⁵⁵ KTÉL, 44 (1909–1910), 180.

¹⁵⁶ BpHI, 1909. ápr. 13. Az anonim recenziót újra közli: MN, 1909. ápr. 15.

¹⁵⁷ VÜ, 1909. ápr. 18.

¹⁵⁸ KRISTÓF 1909.

¹⁵⁹ VOINOVICH 1911, 125.

a javaslat felolvasása után szólásra emelkedik Vargha Gyula, „és hosszabb beszédben méltatva Lévay József költői érdemeit, különösen pedig az 1909-ben, tehát a lefolyt évkörben megjelent »A múzsa búcsúja« cz. verskötetét, rámutatott arra, hogy Lévay a folyó évben tölti be kilenczvenedik életévét, s az Akadémiának talán nem lehet többé alkalmja nagy költőnek nyújtani a nagyjutalmi elismerés koszorúját, amelyre pedig költői kiválóságával, költészetének nemes irányával a ma élő költők között – kétségkívül – legtöbb érdemet szerzett”. Az így előálló helyzetet Heinrich Gusztáv oldja meg nagyvonalúan és elegánsan azzal, hogy visszalép a jelöltségtől. A nagygyűlés így másnap az agg miskolci poétának ítélheti oda a nagyjutalmat. Az akadémiai főtítkári tisztséget is betöltő Heinrich jelentésében így összegez: „a háború borzalmai közepett is, a lefolyt évben is osztogathatta Akadémiánk meleg elismerését tudósoknak és költőknek, fiataloknak és öregeknek. Első helyen áll ezek sorában korban és érdemben a nagyjutalom nyertese, a még mindig fiatal tűzzel danoló Lévay József tiszt. tagtársunk, aki ez év őszén tölti be kilenczvenedik életévét”.¹⁶⁰ Naplójának május 13-i bejegyzésében Lévay a szokott visszafogottsággal reagál – az ügyrendileg valóban példátlan – megtiszteltetésre: „Az égből cseppent énrám egészen váratlanul és meglepve ez a szép kitüntetés. Szinte azt mondhatom, hogy talán a körülmények által okozott véletlen szerencsének köszönhetem: A határozat *A Múzsa búcsúja* című verskötetemet említi indító okul vagy érdemül. De azt hiszem, az indító valódi ok nem ez, hanem egész hosszú életem költői termése, mely az Isten kivételes csuda jóságából még most, kilenczvenedik éves koromban is bírja olykor a Múzsa kérdését. [...] Én egész életem utolsó jutalmának, befejező koronájának tekintem azt. Fájdalom, hogy további munkásságra ösztönül már nem szolgálhat.”¹⁶¹

A múzsa búcsúja függelékeként Lévay közreadja 1848–1849-ben keletkezett költeményeit, legalábbis azokat, amelyeket áthagyományozásra érdemesnek tart. 1908. február 11-én jegyzi be naplójába, hogy elővette „azokat a verseket, melyeket a forradalom alatt vagy az azt követő egypár évben” írt: „Sok nyersség, sok gyöngeség. Azok közül néhány költeményeim kiadott gyűjteményébe is fel van véve. De a legtöbb kiadatlan. Az arravalóbbakat kiválogattam, kijavítottam s külön leírva félretettem. A többieket elégettem, egypár elbeszélő s többnyire lírai darabot.”¹⁶² A szeptember 14-i bejegyzés már a kiadásra előkészített szövegek helyét is megjelöli: az új versgyűjtemény „utolsó részét alkotja 1848-ból és 1849-ből néhány költemény”. Ugyanitt kételyeiről is beszámol: „Nem tudom igazán, helyes-e azon idők harcias kiáltását és borongását jelen napjaink vásári zajába vegyíteni. De múlt évben 48–49-i verselgetésemet forgatva, a most javítgatva fölvetteken kívül, mind elégettem. Ezeket a magam egyéni visszaemlékezései miatt is sajnáltam elhamvasztani.”¹⁶³ Ide olyan költeményeket is felvesz, amelyek ugyan megjelentek korabeli lapokban, almanachokban, illetve az 1850-es és az 1860-as évek antológiáiban, ám szerzői gyűjteményes kötetben mindezidáig nem kaptak helyet.¹⁶⁴

¹⁶⁰ AÉ, 24 (1915), 318, 368, 441–442, 448.

¹⁶¹ LÉVAY 2001, II, 325.

¹⁶² LÉVAY 2001, II, 7.

¹⁶³ LÉVAY 2001, II, 45.

¹⁶⁴ Erről részletesebben lásd *A szerkesztés és a szöveggondozás elvei* című fejezetet.

Utolsó versek (1925)

Lévay költői pályája nem zárul le a nyolcvannégy éves korában megjelent *A műzsa búcsúja* című kötetével: továbbra is rendszeresen alkot és publikál. Az utolsó pályaszakasz (1909–1918) költeményeinek összegyűjtésére és kiadására – a közelgő centenárium jegyében – a Kisfaludy Társaság vállalkozik. Az 1924. március 5-én kelt jegyzőkönyvi kivonat szerint a Társaság „Voinovich Géza javaslatára elhatározta, hogy kiadja Lévay Józsefnek utolsó kötete óta megjelent s kéziratban maradt dolgozatait s Voinovich Gézát kérte föl e dolgozatok összegyűjtésére s rövid bevezetéssel való ellátására”.¹⁶⁵ Időközben „a száz éves Lévay” megünneplésére készülő Borsod vármegye is célul tűzi ki a kiadatlan Lévay-költemények összegyűjtését és vármegyei kiadványként való megjelentetését. Mivel a gyűjtés nem jár kellő eredménnyel, és az is kiderül, hogy a Kisfaludy Társaság megbízásából már folyamatban van egy posztumusz versgyűjtemény kiadásra való előkészítése, a vármegyei tervek módosulnak: először Lévay „összes munkáinak”, majd pedig „összes költeményeinek” ezer példányban való kiadása lesz az ambiciózus cél.¹⁶⁶ Ennek megvalósíthatatlanságára Tóth Kálmán hívja fel a figyelmet: „*Kialakult* írói vélemény szerint a nemes vármegyének ez a második szép terve is sok nehézségbe és eltorlaszolhatatlan akadályokba ütközik. A költő összes munkáinak kiadási költségeire a vármegyének ezidő szerint nem is volna anyagi ereje, hasonlóan a költemények kiadásához sem, mert azt előbb horribilis áron a Franklin-féle könyvkiadó-cégtől, mint tulajdonostól kellene megváltani.”¹⁶⁷ Szembetűnő tehát a vármegyei szövegkiadási program illuzórikussága. A lelkes, ám naív döntéshozók nem számolnak sem a ráfordítandó költségek nagyságával, sem a nyilvánvaló jogi akadályokkal,¹⁶⁸ sem pedig azzal, amiről Tóth Kálmán is hallgat: az összkiadást megalapozó textológiai-filológiai munka jelentős tudás- és időigényével. 1925. augusztus 12-én Tóth Kálmánhoz írott levelében Voinovich egyfelől megerősíti a Franklin Társulat tulajdonjogára vonatkozó információkat („a szép terv, mellyel a Borsodvármegye lelkes nagy szülöttjének emlékét oly méltón szándékozott megtisztelni, sajnos, aligha valósulhat meg, az írói tulajdonjognak az átruházása miatt”), másfelől egy új ötlettel áll elő: „Talán meg lehet belőle valósítani annyit, hogy a hátrahagyott költeményeknek a Kisfaludy Társaság címere alatt megjelenő gyűjteményét karolja fel a vármegye s osztogattatná az iskolákban, az ifjúsági könyvtárakba és jutalom-könyvekül, s buzdítaná azokat, akik a költőre még emlékeznek, e gyűjtemény megszerzésére.”¹⁶⁹ Az összkiadás ügye gyorsan lekerül a napirendről, a Voinovich-féle javaslat viszont meghallgatásra talál. 1925. november 24-én, Borsod vármegye centenáriumi díszközgyűlésén Zsóry György alispán bejelenti, hogy a vármegye 250 kötetet vásárol meg a Kisfaludy Társaság új Lévay-kiadásából – így a megye minden községébe és iskolájába eljuthat majd egy-egy példány. E napon a Lévay nevét viselő

¹⁶⁵ KTÉL, 57 (1928), 320. A tervezett kiadás ügyében Voinovich fel is veszi a kapcsolatot a hagyaték birtokosával, Csernák Béla nagyváradai ev. ref. püspökhelyetessel, valamint a Lévay-rokonsággal Ehhez lásd Voinovich 1924. febr. 27-én Tóth Kálmánhoz írott levelét: HOM ItGy 73.487.30.

¹⁶⁶ A vonatkozó híradásokat lásd: MJ, 1925. máj. 20. és jún. 6., RHL, 1925. jún. 5. és jún. 17.; MN, 1925. jún. 17.

¹⁶⁷ Tóth K., M. 1925a.

¹⁶⁸ A Franklin-szerződésről lásd *A műzsa búcsúja* (1909) című alfejezetet.

¹⁶⁹ HOM HtDGy 73.487.19. Lásd még TÓTH K., M. 1925a.

Közművelődési Egyesület is megrendezi a saját emlékünneplését, amelyen a Kisfaludy Társaság képviselőjében fellépő Voinovich a kötet elé készített tanulmányát „mutatja be”.¹⁷⁰ A Kisfaludy Társaság december 2-án tart ülést Lévy „születése százados évfordulójának megünneplésére”, amelyen Voinovich ismét felolvassa értekezését.¹⁷¹

A centenáriusra tehát csupán egy szövegkiadás készül el: Lévy „hátrahagyott” költeményeinek Voinovich által gondozott gyűjteménye. Az *Utolsó versek* a Kisfaludy Társaság és a Franklin közös kiadványaként jelenik meg 1925 végén.¹⁷² Az Ujság az első között ad hírt a kötet megjelenéséről:¹⁷³

Lévy József utolsó versei. A mostani Lévy-centenáriumra adta ki a Kisfaludy-Társaság Tompa, Arany, Gyulai Pál barátjának utolsó verseit. 93 éves korában halt meg Lévy, 1918-ban és utolsó verse 1918 áprilisáról van keltezve, még élete utolsó napjaiban is szívesen látogatta a Múzsá. Ezek az utolsó versek csodálatraméltó bűbájjal adják az öregkor költészetét, az élettől való lassú, megnyugodott bucsuzást s nem egy közülük remekműve Lévy hosszú költői pályájának. Különösen bájosak azok az Arany János őszikéire emlékeztető rövid sóhajszerű versek, melyeket a költő tárca-könyvébe irogatott s melyekben számot ad élete ironiájáról. Ára 70.000 korona.

A kötet kritikai fogadtatását a Protestáns Szemlében közölt Tolnai Vilmos-recenzió alaptézise reprezentálja: „Egy teljes kötetre megy az utolsó évtized termése, melyet nem szükséges a kegyelet kiméletes hangján dicsérnünk, mert elbirja az elfogulatlan kritikus szigorúságát is.”¹⁷⁴ Ennek megfelelően a korabeli kritikák spektruma a tiszteltetjes elismeréstől a lelkes ünneplésig terjed. Inkább az előbbi határozza meg például F. Z.-nek (minden bizonnyal Finta Zoltánnak) a Szózatban közzétett bírálatát: „Most, amidőn a Kisfaludy-Társaság kiadta utolsó verseit Voinovich Géza rendezésében és pompás előszavával, megkaptuk nemes költői pályájának utolsó összefoglalását. Nem többet annál, amit már eddig ismertünk, de nem is kevesebbet. Lévy, aki fiatalságában talán egy kissé öreges volt, öregségében nem aggott el.”¹⁷⁵ Hasonló visszafogottsággal formál véleményt az Irodalomtörténetben Alszeghy Zsolt: „Megható dolog, hogy az 1827-ben [sic!] született költőnek új kötetéről lehet szólnunk 1926-ban! Hiszen igaz, hogy művészet szempontjából nem nagyjelentőségű ez a kötet [...], mégis jól esik lapozgatnunk benne, keresve a régi idők emlékének a máról formált ítéleteit.”¹⁷⁶ Inkább az utóbbit képviseli viszont a Páosztortúzbén Kristóf György áhítatos recenziója: „Szinte bizonyos, hogy zaklatott kedélyű s idegességében ide-oda kapdosó és hányatott korunkban a Lévy kötet nem lesz szenzációs élmény. Kinek kell ma olyan lira, amelyiknek összefoglaló mozzanata a *klasszicitás*? [...] Pedig maga a kötet oly szenzáció, amelynek párja alig akad a szellemvilágban. Tíz ivnyi

¹⁷⁰ Lásd a vonatkozó sajtóanyagot: *A Közművelődési Egyesület országos Lévy-ünnepsége*, MJ, 1925. nov. 17.; *A száz éves Lévy*, RHI, 1925. nov. 25.; *Lévy József centenáriuma. Diszkozyűlés keretében bódolt a vármegye Lévy József emlékének*, MN, 1925. november 25.; *Borsodvármegye diszkozyűlésen ünnepelte kedden évtizedeken át volt tiszteviselőjét: Lévy Józsefet*, MJ, 1925. november 25.

¹⁷¹ KTÉL, 57 (1928), 336. Voinovich értekezése többször is megjelenik: VOINOVICH 1925; VOINOVICH 1927; VOINOVICH 1934.

¹⁷² LÉVAY 1925.

¹⁷³ Ujság, 1925. dec. 22.

¹⁷⁴ TOLNAI 1926, 329–330.

¹⁷⁵ FINTA 1926.

¹⁷⁶ ALSZEGHY 1926, 84.

költeményt tartalmaz, amelyeket egy költő irt élete utolsó kilenc évében. S e kilenc évből az első a *nyolcvannegyedik*, az utolsó a *kilencvenharmadik*. Hány ehhez hasonló példa akad a világirodalomban?”¹⁷⁷ Nem fukarkodik a szuperlatívuszokkal a Pesti Napló anonim recenzense sem: „utolsó versei [...] visszatükrözik ennek a rendkívüli poétaéletnek a régi klasszikus költőkéhez hasonló harmóniáját. [...] Nemes emberi tulajdonságai raknak zománcot utolsó költeményeire, melyeken nem hagyott nyomot az aggság erőtlensége. Irigylésreméltó poétaélet volt az övé. Apollo azt adta meg neki, amit Horatius kért tőle: *integra cum mente*.”¹⁷⁸ A Napkelet kritikusat, Kerecsényi Dezsőt is „főhajtásra” készíti a Lévy-jelenség: „első költeménye 1846-ban jelent meg, az utolsó 1918-ból való. A rövid lélekzethez szoktatott mai embernek csodálattal kell megállnia már pusztán e két dátum előtt. Hetvenhárom évnek költői alkotása főhajtásra készítet nemcsak a költő, hanem ennek a költészetnek sajátos irodalomtörténeti helyzete miatt is. Lévy együtt indult el a legnagyobbakkal a magyar irodalom útjára. Az útkezdés bizonytalanságain átsegítették a nagyobbak, hűségesen haladt is mellettük, megadatott látnia azt, mint ismeri fel az ő együttes munkájukban egy egész nemzet a maga »klasszikus« és mindig irányító erejű lelki valóját, de megérte azt is, hogy elsíráthatta társait és mestereit, megérte azt, hogy egy lezárult, eszményivé magasult irodalmi korszak képviselői közül magában állt a változás örök törvényének engedelmeskedő s ezért új utakat kereső életben.”¹⁷⁹

A SZERKESZTÉS ÉS SZÖVEGGONDOZÁS ELVEI

A szövegkorpusz kijelölése

E forráskiadás a Lévy által kötetekbe gyűjtött, áthagyományozásra szánt költeményeket adja közre. Ebből következően nem közli a kiadatlan (kéziratban maradt) szövegeket, és a nyomtatott nyilvánosságban (röpirveken, periodikákban, almanachokban, antológiákban, különféle alkalmi kiadványokban) fellelhető költemények is csak akkor részei a kiadandó verskorpusznak, ha ezeket a szerző valamelyik gyűjteményes kötetébe felvette.¹⁸⁰ (Az *összes költemények* sajtó alá rendezése egy kritikai kiadás feladata lenne.) Az így körülhatárolt szövegkorpusz azzal a posztumusz versesköttel egészül ki, amelynek anyagát – a Kisfaludy Társaság megbízásából – Voinovich Géza gyűjtötte össze, gondozta és jelentette meg.¹⁸¹

Az alapszövegek kiválasztása

Kiadásunk a kijelölt verskorpuszt az *ultima editio* elve szerint rendezi sajtó alá. Tehát egy olyan költemény estében, amelynek több szövegforrása is van, azaz több szerzői kötetben (szövegforrás-csoportban) is megtalálható, és ezek a szövegforrások eltérő szövegállapotot rögzítenek, mindig az időben utolsó szövegforrást tekinti alapszöveggé

¹⁷⁷ KRISTÓF 1925.

¹⁷⁸ *Lévy József utolsó versei 1909–1918*, PN, 1927. febr. 4.

¹⁷⁹ KERECSENYI 1926, 262.

¹⁸⁰ E hat szerzői versgyűjtemény: LÉVAY 1850; LÉVAY 1852; LÉVAY 1856; LÉVAY 1881; LÉVAY 1897; LÉVAY 1909.

¹⁸¹ LÉVAY 1925.

emelhető (autentikus) szövegforrásnak.¹⁸² *Költeményeinek* (1852) és az *Ujabb költeményeinek* (1856) anyagát Lévay erősen megrostálva, olykor kiigazítva emeli be *Összes költeményeibe*. Ez az 1881. évi kiadás (mint szövegforrás-csoport) rögzíti az 1880-ig keletkezett Lévay-költeményeknek azt a szövegállapotát, amelyet az életművét definitív igénytel megformáló szerző áthagyományozni kíván. Az *ultima editio* elvét követve így az *Összes költemények* szövegforrásai válhatnak alapszövegekké. Például az *Emlékdalok de la Grange asszonyinak. 1850* című versfüzérnek három szövegforrása van, amely három szövegállapotot rögzít. Az első az 1850-ben *Emlékdalok De La Grange Asszonyinak* címmel megjelent füzet.¹⁸³ A második az *Ujabb költeményekben* (1856) számos változtatással közölt *Emlékdalok*: a főcímből tehát csak az *Emlékdalok* marad (a *De La Grange Asszonyinak* címrész törölődik); kimaradnak „az elnyomott haza és a szabadság húrjai”-t kevésbé leplezetten megzendítő, így feltehetően cenzori tiltás hatálya alatt álló darabok (*Almodom-e...; Vidd el a hírt...; Ha bujdosót látsz...*); a meghagyott költemények sorrendje módosul; a belső címek pedig sorszámokra cserélődnek.¹⁸⁴ *Összes költeményekben* Lévay az eredeti gyűjtőcímmel (*Emlékdalok de la Grange asszonyinak. 1850*) és a teljes szövegében közli a versfüzért (azaz az első szövegforráshoz tér vissza). Ugyanakkor ismét elhagyja és sorszámokkal helyettesíti az 1850. évi kiadás belső címeit (ebben viszont a második szövegforráshoz igazodik). További eltérés, hogy a záróvers pozíciójába a *Látod amott...* helyett a *Ha bujdosót látsz...* kerül, vagyis a két költemény helyet cserél.¹⁸⁵ E versfüzér esetében tehát az 1881. évi kiadásban mint szövegforrás-csoportban fellelhető harmadik szövegforrás rögzíti azt a szövegállapotot, amelyet kiadásunk – az *ultima editio* elve szerint – alapszövegnek tekint.

Lévay emlékdái már 2018-ben hozzáférhetővé váltak tudományos igényű forrás-kiadásban.¹⁸⁶ E kommemorációs eseményeken elhangzó költeményeket – egyetlen kivétellel – gyűjteményes köteteibe is felveszi a szerző. A kivétel az 1859. évi Kazinczy-centenárium miskolci ünnepélyén prologként elhangzott *Vezérhang*,¹⁸⁷ amelyet így kiadásunk sem közöl. Négy emlékdó (az *Arany János emlékezete*; a *Kölcsey sírjánál*; a *Tompai sírjánál* és az *Erdélyi János emléklapja*) az *Ujabb költeményekben* (1897), ugyancsak négy (*Az Arany-szoba*; a *Tompai szobránál*; a *Toldy Ferenc emlékezete* és a *Szemere Bertalan szobránál*) *A múzsa búcsújában* (1909), kettő (az *Arany bölcsője* és a *Tompai emléke*) pedig az *Utolsó versekben* (1925) kapott helyet. E költeményeket kiadásunk is közli, viszont alapszövegekké a 2018. évi kiadástól eltérő szövegforrásokat emel: míg az *Emlékdalok és emlékeszék* a kommemorációs eseményhez térben és időben legközelebb álló szövegforrást (az eseményen osztogatott röpvét, az esemény emlékfüzetében vagy az eseményt rendező testület/társaság periodikájában olvasható szöveget) tekinti alapszövegnek, addig kiadásunk – az *ultima editio* elve alapján – a gyűjteményes kötetekbe felvett költeményt mint szövegforrást kezeli alapszövegként. Mivel Lévay módosításokkal emeli be emlékdáit gyűjteményes köteteibe, a kötetbeli szövegforrások által

¹⁸² A *szövegforrás*, *szövegforrás-csoport*, *szövegállapot* terminusok definiálását lásd: DEBRECZENI 2012, 17–20.

¹⁸³ LÉVAY 1850. Az idézetet lásd: LÉVAY 1935, 27.

¹⁸⁴ LÉVAY 1856, 237–244.

¹⁸⁵ LÉVAY 1881, I, 120–134.

¹⁸⁶ LÉVAY 2018.

¹⁸⁷ LÉVAY 2018, 43–46. A vonatkozó jegyzetek: 154–161.

rögzített szövegállapot eltér az egyidejű szövegforrások szövegállapotától (az *Arany János emlékezete* esetében például jelentősek az eltérések¹⁸⁸).

Az alapszövegek gondozása

Kiadásunk főszövegeit az alábbi elvek alapján gondozott alapszövegek képezik. Egyfelől azonosításra és javításra kerülnek a szerzői és a Voinovich-féle kiadások szövegromlásai (többnyire sajtóhibák). Az *Összes költeményekből* (1881) átvett alapszövegek esetében például az alábbi romlott szöveghelyek emendálására kerül sor korábbi szövegforrások alapján: a *Sóhajok* 1. strófájának 4. sorában a „vehetsz” emendálva (a továbbiakban: em.) „vethetsz”-re;¹⁸⁹ az *Idelent* 1. strófájának 2. sorában a „Fellegtartományát” em. „Fellegtartományait”-ra;¹⁹⁰ az *Öregúr temetése* 10. strófájának 2. sorában a „gazdaság” em. „gazdagság”-ra;¹⁹¹ *A hazatérő vitéz* nyitósorában a „bár” em. „már”-ra;¹⁹² a *Márton bátya* 6. strófájának 3. sorában az „Atila” em. „Attila”-ra.¹⁹³

Kiadásunk másfelől elvégzi az alapszövegek modernizálását, azaz az éppen érvényes akadémiai szabályzathoz (12. kiadás) igazítja a Léway-költemények ortográfiáját. Ez már csak azért is praktikus eljárásnak tekinthető, mert a verskorpusz szinte példátlanul nagy időtávot fog át: a bő hetven év alatt jelentősen módosul a szerző (illetve a könyvkiadók) által követett ortográfia. A modernizálás nem teljes körű, azaz Léway írásmódjának bizonyos sajátosságait (így egyes görög-latin eredetű szavak eredeti ortográfiáját¹⁹⁴) célszerűnek látszik megőrizni. Például a következetesen használt „barátim” és „határin” szóalakok meghagyását¹⁹⁵ az indokolja, hogy az átírás megváltoztatná az adott verssor szótagszámát – hibát hozva létre a szótagszámláló-rímes verselésben.

Kiadásunk a versek alcímeit is egységesíti, hiszen a szerzői címképzés kötetenként, de az egyes köteteken belül is eltérő, sőt olykor esetleges, következetlen. Az alcímként funkcionáló műfaji és szövegszármazási információk zárójelbe kerülnek, ugyanakkor a megnevezett események, személyek és helyek, valamint a keltezések zárójelezése megszűnik.¹⁹⁶

A főszövegek sorrendjének meghatározása

Áthagyományozandó költeményeit Léway periódusokba rendezi: *Összes költeményekben* három periódust (1846–1853, 1854–1864, 1865–1880) hoz létre, az *Újabb költeményekbe*

¹⁸⁸ A költemény kötetbeli szövegforrása (LÉVAY 1897, 11–17.) és egyidejű szövegforrása (KTÉL, XIX [1885], 317–321.) közötti eltérések tételes számbavételt lásd: LÉVAY 2018, 34.

¹⁸⁹ Szövegforrás: FvL, 1869. okt. 31.

¹⁹⁰ Szövegforrás: FvL, 1870. ápr. 1.

¹⁹¹ Szövegforrások: Hf, 1852. márc. 26.; LÉVAY 1852, 264.

¹⁹² Szövegforrás: LÉVAY 1852, 21.

¹⁹³ Szövegforrás: FRIEBEISZ 1857, 36.

¹⁹⁴ Lásd e verscímetek: *Philosoph számár, Szerelem philosophiája*.

¹⁹⁵ Lásd például: „Tudtam azt, hogy így lesz, érdemes barátim. / Még mikor túlléptem Borsod szép határin”. (*Miskolci barátimhoz. Kézsmárk, 1846. november*)

¹⁹⁶ Például a *Hazám édes lantja*. Moore [LÉVAY 1881, I, 115.] egységesítve: *Hazám édes lantja* (Moore); a *Tizenhat éves (Xivkovich Lilikének)* [LÉVAY 1897, 80–81.] egységesítve: *Tizenhat éves. Xivkovich Lilikének; az Arany János emlékezete (A Kisfaludy-Társaság közülésén 1883 okt. 28.)* [LÉVAY 1897, 11–17.] egységesítve: *Arany János emlékezete. A Kisfaludy-Társaság közülésén 1883. október 28.*

és *A műzsa búcsújába* foglalt szövegek képezik a negyedi és ötödik periódust (1880–1897 és 1898–1908). A Voinovich Géza által sajtó alá rendezett *Utolsó versek* a hatodik periódus (1909–1918) költeményeit gyűjti össze. E periodizációs szisztémát kiadásunk minimális módosítással veszi át: a negyedik periódust 1881–1897-re változtatja, hiszen az *Újabb költeményekben* – a tartalomjegyzék évszámai alapján – csak az *Alvó rózsák* keletkezett 1880-ban. E költemény így a harmadik periódus záróverseként lelhető fel.

Kiadásunk az egyes periódusokon belül megtartja a szerző által kialakított verssorrendet, az *Utolsó versek* kötetrendjét azonban nem követi. Voinovich kronológiai rendben, évekre bontva közli az utolsó pályaszakasz költeményeit, egy tucat szöveget ugyanakkor *Gyermekeknek* címmel külön fejezetbe rendez. A szerzői szándékra figyelő egységesítés érdekében célszerűnek látszik az évenként tagolás megszüntetése (Lévay egyetlen kötetében sem alkalmazza ezt az elrendezést), valamint a *Gyermekeknek*-fejezet megszüntetése (korábbi köteteiben Lévay nem különítette el a gyerekeknek szánt költeményeit) – mégpedig az itt elhelyezett szövegek visszasorolásával az utolsó periódus (1809–1818) időrendjébe. Voinovich *Forgácsok a költő „tárca” könyvéből* címmel egy másik fejezetet is létrehoz. Ezt kiadásunk megtartja, hiszen egy folyamatosan és koncepciózusan bővített szerzői versgyűjtemény (kéziratos szövegforrás-csoport) képezi az alapját, ahogy ezt a *Tárca* című nyitóvers is jelzi. (Kérdéses legfeljebb az lehet, hogy a nyilvánosságnak szánta-e felgyűlt „forgácsait” Lévay.) Az önálló fejezetként való közlést az is indokolja, hogy e „forgácsok” csak részben illeszkednek az utolsó periódusba: a feltehetően eligazító funkciója miatt közölt nyitóvers alatt az „1893. február 16.” dátum szerepel, és három 1908-as keltezésű költemény (*Csáthi bor*, *Törött cserép*, *Rossz idő a Tátrában*) is fellelhető Voinovich válogatásában.¹⁹⁷

Kiadásunk azokat a szövegeket, amelyeket a szerző ugyan felvett *Költeményeibe* és *Újabb költeményeibe* (1856), ám kihagyott *Összes költeményeiből*, függelékként közli: a *Függelék 1.* az elő periódushoz (1846–1853), a *Függelék 2.* a másodikhoz (1854–1865) kapcsolódik. Ez a megoldás egyszerre jelzi, hogy e költemények az 1850-es években még a kötetben (is) kiadandó szövegek közé tartoznak, két évtizeddel később azonban már nem részei az áthagyományozandó verskorpusznak. Kiadásunk *A műzsa búcsúja* függelékeként közreadott 1848–1849. évi költemények csoportját¹⁹⁸ – különálló státuszának megőrzésével – visszahelyezi időrendi helyére, az első periódusba.

Filológiai kitékintés Lévay 1848–1849. évi költeményeire

Lévay évtizedekig őrizgeti 1848-as és 1849-es keltezésű kiadatlan költeményeinek kéziratait. Jelentős részüket megsemmisíti, a maradékot – némi átigazítással – búcsúzó verseskötetében jelenteti meg.¹⁹⁹ E függelékbe olyan költeményeket is felvesz, amelyek ugyan megjelentek korabeli lapokban, almanachokban, illetve az 1850-es és az 1860-as évek antológiáiban, ám szerzői gyűjteményes kötetben mindezidáig nem kaptak helyet: ilyen például *A poszsonyi várban*,²⁰⁰ az *Új élet* (eredetileg *Jön a’ tavasz*

¹⁹⁷ LÉVAY 1925, 133–135.

¹⁹⁸ 1848–1849, LÉVAY 1909, 279–317.

¹⁹⁹ LÉVAY 2001, II, 7. Lásd még: LÉVAY 1919, 11.

²⁰⁰ LÉVAY 1909, 281–283.; Ék, 1848. ápr. 30.; ÁLDOR 1867, 94–97.; BODOR 1868a, 19–22.

címmel),²⁰¹ *A lengyelekhez*,²⁰² a *Bocskai*,²⁰³ az *Él-e még egy magyar?*.²⁰⁴ Néhány 1848–1849. évi vers már az *Összes költeményekben* is olvasható: részben az időrendi helyükre illesztve (*Északi szél*,²⁰⁵ *A hős gyerek*,²⁰⁶ *Előre*.²⁰⁷), részben későbbre sorolva. Az először 1848-ban publikált (és kivételként már a *Költeményekbe* is beválogatott) *Mikest* az *Emlékdalok de la Grange asszonyinak* (1850) után helyezi el Lévy²⁰⁸ – immár nyíltan is felkínálva az allegorikus olvasat (a szabadságharc bukására való vonatkoztatás) lehetőségét. Az ifjúkori elégia kedvelt szavazati- és antológiadarab, standard iskolai olvasmány és memoriter.²⁰⁹ Kitüntetett státuszát, sőt kultuszverssé válását megzenésítései is jelzik.²¹⁰ *Az aradi nap. 1849. október 6.* a második periódusba (1853–1864) sorolt szövegek között található az *Összes költeményekben*.²¹¹ Keletkezéséről nincs adat, időrendi átsorolására az enged következtetni, hogy egy anonim, közköltészeti hagyományozódásról tanúskodó változata fellelhető Bodor László *A riadó. Költemények az 1848–49-ki magyar szabadságharc idejéből* című antológiájában.²¹² A közköltészeti variálódást mutatja az a „Népdal”-ként jelzett szövegváltozat is, amelyet *A tizenhárom magyar vértanú* címmel ad közre a Vahot Imre által szerkesztett *Homédek könyve* még 1861-ben.²¹³ A költemény 1870-ben, a *Homédek könyve*ben jelenik meg először Lévy névvel: *Az aradi nap. 1849.* szövege lényegében nem tér el az *Összes költeményekben* később közölt (autorizált) szövegtől.²¹⁴

A nyomtatott nyilvánosságban 1848–1849-ben feltűnő költeményeinek tekintélyes részét Lévy soha nem veszi fel gyűjteményes köteteibe. Ilyen *nem vállalt* költeménye a Pesti Divatlapban megjelent *Egy baldokló a forradalomban*²¹⁵ és *Revolúció. Francia*

²⁰¹ LÉVAY 1909, 284.; NB, 1849. márc. 16.; ÁLDOR 1867, 97–98.; BODOR 1868b, 25.

²⁰² LÉVAY 1909, 290–291.; NB, 1849. márc. 1.

²⁰³ LÉVAY 1909, 292–293.; EL, 1849. máj. 16.; KERTBENY 1851, 263–264.

²⁰⁴ LÉVAY 1909, 305–306.; NB, 1849. febr. 22.

²⁰⁵ LÉVAY 1881, I, 15.; *A szél*, PDL, 1848. jún. 25.; *A szél*, BODOR 1868a, 108.

²⁰⁶ LÉVAY 1881 I, 16–17.; *Vágtat a ló* (Bátor Miklós álnéven), SZILÁGYI S. 1850, 309.; *Vágtat a ló*, SZELESTEY 1858, 165–166.

²⁰⁷ LÉVAY 1881, I, 18–19.; *Elmerülök...* (1849), BpSz, 1873, III, 369–370.; *Elmerülök* (1849), FvL, 1873. nov. 21.

²⁰⁸ BpDL, 1848. nov. 12.; LÉVAY 1852, 56–58.; LÉVAY 1881, I, 144–146.

²⁰⁹ Erről lásd: PORKOLÁB 2017, 36–44.

²¹⁰ Lásd a kottanyomtatványokat: KISSHÁZY Gyula, *Mikes bíja*. Lévy József verse, 3 kitiüntetett nóta, Budapest, Muzsa kiadása, Nyom. Preszter Mihály, é. n.; NEMES Elemér, *Mikes*. Szövege Lévy Józseftől, Budapest, R. és Tsa, Eberle József és Társa zeneműnyomdája, é. n.; SZABADY Kata, „Mikes” dal. Énekhangra zongora-kísérettel Lévy József költeményére, Budapest, Kiadja a zágoni Mikes-Emlék-Bizottság, Eberle Józ. és Társa zeneműnyomdája, é. n. [1903]; BRETÁN Miklós, *Mikes*. Lévy József, Vajdahunyad, 1909. A Lévy Közművelődési Egyesület centenáriumi emlékünnepevény (Miskolc, 1925. nov. 24.) Hollósy Kornél megzenésítésében adják elő a *Mikest*: *A Lévy Közművelődési Egyesület emlékünnepevénye*, RHL, 1925. nov. 25.

²¹¹ LÉVAY 1881, II, 102–107.

²¹² *Az aradi vértanúk* (Október 6-án 1849.), BODOR 1868b, 278–280.

²¹³ VAHOT 1861, I, 149–150. Lévy költeményének – hagyományos terminológiával – folklorizálódásáról lásd: UJVÁRY 1965; SÁNDOR 1967; MÁNDOKI 1974. A közköltészeti hagyományozódásnak és variálódásnak hasonló folyamata figyelhető meg például Arany János *Magyar nemzetőr dala* című költeménye esetében is: SZILÁGYI M., 2023, 316–317.

²¹⁴ TÓTH K. 1870, 87–90.

²¹⁵ PDL, 1848. ápr. 8. Lásd még: BODOR 1868a, 158–159.

emlék;²¹⁶ a Nemzetőr által közölt *Mi van még hátra?*²¹⁷ és *A fejedelem*²¹⁸; a Budapesti Divatlapban olvasható *Nép és király*²¹⁹ és *Szegény magyar...*;²²⁰ a Márczius Tizenötödikében publikált *Lelkem borong...*;²²¹ az Esti Lapokban közreadott *Mit sirjak én...*;²²² *Magyar költők*;²²³ *Ápril 14-kén*²²⁴ és *Elhagyott vár*;²²⁵ valamint a Nép Barátjában fellelhető *Ha én király volnék*;²²⁶ *Füles Miklós*;²²⁷ *Rákóczi*;²²⁸ *Budavár ostroma. 1686-ban*²²⁹ és *Székla van előttem*.²³⁰ A *Rákóczi*-ról megjegyzendő, hogy egy rövidebb, a közköltészeti variálódás jegyeit mutató változatát 1875-ben kiadatlan Petőfi-versként adja közre Szini Károly lapja, a *Riadó*.²³¹ A szerkesztőnek nyilván nincs tudomása arról, hogy a költeményt néhány évvel korábban Bodor László beválogatja egyik szabadságharcos versantológiájába – mégpedig Lévy neve alatt (pontosabban felett), *Rákóczy* címmel, módosított szöveggel.²³² A Petőfi-filológia másfél évszázadig nem zárja le a szerzőség kérdését. Ezt a *Költemények* kritikai kiadásának a zárókötetén dolgozó Szilágyi Márton áttekintő igényű tanulmánya teszi majd meg 2022-ben.²³³ Persze az igazán izgalmas kérdés az, hogy – Szilágyi szavaival – „maga Lévy József miért nem szólalt meg a nyilvánosság előtt akkor, amikor saját verse Petőfi neve alatt látott napvilágot 1875-ben”?²³⁴ A kérdésre nincsen filológiai szempontból biztos válasz. A rendelkezésre álló (szórványos) adatokból az a következtetés vonható le, hogy Lévy nem tartja számon az áthagyományozandó költeményei között a *Rákóczi*-t. Azzal a gesztussal, hogy kima-rad a Petőfi esetleges szerzőségéről folyó nyilvános diskurzusból, tulajdonképpen lemond költeményéről, pontosabban közösségi használatra kínálja fel ezt az eredeti szerzőjéről leválasztott szöveget. Mivel a *Rákóczi*-t Lévy nem veszi fel gyűjteményes köteteibe (így kiadásunk főszövegei között sem található meg), célszerűnek látszik itt közölni – az 1848. évi szövegforrás²³⁵ által rögzített szövegállapot szerint:

²¹⁶ PDI, 1848. ápr. 29. Lásd még: BODOR 1868b, 37–39.

²¹⁷ Nemzetőr, 1848. júl. 9. Lásd még: BODOR 1868b, 96–97.

²¹⁸ Nemzetőr, 1848. nov. 30. Lásd még: KERTBENY 1851, 313–314.; BODOR 1868b, 172–173.; Riadó, 1874. dec. 20.

²¹⁹ BpDI, 1848. júl. 27.

²²⁰ BpDI, 1848. okt. 15.

²²¹ MT, 1849. márc. 1.

²²² EL, 1849. márc. 27.

²²³ EL, 1849. ápr. 17. Lásd még: TÓTH Endre, *Lévai Józsefnek (Feleletül, a „Magyar költőkhez” írt költeményére)*, EL, 1849. máj. 9.

²²⁴ EL, 1849. ápr. 23. Lásd még: KERTBENY 1851, 144–145.; BODOR 1868a, 171–172.; Riadó, 1874. dec. 20.

²²⁵ EL, 1849. máj. 24.

²²⁶ NB, 1848. nov. 12. Lásd még: BODOR 1868a, 73.

²²⁷ NB, 1848. nov. 19.

²²⁸ NB, 1848. dec. 24.

²²⁹ NB, 1849. ápr. 4. Lásd még: ÁLDOR 1867, 98–107.

²³⁰ NB, 1849. ápr. 20.

²³¹ *Még egy kiadatlan vers Petőfijtől*, Riadó, 1875. jan. 31.

²³² BODOR 1868b, 119–123. A leginkább szembeűnő változtatás, hogy az NB-költemény négy „német császár”-említését a Bodor-antológia szisztematikusan tünteti el.

²³³ SZILÁGYI M. 2022. A Petőfi-kritikai kiadás 6. kötetében a *Petőfinek tulajdonított versek* között olvasható a *Rákóczi* Szini Károly-féle változata: PETŐFI 2024, 330–333. A vonatkozó jegyzet (583–585.) a korábbi tanulmány eredményeit összegzi.

²³⁴ SZILÁGYI M. 2022, 530.

²³⁵ NB, 1848. dec. 24.

RÁKÓCZI

Borulj le én lelkem Rákóczi sirjára,
Idegen országba szendergő hamvára!
Szent az a' temető, szentek azon hamvak,
Életét jegyezvén a' leghűbb magyarnak.

Rákóczi, Rákóczi, szabadság vitéze!
Nemzetünk mártirja, fényes büszkesége!
E' hazában, mellyért véred annyi omla,
Nem volt hely, hol fejed lehajthattad volna.

„Tartsa meg kegyelmét a' császár magának,
Vagy ajándékozza német szolgájának;
Nem ragadtam fegyvert saját személyemért,
Hanem lánczot hordó szegény nemzetemért.

Kiesett kezemből a' fehér lobogó,
Elfogyott seregem, mint tavaszkor a' hó,
Tulajdon vérem is pártütőnek monda,
Kiért fájó lelkem annyi gondot horda...

Jertek oldalomhoz néhány jó vitézek,
Nem vagyok már vezér, többé nem is lések;
Nyujtom a' kezemet mint barát barátnak,
Kerüljük vaskarját a' német császárnak.

Menjünk ez országból, menjünk erre, arra,
Keserves idő vár itt a' hív magyarra...
De hiszek istenben, hajnalt küld az égre
Az igaz küzdőknek el-kifolyó vére.

Én ugyan itt hagyom szívem lángolását,
Haragos lelkemnek titkos sohajtását,
Nyisson szabadságot a' magyar hazának,
Örök veszedelmet a' német császárnak!”

Soh'sem sirt Rákóczi; e beszédnél mégis
Piros két orczáján könyek folytak végig...
Vissza visszanézett az elhagyott földre,
Mintha elszakadni nem tudott vón' tőle...

Szellők játszadoztak szép göndör hajával,
Melly vállára omlott, fekete habjával,

Vidám volt az egész természet körülte,
A' vidámság csak az ő lelkét kerülte.

Idegen határon, terhes bujdosásban
Egy ragyogó csillag kísérté utjában,
Vele ébredett fel, vele nyugodott le
Egy ragyogó csillag – a' haza szerelme!

Hallgass el óh szélvész, mellynek nincsen álmod,
Melly a' Márványtenger hullámaint hányod,
Egy ember van hozzád közel pihenőben,
Engedd őt nyugodni csendes békességben.

Virágtalan partján a' Márványtengernek
Bujdosó magyarok járnak, tévelyegnek,
A' szabadság napja nem mosolyog rájuk,
Nincsen idvességők, mert nincsen hazájok!

Renyhe török nép közt távol Rodostóban
Ott fekszik Rákóczi egy szalmakunyhóban,
A' vidám életszin lekopott arczáról,
Halványság borítja mint egy sötét fátyoll!

Bujdosó társai állnak ágya körül,
Szemeikbe terhes búbanat könye gyül,
És míg csendességben siránkoznak rajta,
Beszédre nyílik meg a' nagy beteg ajka:

„Leszállott a' tavasz ez idegen földre,
Életet hinteni a' kihalt mezőkre...
Kérlek, hozzatok be nekem egy zöld ágot,
Több tavaszt e' földön úgy sem igen látok!

Kialvó félben van életem fáklyája,
Szép hazám javáért lobogott világa,
Itt halok meg értte idegen határon,
Ha meg nem halhattam a' véres csatákon.

Tegyétek testemet jó édes anyámhoz,
Török földön nyugvó Zrinyi Ilonához,
Egyesüljön hamva két hű magyarvérnek,
Kik egy ügyben haltak, egy hazáért éltek.

Szabadság volt szívem legfőbb kívánsága,
Értte omlott vére, értte bár hiába,
Franciaországba küldjétek szívemet,
Szabad hazában hadd találjon sirhelyet.

És te Magyarország! lelkem fényes bújja,
Életem öröme, napjaim borúja!
Sohasem látják már szemeim vidéked
'S rablánczokba hajtott szegény árva néped.

Ott leszek veled a' végső bajvívásban,
Fegyver zörgése közt, hadak zugásában...
Ha kardot rántasz a' német császár ellen,
Ott lesz börtönéből kiszabadult lelkem..."

Tovább beszélt volna, de nem birta nyelve,
Sötétség borult a' tört fényű szemekre!
Homlokán ragyogott hideg veritéke
Folyván homlokáról szürke hajfürtére.

Könybe lábadt szemét még egyszer veté fel,
A' haza nevét még egyszer rebegé el;
Aztán elszendült nagy mélyen, örökre
Szabad szárnyat kapván nagyra törő lelke.

És egy sirban nyugszik a' fiu anyjával,
Hős Rákóczi Ferencz, Zrinyi Ilonával;
Messze vagyon sirjok, a tenger szélénél,
Megfagy a' sohajtás, míg innen oda ér...

De azért elküldöm forró sohajtásom,
Felkeresni e' sirt idegen határon,
Hadd mozduljanak meg örömtől a' hamvak,
Mellyek éltét jegyzik a' leghűbb magyarnak.

Rákóczi, Rákóczi szabadság vitéze,
Nemzetünk mártirja, fényes büszkesége!
Közelíts hozzánk a' végső bajvívásban
Fegyver zörgése közt, háboruk zajában.

Állj fel hatalmaddal seregünk elébe,
Hogy elsápadjon a' német császár képe...
Lebegj ott előtte, mint egy véres felhő,
Mig függetlenségünk fényes napja feljő.

A főszövegek jegyzetelése

Az egyes főszövegekhez szerkesztői és szerzői jegyzetek kapcsolódnak. A szerkesztői jegyzetek az adott költeményhez két adatot társítanak: a lelőhelyet a szerzői kötetekben és a Voinovich-féle posztumusz gyűjteményben, valamint a keletkezési évet – ha fellelhető e kiadásokban.²³⁶ Lévy csak a két utolsó versgyűjteményében²³⁷ adja meg – vagy közvetlenül a szövegek után, vagy a tartalomjegyzékben – az évszámokat. Voinovich eleve a keletkezési évek alapján rendezi az *Utolsó verseket* (1825), de – hónapok pontosságra törekedve – külön is jelzi az időpontokat. Ami pedig a szerzői jegyzeteket illeti: kiadásunk megőrzi Lévy lábjegyzetes megjegyzéseit (*-jellel kapcsolva a vonatkozó szöveghelyekhez).

²³⁶ Például a *Borongás* című költemény esetében: LÉVAY 1909, 105–107. K.: 1903.

²³⁷ LÉVAY 1897 és LÉVAY 1909. A *Szeretem* című költemény esetében (LÉVAY 1897, 148.) ugyanakkor – minden bizonnyal alaposan megfontolt döntés folyományaként – hiányzik a keletkezési év.

RÖVIDÍTÉSEK

ARCHÍVUMOK, PERIODIKÁK

AÉ – Akadémiai Értesítő
BpDl – Budapesti Divatlap
BpHl – Budapesti Hírlap
BpSz – Budapesti Szemle
BpVh – Budapesti Viszhang
CsaL – Családi Lapok
CsoL – Csokonai Lapok
Ék – Életképek
EL – Esti Lapok
EM – Erdélyi Múzeum
FvL – Fővárosi Lapok
Hf – Hölgyfutár
HOM – Herman Ottó Múzeum
 HtDGy – Helytörténeti Dokumentációs Gyűjtemény
 ItGy – Irodalomtörténeti Gyűjtemény
 TTGy – Történeti Tárgyi Gyűjtemény
Iris – Irodalomismeret
ItK – Irodalomtörténeti Közlemények
KvL – Kolozsvári Lapok
KTÉL – Kisfaludy Társaság Évlapjai
MJ – Magyar Jövő
MN – Miskolczi Napló
MaSz – Magyar Szemle
MiSz – Miskolczi Szemle
MT – Marcius Tizenötödike
MTAÉk – Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei
NB – Nép Barátja
OSZK DK – Országos Széchényi Könyvtár Digitális Képtár
PDI – Pesti Divatlap
PN – Pesti Napló
PRí – Pesti Röpívek
PSz – Protestáns Szemle
Pt – Pásztortűz
RHl – Reggeli Hírlap
RPDI – Regélő Pesti Divatlap
SpRL – Sárospataki Református Lapok
UMM – Új Magyar Museum
VÚ – Vasárnapi Újság

IRODALOM

- ÁLDOR 1867 – *A forradalom költészete. Költemények és közlemények az 1848/1849-ki szabadságharc idejéből*, szerk. ÁLDOR Imre, Pest, 1867.
- ALSZEGHY 1926 – ALSZEGHY Zsolt, *Jelentősebb szépirodalmi alkotások*, It, 1926, 77–90.
- AMBRUS 1881 – SPECTATOR [AMBRUS Zoltán], *Lévay József (Lévay József összes költeményei)*, FvL, 1881. febr. 26–27.
- ARANY 1856 – ARANY János *Kisebb költeményei*, I–II, Pest, Heckenast, 1856.
- ARANY 1975 – ARANY János *Levelezése (1828–1851)*, kiad. SÁFRÁN Györgyi, BISZTRAY Gyula, SÁNDOR István, Budapest, 1975 (A. J. Összes Művei, 15).
- ARANY 1982 – ARANY János *Levelezése (1852–1856)*, kiad. SÁFRÁN Györgyi, BISZTRAY Gyula, SÁNDOR István, Budapest, 1982 (A. J. Összes Művei, 16).
- ARANY 2015 – ARANY János *Levelezése (1866–1882)*, kiad. KOROMPAY H. János, Budapest, 2015 (A. J. Összes Művei, 18).
- ATÁDI 1852a – ATÁDI Vilmos, *Lévay József költeményei*, PN, 1852. júl. 14–16.
- ATÁDI 1852b – ATÁDI Vilmos, *Nyilatkozat*, Hf, 1852. aug. 7.
- BALÁZS 1852 – BALÁZS Sándor, *Lévai József költeményei*, Hf, 1852. júl. 19.
- BISZTRAY 1963 – BISZTRAY Gyula, *Tompa Mihály elfelejtett írásai*, ItK, 1963, 65–67.
- BODNÁR 1881 – BODNÁR Zsigmond, *A lyra legújabb temékei*, II, MaSz, 1881. aug. 1.
- BODOR 1868a – *A szabadság lantja. Költemények az 1848–49-ki függetlenségi harc idejéből*, szerk. BOTOND [BODOR László], Kolozsvártt, 1868.
- BODOR 1868b – *A riadó. Költemények az 1848–49-ki magyar szabadságharc idejéből*, szerk. LÉCFALVI B. [BODOR] László, Kolozsvártt, 1868.
- BURNS 1892 – BURNS Róbert *Költeményei*, ford. LÉVAY József, Budapest, Kisfaludy-Társaság, Franklin-Társulat, 1892 (Olcsó Könyvtár, 312).
- CARLYLE 1892 – [Thomas] CARLYLE, *Burns*, ford. LÉVAY József, Budapest, Franklin-Társulat, 1892.
- CERNÁTONI Gyula, *Egy irodalmi vita Petőfi felett az 50-es évek elején*, Petőfi-Muzeum, 1890, 2/103–114.
- DEBRECZENI 2012 – DEBRECZENI Attila, *Csokonai költői életművének kronológiai rendje*, Akadémiai Kiadó–Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 (Cs. V. M. Összes Művei).
- EGRESSY 1850 – „*Azt gondolom az ég borús*” *Magyar dal*. De La Grange Asszony Számára írta és fentt nevezett művész-nőnek tisztelettel ajánlja EGRESSY Béni, Pesten, 1850.
- ERKEL 1850 – *Magyar aria*. De La Grange Asszonynak írta ERKEL Ferencz. Énekelte De La Grange Anna Asszony Erkel Ferencz „Hunyadi László” című operájában [Pest, 1850.]
- FINTA 1926 – F. Z. [FINTA Zoltán], *Lévay József utolsó versei*, Szózat, 1926. febr. 26.
- FRANKENBURG 1883 – FRANKENBURG Adolf, *Bécsi élményeim*, I, Sopronban, 1883².

FRIEBEISZ 1857 – *Déliabáb Képes Naptár 1858-ra*, kiad. FRIEBEISZ István, Pest, 1857.

GREGUSS 1856 – –ss. [GREGUSS Ágost], *Lévai József újabb költeményei*, PN, 1856. szept. 24.

GYULAI É. 2015 – GYULAI Éva, *Lévay József ikonográfiája = A „Lévay” és Lévay – Tanulmányok a felső-magyarországi református iskolákról és Lévay Józsefről*, szerk. ÁBRÁM Tibor, GYULAI Éva, Miskolc, 2015 (*Lévay Füzetek*), 47–73.

GYULAI P. 1852 – GYULAI Pál, *Szépirodalmunk a forradalom után*, III, PN, 1852. nov. 12.

GYULAI P. 1961 – GYULAI Pál *Levelezése 1843-tól 1867-ig*, kiad. SOMOGYI Sándor, Budapest, 1961 (A Magyar Irodalomtörténetírás Forrásai, 4).

GyPLev II. – GYULAI Pál *1867 utáni levelezése*, sajtó alá rendezte. T. SZABÓ Levente (kézirat).

HORTOBÁGYFALUSI 1998 – HORTOBÁGYFALUSI András, *Lévay József Aranyhoz írt verses levele mint Zrínyi-cento*, Iris, 1998/3–4, 95–99.

KACZIÁNY 1898 – KACZIÁNY Géza, *Lévay József (Lévay József Újabb költeményei)*, Hazánk, 1898. nov. 20.

KELEMEN 1852 – KELEMEN Mór, *Lévai József költeményei*, BpVh, 1852. aug. 1.

KERECSENYI 1926 – KERECSENYI Dezső, *Lévay József utolsó versei 1909–1918*, Napkelet, 1926, 262–263.

KERTBENY 1851 – *Hangok a’ multból: A’ magyar nemzet’ nagy napjainak emlékeül*, összeszedte és kiadta két magyar honfi [KERTBENY Károly és VASFI-EISLER Mór], Lipcse, Keil Ernő és Társa, 1851.

KRISTÓF 1909 – KRISTÓF György, *Lévay József: A múzsa búcsúja, költemények*, SpRL, 1909. máj. 30.

KRISTÓF 1925 – KRISTÓF György, *Lévay József utolsó versei*, Pt, 1925. dec. 25.

LÉVAY 1850 – LÉVAI József, *Emlékdalok De La Grange Asszonyinak*, Pest, [Eisenfels–Emich], 1850.

LÉVAY 1852 – LÉVAI József *Költeményei*, Pest, Emich és Eisenfels Könyvnyomdája, 1852.

LÉVAY 1856 – LÉVAI József *Újabb költeményei*, Pest, Beimel J. és Kozma Vazul, 1856.

LÉVAY 1881 – LÉVAY József *Összes költeményei*, I–II, Buda-Pest, Franklin-Társulat, 1881.

LÉVAY 1890 – Lévai József, *Tompa Mihályról* [1874], BpSz, 61 (1890), 1–27.

LÉVAY 1891a – *Burns Róbert* (Kivonat LÉVAY József rt. június 1-én tartott székfoglalójából), AÉ, 2 (1891), 479–485.

LÉVAY 1897 – LÉVAY József *Újabb költeményei*, Budapest, Franklin-Társulat, 1897.

LÉVAY 1906 – Lévay József, *Tompa Mihályról*, Budapest, Lampel, 1906.

LÉVAY 1909 – LÉVAY József, *A múzsa búcsúja. Költemények*, Budapest, Kisfaludy-Társaság–Franklin-Társulat, 1909.

LÉVAY 1919 – LÉVAY József, *Feljegyzések életéről*, AÉ, 30 (1919), 5–16.

LÉVAY 1925 – LÉVAY József *Utolsó versei 1909–1918*, kiad. VOINOVICH Géza, Budapest, Kisfaludy-Társaság–Franklin-Társulat, 1925.

- LÉVAY 1934 – Lévay József *Verseiből*, bev. VOINOVICH Géza, Budapest, Kisfaludy-Társaság–Franklin-Társulat (Élő Könyvek. Magyar Klasszikusok, 58.), é. n. [1934].
- LÉVAY 1935 – LÉVAY József, *Visszatekintés*, kiad. BALÁZS Győző, Miskolci Ref. Reálgimnázium VIII. osztálya, 1935.
- LÉVAY 1987 – *A völgyben maradtam. Lévay József verseiből*, szerk. KOVÁCS Ferencné, Miskolc, TIT Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezete–Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, 1987.
- LÉVAY 1993 – *Lévay József versei Mezey István grafikáival*, szerk. HORVÁTH Barna, Sajószentpéter, Péteri Szavak, 1993.
- LÉVAY 2001 – *Szentpéteri üres fészek. Lévay József naplója (1892–1917)*, I–II, szerk. PORKOLÁB Tibor, Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár–Herman Ottó Múzeum–Miskolci Egyetem Textológiai Műhelye, 2001.
- LÉVAY 2018 – LÉVAY József *Emlékkódjai és emlékbeszédei*, kiad. PORKOLÁB Tibor, Miskolc, II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, 2018.
- Lévay Emlékkönyv* 1912 – *Lévay Emlékkönyv*. A költő Kisfaludy-Társasági tagságának ötvenedik évfordulója alkalmából kiadja a Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum-Egyesület, Miskolcz, 1912.
- MÁNDOKI 1974 – MÁNDOKI László, *Az aradi vértanúk nótájának kérdéseibez*, Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, 14–15 (1969–70), Pécs, 1974, 207–230.
- MILBACHER 2001 – MILBACHER Róbert, *Isteni Sányim! Bájdús Jankóm! Lelkem, fattyam!* = Z. KOVÁCS Zoltán, MILBACHER Róbert, *A maradék öröme. Tanulmányok a XIX. század magyar irodalmáról*, Budapest–Szeged, 2001 (Dekon-könyvek, 19), 76–102.
- PÁJER 1856 – PÁJER Antal, *Lévay József újabb költeményei*, CsaL, 1856. júl. 10., 17., 24. és aug. 7.
- PÉTERFY 1881 – –ő. [PÉTERFY Jenő], *Lévay József összes költeményei (1846–1880)*, BpSz, 27 (1881), 470–474.
- PÉTERFY 1892 – l.– a. [PÉTERFY Jenő], *Burns Róbert költeményei. Fordította Lévay József*, BpSz, 70 (1892), 163–166.
- PÉTERFY 1899 – p. g. [Péterfy Jenő], *Lévay József. Újabb költemények*, BpSz, 98 (1899), 311–315.
- PETŐFI 2004 – PETŐFI Sándor *Összes költeményei (1848–1849) Kritikai kiadás*, kiad. KERÉNYI Ferenc, SZILÁGYI Márton, Budapest, Universitas Kiadó, 2024 (P. S. Összes Művei, 6).
- PORKOLÁB 2017 – PORKOLÁB Tibor, *Kultusz és felejtés. Lévay József irodalmi és társadalmi státusza*. Budapest: Ráció Kiadó (Ligatura), 2017.
- RUTTKAY 2016 – RUTTKAY Veronika, *Burns, Arany, Lévay – avagy népiesség és/ mint fordítás*, ItK, 2016, 2–30.
- SÁNDOR 1967 – SÁNDOR István, *Az aradi vértanúk nótájáról*, Ethnographia, 78 (1967), 507–521.
- SCHEIBER–ZSOLDOS 1972 – SCHEIBER Sándor, ZSOLDOS Jenő, *Az 1852. év néhány irodalmi mozzanata egy Lisznyi-lelvi tükrében*, Studia Litteraria, X (1972), 71–82.

- SZANA 1881a – SZANA Tamás, *Lévay költészete*, Ellenőr, 1881. febr. 25–26.
- SZANA 1881b – SZANA Tamás, *Lévay József összes költeményei*, Koszorú, V (1881), 371–378.
- SZÁSZ K. 1881 – –a–r– [SZÁSZ Károly], *Lévay József*, VÚ, 1881. jan. 30.
- SZÁSZ K. 1883 – SZÁSZ Károly *Kisebb költeményei*, I–II, Budapest, Franklin-Társulat, 1883.
- SZELESTEY 1858 – *Huszárok könyve*, szerk. SZELESTEY László, Pest, 1858.
- SZIKLAVÁRI 2012 – SZIKLAVÁRI Károly, *Egressy Béni*, szerk. BERLASZ Melinda, Budapest, 2012 (Magyar Zeneszerzők, 37).
- SZILÁGYI M. 2022 – SZILÁGYI Márton, *Egy Petőfinek tulajdonított vers igazi szerzősége*, ItK, 2022, 520–531.
- SZILÁGYI M. 2023 – SZILÁGYI Márton, „Az utolsó magyar” Arany János élete és költészete, Budapest, 2023 (Osiris Irodalomtörténet. Monográfiák).
- SZILÁGYI S. 1850 – *Magyar emléklapok 1848. és 49-ből*, I, szerk. SZILÁGYI Sándor, Pest, 1850.
- SZILÁGYI V. 1852 – SZILÁGYI Virgil, *Lévay Józsefnek*, BpVh, 1852. aug. 15.
- TARJÁNYI 2015 – TARJÁNYI Eszter, *Három megkomponált verseskötet a 19. század közepéről. Arany János, Lévay József és Madách Imre*, Iris, 2015/2, 9–28.
- TOLDY 1852 – [TOLDY Ferenc], *Ujdonságok*, Új Magyar Muzeum, 1852, XI, 682.
- TOLNAI 1926 – TOLNAI Vilmos, *Lévay József: Utolsó versei. 1909–1918*, PSz, 1926, 329–331.
- TOMPA 1854a – TOMPA Mihály *Versei. Második kötet*, Pesten, Friebeisz István, 1854.
- TOMPA 1854b – TOMPA Mihály, *Vínigregék*, Pesten, Friebeisz István, 1854.
- TOMPA 1964 – TOMPA Mihály *Levelezése*, I–II, kiad. BISZTRAY Gyula, Budapest, 1964 (A Magyar Irodalomtörténetírás Forrásai, 6–7).
- TÓTH K. 1856 – TÓTH Kálmán, *100 új költemény*, Szegeden, Burger Zsigmond tulajdona, 1856.
- TÓTH K. 1870 – *Honvédenbázis könyve*, szerk. TÓTH Kálmán, Pest, 1870.
- TÓTH K., M. 1925a –, [Miskolci] TÓTH Kálmán, *Borsodvármegye koszorus költője. Lévay József emlékezete*, MN, 1925. jún. 21.
- TÓTH K., M. 1925b – [Miskolci] TÓTH Kálmán, *Vojnovics Géza nyilatkozik a Miskolci Naplónak a jubiláns Lévay-gyűjtemény kiadásáról*, MN, 1925. szept. 20.
- UJVÁRY 1965 – UJVÁRY Zoltán, *Az aradi vértanúkról szóló dal műköltői eredetéhez*, Ethnographia, 76 (1965), 92–95.
- VADNAY 1856 – i.–y–, [VADNAY Károly], *Irodalmi szemle (Lévai József újabb költeményei)*, Hf, 1856. jún. 12–13.
- VAHOT 1851 – *Losonczi Phönix. Történeti és szépirodalmi emlékkönyv. Az 1849-diki háborúban földúlt és elpusztított Losoncz város némi fölsegélésére kiadja és szerkeszti VAHOT Imre*, I, Pest 1851.
- VAHOT 1861 – *Homédek könyve. Történelmi adat-tár az 1848-ki és 1849-ki magyar hadjáratból*, szerk. VAHOT Imre, I–III, Pest, 1861.
- VOINOVICH 1911 – VOINOVICH Géza, *Lévay József*, BpSz, 146 (1911), 125–134.
- VOINOVICH 1925 – VOINOVICH Géza, *Lévay József. 1825–1918.* = LÉVAY 1925, III–XXIX.
- VOINOVICH 1927 – VOINOVICH Géza, *Lévay József 1825–1918.*, MiSz, 1927/3, 2–7.

VOINOVICH 1934 – VOINOVICH Géza, *Lévay József. 1825–1918.* = LÉVAY 1934, V–XXIV.

ZOMBORI 1899a – ZOMBORI Andor, *Lévay József: Újabb költemények*, EM, 1899/1, 44–46.

ZOMBORI 1899b – ZOMBORI Andor, *Lévay József*, KvL, 1899. jan. 1.

KÖLTEMÉNYEK 1846–1880

1846–1853

INDULÓ

Elbocsátom éltem hajóját
Hullámos tengeredre, oh világ!
Sorsom mi rosszat, vagy mi jót ad,
Az égiek reám azt nem bízák.

Vitorlámmal bizalmas szellők
Ritkán fognak játszódni, gondolom,
S fejem fölött a sűrű felhők
Dörgő szavát gyakran kell hallanom.

Kezemben a lapát, ha zúg is,
Ha csendesen ül is a fergeteg...
Tenger hatalma bárhová visz,
Bátran küzdök, szívem meg nem remeg.

Megdöntheti a vész erőmet
Az ellenem zúdult hullámokon,
Megdöntheti, de evezőmet
Kislelkűleg eldobni nem fogom.

KÁRPÁTOKRÓL

1846.

Messze vagytok, messze tőlem,
Ismerősim, jóbarátim!...
Vígán mulatoztok együtt
Borsod kellemes határin.

Néztek-e a Kárpátokra
Föllegtelen szép időben?
Vagy tán a vándor fiút már
Elfelejtettétek épen?

Én a Táttra hűs tövénél
Csendes andalgásban élek
S lelkem minden gondolatja
A hazáé s a tiétek.

Völgy s halom vidéke itt is
Oly zöld, mint ahol ti laktok,

A sűrű bokorban itt is
Víg hangú madárka csattog.

Felleg támad, felleg oszlik,
Vihar után felsüt a nap,
Dalomra a sziklabércek
Viszhangot itt is csak adnak.

De az ember, de az ember?
Szívem ezt dobogva kérdi:
Oh e kérdést, ezt a nyelvet
Itt nem minden ember érti.

Hűs szél kapkod fürtjeimbe
S még az sem figyel szavamra
Regét mond a Visztuláról,
Elbúsít s úgy hagy magamra.

LELKEM

A szél ha zúg, lelkem felkap reája
És vele a híg levegőt bejárja.

A csillagok közé fénnel tör utat,
S repül előtte a nehéz borulat.

Ha itt alant nyög tompa, lassú hangon,
Virág kél a felejtett pusztá hanton.

Megrengeti falát a büszke háznak,
Hol fényes pamlagon renyhék tanyáznak.

De megszelídül és nyugalmasan száll
A pórkunyhó homályos ablakánál.

A bérctetőn ül néha mint kísértet
S a felhőkkel folytat dörgő beszédet.

Majd leröppen setét sűrű erdőbe
S álmaimhoz képeket sző belőle.

A pusztaság földön legjobb barátja;
Szabad szárnyát ott szabadon bocsátja.

ISTEN HOZZÁD

Isten hozzád édes hazám határa!
Szívembe van drága képed bezárva,
A szívemben adtam annak én helyet,
Onnan azt már kitörülni nem lehet.

Túl a bércezen, túl a síkon messzire
Ragad engem szilaj sorsom szekere,
De bár a mély tengeren túl ragad is,
A te képed elkísér még oda is.

Másutt is van a mezőnek virága,
A ligetnek lágy fuvalma, hús árnya;
Jaj de hozzám, mind hiában hallgatom,
Máskép szól ott a virág s a fuvalom.

Oh hadd nézek távol bérceid felé!
Nem látom már, a sötétség elnyelé;
Visszaküldöm még utószor lelkemet,
Mely tégedet soha, soha nem feled.

SZÉP IFJÚ VÁNDOR

»Szép ifjú vándor, jöjj be hozzám kérlek,
Míg haragja szűnik a viharos szélnek,
Adok hű fedelet, adok vetett ágyat,
Látom elfáradtál, tested lelked bágyadt!«

Igaz barátságod megköszönöm szépen,
De nem nyughatom én házad közelében!
Nem is állhatok meg, csupán egy-két szóra,
Úgyse fordul immár az én sorsom jóra.

Elhagytam falunkat, elhagytam galambom,
Tudja a jó isten, mért kellett elhagynom!
Édesanyám kísért a falu végéig,
Ott rebegtem hozzá végbúcsúm igéit.

Egyedül maradtam, nincsen útitársam,
Még a búbanat sem mulat híven nálam;
A csapongó remény meglát néha-néha,
S elkergeti búmat változó árnyéka.

Rengeteg erdőben, idegen határon,
A vidéknek rejtett ösvényeit járom.
Bizalmasabb vagyok erdőhöz, sziklához,
Mint a melegszívű emberhez magához.

Lehajtanám fejem; de hol az a párna,
Mely engem a földön nyugalomra várna!
Nincsen apám, anyám, szép szeretőm sincsen;
Megvert bizony engem mind a három isten.

Futok, hogy ne legyen ismerősöm senki
S nem kértem hol fogok végre megpihenni.
Tégedet jó ember, áldjon aki áldhat,
Hogy a szegény vándort hajlékkal kínáltad!

ÉDESANYÁM

Álmodjál szépeket felőlem,
A távolban, édesanyám!
Lebegjen fölöttem szerelmed
Híven őrző csillag gyanánt.
Szemem rajtad függ a sötétben,
Álmodjál szépeket felőlem.

Hideg, sötét az én világom
S a te szerelmed oly meleg!
Tüzét, fényét e csillagnak még
Nem olták ki az emberek,
Még mindig ott ragyog előttem...
Álmodjál szépeket felőlem.

Távol tőled, sűrű vadonban
Bujdosom egyes-egyedül.
Velem jár mindenütt a kétség
És a nyugalom elkerül,
So'sem látom, mindig remélem...
Álmodjál szépeket felőlem.

Gyakran vágyom vissza hozzátok,
Hogy még egyszer boldog legyek;
De vissza utat nem találok

S mindig beljebb-beljebb megyek,
Elveszett az ösvény előttem...
Álmodjál szépeket felőlem.

Hűvös szellő érinti néha
Szárnyával izzadt homlokom',
Mulandóság híves szellője,
Elfelejtett sírhalmokon:
Áldó kezed még itt is érzem...
Álmodjál szépeket felőlem!

ÉSZAKI SZÉL

Udvaromon véges-végig
Északi szél füttyörészik,
Ablakomon zörög mérge,
Mintha tőlem szállást kérne.

Nem a tied ez a határ,
Jeges szárnyú, rideg madár!
Minek is jössz, mikor látod,
Nincs neked itt jóbarátod.

Ne is zörgesd ablakomat,
Téged e ház be nem fogad,
Eredj vissza, honnan jöttél
Megőrül ott neked a tél.

S vidd el a hírt majd azoknak,
Akik veled együtt laknak,
Hogy mikor elváltál tőlem,
A kardomat köszörültem.

A HŐS GYEREK

1849.

Vágtat a ló, dobog a föld,
Repül a hős magyar gyerek,
Villámot szór tekintete,
Feszülnek karján az erek.
Villog, suhog éles szablyája,
Félve tekint a nap reája;

Két pisztoly hallgat kardja mellett,
Segített az mindig, ha kellett...
Vágtat a ló, dobog a föld.

Vágtat a ló, dobog a föld,
Harcol a hős magyar gyerek,
Alatta omló véritől
Piroslik a barna nyereg.
»Előre, jó lovam! előre!
Osszunk halált, ne féljünk tőle;
Ki a porban fetrengve léptet,
Tapodd, gázold e condra népet!«
Vágtat a ló, dobog a föld.

Vágtat a ló, dobog a föld,
Hol van a hős magyar gyerek?
Ádáz tusán a harcmezőn
Bajtársi mind elestének,
Csupán ő küzd még egy magában,
Vad ellenség tenger-zajában:
»Magyar fiú, hogy lenne rabbá?
Hű pisztolyom! jer, tégy szabaddá!«
S vágtat a ló, dobog a föld.

ELŐRE!

1849.

Elmerülök bánatomban
S bús szívemen harag lobban:
Búsulok, bánkódom
Oh! hazám, miattad
S haragszom, hogy érted
Szózatom egy népet,
Vagy egy bosszús tengert
Harcra nem riaszthat.

Kevés volt az Isten átka,
Mely utadat rég bevágta,
Kevés volt egy pokol
Felusztott serge;
Mikor letiporva
Sújtottad a porba,

Új fegyveres zápor
Zúdult a fejedre.

Remeg a föld, borul az ég,
Ilyen harcot nem látta még...
Csupán egy csillag vív
A nagy éjszakával,
Magyarország maga,
Kelet szép csillaga,
Száz ellenség mellett
Észak zord hadával.

Alszanak körülünk mélyen,
Mi virrasztunk a nagy éjen,
Áldozatra szólít
Az utolsó próba:
Előre honvédek!
Amit most ti védtek,
Ébredni fog attól
Egész Európa.

VITÉZ MARISKA

Hová mégy Mariska?
»Megyek a táborba!«
Maradj itthon kérlek,
Gyenge szívű lélek,
Ne menj a táborba!

»Hátha egész világ
Térden állva kérne,
Hallgatnék-e reá,
Emberi szó miá'
Itthon maradnék-e?«

Harmat a te karod,
Patyolat a vállad,
A fegyvert emelni,
Öldöklésre vinni
Sohasem próbáltad.

»Elbírom a fegyvert,
Elbírom én már most,

Meg is edzem szépen,
Haragom tüzében,
Hogy legyen halálos.«

Megreszketsz, lehullasz
Nyárfalevél módra,
Ha az ágyú dördül,
S füstje fellegéből
Rád a halált szórja.

»Nem ijeszt, nem rémít
A harc veszedelme,
Megfogja kezemet,
Biztatja szívemet
Hív szeretőm lelke.

Ott esett el ő is,
Ott omlott ki vére...
Elmegyek, elmegyek,
Katonává leszek,
Bosszút állok érte.«

Sírt az édes anyja
Vitéz Mariskának,
Hogy ily kedvét látta
Harcra és csatára,
Kedves magzatának.

Szép szőke fürteit
Azonnal levágta
S anyjának előtte
Szürke dolmányt ölte
Gömbölyű tagjára.

Eszemadta kisdéd
Karsú katonája!
Hogy az az öltözet,
Melyet magára vett,
Mégsem illik rája!

Illik vagy nem illik,
Gondol is ő vele,
Csakhogy a csatában,
Győzelem zajában
Villoghat fegyvere.

Nem féli a veszélyt,
Nem rettegi a vért...
Hadnaggyá emelik,
Üdvözlík, tisztelik
Nagy vitézségeért.

A szerelem lángját
Szívéből kioltja,
Vagy nem oltja épen,
Csak elrejt mélyen,
Hogy ne tudjon róla.

S ha pajkos társai
Néha megölelik,
Lelke búbanattal,
Szeme könnyharmattal
Gyakorta megtelik.

VISSZATEKINTÉS

Bepillantok az elmúlt időbe,
A lelkem is reszket örömébe...
Virít-e még, mikor virít újra
Reménységünk hervadt koszorúja?

Csillag voltunk sűrű setét éjjel,
Bátorítva ömle fényünk széjjel;
Népek látták csillag tündöklését,
El-kifolyó vérünk szökkenését.

Lehulltunk a mély tenger vizébe,
Annak is a kellő közepébe;
S akik a szép csillagon merengtek,
Sóhajtottak és aludni mentek.

ÉGI SZÉP SZABADSÁG

Égi szép szabadság! népek szabadsága!
Megtiport meződnék mikor lesz virága,
Csak annyi virága, csak annyi levele,
Hogy a könnyet és vért betakarjuk vele?

Összegyülekeztünk szent oltárod mellett
És áldoznunk mindjárt véres kézzel kellett;
De Isten vezette fegyverünknek élit,
S megtartott bennünket az erő s merész hit.

Láttunk győzedelmet harcaink fejében,
Nyögtünk rövid napra hosszú kínos éjben,
Dúlt reményink romján kétségek gyötörtek,
S kelyhünkben csak mérge maradt a gyönyörnek.

És hogy téged mégis végkép nem feledtünk,
Ím, gyúlöng a ború újólág felettünk!
Mennydörgése hangzik, bösz villáma lobban,
De mi benned bízunk nyilván és titokban.

Te vagy vigasztalónk, biztató vezérünk,
Tied imádságunk s utolsó csepp vérünk,
Zászlóid árnyában a halál is élet,
S vértanúd porából új meg új hős éled.

Kizöldül kezekben béke olajága,
S megüport meződnék lesz akkor virága,
Hogy aki áldozott érted könnyel, vérrel,
Fürtjét, sírját övezd örökös füzérrel!

AKKOR ÉS MOST

1850.

A vén idő nagyot lépett,
Pedig csupán egy-két évet!
Emlékszel még ama napra,
Mikoron
Kebelén e szép hazának
Diadalt visszhangozának
Völgyek, erdők, bércorom?

Lengő zászlók harcra készen,
Láng az arcon, kard a kézben,
Dicsőségünk ragyogása
Mint a nap.
A magasban zengve szálltunk...
Hajh! akkor nem volt minálunk
A madár se szabadabb.

Halvány az arc, pusztá a bérc,
Tőle hangot hasztalan kérsz;
Lengő zászlók összetépve,
Össze mind...
A vitézek síri ágyon
S az élőkre más határon
Könyörtelen végzet int.

Láthatsz még fényt, hallhatsz még dalt,
Melyet ide új öröm csalt,
Idegenről a remény is
Rád nevet...
Csakhogy e fény, e mosoly ma,
Tördöfésként ostromolja
S megrepeszi szívedet!

BORONGÁS

1850.

El-elgondolkozom, mennyivel jobb volna
Aludni ott, hol a többiek alusznak,
Elhagyni e földet és nem tudni róla,
Mily sok vér és könnyű hullott rá azóta,
Hogy az én poraim keblében nyugosznak!

Fel s alá bolyongok, mint egy vándor árnyék,
Melyet sírjából a szenvedés felzaklat...
Mintha kigyúlt ország üszkei közt járnék,
Előttem, utánam megemésztő láng ég
S pihenést se az ég, se a föld nem adhat.

Lehajtom fejemet síkmező halmára;
Borzasztó beszédet susog az a halom:
»Testvéreid vagyunk, nincs szemünk lezárva,
Bosszús lelkek vagyunk, kelj fel szegény árva!«
S felriaszt álmomból a sajgó fájdalom.

Befogad még egy ház, mikor elfáradtam,
Nyugalmas kis fedél, édesapám háza...
Megölel jó anyám és elmereng rajtam
És tűnődik és sír magában miattam
S ahi! közös sorsunkat könnye magyarázza!

Merre vándoroljak, hol lesz pihenésem?
Hasztalan kérdezem, senki meg nem mondja.
Várom a nyugalmat, soha el nem érem,
Bús bizonytalanság lett az én vezérem
S szívemen fekszik az élet terhe, gondja.

Bármerre bolyongok, kísér mindig egy kép
S ha arra pillantok, az ég szakad reám...
Testén látszik, vérzik száz meg ezer seb még,
Védő gyermekeit mély sírba temették,
Nincs, ki fölemelje, oh! elbukott hazám!

SZERETNÉK VÁLTOZNI...

1850.

Szeretnék változni
Magas kősziklává,
Hogy elbúsulásom'
Egy ember se látná.
Az áruló világ
Lábaimnál járna,
Hah! milyen örömmel
Omlanám le rája.

Szeretnék a vihar
Zúgó szárnya lenni,
Melyre nyűgös láncot
Nem vet senki, semmi...
Szárnyát a viharnek
Csak addig szeretném,
Míg a föld szemetjét
Végkép elseperném...

S mély tenger ha volnék,
Nézhetném-e nyugton,
Hogy az, mi legszentebb,
Koldusbotra jusson?
Felfornék dühömben
S milliót se szánná
Mélyébe temetni
Haragom hulláma.

Volnék tüzes villám
Dörgő fellegekben,
Hogy csupán az isten
Lenne úr felettem,
Minden lesújtásért
Utolérne végem,
Szívesen meghalnék,
Csak célokat érjem.

Volnék szikla, vihar,
Tenger avagy villám:
Oh csak ezt az érzést
Levetkőzni bírnám!
Az élet vagy halál
Más világba tenne...
Oh volnék ma bármi,
Csak magyar ember ne!

BABILONI VIZEKNÉL

1850.

Kopár mezőn, az égő nap tüzében
Üdítő árnyat többé nem lelünk,
Majd eljön a tél jég és hó mezében
S nem lesz ellene védő fedelünk.

A tüske megtép, hogy vérünk kiserked,
Ostorával megcsapkod a vihar
Úr és szolga bennünket üldve kerget,
Erőnk elfogy, bátorságunk kihál.

Barátink elszéledtek a világon
Bizalmas tűzhelyünk kihűlt s ledűlt,
Bolyongunk szerte úttalan pusztákon
S vezérsugárt felénk az ég se küld.

Fejünk felett elvillansz néha-néha,
Emlékezet! nyájas, zengő madár...
Egy-egy szavadra fel-felújul még a
Dicsőség fényin a tarolt határ.

S megyünk utánad, mintha új tavasznak
Mezőit látná már kigyúlt szemünk:

De a képzelt virágok ah! elasznak
S a szolgáság fertőiben veszünk.

Tévedt sugárt ha ránk nagy félve vet még
A reménység hanyatló csillaga,
Az is a könny setét hullámiban ég,
Melyet titkon sírunk el éjszaka.

MAGYAROK ISTENE

Hol vagy, hová lettél?
Nem könyörölsz, nem-e?
Ím' hozzád kiáltunk,
Magyarok istene!
Mintha nem is volnánk
Többé a te néped,
Bennünket a világ
Bosszultatlan téphet.

Ósi örökünkben
Földönfutók lettünk,
Suhog az idegen
Vasvessző felettünk
S büszke nyakunkra, mely
Hajolni nem tanult
Oh milyen emésztő
Nehéz iga szorult!

Mint űzött csoportja
Hervadt őszi lombnak,
Rokonink, vitézink
Szerte bujdokolnak
S kinek ágát a vész
Tán itthon vetette,
Egyberozzant sírján
Tüske nő felette.

S árulás a sóhaj,
A meleg könny vétek,
Melyet a szájalom
Hullat olykor értek;
Egy szabadságunk van:
Túrni mozdulatlan

S meghalni szó nélkül
És megsiratatlan...

Isten, erős isten!
Mutasd meg hatalmad
Mely gyakorta szerze
Nekünk diadalmat;
Roskadozva néz rád
Az elcsüggedő hit:
Gyűjtsd össze felettünk
Haragod felhőit.

Szerelmedet a föld
Ha már kigúnyolta,
Láttassék ostorod
Rettenetes volta
S érezze estében,
Aki tőled nem fél,
Hogy te nem haltál meg,
Csupán szenderegteél.

GYÖTRŐDÉS

1851.

Kérdezzük az eget s ad lesújtó választ:
Új életre többé hatalmam se támaszt,
Nincs élet, nincs remény!
Kérdezzük a földet, a föld is azt mondja:
Az én vállaimat halál terhe nyomja,
Nincs élet, nincs remény!

Pusztá, zordon a táj, akármerre lépünk,
Bokra árnyas lombot nem növeszthet értünk,
Védni enyhe kézzel;
Békítő nyugalma elriasztva régen,
Földje sűrűn hintve, hogy lenne termékeny,
Titkon ölő vésszel.

Átkos végzetünknek annyi-annyi társa
Összetett kézzel vár a vigasztalásra
S nincs üdv a sóhajban.
Zaklatott szíveknek omlik itt-ott vére,

Ámde a szabadság mennyei tündére
Nem ragyog fel abban.

Tompa, mély álom lőn együtt szenvedésünk,
Karjából ébredni mindig egyre késünk,
Szív, szem, ajk bezárva!
Sebünkre lesz ütve még a szegyenbélyeg,
Nem a könnyeinken tomboló kevélyek
Dölyfös homlokára.

Hordod óh szegény rab! a nehéz rabláncot,
Ha fájó testedről magad le nem rázod,
Hordod mind halálig,
Mígnem rajtad a vas tested teste lészen,
Vagy míg minden izmod s lelked is egészen
Hideg vassá válik!

CSILLAGTALAN ÉJFÉL

1851.

Adj rám ködpalástot, csillagtalan éjfé!l
Borongnom a hósek gyász-temetőjénél,
Hév könyűt hadd öntsek típrott hamvaikra,
Köztünk él azokból még a gyújtó szikra.

Ködpalástban járok csillagtalan éjjel,
Rabló had nem üt rám bőszült szenvedéllyel,
Kárhozó lelkőkre láncot vert az álom,
Amit ők átkoznak, azt imádom, áldom.

Mi villant meg íme a sűrű setétben,
Összedörrent felhők gyors villámaképpen?
Lesújtó villám-e, vagy a hóhér bárdja,
Mely itt szomjas élet honfí vérbe mártja?

Nemde lobja volt-e rég emésztő tűznek,
Mely mellett a rémek vérjátékot úznak?
E riasztó képet valóság mutatja,
Vagy remegő lelkem setét kápráztatja?

Térj meg oh szabadság, égi szellem térj meg!
Hőseidnek hamván ím epedve kérlek,
Gyászos bilincseből oldozd fel a hajnalt,
Hadd ébredjen újra ami még ki nem halt.

Új erőt fuvallj az elvényt világgra
A kopár mezőnek hadd legyen virága
S elhagyván egednek szent hajlékit értünk,
Légy szívünk lakója, biztatónk, vezérünk.

Oltárrá szentüljön vértanúid sírja,
Hogy a gyengéket is nagy csodákra bírja,
S melyet földi bosszú karja el nem érhet,
Szellemök harcoljon mindörökre érted.

A TÉL HARAGJA

Jajgat a hó, mintha fájna,
Hogy szaporán lépek rája...
Nincs menekvés! jobbra-balra szállnak
Nyílveesszői e szörnyű világnak.

Madár! ne hagyd el a fészket;
Odakint vár gyors enyészet,
A levegő most méreggel árad,
Röppenőben ketté töri szárnyad.

Erdők gyenge fája! benned
Mélyre vond az életnedvet;
Körülöttesd a halál bosszúja
S jég kezével ága' összezúzza.

Ti is pusztá, néma halmok,
Érzitek mint dűl a zsarnok:
Nehéz láncát mind reátok rakta,
Kebletek is megrepedt alatta.

És ti népek, porba dőlve,
Ne várjatok vigaszt tőle;
Napszemével szívetekbe látott,
Halottleplét már készíti rátok.

Haragos tél majd megbékél
Tavasszal a verőfénynél,
Haragjából virág s mosoly válik,
Csak az ember rabja mindhalálíg.

HONVÁGY

(Béranger)

Azt mondátok: jer velünk, ifjú pásztor!
Párizsba jer, kövesd szebb hajlamod',
Pénzünk, gondunk, a színház, a tanulás
Feledtetik majd a mezőket ott.
Én eljövék, de im' nézzétek arcom',
Tavaszom hervadt annyi tűz hevén...
Oh adjátok vissza nekem falunkat,
És a hegyet, hol születém.

Hideg, búsongó láz futkos eremben;
Kívánságtoknak mégis engedek.
E bálokban, hol a nők mind királynék.
Haldoklom én, s szívem vágytól beteg;
Cifrán beszélni hiában tanultam,
Mesterségtek mind hiában vakít...
Oh adjátok vissza nekem falunkat
És vidám vasárnapjait.

Méltán böcsmérletek ti estvéinket,
Régi meséink', durva dalaink';
Tündéries, csodás dal-házatokban
Felsülénének komédiásaink.
Ha az ég a szentek szentjének hódol,
Hangversenytekből veszi hangjait...
Oh adjátok vissza nekem falunkat,
És estvéit, és dalait.

Rozzant szentegyházunkat és homályos
Tetőinket én is kicsinylem itt;
Bámulom az emlékművek csoportját,
Kivált a Louvre-t s pompás kertjeit...
Bájépület, egy légvár az, ha a nap
Rászínezi nyugvó sugárait...
Oh adjátok vissza nekem falunkat
És tornyát és faházait.

Térítsétek meg a bálványimádót:
Istenihez fordul halálakor...
Amott alant, ebem vár tűzhelyemnél,
Elváltunkon anyámnak könnye forr...
Százszor láttam juhaimra lecsapni
Medvét, farkast, vihart és szélvészét...
Oh adjátok vissza nekem falunkat,
Botját s fekete kenyerét.

Mit hallok, oh ég! vágyam teljesül hát!
»Menj, azt mondjátok, menj holnap korán;
Hazád lege szárassza fel könyűid',
Üdülj fel újra napod sugarán.«
Isten veled, Párizs, te szép, dicső hely,
Hol az idegen elbűvölve mén:
Oh meglátom falunkat, oh meg újra
És a hegyet, hol születém.

FOLYAM PARTJÁN

Folyam partján állok
Zúgó habok mellett,
Mint egy száradó fa,
Mely árnyékot nem vet.
Melyre már a zengő
Madarak se szállnak,
Mert hullófélben van
Lombja minden ágnak.

Zúgva zúg előttem
Az idő folyója,
Hiában kérem, hogy
Állna meg egy szóra;
Nem vár, nem figyel rám
Elsiető habja
S örömem', bánatom'
Magával ragadja.

Látom a világot,
Mint rajzik körülte,
Mint vár, mint halászik
Ezt amaszt belüle;
De hullámit én már

Csak mélázva nézem,
Gyöngyében, hasznában
Nincsen semmi részem.

Egy-egy virágszálért
Néha még lehajlok,
Melyet a tűnő hab
Ép előmbe hajtott.
Színes pillangóért,
Illatos virágért,
A folyó szélében
Úszó szép leányért.

Hogyha előttem van,
Mért ne hajolnék le!
S hogy ha szép lány, mért ne
Mulatoznám véle!...
Addig ölelgetem
És addig örülök,
Míg a vízen egyszer
Végkép elmerülök.

AZ ÁLOMRÓL

Az álomról szeretnék dallani
S kis híja, hogy le nem ragad szemem;
Gyorsan tehát, amíg ébren vagyok,
Hadd zengjem el bűbájos énekem!

Álom pajtás! én mindenek felett
Azért tudlak becsülni, mondhatom,
Hogy amidőn országodban vagyok,
Magad hímzed örömem', bánatom'.

Aztán az is szép tőled, hogy kecses,
Tiltott helyekre gyakran szállsz velem,
Hová nappal be sem pillanthatok,
S melyeknek titkait csak képzelem.

De hogy mind elsoroljam érdemed,
Éntőlem azt az egyet most ne várd,
Mert ím, erőt vett rajtam szellemed,
Ajkam nem mozdul és szemem lezárt.

PIPAGYÚJTÓ CSÁRDA

Híres, nevezetes pipagyújtó csárda!
Jaj beh szomorú vagy, beh nagyon is árva!
Szomorú vagy nagyon, lecsüggesztéd fődet;
Boglyos ereszhajad éri majd a földet.

Egyenes volt hajdan kéményed, most görbe,
Nyakát a rossz idő annak is kitörte;
Füstölni sem füstöl, ki tudja mióta,
Mintha gazdasszonyod életben sem volna.

Hol vannak a lányok és hol a legények,
Kik vasárnaponként hozzád sereglének?
Mért hallgat a brúgó s a cimbalom hangja,
Mely a véneket is gyakran ide csalta?...

Kérdezhetem én azt, úgy-e szegény csárda,
Ha egyszer ajtódat a szükség bezárta...
Egyedül maradtál... oda van reményed,
Veréb is kerüli megbomlott sövényed.

Unod az életet... menekülni tőle,
Egyszer majd csak szépen leomlasz a földre,
Vagy ha le nem omlasz, hozzád majd betéved
Egy jószívű villám, pipagyújtás végett.

HAZAFELÉ

Pozsony, 1848.

Ha ez a ház, melyben lakom,
Ez a német háza,
Egy magas hegy tetejében
Négy kereken állna:

Hazám felé irányoznám,
S olyat löknék rajta,
Hogy egyetlenegy lökésre
Hazámig szaladna.

Kiszállnék majd lakhelyemből
Zöld erdő tövében,

Zúgva zúgó patak mellett
Gyönyörű vidéken.

Mígnem végre, mint szököttet
Szépen elcsuknának,
Hő keblére, karja közé
Annyi jóbarátnak.

Hegytetőn áll az én házam,
Négy aranykeréken,
Emlékezet- s óhajtáson,
Képzelet- s reményen.

És ha e négy kis keréknek
Láncát megbocsátom,
Ismerősim', jóbarátim'
Abba percbe látom.

A REMÉNY

Meglátogat még a reménység
Csevegő madara;
Az sem oly víg, az sem oly fényes
Már mint egykor vala.

Szép tarka tollait kitépték
S elhordták a szelek;
Űzték szegényt minden határból
S alig-alig piheg.

Nem hoz nekem szárnyán szerelmet,
Nem hoz vidám tavaszt:
Más ég alatt, ábrándos ifjak
Szívében hagyta azt.

Nálam többé pihenni sem mer
Szegény űzött madár!
Szívem bokra, lombját, virágit
Hullatni kezdi már.

Édesgetem, nyugodni hívom
S várom, hogy majd leül;
Alig piheg, de e bokortól
Mégis tovább repül.

SZERETTEM

Szerettem szép leányid,
Szerettem jó borod!
Húségesebb irántam
Melyik volt, jól tudod.

Leányid föl se vették,
Hogy tőlük elmegyek;
Maradt elég szerelmes,
Ki elmulat velek.

Búsult a vén kocsmáros
S egy-két víg cimbora...
Csókolta ajkim a bérc
Aranszínű bora.

S midőn szomjús ajakkal
A végbúcsút ivám,
Egy könnyű csordult boromba,
Éretted oh hazám!

VAK ÁLMOS

Körülte minden elpihent már;
Kálmán király nem alhatik...
Hálótermében fel s alá jár,
Nincs nyugta egy pillantatig.
Tán háború készül? tán keresztes had jön,
Hogy útjában mindent magával söpörjön?
Nem háború, nem had: de szerfelett
Kínozza Kálmánt a lelkismeret.

»Ötször kelt fel – így szól magában –
Ötször lázított ellenem...
Legyőztem és mindig megszántam
S kész volt nálam a kegyelem.

Lelkem szerint hívém, hogy újjászületend,
Midőn a szent földre bűnét megbánni ment
S mit tett, mikor megjött egy év után?
Elsőben is orgyilkot fent reám.

Te szív, te szív, mért háborogsz hát?
A bűnös méltán bűnhődék,
A szemrehányás mérgét, lángját,
Fojtsd el, fojtsd el magadba még!
Ítéletem nem volt elég nagy büntetés,
Hat eskürontásért két szemgolyó kevés.
Meghagytam életét s ki biztosít,
Hogy még fel nem loalja pártosít.

Megeshetik, hisz most is épen
Rossz hírrel száll hozzám a szél:
Hogy Álmos a zárda csöndjében
Zajos dolgok felől beszél...
Sok van, ki szánja őt és vele fog kezét,
Nagy a részvét!... míg él, nyugalmam nem lehet.
Bocsássa meg hát a türelmes ég,
Hogy végrehajtom, amit gondolék.«

Másnap korán reggel hívátja
Kedvelt vezérét, Both vitézt,
És a titokba béavatja
Őt a vérszomjút, a merészt.
Zsarnok lelkű, kevély lovag volt Both vitéz,
Álmosnak ellene, Kálmánért halni kész...
S midőn rábízáték a gaz merény,
Ördög vigyorgás ült tekintetén.

»Kezembe' vagy most vak hiéna!
Megfojtalak titokban is,
Füleddel számolok be még ma,
Ha Isten oltalmazna is...«
Szólt és lóra pattant és eltűnt mint a szél
Bosszúlángtól feszült karjában minden ér
És titkon vágtatott Dömösre le,
Hol sínlett a király rokon fele.

Ott ült a zárda ajtajában
Kesergve gyász történetén,
Ott ült Álmos herceg magában,
Örök homállyal két szemén.

Sápadt volt már, mint egy sírban nyugvó halott,
Törődött lelke már csak sírt s fohászkodott.
Gejza király sugár, szép magzatát,
Nem hercegnek, koldusnak mondanád.

»Ki jó felém?... Őrizz meg, oh ég!
A föld körültem úgy dobog...
Sejtem, sejtem, szenvedni kell még,
Értem jönnek a gyilkosok.
Megyek, futok... ott bent az oltár zsámolyán
A vérszomjú sereg megkímélend talán.«
És megy, de már nyomában zúg a vész,
Halálos fegyverével Both vitéz.

A bérgyilkos leszállt lovárul,
Gyalog követte ellenét...
Nem állt útjába senki gátul
S fen villogtatta fegyverét...
Csendes volt az alkony, csendes volt a zárda,
Hogy Álmos a templom ajtaját kitérte;
Letérdelt ott egy oltárkép előtt,
De Both vitéz nyomban követte őt.

»Kímélj meg ember! féld az istent,
Ne ölj meg itt e szent helyen!...«
»Ha istened van, megkímélend,
Énnálam nincsen kegyelem!«
A két küzdő együtt viadalban forog,
Álmos karján nehéz sebet nyit a gyilok...
Segélyt kiált; de senki sem felel,
Vérét az oltártábla fogja fel.

S ím mint midőn veszély közelget,
Reá kondul a kis harang
És a kolostorbéli népet,
Riadva költi fel e hang...
Megdöbben Both vitéz a váratlan jelen,
Künn álló lovára felpattan hirtelen,
Nem nézi merre van, vagy nincsen út,
Erdőn, mezőn keresztül szökve fut.

Méreg s düh villámlik szeméből...
Átkozza törét és magát,
»Hogy élve csúszott el kezéből
Az a világtalan barát...«

Megrendül káromló beszédén a vadon,
De elhal a szitok a bűnös ajakon;
A vérengző kalandor Both vitéz
Lováról a sziklák mélyébe vész.

Kálmán aggó kebellet várja
Titoknokát, hív emberét.
Uratlan tér meg paripája
S nem tudni Both hamvát, hírét.
Elborzad lelkében a tévelygő király,
Imádságban keres nyugtot, de nem talál,
S előtte leng, míg napjai tartanak
Vak Álmos képe, mint egy rémalak.

AZ ÉV VÉGÉN

1850. december 31.

Repülj oh gyász idő, repülj felettem,
Vég szárnyaidra bút és bánatot,
Ragadd velök, hogy végkép elfeledjem,
E hosszú évet, e félszázadot.

A nap se bírja többé a bolyongást,
Pihenni már a mély tengerbe dől,
Egy-egy sugárt, egy elhaló pillantást
Még vissza-visszavet nyugot felől.

Hideg sötétség omlik a világra,
Tán hogy ne lássék kínja és sebe,
Miként a harc elvérzett bajnokára
Szokott borulni gyászoló kedvese.

Meggyújthatom fáklyám, hogy visszanézzek,
Amerről a nap nyugalomra szállt,
Hogy lássam titkát a borongó éjnek,
A vidám életet s a bús halált.

Itt tündökölt nagy messze, itt sugárzott
A hősi nagyság gyémántoszlopa,
Felrázta s elbűvölte a világot,
Mint egy isten, mint egy élő csoda.

A diadal terhétől összeomlott,
Temetője lőn egy kopár sziget
És a világ, mely elfáradt s lemondott,
Magának újat vasból épített.

Repülj oh gyász idő, repülj felettem,
Végy szárnyaidra bút és bánatot,
Ragadd velök, hogy végkép elfeledjem,
E hosszú évet, e félszázadot.

Riadva kelt föl távol rejtekéből
S nagy utat tőn a sárga döghalál,
A levegő méreggé vált lehétől,
Az élet napja gyorsan szállt alá.

A tisztátlan földet végig seperte,
Míg beleunt és felhagyott vele,
Halottait az élő eltemette
S szívében már a múltnak nincs jele.

Megpihent egy bolygó csillag felettünk,
A tágas ég eltévedt vándora
És vártuk a pusztulást és remegtünk,
Hogy elseper bosszuló sugara.

Mért nem zuhant reánk? a szétszakadt föld
Rongyai közt lett volna egy darab,
Lett volna tán, mely nyer vidám jövődőt
És népet, mely ifjabb, szebb, boldogabb!

Repülj oh gyász idő, repülj felettem,
Végy szárnyaidra bút és bánatot,
S ragadd velök, hogy végkép elfeledjem,
E hosszú évet, e félszázadot!

Az elsírt könny és fájdalom díjául
Hagyj itt cserében egy halvány sugárt,
Egy sugárt a reménység hajnalából
S vidítsd föl véle e borús határt.

Nézd, a jövődő itt áll már nyomodban
S örül, hogy a világot elhagyod,
Mint haldokló fukar mellett titokban
A szegény ifjú örökös szokott.

Oh add kezébe a szegény ifjúnak
Kincses háza elrejtett kulcsait
S bár még felette most felhők borulnak,
Sejtő lelkét már szebb tájakra vidd.

Repülj oh gyász idő, repülj felettem,
Végy szárnyaidra bút és bánatot,
S ragadd velök, hogy végkép elfeledjem,
E hosszú évet, e félszázadot.

SZERESS ENGEM

Szeress engem gyönyörű teremtés,
Barna kislány, édes angyalom!
Lásd, engem még láncra tenni nem bírt
A szerelem, e nagy hatalom.

Ifjúságom nem sokára elhagy,
Pusztaság lesz aztán életem,
Egy sivatag virágtalan pusztá,
Mert egyébként nem nevezhetem.

Nem lesz rajta híves, lombos erdő,
Nem lesz rajta harmatos liget,
És madárdal és patak zúgása,
Mely ábrándba ejti lelkemet.

A vihar is mindig elkerüli,
Bár fölötte sokszor gyűl ború,
Hozzá mindig csak távol vidékről
Hallatszik az égiháború.

Szeress engem, add nekem szerelmed
S nem lesz oly sivár e pusztaság,
Ifjúságom nem siet belőle
S terem rajta illatos virág.

Lesz hazája a vándor szellőnek
Lombos erdő, harmatos liget
És madárdal és patak zúgása
Mely ábrándba ejti lelkemet.

A derült ég lehajol reája
És éretted engem is megáld;
Jövel hozzám! s tudom, hogy az isten
Olykor egy kis zivatart is ád!

TALÁLKOZÁS

Oh ne várj engem magadhoz
Soha több találkozásra,
Titkos édes múlt időnek
Útra dobott gyöngyvirága!

Az éjféli óra melyben
Véletlenül összejöttünk,
Legyen az emlékezetnek
Minden gazdagsága köztünk.

Hadd lebegjen halvány arcod
Bűvös fátyolban előttem,
Melyet első ábrándomnak
Fonalából rája szőttem.

Ne lássam, hogy kebelednek
Nincsen immár drágasága,
Hogy szobor vagy, melybe nem költ
Életet szerelmem lángja.

Hogy te nálad a szerelem
Rég idők tündérmeséje,
Egy hamis pénz, melyre képet
A csalódás ujja vése.

Fogadj egy halvány sugárkát
Forró lelkem szánalmából,
S óvjon egyikét röpke percig
Enyészettől, hervadástól.

És ne várj engem magadhoz
Soha több találkozásra,
Titkos édes múlt időnek
Útra dobott gyöngyvirága!

TÉLI ÉJ

Homályos téli éjszaka...
Se holdja nincs, se csillaga,
Hold és csillag rég elhagyák,
Sötét sírbolt most a világ.

Valóban sírbolt, melybe már
Az élet csak nagy félve jár.
Rajta nehéz ködöt látok,
Vagy nem köd az, hanem átok.

Itt-ott egy-két lámpa fénye,
Mint a haldokló reménye,
Amint néha fel-fellobban,
Koporsókat látni sorban.

Itt alusznak édes álmot,
Kiket a sors keze bántott...
Vagy talán a szenvedések
A sírba is elkísérnek?

Oh mily világ, mily rémes éj!
Meghalt az ember s mégis él,
Lelkében zaj, testén bilincs,
Szenvedésének vége nincs.

Fehér párnán itt szendereg,
Kit imádtak az emberek;
Álmában önképét látja,
S elborzadva tekint rája.

Kéjre hívó setét éjben,
Két szerelmes alszik mélyen,
A halvány nő liliomkarja,
Kedvesét ölelve tartja.

De a lélek messze röpked,
Tilos mezőn virágot szed.
Rövid hang az örök hűség,
Elnyelte azt az üres lég.

Oh mily világ, mily rémes éj
Meghalt az ember, mégis él,
Mily rideg az égboltozat!
Szinte félek, hogy leszakad.

IFJÚKOR BÚCSÚJA

Daloltam, ittam és szerettem,
Szép ifjúság, Isten veled!
Vigalmidból részem kivettem,
Kiszívtam édes örömed!...
Új tavaszt már hiába' várok,
Ha elhervadt minden virág;
Nyájas képek, Isten hozzátok!
Isten hozzád, szép ifjúság!
Mulassatok még egy kissé velem,
Víg dal, piros bor, édes szerelem!

El-elborult szívem gyakorta
S szememből a könny megeredt...
Más pillanat már szétfuvalta
Lelkemről a gyász felleget
És a remény előmbe tárta
Ragyogó szivárványívét,
Melynek két vége, két világba:
Jövőmbé s' múltamba is ért...
Mulassatok még egy kissé velem,
Víg dal, piros bor, édes szerelem!

Mit bántam én, hogy oly hideg volt
Körültem a fényes világ!
Hogy nem nyitnak előttem ajtót
Lélektelen, dús paloták!
Ott a szegény nép tűzhelyénél,
Ahol megláttam a napot,
Hol az erkölcs tisztán, üdén él,
Jó kedvem új lángot kapott
S mindig híven mulattatok velem,
Víg dal, piros bor, édes szerelem!

Mellettem gyakran összegyűlle
Víg dallal, sok víg cimbora

És általok megédesüle
Keserűségem pohara...
Szorítja-e még hozzám őket
A barátság szent kötele?...
Vagy őket is, mint könnyű pelyhet,
Elfűtta az idő szele?
Ha elfűtta, mulassatok velem,
Víg dal, piros bor, édes szerelem!

Bizony-bizony, magam maradtam
Rideg pusztán, oly egyedül...
Bolygó tüzet látok utamban
Fel fellobogni messziről;
Hívogat, hogy menjek utána,
Majd kiesebb tájra vezet,
Szép múltamat megint föltárja,
Az ő neve emlékezet!...
Mulassatok e pusztán is velem,
Víg dal, piros bor, édes szerelem!

JÓBARÁTIM

Nekem is volt hajdanában
Itt-ott egykét jóbarátom;
De közülök oldalamnál
Most már egyiket se látom!
Széjjel szórt bennünket,
Kit erre, kit arra
A rohanó élet,
Az idő viharja.

S bár őket most a szerencse
Összegyűjtené körültem,
Az életnek úgy örülni
Nem tudnék már, mint örültem.
Odavan a lélek
Ábrándja és álma,
Csillagos újáról
Sötétebbre szálla.

Ez is, az is hord magával
Rideg útján egy emléket,
Mely vigasztal és megenyhít,

Vagy titkon emészttve éget...
Egyik a jobb napok
Maradék sugarát,
Másik a csalódás
Szívbe tört fullánkját!

SZALMAFÖDELES HÁZ

Szalmafödeles ház, ismerősim háza!
Fogadd a távolból szíves köszöntésem'...
Oh be megváltozott a világ folyása,
Mióta pitvarod küszöbén kiléptem!...

Visszatérek hozzád, mint az üldözött vad,
Melyet fészkiről a vadászok kivertek.
Megosztod-e velem örömed, nyugalmad,
Ha menedékül még egyszer fölkereslek?

Ott repes körülted vágyam s' gondolatom,
Valamint a fecske, mely tavasszal megtér,
De szárnyán a tavaszt még el nem hozhatom,
Rajta is látszik a szomorú rideg tél.

Bús kéményed mellett gólyamadár fészkel,
Miképp tollászkodik, szinte most is látom,
Miképp fordul szembe záporral, szélvésszel
És hogy' várja társát gunnyasztva féllábon!

Vagy már a gólya is elhagyott azóta
S melegebb vidékre ment hazát keresni,
Meghidegült fészket a vihar elszórta,
S pusztá helyén kívül nem maradt meg semmi?

Hát a háznép maga! hát a jóbarátok,
Kiket a szeretet gyakran egybegyűjte,
Élnek-e minnyájan?... vagy talán reájok
Az Isten napja már soha sem derülne?

Élnek ők minnyájan, tudom én hogy élnek
S össze-összegyűlnek hosszú téli estvén...
Szerelmes lányok közt mulatnak, mesélnek
Ifjú szép legények, az orsókat lesvén.

Néha egynek-másnak könny ragyog szemében,
Ki tudja mért könnyez, ki tudja mi bántja!
Most is olyan csendes e hajlék mint régen,
De az ember szíve... azt az Isten látja.

Szalmafödeles ház, ismerősim háza,
Fogadd a távolból szíves köszöntésem...
Bár megváltozott is a világ folyása,
De szívem irántad nem változott mégsem!

A BUJDOSÓ

Takaróm a felhős ég,
Sziklakő a párnám...
Hegyen-völgyön bujdosom,
Társak nélkül árván.

A föld, melyet taposok,
Édes hazám földje;
Mert hiában! nem tudok
Elszakadni tőle.

Futok, sebzett vadjaként
Rengeteg erdőnek,
Kit éhes szilaj kopók
Üldözőbe vőnek.

Fejem fölött itt kereng
A félelem ölyve,
Hogy lelkemnek rebbenő
Nyugalmát kiölje.

Minden levélzörrenés
Elriasztja álmom,
Minden bokor lombja közt
Gyilok hegyét látom.

Titkon nézek messziről
Az apai házra...
Karddal s' rabláncsal van az
Én tőlem elzárva.

Kedvesem szavát hallom
Gerlice hangjában,
Sóhajtását érzem
Szellők fuvalmában.

S addig-addig hallgatom,
Addig-addig nézem,
Míg arcomon könnyeim
Patakzását érzem!

NEM ÉLET EZ

Nem élet ez, bizony nem élet,
Mely engemet kínoz, gyötör!
Régi bűbája semmivé lett,
Elszállt belőle a gyönyör.

Sivatag puszta áll előttem
Hol egy lélek se vándorol...
Ah mióta ide vetődtem,
Pihenni nem bírok sehol!

Érzem magam körül a fojtó
Lehelletet, mely itt megöl;
Mérges nyíl a testemre omló
Napsugár, mely rám tündököl.

Felejttem a kedves vidéket,
Varázsa biztatón nem int.
Nyomomba jár a zord enyészet,
Szellője már meg-meglegyint.

Jövel, jövel! könnyen elérhetsz,
Nem védem többé magamat,
Nem köt remény a földi léthez,
Reményem szála elszakadt.

S fegyverem, a fényes vidámság,
Kezemből régen kiesett,
Nyugalmas hantok hadd borítsák
Öledbe omló testemet.

HA MEGHALOK

Ha meghalok, szellő legyen belőlem
Járó-kelő holdvilágos mezőben,
Emberektől elbujdosott fájdalom,
Melyet el nem olthatott a sírhalom.

Szállok, szállok csendes nyári éjjelen
Rideg pusztán, ahol senki sincs jelen,
Ott keresem a vitézek hamvait,
Kiket a harc veszedelme sírba vitt.

Szállok, szállok bujdosókkal messzire,
Kékes vizű habos tenger szélire,
Ajkaikról a sóhajtást fölveszem
S messze hagyott hazájokba elviszem.

Szállok, szállok csendes boldog faluba,
Szerelmes lány csókja könnye csalt oda,
Virágom volt nekem is a szerelem,
Fényes álma most is együtt jár velem.

Szállok, szállok majd egykor nagy sokára
Lassan, titkon egy kis ház udvarára;
Megzörrentek ott egy keskeny ablakot,
Az én édes jó szüléim laktak ott.

Szállok, szállok magam sem tom hogy hova,
Találok-e nyugodalmat vagy soha?
Emberektől elbujdosott fájdalom,
Melyet el nem olthatott a sírhalom!

VÁGY

Vajon mikor oltom el
Ezt a régi vágyat,
Mely szívemben rég lobog,
Rég sóhajt utánad?

Hoz-e sorsom oly napot,
Hogy lássalak végre,
Messze levő szép világ
Boldogabb vidéke?

Boldog vidék, dús mező,
Melynek van virága,
S vénhedésre nem hajolt
Rózsai fjúsága.

Hol őserdők titkait
Lágy szellők susogják
S nem fél a dalos madár,
Hogy majd tőrbe fogják.

Hol a sivatag honát
Ember alig lakja,
Ha csak egy-két bujdosó
Nem fordul meg rajta.

Hol a tágas pusztaság
Szent szabadság háza,
Mely a szegény hontalant
Kebelére várja.

S a szívet egy új világ
Ámulatba ejti,
Hogy a réginek baját
S képét elfelejti...

Oh adjatok szárnyakat,
Hadd repüljek innen...
Vagy szívembe új reményt,
Jobb jövőbe hinnem!

FELHŐ

Mért nem vagyok felhő,
Magas bérc felhője?
Felhőnek van szárnya,
Szabad levegője.
Még ma itt áll,
Kötve tartja búja
S holnap a szél
Más vidékre fújja.

Felhő addig jó-megy
A magas ég boltján,

Hogy egyszer eloszlik,
Keservét kiontván,
Záporkönnyét,
Haragos villámit,
Életének
Végső lobbanásit.

Itt maradni kínos,
Búcsút venni bánat,
Mégis elhagynám én
Szenvedő hazámat,
Búsan élnék
Messze-messze tőle,
Míg örömhírt
Hallanék felőle!

Visszatérnék akkor,
Ha elbírná lelkem
A boldogság terhét
S megáradt szerelmem . . .
Vagy takarna
Idegen hon földje,
Csak ilyen hírt
Hallanék felőle!

ÉN ISTENEM!

Én istenem, mit csináljak?
Búcsút mondok a világnak,
Hisz' a földön élni sem lesz
Már okom,
Hogyha végre a bortól is
Elszokom.

Nem ittam én nagy hűhóval,
Csak úgy lassú énekszóval,
Másra bízta a bolondját
Rendesen,
Én csak ittam, iddogáltam
Csendesen.

Omlott a bor tűzpatakja,
Forrt, hullámozott aranyhabja,
Forrt, hullámozott hol röviden,
Hol soká,
Míg bánatim sziklapartját
Elmosá.

S bezzeg enyim volt az élet,
Hogy e szikla semmivé lett...
Örömem űzött hajója
A habon,
Úszkálhatott vidáman és
Szabadon.

És most nézd el uram isten,
Mivé lettem, mire vittem!
Belém már a lélek is csak
Hálni jár...
Vizet iszom, csak azt iszom,
Oh be kár!

Víz világa nem világom,
Levegőjét ki nem állom...
Hé kocsmáros, ki van itthon,
Idebent?
Hozzon a legjobb borából,
Hallja kend!

Rég ismerős vagyok én itt;
Kezdjük elől hát a régit,
Látogassuk a csapszéket
Rendesen,
Mulatozzunk, iddógáljunk
Csendesesen!

KISLYÁNY SÍRJA

Mi nyög, mi zeng a sírok közt,
Homályos éjszakán?
Szellő-e vagy vándorlelked,
Rég alvó kisleány?

Megzörren az ablakfiók,
Szegény anyád kinéz...
Neved sóhajtja és szava
Siket homályba vész.

A temető felé tekint
És lát bolygó tüzet
S nem sejtí, hogy érette ég
Ott a te jó szíved.

FURCSA BALOG

A nagy utcán ki andalog,
Nem lóháton, hanem gyalog?
Nem egyéb, mint Furcsa Balog.

Kezét, lábát hányja-veti,
Az országút keskeny neki,
Széles kedve űzőgeti.

Furcsa Balog apja fia,
A faluban csizmadia
S ritkán van mit foltoznia.

Bár az égtől sose kérte,
Vagyon neki felesége,
Olyan, mint a pulyka mérge.

S mivel felesége vagyon,
Fél is szegény Balog nagyon,
Hogy az öleli őt agyon.

Azért tudni való dolog,
Hogy ez éjjel csak andalog
S nem hál otthon szegény Balog.

Ha otthon hál árva feje,
Kívül a színben lesz helye
S kutyája hál együtt vele.

Nincsen aki megsajnálja,
Vetett ággyal megkínálja,
Pedig ő a ház gazdája.

Szüksége van, pénze nincsen,
Asszonya van, nyugta nincsen...
Megverte őt az úristen.

Az életet, látni rajta,
Benne még a jó bor tartja,
Csakhogy azt meg ritkán kapja.

Tűri, tűri s' talán végre
Egy bicskiával megy félre,
Torkát metszi s – elfoly vére!

SZÜLETÉSEM NAPJA

Ma van az én születésem napja,
Úgy gondolom, hogy ma volna tán,
Legalább az öreg bibliába
Ezt a napot írta éd's apám.

Ezernyolcszáz nem t'om hányban írta,
Rég írhatta, annyi bizonyos;
Fakóvá lett a könyvben az írás
S betűit már alig látni most.

Férfi lettem... és mivel vagyok több,
Mint míg gyermek, míg ifjú valék?
Szívem épen olyan könnyen hajlik
S olyan tiszta, csendes lánggal ég.

Most is eljő hímes lepkeszárnyon
Látogatni a nyájas öröm,
Csakhogy már most nem mulat sokáig,
Fél tőlem, hogy szárnyát megtöröm.

Barna holló repdes már körültem
S hallgatnom kell, mit károgyva mond,
Álmomat is gyakran elzavarja
Ez a holló, ez a barna gond.

Rózsa virít itt-amott utamban,
De rajta már sok-sok a tövis,
Csak sóhajtva ballagok mellette,
Fáj ott hagynom, fáj letörnöm is.

Oh mért van így! oh hogy ifjúságom
Nem kísérhet a sír széléig!
Oh hogy hajdan fényes láthatárom
Lassan-lassan elsötétedik!

Avagy őszi nap mért születtem,
Mért születtem oly gyászos napon,
Midőn virág nincs már a mezőkön
S búba merül a völgy és halom?

Midőn az ég fehér hófelhőit
Űzi, tépi a kelő vihar,
És a földnek jégbilincse készül
És az élet csendesen kihal?

Más ég alatt, más tájon születnem,
Jobb időben jobb lett volna tán...
E napot az öreg bibliába
Mért is írta egykor éd's apám.

ZSUZSIKÁHOZ

Dicső világ volt, új élet világa,
Melyben mi ketten megismerkedénk...
Nem andalogtunk sokáig hiába,
Rövid időn szerelmesek levénk.
Emlékszel még a boldog szép időre!
Hogy is ne emlékeznél édesem,
Midőn szentül fogadtad mennyre földre,
Hogy én bírom szíved, vagy senki sem!

Nénédasszonyt el-elküldtük a háztól,
Tudod mily zsémbes volt szegény öreg...
Így ittunk a szerelem poharából,
Midőn senki nem háborítja meg...
Ott pihegtél, ott reszkettél ölemben,
Mint a szellőtől ingó nyárlevél,
Arcod kigyúlt és láng égett szemedben,
Mely szerelmet kínál és azt remél.

Oh e percek, ez édes boldog órák,
Bokrosával termék az örömet!

Utaimat virágokkal beszórták
S gyönyör követte minden léptemet...
Hányszor fürdött csókokban égő ajkunk!
S forró karral hányszor öleltelek!
Csak az, ki őrszemekkel csügge rajtunk,
Csak a Jóisten számlálhatta meg.

S midőn kiléptem szíves házatokból,
Könnyhullatás lőn búcsúvételem,
Beszéltetek szívbeli fájdalomról
S mindketten együtt sírtatok velem;
Utamra még pogácsát is sütöttél,
Asszony-nénéd pedig jó bort adott...
S pogácsával, jó borral együtt a mély
Fájdalom, könny s hűség is elfogyott!

Meglátalak újonnan nemsokára,
Férjed karján asszony volt már neved;
Még ekkor is tartott szerelmed lángja
S azt suttogád, hogy én bírom szíved'...
Oh Zsuzsikám, ha már Zsuzsánna lettél,
Ne osztogasd szíved' ily könnyedén;
Szemedre nem vetem, hogy elfeledtél,
De szíveddel – megelégedtem én!

BOLDOG HÁZASÉLET

Beteges öregúr, fiatal menyecske!
Mi nagy vendégség lesz nálatok az estve?
Lakodalom, avagy halotti tor járja?
Keresztelő biz az, annak zúg az árja:
Konyhában, szobában mindenütt új élet;
Ez aztán igazi boldog házas élet!

Sűrög az öregúr, vagy nem öreg már ma,
Ünnepi ruháját öltötte magára,
Sarkantyús kordovány csizmáját felhúzta
S feketére vagyon pödörve bajusza,
Akárki meglássa, mily nyalka legény lett...
Ez aztán igazi boldog házas élet!

Sőt hiszi maga is, hogy bizonynal nem vén,
Anyja mellett nyugvó kisdédéhez menvén:

Nézi egy darabig, majd ölébe kapja
S azt mondja, hogy olyan mint az édesapja,
Az anyának e szó oly mennyei érzet –
Ez aztán igazi boldog házas élet!

Barátok, barátnék lassankint begyűlnek
S komaság boránál örömbbe merülnek;
De legislegjobban merül mostan abba
A szép csecsemőnek ifjú keresztapja;
Ne is kérdezzétek tőle, hogy mi végett...
Ez aztán igazi boldog házas élet!

Ki az öregúrnak meghitt jóbarátja,
Nagy örömét mindig nagy örömmel látja...
Szereti mindenét, még gyöngeségét is,
Mondani sem illik, hogy feleségét is;
Nélküle az öreg egy napig sem élhet,
Ez aztán igazi boldog házas élet!

A kisdéd azonban mintha szíve fájna,
Siralmas nótát kezd a nagy vígasságba...
Mért sír, mért nem örül, mint az édesapja,
Ki rézsarkantyúját már-már összecsapja?...
Vagy nem tetszik neki ez a furcsa élet?
Pedig ez igazi boldog házas élet!

SZÜRETÜNK

Gondolatim mostan
Mulatozva járnak,
Csekély gazdasága
Körül éd's apámnak;
Csak odatér lelkem
Mikoron elfárad,
Ha másutt előtte
A búbaj megárad,
Ott nyugtot találhat.

Látom szerettimet,
Együtt ülnek épen,
Szőlőhegyünkön a
Körtvefa tövében.
Középen egy nagy tál,

Tálban ízes étek
És körülte vidám
Megelégült képek,
Nevető cselédek.

Szüreti színt ölte
Két kis húgom ajka,
Meglátszik a szőlő
Édessége rajta...
Pörölnek egymás közt
Pajzán kedvteléssel,
Egyik megharagszik
S azt mondja bús képpel,
Hogy nem kell az étel.

Édesapám pedig
A kulacsot kapja
S kitekeri nyakát,
Hogy lelkét kiadja;
Felköszönti szépen,
Ez a köszöntője:
»Adjon Isten bővebb
Szüretet jövőre!«
S úgy iszik belőle.

És ekkor a pásztor,
Aki odasurran,
Elsüti puskáját,
Puska nagyot durran...
A fehérnép sikolt,
Apám iszik elébb,
Azután azt mondja:
»Lépjen kend közelébb!«
S a pásztor odalép.

Felhajt egy pohár bort,
Azután tovább megy;
Mert most így adózik
Neki az egész hegy...
Máris félrebillent
Fejében a kalap,
De nem gondol vele,
Mindig iszik ha kap
S olyan lesz mint a csap.

Oszlik a társaság
Az ebédnek vége;
Újra daltól hangzik
A hegyek vidéke...
Újra nekiesnek
A termő tőkének,
És míg fosztogatják
Tréfálnak, mesélnek
A vidám cselédek.

Csak édesanyámnak
Felhős itt a képe,
Mivel én jutottam
Talán az eszébe!
Ha szép gerézdnet lát,
Azt is nekem szánja...
Áldja meg az isten,
Mikor nem is várja,
Mikor nem is látja.

ÖREGÚR TEMETÉSE

Oda az öregúr, megdicsőült szépen,
Circumdedérumát most éneklük éppen...
Neki szól az ének gyászharmóniája,
Lélegzetet sem vesz, úgy figyel reája.

Börtönéből kiszállt régi rabja, lelke,
Magáról a szennyet s földi port leverte;
De nem verte mind le, nem vihette végbe,
Hogy mint fehér hattyú szálljon a mennyégbe.

Szárnya félig szennyben, félig ronda porban...
Hol a többi tiszta, hogy lesz ő még ottan?
Van-e ott folyóvíz, olcsó nyári fürdő,
Melybe az ilyeket dobja a teremtó?

Vagy az ily madárra, ha a mennyet éri,
Ráesik a többi, és tollát kitepi?
Vagy hirtelen támadt villámos nagy zápor
Mossa őt ki a föld szennyéből, porából?

Legyen bárhogy' amint Úristen kimérte,
Csak e szegény lélek ne fizessen érte...
Nem szeret fizetni, pénzimádó fajta,
Ez a szenny is éppen azért maradt rajta.

A kaszás halál már ágya mellett állott
S mondta, hogy indulnak, hogy nem soká áll ott;
Ámde az öregúr rimánkodva kérte,
Hogy tenne meg egy kis barátságot érte.

»Hadd kövessen – úgymond – én uram, halálom!
Sok nagy házam közül kettő avagy három...
Csak annyi időt hagyj, míg zsebembe tennék
Húszezer forintot... oh várj, oh ne menj még!«

A halál kacagta, s gyorsan rálehellett
És az öregúrban megszűnt a lehellet...
Gyászköntösbe vonták, koporsóba tették,
Sőt amint látom, már el is énekelték.

Viszik udvarából a városon végig,
Bús trombitaszóval, fáklyával kísérik...
A bámész sokaság lassankint fogy, széled,
S koporsója mellett egy-két ember léptet.

Vén koldus húzódott az udvar szögébe,
A gazdagság után a nyomornak képe –
Térdéről nagy mohón faldossa az ételt,
Bora is van mellé... minden vágya bételt.

Arca kipiroslik és bágyadt szemének
Megszökött sugári újra visszatérnek
S gondolja magában: szép az élet mégis,
Ha egy gazdag meghal, jól lakhatom én is!

NE FUSS ELŐLEM...

Ne fuss előlem, úgyis mindhiába!
Nem találsz már te biztos menhelyet,
Követni fog a hűtelenség árnya
S rémekkel vesz körül a képzelet.

Repülj bár a földnek túlsó felére,
Haragom kísér, nem leszesz magad.
S ha föltekintesz a menny föllegére,
Megvillan és villáma rád szakad.

Üldözni fog a földön és az égen,
Mint éhező sas a mezők vadát;
Fölötted vijjog lelked hangjaképpen,
Megsemmisít, veszélyel csap le rád.

Kiomló véredből talán idővel
Engesztelődés fája nő nekem,
Melynek tüzeiben fájdalom hevével,
Emléked is végképp elégetem!

GRÓF TELEKI ESZTER HALÁLAKOR

Nem siratlak, mennybe szállott lélek!
Hisz' én téged alig ismerélek;
Szép jövődöt nem várhattam tőled,
Mégis fáj, hogy elhagyád a földet.

Mi volt neked még az élet!... nemde
Virágos kert, paradicsom kertje?
Illatával kínált szép virága,
Víg dalával a dalos madárka.

Nem sejtéd, hogy ahol járdalsz épen,
Kígyó sziszeg a bokor tövében,
Hogy a dalos víg madárka hangja
A gyötört szív fájdalmát zokogja!...

Mért hagyád itt a virágos kertet,
Mely terád még csak gyönyört lehellett?
Mért szállott rád a koporsó álma,
Nyíló bimbó, kedves ifjú lányka?

Oh nézd, oh nézd! az ég csillagzatja
Alvó szemed sugárit siratja,
És a rózsza, ha nem látja senki,
Halvány ajkad szózatát esengi.

Jön a szellő titkos szerelemmel,
Enyelegni barna fürteiddel...
Kél a hajnal s illatot szed össze,
Hogy arcodat csókjában fürössze.

Oh jöjjetek, jöjjetek valóba'
Szép csillagfény! hervadandó rózsza!
Piros hajnal! csöndes éj fuvalma!
Reátok vár szomorú sírhalma.

Nem siratlak, mennybe szállott lélek,
Hisz én téged alig ismerélek;
Mégis fáj, hogy elhagyád a földet,
Fáj örökre búcsút venni tőled!

VÁNDOR EMLÉKEI

Eszembe jutnak régi ismerősim,
Kiktől utam külön vált, elszakadt...
Merengnek ők a múlt kopár mezőin,
Barátságos meleg fedél alatt.
Ott ülnek együtt, csendesen regélve
Alvó dicsőség hajnalfényiről
S átvillan lelkök a távol jövőbe,
Hogy hozna hírt egy jobb világ felől.

S betéved a komoly beszéd sorába
Bolygó vándor gyanánt az én nevem
S megkérdik: élsz-e még rideg hazádba
Öcsém, barátom, édes gyermekem?
És mindenik ejt a név hallatára
Egy szerető szót, egy meleg sóhajt,
Mít a fúvó szellő bizalmas szárnya
Sötét szállásom közelébe hajt.

Oh látlak én benneteket gyakorta
Jó ismerősim, távol ég alatt!
El-elrepül vágyó lelkem titokba
S örömmel búval köztetek mulat...
Meghallom fájó szívetek verését
És elborulok, nem tudom miért;
Megérezem a vidámság ébredését,
Mely sugarával szívetekhez ért.

Előtttem áll nehéz gyászköntösében,
Kit legjobban szerettem egykoron
S mintha könnyet látnék tüzes szemében,
Harmatcseppet tündöklő csillagon...
Oh ez a könny, e halvány szenvedő kép,
Mily égető, mily fájdalmas nekem,
Oh hagyj el engemet örökre, végképp,
Rég gyászoló hölgy, szép szerelmesem!

Vándor utamból vissza-visszabájol
Oly sok szent emlék, annyi hű kebel,
De vonzó hangon int felém a távol
S utánam a tájt éj, köd lepte el...
Hí a reménység csábító beszéde
Ígérve új hazát, derűs eget,
Ha volna e világnak oly vidéke,
Hol nyugszik a szív, nyugszik és feled!

ELBORULÁS

Estve vagyon, öreg estve, érzem;
Eltörődött immár minden részem...
Máskor vígan ittam, füttyörésztem,
Egy-két éjnek még oda se néztem.

Beh megviselt ez a pár esztendő!
Mintha száz is lett volna, nem kettő.
Se ég, se föld nem az, ami hajdan,
A réginek árnyéka sincs rajtam.

A nagy éjbe akármerre nézek,
Szikráját sem látom a reménynek...
Mulandóság, jer vesd meg az ágyam,
Hadd aludjam, nincsen egyéb' vágyam!

NYÁRI FELHŐ

Nyári felhő, szélvihar játéka,
Szakadozva bujdosik az égen...
Nyári felhő szárnya alá rejtve,
Magas útján az én lelkem mégyen.

Magas útján pihenése nincsen
Addig se míg könnyeit elsírja...
Le-leszáll a havasok völgyébe,
Gondolván, hogy ott leszen már sírja.

De vihar jön és felkapja onnan
És az ég felé repíti újra
És villámlik és megdördül benne
A szenvedély égháborúja.

Oh e háború nem tart sokáig
S a vihar lecsendesül egészen,
Csillag és hold feljön, csakhogy akkor
A felhőnek már nyoma se leszzen.

TTTKOS BÚ

Mi bajod van, magyar ember?
Te vagy az élő fájdalom!
»Nem vagyok az, bajom sincsen
S ha volna is elhallgatom!«

Mi lelte felhős homlokod?
Egy arasznyi sebhely rajta...
»Sose kérdezd!... behegedt már
Csak oly gyermekjáték fajta!«

Mért tekintesz, mért sóhajtasz
A keleti hegyek felé?
»No mert az én halottimat
A sír magába ott nyelé!«

S meg-megered a holtakért
Szemedből a könny patakja!
»A holtakért, a holtakért,
De az élőket siratja.«

WESSELÉNYI TEMETÉSÉN

Pest, 1850. április 23.

Eltemetnek! ámde gyász sírodra
Örök sugárt lelked fénye sző;
Harcainkon a küzdő sorokba'
Neveddel szít lángot az idő. –
Fáradott sas, elbúsult oroszlán,
Magad is rom a romok felett –
Késő dalnok búsan zengi kobzán:
Ő is e föld vértanúja lett!

Éjre fordult két szemed világa
A hazának fénye s üdveért:
Adtad érte mind azt, ami drága,
Lángoltál, hogy onts mellette vért.
S ím' szerelmed áldozatját hozván,
A szent oltárt omlóban leled...
Késő dalnok búsan zengi kobzán:
Ő is e föld vértanúja lett!

Ott boronga biztató haraggal
Nyomaidban az elmúlt idő,
Merni kész rab annyi néma rabbal
Hogy magad lől a zászlóvivő
S dörgő szódra a sötét oszolván,
Börtönünknek őre reszketett...
Késő dalnok búsan zengi kobzán:
Ő is e föld vértanúja lett!

S a viharban, hogy melled kitártad,
Lelki szemmel látva zord jövőnk':
Téged, a hőst, a nemest, a bátrát
Átkarolni nem volt már erőnk.
Szánt a hű szív, ámde tudnod, hogy szán,
Mély sebedre írt nem önthetett...
Késő dalnok búsan zengi a kobzán:
Ő is e föld vértanúja lett.

Lelked előtt, hogy elszállni készült,
Megjelentek a hős szellemek,
S melyeken addig rideg sötét ült,
Újra láttak a kihunyt szemek.

A hazára vég áldásod' osztván,
Úgy repültél a felhők felett...
Késő dalnok búsan zengi kobzán:
Ő is e föld vértanúja lett!

HAZÁM ÉDES LANTJA (Moore)

Hazám édes lantja! leltelek homályban,
Soká függé rajtad hallgatás jéglánca,
Mígnem oh én lantom! feloldalak bátran
S lőn húrodnak fénye, hangja, szabadsága.

Öröm tiszta hangja, szerelem hő dala
Ébreszté legvígabb, gyönyörű trilláid;
De bút is oly gyakran sóhajtozál vala,
Hogy néha meglopta vidám pillantásid.

Hazám édes lantja! dalodnak már vége,
Együtt font utolsó hangfüzérünk ez lész;
Menj, aludjék veled a hírnév napfénye,
Mígnem megérintend majd egy érdekesb kéz.

Hogyha a vitéz, a honfi vagy szerelmes,
Fölbuzdult szavunkra, a te dicsőséged,
Én csak szellő voltam, mely fölötted repdes,
A felköltött kellem téged illet, téged!

ÖREG NAGYANYÁM

Emlegetem olykor-olykor
Szegény öreg nagyanyámat!
Míg én messze vándoroltam,
Sírba vitte őt a bánat...
Vagyis nem a bánat
Vitte őt a sírba,
Hanem az esztendő
Terheit nem bírta!...

Gyermekségem idejében
Ő volt az én jóbarátom,

Mondott szép dalt, szép meséket
Csendes nyári éjszakákon.
Még most is fülemben
Cseng az a bús nóta:
»Költsön fel az angyal
Víg trombitaszóra!«

Midőn iskolába mentem,
Hogy tanuljak bölcseséget,
Hogy legyen mit elfelednem,
Majd ha rám borul az élet:
Ő rakott táskámba
Kedves apróságot,
Csakhogy meg ne unjam
Azt a mulatságot.

S tetszett nekem a multság,
Nagyon tetszett, úgy hogy végre
Édesapám hajlékát is
Könnyelműn elhagytam érte...
Kérve kért már ekkor
Szegény öreg bezzeg,
Hogy apám házatól
Máshová ne menjek!

»Fogadj szót édes szülöttem!
Maradj az apai házban...
Nem találod annak párját,
Bármeddig még a világban...
Majd visszatérnél még,
Mikor innen távol
Idegen tűzhelynél
Elhagyatva fázoll!«

De szívemet a távolban
Ismeretlen szózat inté!...
Az életnek vágya, titka
Vitorlámat már feszíté...
S találtam utamban
Fájdalmat, szerelmet,
Millió töviset
Egy virágszál mellett!

Sosem dorgált, sohasem szólt
Ábrándozó szerelmemért;
Maga mondá, hogy a földön
Aki nem szeretett, nem élt.
Szerelem az élet
Hajnala, virága,
Unalmas lesz aztán
Égő pusztasága.

Neki is nyílt ez a virág
Vidám tavasz idejében...
Ő is látta ezt a hajnalt
Valamikor réges-régen,
Midőn még a lányok
Másképp jártak-keltek,
Cifra gyöngyös pártát
S rokolyát viseltek.

Gyakran kísért utaimban
Tisztos arca és könyűje,
Lelkem gyakran visszaröppent,
Hogy könnyeit letörölje.
Intő hangja sokszor
Megzendült felettem;
Jaj de mind hiában!
Vissza nem mehettem...

S most már ha visszamégyek is,
Őtet többé meg nem látom...
Messze lakik, messze tőlem,
Egészen a más világon.
Még most is fülemben
Cseng az a bús nóta:
»Költsön fel az angyal
Víg trombitaszóra!«

EMLÉKDALOK
DE LA GRANGE ASSZONYNAK
1850.

1.

Álmodom-e, vagy valóban
Látom e tündér hazát?
E virágos szép jövőndöt,
Az ifjúság hajnalát?

Repül lelkem, mint a fecske,
Melyet a szél felkapott,
Villanó szárnyán ragadja
Édesen zengő dalod.

Most az ég kárpitját éri
S tépett föllegekbe vész,
Majd lecsap s a föld alatti
Mélységek tanúja lesz.

Száll, száll, mint a vándor árnyék,
Mely pihenni nem szeret,
Melyet űzött nyári felhő
Zöldellő vidékre vet.

És megáll a vérmezőkön,
Hol dicsőség s hír terem,
Hol a hősek szent porát nem
Őrzi olcsó fejfa sem.

Hova eljár a szabadság
Néha titkos éjszakán,
S leborulva megsiratja
Gyermekeit igazán.

És zeng a dal... és a gyászos
Vérmezőt már nem lelem,
Mosolyogva áll előttem
Az örök, mély szerelem.

Ábrándos ködfátyolából
Üdvét, kéjét szórja rám,

S megcsal, eltűnik midőn már
Szívemhez szorítanám!

Repül lelkem, mint a fecske,
Melyet a szél felkapott;
Villanó szárnyán ragadja
Édesen zengő dalod.

2.

Forró mint a szerelem,
Tűnő mint az álom...
Mulass, örülj még velem,
Földi boldogságom!

Fényes múlt időbe volt
Ragyogó lakásod:
Az a fényes múlt idő
Csak sötét rom már most.

A jövődő messze van
S köd hullámszik rajta,
Néha vet rá egy sugárt
A reménység napja.

Ki tudja, meglátom-e
Nyájas arcod benne!...
Oh ne szállj el, oh ne menj,
Oh csak egy percre ne.

Csókjaiddal szívemet
Melegítsd fel végre,
Rózsaszínű szép napok
Visszatért emléke!...

3.

Hova mégy, hova mégy,
Csevegő madárka?
Lesz-e pihenésed,
Nyugodalmas fészked,
Ha messze bujdoskolsz
Idegen határba?

Hova repülsz innen,
Mikor a sötétség
Szárnyai körülte
A hervatag földet
Keletről, nyugotról
Régen elfedezték?

Lehullt a falevél...
Megsápadt az élet...
A puszták szellője
Elbúcsúzott tőle
S zöld gallyakon többé
Nem játszhatik véled...

Vagy amerre te jársz,
Derül az ég ottan...
Örök tavasz virul
A hegyek ormirul
S koszorúba hajlik
A virág nyomodban?

4.

Vidd el a hírt alvó hazádba,
Melyet türelme láncba' tart,
Hogy a bús dal síró szavára
Búsulni láttad a magyart...

Egy néma könny lángolt szemében,
Mert hangosan nem sírhatott...
S e lángoló könny tükörében
Megláttad a fényes napot.

Mondd, hogy e könnyből tengerár lesz,
Csendes, de mély és végtelen
És egykor felriad s csudát tesz,
Amerre habjával megyen.

Elborítja, ölébe fogja
Ezt a kipusztult szép határt
S új élet száll majd a sírokra,
Melyek felett hulláma járt.

5.

Őszi rózsá, halvány őszi rózsá!
Vidítson fel a nap meleg csókja...
Ne maradj itt mezők bánatának,
Hadd tűzzelek én fel bokrétának!

Nem jön vissza, hiában is várod,
Szellő híved, pillangó barátod,
Messze vannak, ki tudja hol járnak,
Rózsái közt a széles világnak!...

Meglátják még egykor e vidéket,
De már akkor nem lelnek itt téged
S új lányával a gazdag mezőnek
Sírod felett új szerelmet szőnek...

Jövel, jövel ékes bokrétának,
Ne maradj itt mezők bánatának,
Vagy meghalnod könnyebb lesz talán ott,
Ahol első szerelmed virágzott?

6.

Pusztá, csendes az erdő,
Elnémult az ének,
Üres fészke hideg lőn
A kis fülmilének.

A fúvó szél visszahoz
Egy-két hangot szépen
Az erdő bús fáihoz
Vigasztalásképpen.

És az erdő elmereng
És lát fényes álmot...
Mosolygó derült eget,
Új dalt, új virágot!

S elmerengve szebb korán
Nem érzi, nem látja,
Hogy halotti szemfedőt
Borítanak reája.

Álmodozzál, gyászvidék!
Virággal, víg dallal,
Édes álmod bételik
A jövő tavasszal!

7.

El innen! el innen!
Szeretnék elmenni...
Mosolygóbb ég alatt
Szabadon pihenni,
Ha volna még egy zug
E széles világon,
Ahol a szabadság
Képét feltalálom.

Elmennék, repülnék
A szálló madárral,
Az ősz fellegetével,
A folyam habjával.
Ha az emlékezet
S a jövő reménye
Szívemmel e tájhoz
Vissza sohse térne.

Ha minden sírhalom,
Minden egyes porszem,
Nem susogná titkon:
»Oh ne hagyj itt engem«...
Ha az a pillantás,
Melyben el kell válnom,
Nem lenne szomorú
Végbúcsúm... halálom!...

8.

Amott a távol kódében
Két gyönyörű csillag ragyog,
Hűvös, csendes őszi éjben
A földre szállott csillagok!...

Mi hozta őket a földre?
A szerelem lángolása?
A táj sóhajtó szellője?
A virágok hervadása?

Eltűnt idő fényes rajza
Látszik ott az őszi ködben
S egy-két múló pillanatra
Fel-felvillan még előttem.

A ragyogó dicsőségből
Egy pár csillag maradt éppen,
Híres napok életéből
Két pásztortűz a sötétben!

9.

Látod amott azt a kéklő hegyet
S magas bérceén az úszó felleget?
A bércek borúja
Napsugárrá válna,
Ha egy pillantásod
Itt maradna nála.

Látod azt a hullámos mély folyót,
Melyen a szélvész gyakran felsikolt?
Gyöngyöket teremne
Lecsendesült habja,
Ha szemedből egy pár
Könyű hullna abba!

Látod azt a tengerpusztaságot?
Dalt s virágot többé nem találsz ott:
Lenne zengeménye,
Illatos virága,
Ha a szellő rajta
Egy hangoddal járna!

10.

Akkor még el,
Mikor a madár
E vidékről
Más vidékre száll.
A madárt kíséri
Új tavasz reménye:
Hát téged ily remény
Nemde nem kísér-e?

Akkor mégy el,
Amidőn az ég
Fejünk felett
Gyászba öltözék,
Sötét sátorából
Nem tudunk kiszállni:
Oh van-e e gyászból
Nálad egy parányi?

Akkor mégy el,
Amidőn dalod
Melegétől
Szívünk már lobog,
Nem hideg csodálat,
Szeretet ég benne:
E lángból egy szikra
Ég-e a tiedbe?

Ha elindulsz,
Elindul veled
Úti társul
Az emlékezet,
Utánad húzódik
Fényes délibábja:
Egy visszapillantást
Vetsz-e néha rája?

11.

Ha bujdosót látsz messze-messze
A hullámos tenger felé,
Ne sajnálj egy vigasztaló szót,
Mely lelkét megkönnyítené,
Mi itt vagyunk, ahol régen valánk:
Ő messziről gondol sóhajtva ránk.

Tengerré nőtt a baj felette,
Mert bujdosó, mert hontalan
S a fájdalom mély tengerének
Nincs gyöngye, csak viharja van.
Mi itt vagyunk, ahol régen valánk:
Őt távol gyötri titkos, néma láng.

Mondd meg neki, hogy még remélünk,
Miként a haldokló beteg,
Mint a sas, melyet a magasból
Lelőttek s a földön piheg.
Mi itt vagyunk, a hol régen valánk:
Ő is bízva gondoljon néha ránk.

Beszélj, beszélj... megédesíti
Egy-két jó szó keserveit
S ha ellágyul merengő lelke
Töröld le forró könnyeit,
Hadd gondoljon téged megáldva ránk,
Hogy általad szívét vigasztalánk!

A HAZATÉRŐ VITÉZ

Hurrah! hurrah! látni már a bérceket,
Mozdul, pezsdül bennem minden érzet.
Bércek árnyán, zöld hegyek aljában
Drága kincset hagytam én magában...
Hurrah! hurrah! ez itt az én hazám földje,
Oh beh réges-régen vettem búcsút tőle!

Értem nyelvét, mennydörgése hangját,
Folyamának ismerem moráját,
Vidékeit szilaj kedvvel nézem,
Megifjodom tőlök, szinte érzem.
Jóbarátként vár itt még a hideg kő is,
Szerelmesem még a pusztá levegő is.

Itthon vagyok, nagy messziről jöttem...
Fáradt vagyok, égek nehéz sebben;
Sebem lángját zöld babér enyhíti,
Tört szívemet új remény feszíti.
Jövel szerelmesem, gyönyörű hajadon!
Az élet balzsamát hozd el ajakadon.

Senki sem jön... hova lett galambom?
Messze földre utazott, úgy hallom...
Gyászvidékre, ismeretlen földre,
Halottakhoz, néma temetőbe!
Aranyat, ezüstöt nagy bőséggel hoztam...
Mért szereztem, ha nincs akivel megosszam!

Sír a fenyves, zokog híves szele...
Együtt sírok már ezután vele.
Mély búbanat szemem harmatában,
Kihűlt harag fegyverem vasában.
Sötét omladékot kúszó repkény föld bé:
Csüggök a múlt időn, a múlton örökké.

Ha felharsan a harc trombitája,
Lelkem többé nem figyel reája.
Hír, dicsőség, zajló csata kedve
Már előttem mind el van temetve,
Céltalanul futok, mint az erdők vadja,
Mely a mérges nyilat magával ragadja.

Nincs nekem itt többé mit keresni,
Arcát itt a nap is gyászra festi:
Életem egy ismeretlen sírra
Zord betűkkel van búsan felírva.
El innen! el innen! jó lovam előre!
Vigy a nagyvilágba, vagy vigy ki belőle.

A SZERELMES BETYÁR

1.

Maradj itthon, kérlek szépen,
Ne kalandozz ily sötétben...
»Megyek édesanyám, cimboraim várnak,
Jó idő, rossz idő, mindegy a betyárnak.«

Oh beh rossz vagy, oh beh félek,
Hogy megfognak, utolérnek...
»Ne búsuljon rajtam, édes anyámasszony!
Szabad életemtől el se is riasszon.

Nem félek a vármegyétől,
A pandúrok fegyverétől.
Jaj, csak a szívemet tudnám elcserélni,
Avagy csak lehetne anélkül is élni!

Szívemben a veszedelem,
Mindig együtt száll az velem,

Hiába futtatom a Derest, hiába,
Elhagyni nem bírja, nem oly gyors a lába.

Árva Panni, jámbor lélek!
Csak még egyszer ölelnék...
Csak egyszer látnálak, egyszer csókolnálak,
Koporsódnak aztán visszaadhatnálak.

Fú a szélvész, sír a felhő,
Jól hallok, hogy zúg az erdő:
Mit kesereg szívem ily sokáig itten!
Kedves édesanyám, áldja meg az Isten!«

2.

»Sűrű kerek erdő! völgyek, sziklabércek,
Szerelmes fiamat hova rejtettétek?
Oh csevegő madár, mondd meg hogyha látod,
Erdei vad! kíméld, ha előtalálok.«

Kérdező szavára jó felelet nincsen
A rideg határon, bármerre tekintsen;
Fiát a vadontól haszontalan kéri,
Madár meg nem mondja, vad meg nem kíméli.

A Deres ott fekszik erdő közepében,
A hol senki sem jár, egy bokor tövében...
Mellette aluszik kedves jó gazdája
S vele az utolsó ítéletet várja.

Ott hever két pisztoly, de nincsen megtöltve,
Félénk ürgefi sem fél már mostan tőle...
Körültök a fákon éhes holló károg
S falevelet perget az őszi szél rájuk.

A SAJKA

1.

Sajka úszik a Dunán
Piros zászló rajta...
Nincsen benne evező,
Csak a szellő hajtja.

Ott lebeg, ott hányódik
Jobbra-balra könnyen,
Mintha maga sem tudná
Vajon merre menjen.

Hab hab után enyeleg
Rengő sajka mellett,
Susogva mély fájdalmat
És örök szerelmet.

Itt-amott egy-két virág
Esdekel hozzája,
Távol virító mezők
Vízbe hullt virága.

Úszik, úszik a Dunán
Piros zászló rajta,
Nincsen benne evező,
Csak a szellő hajtja.

2.

Még csak el sem búcsúzott,
Úgy ment ki a házból,
Másuvá óhajtozott
E rideg világból.

Egy pár könnyben csillogó
Szem nézett utána,
Míg a piros lobogót
A távolban látta.

Sírva nézte a leány
Mint repül a sajka,
Boldogsága, élete
Mint tűnik el rajta!

Az a piros lobogó
Az ő keszkenője,
Az a szomorú legény
Az ő szeretője.

Csendes mély búsulását
Semmi sem zavarja,

Csak haragos apjának
Szemrehányó hangja.

3.

Meleg sóhajtás vegyül
A fúvó szellőbe...
Szállj, oh szállj a hab felett
Vándor szellő! véle.

Tiszta forró könny pereg
A futó habokba;
Oh vigyétek könnyeit,
Szerelmét susogva...

Vízbe hull az eltépett
Koszorú virága,
Sápadt, szenvedő leány
Néz merőn utána.

Néha-néha felkacag
Háborult kedvében;
Majd zokog, majd elmereng
A kék messzeségen.

Sajka úszik a Dunán,
Piros zászló rajta,
Nincsen benne evező,
Csak a szellő hajtja.

MIKES

Rodostó, 1758.

Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását,
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül,
Nagy Törökországban;
Hacsak itt nem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczi nagy lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában!

Peregnek a fákról az őszi levelek,
Kit erre, kit arra kergetnek a szelek
S más vidékre száll a
Csevegő madárka
Nagy Törökországból:
Hát én merre menjek, hát én merre szálljak,
Melyik szögletébe a széles világnak
Idegen hazámból?

Zágon felé mutat egy halovány csillag,
Hol a bércek fején hókorona csillog
S a bércek aljában
Tavaszi pompában
Virágok feselnek...
Erdély felé mutat, hol minden virágon
Tarka pillangóként első ifjúságom
Emléki repkednek!

Ah! mért nem szállhatok hozzád, szülőföldem,
Mikor minden bokrod régi ismerősem!
Mért vagy szolgaságban,
Gyászos rabigában
Oly hosszú időkig?
Ha feléd indulok, lelkem visszatartja
Az édes szabadság bűvös-bájos karja,
Vissza mind a sírig.

Itt eszem kenyeret a török császárnak,
Ablakomra titkos poroszlók nem járnak
Éjjeli setétben
Hallgatni beszédem'
Beárulás végett...
Magános fa vagyok, melyre villám szakad,
Melyet vihar tördel, de legalább szabad
Levegővel élhet.

S egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban,
Körülöttem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczi nagy lelke az eget csapkodó
Tenger haragjában.

A VISSZATÉRŐ

»Szívem érted dobog, nem messze vagy tőlem,
Rég elhagyott hazám, édes szülőföldem!
Az a kéklő köd is látszik immár távol,
Mely fölötted lebeg, mint valami fátyol.

Megyek, megyek feléd... ím előmbe csillog,
Régi magas tornyod tetején a csillag.
Lassankint a köd is széjjeloszlik már ott,
Napsugárban fürdik ismerős határod.

Látom körülted a sugár jegenyéket,
Melyek hűs árnyékkal borítják vidéked
Szalmás kéményeid füstjét is jól látom,
Mely ég felé siet, miként sóhajtásom.

Szép kék füst! ne ámítsd magadat az éggel;
Maradj itt a földön, ne szállj innen még el...
Messze van az az ég, soha el nem éred,
Felhő, szélvész kap el, mikor nem is véled.

Meglátod, bizonynal visszasírsz a földre,
Midőn a magasban messze bolygasz tőle.
Omló könny képiben hullasz vissza rája,
Hogy temetőd legyen rég ismerős tája.

Hajh! én is elhagytam szülőföldem szinte,
Új hazát keresve és óhajtva, mint te.
Repített engem is a képzelet szárnya,
Távol vidék felé, idegen országba.

Midőn útra kelnék, álmadozva vártam,
Hogy majd a fájdalom elmarad utánam:
Jaj dehogy maradt el! sőt erőt vett jobban,
És mindig kínozza szívemet titokban.

Hasztalan kerestem a fényes világot,
Nemigen nyújtott az nekem boldogságot;
Virágtól, szellőtől vigasztalást kértem,
De egyik sem érté fájdalmas beszédem.

Valami titkos lánc húzott visszafelé,
Melynek terhét lelkem le nem vetkezhette.
Siettem, amerre távol utam látszott
S annál inkább érzem e bűbájos láncot.

Sínylódtem csendesen, hogy észre sem vették,
Mint élő fa, melynek gyökeret metszették,
Vagy mint az a virág, mely hervad magától,
Hogy elzárták a nap meleg sugarától.

Változó pályámon akármerre léptem,
Elhagyott hazámnak képe állt előttem,
Azt mutatta nekem a víz minden habja,
Minden zöldellő hegy, minden szellő hangja.

Ha bánatos asszonyt láték ottan-ottan,
Jó édesanyámról sírva gondolkodtam,
Elképzeltem azt a mély szomorúságot,
Mellyel utoljára engemet megáldott.

És azt mondá egy hang, mely bennem föltámadt:
Szegény édesanyád esdeklik utánad,
Hű kedvesid otthon kórágyn hevernek;
Mért hagytad el őket, háládatlan gyermek?

Nem állhattam ellent, vissza kelle térnem,
A hazaszeretet lón intő vezérem...
Bujdosó magyarnak, akármerre járjon,
Csak egy hazája van e széles világon.

Szép kék füst! ne ámítsd magadat az éggel,
Maradj itt e földön, ne szállj innen még el:
Omló könny képiben hullasz vissza rája,
Hogy temetőd legyen rég ismerős tája.«

Ekképpen beszélget egy ifjú vándor,
Szellő kapkodja el a szót ajakáról
És viszi, repülván síkon, halmon végig,
Szülőfalujába, hol szavát megértik.

Közeleg, közeleg... keblét már kitárja,
A faluban özvegy édesanyja várja...
Most is órá gondol, most is érte sóhajt,
Csak még egyszer látná! ennyi, amit óhajt.

S minő lesz az öröm, melyet akkor érez,
Midőn megtért fiát szorítja szívéhez!
Hagyjátok magokra ez örömmel telve,
Hadd olvadjon könnyé mindkettőjük lelke.

A SZERETŐK

Gyöngyvirágnak álmit őrzöm,
Álmok őre lettem,
Ágyad mellett én virágom,
Én édes szerelmeim.

»Ne mondj engem gyöngyvirágnak,
Ne mondj a tiédnek
Gyöngyvirágot szél játéki
Hamar összetépnek.«

Óh mit adjak, hol keressek
Balzsamot sebedre,
Új rózsákat arcaidra,
Új reményt szívedbe?

»Hagyd el, hagyd el, jóbarátom,
Balzsamért ne fáradj,
A mezőn az ezerjófű
S rózsá mind kiszáradt...

Menj el inkább a szomszédba
Őhozzá, ki éppen
Most üríti víg poharát
Víg menyegzőjében.

Súgd fülébe, hogy ne hallja
A koszorús mátká:
Legyen boldog, nem kíséri
Megtört szívem átka.«

Mért kínozza lelked újra
Múlt idők emléke?
Avagy érted hő szerelmem
Nem lángol, nem ég-e?

»Hő szerelmed lángol és ég,
Mint egy éji lámpa,
Látom lobbanó világát,
Sírba megyek nála.«

ZÁRDÁBA KÉSZÜLŐ HAJADONHOZ

Vidáman mosolygasz, örülsz a világnak,
Repülő vágyaid még magasan szállnak.
A rózsás ifjúság még kezét fog véled,
Titkos reményével vonz, hevít az élet;
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

Mért akarsz futni ez ismerős világból?
Mit vársz a kolostor özvegy fátyolától!
Ritka az a fátyol, ne merengj úgy rajta,
Szenvedés, búbánat könnyen általhatja,
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

Veled száll mint árnyék, fájdalomad, szerelmed,
Ne félj, hogy elmarad a kolostor mellett;
Gyötrelmét, fullánkját még akkor is érzed,
Midőn ott imára fog hajolni térded.
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

Ha magányodban ott elmerengesz néha
S körül leng az elmúlt szép idők árnyéka:
Föl fog sírni szíved, mint egy árva gyermek
S balzsam helyett régi emlékiddel ver meg.
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

Megjelen előtted ifjúságod képe,
Elkopogtat éjjel szobád rejtekébe
És mond szemrehányó, fájdalmas beszédet,
Hogy elűzted őt, mint egy hitvány cselédet.
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

Maradj itt közöttünk, szerelmes szép lányka!
E lépést tőled az Isten se kívánja;
Sőt tudom bizonynal, az lesz öröme,
Ha leborulsz híven híved kebelére...
Nem hallod-e, hogy azt súgja minden:
Jobb itt neked, oh ne menj el innen!

DALAIMRÓL

Nem, nem azért dallok már én, ha dallok,
Hogy terjedjen utána hírnevem,
A dicsőség napsugáros ködétől
Nem káprázik többé az én szemem.
Lihegve röpkedtem egykor utána,
Még mint ábrándos, könnyű siheder;
De lelkemnek most már megtörve szárnya
S ábrándim romja már földön hever.

Enyelgő tréfa szól csendes dalomban,
Melyet hoz és elvisz a pillanat,
Szerelem szól, mely néha-néha most is
Csókolgatja hevílő ajkamat.
Enyelgő tréfa, égő szív szerelme,
Habzó pohár mellett mily szép dolog!
Maradjatok körültem mindörökre,
S más jobb világgal mit se gondolok.

Nincs láng kezemben, nincs halálos villám,
Az én műzsám nem páncélos vitéz,
Ki győzelmes harcokról álmodozván,
Kardot kötni, zászlót ragadni kész:
Az én műzsám bolyongó ifjú vándor,
Hű társa szellő, harsogó patak,
Vígán beszélnek, csillagról, virágról
S mit szenvednek, az Isten tudja csak!

ŐSZI SZÉL

Mérgesen üvölt az őszi szél,
Hull a fáról a száraz levél.
Meghal a föld, azt jelenti ez,
Azt jelenti e zord éji nesz.

Csörög, csattog kívül a kapu,
Melyet a szél összevissza fú.
A fellegből sűrű könny fakad,
S jéghidegen a földre szakad.

Elvonultak az őrző ebek,
Lyányok a fonóban nincsenek,
Elbújt az ég minden csillaga...
Oly rideg, oly zord az éjszaka!

Mért ilyen zord, mért ilyen rideg,
Mért haragszik így a fergeteg?
Halottját a sírba tenni jó,
Éji gyászban az öreg idő.

SZEGÉNY EMBER

Szegény ember vagyok, az is leszek, látom,
Csak úgy árnyékmódra élek e világon.
Másokat melegít a szerencse napja,
Éntőlem sugarát félti, megtagadja,
Csak várom, csak várom,
De hiába várom,
Hogy amivel adós, nekem is megadjja.

Úgy van, rég adósom nekem a szerencse,
Illő, hogy haragját immár elfelejtse;
Költöttem rá számos szenvedést, búgondot,
Míg rólam a nyájas öröm is lemondott
S életem virága,
Szép fiatalsága,
Zúgó hideg szélben korán összeomlott.

Járom a sík mezőt, de rajta nem terem
Egy darab gyümölcsöm, egy falat kenyerem;
Pedig száraz földjét gyakran megáztatja
Az én verejtékem lehulló harmatja.
Átkos ez a harmat,
Nem terem jutalmat
S tükrében csak sorsom gyász képét mutatja.

Ne vigy, ne vigy tovább kínos aggodalom,
Ne adj több szót bennem, oh régi fájdalom!

Hisz' amit szenvedtem, jól tudja, jól látja,
Onnan felülről az igazság bírāja
S lelkem óhajtasát,
Szükségeim számát
Egy sóhajtasból is könnyen eltalálja.

Váró kedvesim közt a sok bajt lehányom,
Letörli könnyemet szép kis szőke lányom...
Olyan leszek, mint a mélységes tó habja,
Mikor már a szélvész átalvágott rajta
S míg Isten nevében
Nyugszom békességben,
Rám pillant az öröm fent ragyogó napja.

Asztalomon néha van egy-egy pohár bor,
Elmossa ez a bút, mint a port a zápor
És betéved hozzám, mikor nem is várom
A vidám reménység, hímes lepkeszárnyon...
Szívemhez simulva
Mindig csak azt súgja:
»Jobb lesz a jövő, ne félj hű barátom.«

Ablakomból látszik a temető partja,
Mely őseim hamvát kebelében tartja,
Ablakomból rája gyakran ki-kinézek
S nevetem haragját a zúgó szélvésznek,
Hadd zúgjon haragja,
Nem törődöm rajta,
Hisz azon a parton én is boldog leszek!

A FECSKÉK (Béranger)

Mór partokon, bilincsbe verve,
Ekképpen szólt egy rab vitéz:
Madársereg, ím újra látlak,
Mely a hidegtől félve félsz,
Fecskék! akiket a reménység
E forró ég alá vete:
Frankhonból jöttetek bizonynal,
Szülőföldemről nem beszéltek-e?

Három éve esdeklem immár:
Hoznátok emléket nekem
Ama völgyből, hol szép jövődön
Ringott homályos életem.
Kristálypatak mellékin, amely
Orgonafák közt csörge le,
Ti láttátok szalmakunyhónkat...
E völgyről vajon nem beszéltek-e?

Némelyitek tán ott született
Ama földél alatt, hol én,
Búsultatok egy szerencsétlen
Anyának hív szeretetén...
Majd haldokol s úgy véli, mintha
Hallatszanék léptem nesze;
Hallgat... hallgat... azután meg' sír
Szeretetéről nem beszéltek-e?

Hugom vajon férjhez ment-e már?
Láttátok a legényeket,
Midőn a víg lakodalomhoz
Zengették a dalverseket?
S ifjú bajtársim, kikkel együtt
Szálltam a harc mezőire,
Meglátták-e falunkat újra...
Barátaimról nem beszéltek-e?

Tetemeik felett a völgyben
Tán idegen jár szerteszét?
Kunyhómban úrként ő parancsol,
S zavarja húgom életét?
Anyám sincs, hogy könyörgjön értem,
Csak rabbilincs mindenfele...
Édes hazám fecskéi, vajon
Az ő bajáról, nem beszéltek-e?

FELKÖSZÖNTÉS

Pohár a kezemben, lélek a pohárban,
Felvidít, feltüzel istenigazában.
Fiúk! hallgassatok, valamit beszélek,
Poharamból súgja a vidító lélek.

Sokáig éljete, édes cimboráim,
Ne leljetek tövist az élet virágin.
Tartson ifjúságtok vagy száz esztendeig,
Sőt amíg csak benne jókedvetek telik.

S ha jókedveteket bánat szorongatja,
Balgatagság lenne szomorogni rajta!
A búbánatot is könnyű jégre vinni:
Borba vele szépen s igyátok meg, így nil!

ÉDES LÁNYKÁM

Édes lánykám, jó angyalom,
Ha rám borul a sírhalom,
Látogass meg, kérlek szépen,
Hogyha utad arra lészen.

De ne hullass könnyet értem,
Síromban azt úgy sem érzem
S lelkem a mennyben is fájna,
Ha téged búsulni látna.

Csak azt valld meg, hogy szerettél,
Nem kívánok többet ennél;
Úgyis tudom, hogy akkor már
A szíved más legényen jár.

DAL

Dal! dal! dal!
Kedves, édes dal!
Ha rázendül csengő hangja,
A szívünket elragadja.
Sírunk rajta, meg' örülünk,
Új élet támad körülünk,
Dal! dal! dal!
Kedves, édes dal!

Bor! bor! bor!
Kedves, édes bor!
Előtte a setét bánat
Felderül, vagy fel se támad,

Minden csöppje, minden habja
Csillogó öröm patakja.
Bor! bor! bor!
Kedves, édes bor!

Lyány! lyány! lyány!
Kedves, édes lyány!
Piros ajkad mosolygása
Vidám hajnal hasadása,
Virágos föld ékessége,
Menyországnak idvessége.
Lyány! lyány! lyány!
Szerelmes kislyány!

SÍRÓ SZEMEK

Gyémánt olvadt-e fel szemedben,
Gyémánt-e vagy könnyű?
Vagy tiszta lelked szállt fel bánatában,
Rengő gyöngycseppek alakjában,
Oh lány, oh kékszemű!
Csak sírj, sírj, oh hisz' én mindent feledve,
Fűrösztem lelkemet síró szemedbe.

Derült ég, mely a bérci forrás
Kristályvizébe néz...
Parányi habja szíved tengerének
Harmatja kék viráglevélnek,
Melyet kerül a vész.
Csak sírj, sírj, oh hisz' én mindent feledve;
Fűrösztem lelkemet síró szemedbe.

Mosolygásod szilaj madárka,
Mely a magasba jár,
Sötét lombú fáján az én szívemnek
Keserveid leginkább megpihennek;
Itt enyhe béke vár...
Csak sírj, sírj, oh hisz' én mindent feledve
Fűrösztem lelkemet síró szemedbe.

KIT SZERETNÉK

Kit szeretnék, ha nem téged,
Eszem a gyöngy teremtesed!
Te vagy nekem e világon
Reménységem, boldogságom.

Ha belőled rózsá lenne
Leszállanék kebeledre,
Kebeledre leszállanék,
Mert én akkor harmat lennék.

Hogyha kemény szikla volnál,
Még akkor is rám hajolnál:
Patak lennék akkor érted
S csókjaimban fürdetnék.

Ne fuss tőlem oly sietve,
Pillants vissza még szeretve;
Vedd is észre, hogy utánad
Szállok mint egy élő bánat.

Ha itt vagy ott elvesztelek,
Soha el nem felejtelek,
Holtomig kereslek fájva,
Mint a puszták délibábjá.

HAVAS ESŐ

Havas eső esik,
Ónos idő vagyon:
Ne menj ki galambom,
Elesel a fagyon.

Peng az én sarkantyúm,
Hangos a szólása,
Jere az ablakhoz,
Nézz ki az utcára.

Hadd öleljelek meg
Az üvegen által,
Csak egy gondolatban,
Egy szempillantással.

Illesz az ablakhoz
Virágbokrétának,
Vagy az én szívemhez
Örök boldogságnak.

ARANYKANTÁR

Aranykantár, selyemnyereg,
Pej paripán szőke gyerek.
Zabot adok a lovának,
Egy-két csókot az urának.

Holdvilágos őszi estve
Szemeim téged keresnek,
Képed látom fűben, fában,
Felhőben és holdvilágban.

Repülj, repülj gyöngy madaram,
Szép csillagom, napsugaram.
Itthon vagyok, magam vagyok,
Szerelmedért majd meghalok!

LÁNG

Láng az én takaróm,
Tövis az én párnám,
Pihenni nem tudok,
Akárhová futok,
Mintha a világot,
Bujdokolva járnám.

Ólomsúlyával nyom
A féltés hatalma...
Szívem remeg, reszket,
Mint a bokor, melyet
Megráz a viharnek
Előző fuvalma.

Vihar-e csakugyan
Ami bennünket vár,
Vagy édes frigyünket,
Rövid szerelmünket

Még az égiek is
Megirigyelték már?

Nem bánom, hadd jöjjön,
Legyen az akármí.
A föld sarkától is,
A másvilágról is
Együvé fog immár
A mi lelkünk járni.

KÍSÉRJ EL...

Kísérj el, ha nem is
Temetőm partjáig,
Kísérj ki legalább
A kapu sarkáig...
Add reám áldásod,
Habár nem is mással,
Legalább egy fájó
Könyűs pillantással,
Drága pillantással.

Nehéz az én szívem,
Nem tudom, mi nyomja;
Egy titkos édes lánc
Visszafelé vonja:
Takard be a remény
Könnyű fátyolával,
Vagy biztató ajkad
Édes mosolyával,
Csak egy mosolyával.

Oh hadd szorítsam meg
Kezed utoljára,
Lelkem keservére,
Vigasztalására...
Azután bocsáss el,
Utamon hadd menjek;
Meglátjuk még egymást,
Az Isten áldjon meg,
Örökre áldjon meg!

FEHÉR GALAMB

Fehér galamb száll a levegőbe.
Megy a rózsám, elbúcsúztam tőle.
Hova megyen, merre leszen útja,
Mikor látom, a Jóisten tudja.

Fényes fonal van szárnyához kötve,
Életemnek ragyogó víg kedve,
Mintha lelkem vinné ott magával,
Ismeretlen gyász vidékre által.

Nézem, nézem, de már nem is látom,
Elveszett a tengerpusztaságon...
Vagy tán azért nem látom, hogy éppen
Két szememet könnyben úszni érzem!

ARRA VAGY, OTT LAKOL...

Arra vagy, ott lakol, gyönyörű virágom,
Ahol azt a tengerpusztaságot látom,
Hol az ég leborul a hervatag földre
S éltető szerelmet csalogat belőle.

Ahol az a fényes toronytető látszik,
Melynek bádogtükrén a napsugár játszik
S ahol éjjelenként pásztortüzek égnek,
Múló csillagai végtelen térségnek.

Arra száll a fecske, a szellő is arra,
Pusztá bérceken hagynak engemet magamra...
Hadd szálljon a fecske, hadd menjen a szél is,
Lelkemet ő velük arra küldöm én is.

SZÁRAZ ÁGON

Száraz ágon vad gerlice turbékol,
Keresnék én szeretőt, ha tudnék hol,
Levetném ezt a gyászruhát, ezt a bút,
Vígán fonnék homlokára koszorút.

Van nekem egy, van nekem egy virágom,
Le se törtem, el se hoztam, beh szánom!
Távol estünk, messze vagyunk egymástul,
Én a Sajó partján, ő a Tiszán túl!

Ha benéznél ablakomon egy estve,
Meglátnád a búbánatot lefestve,
Megláthatnád két halovány orcámat,
Meghallanád, mint sóhajtok utánad.

KÉPZELETEM

Van-e még nyugalmad, van-e csendes álmod,
Mióta el kellett hű szívemről válnod?
Érzed-e szárnyait, ha mások nem látnak,
Az én képzeletem szilaj madarának?

Ott repes körülted, ott jár nappal, éjjel,
Víg barátkozással, forró szenvedéllyel
Le-lehajtja fejét kebeled halmára,
Piros ajakadat csókkal is kínálja.

Visszarepül aztán énhozzám titokba,
Szép hímes két szárnyán képed rajzát hozva,
Képeddel járja be álmaim országát
S elviszi magával lelkem nyugodalmát.

JÓ ÉJSZAKÁT

Csendes jó éjszakát, boldogságom képe!
Késő éjfélkor is te vagy az elmémbe,
Rólad gondolkozom, ha kelek, ha fekszem,
Messze földön levő egyetlen szerelmem.

Jövel édes álom tarka pillangója,
Megfáradt lelkemnek légy elnyugtatója,
Vedd fel szárnyaiddra és repülj el véle
Az én galambomnak nyugovó helyére.

Nyugovó helyére, bársonykebelére,
Hogyha elfogadna, hogyha rám ismerne,
Hogyha azt mondaná: maradj velem mára,
Álmodozó lélek, lelkem szép virága.

MINTHA LETTÉL VOLNA

Mintha lettél volna hajó vitorlája,
Ki a nyugvó tenger végtelenjét járja,
Mintha lettél volna erdők vadgalambja,
Kit meleg fészkeről kánya feliasztal!

Csak alig nézhettem ragyogó szemedbe,
Ajkam az ajkadat alig érinthette,
Oly hamar eltűntél, olyan messze hagytál
Lelkem nyugodalmát ott tartva magadnál.

Látom, hogy odavan bűbajos világom!
Bujdosóvá lettem rideg pusztaságon.
Martalékul estem zápornak, viharinak,
Enyhelyet, jó szállást nem lelek magamnak.

Nézek jobbra-balra szóotalan vidéken,
Pásztortüzet látok távol messzeségben.
Pásztortűz előttem a te halvány képed,
Feléd nyúlik karom, ah de el nem érhet!

HÁNYÓDTAM, VETŐDTEM...

Hányódtam, vetődtem, mint a lenge sajka,
Balsorsom szélvésze gyakran űze, hajta...
Jártam sziklák között s örvényben utánad,
Csakhogy megláthassam halovány orcádat.

S láttalak még egyszer fénylő szépségedben,
Nyugtattam fejemet pihegő kebleden,
Hevültem lángjától ajakad tüzének
S régi jó napjaim újra feltűnének.

Nem napok, nem napok, csak egy rövid óra
Volt engedve már most a találkozóra,

Új találkozásra, víg beszélgetésre,
Lopva ejtett csókra és ölelkezésre.

S ki tudja szerelmem, viszont mikor látlak!
Nem ez volt-e végső pásztorórám nálad!
Rám ismersz-e egykor, talán nem sokára,
Egy kipusztult vidék bujdosó fiára?

SZOMORÚ ŐSZI NAP...

Szomorú őszi nap, hervadozó élet,
Örömem virága elhullt, semmivé lett...
Játszom a múlt idők elhaló képével,
Meghervadt koszorúm száraz levelével.

Setét van körültem, setét jobbra-balra:
Merre induljak el éjfélkor, viharba?
Távol kelet felé egy csillagot látok,
Arra von a szívem, arra ti hozzátok!

Te vagy az a csillag, melyre fel-felnézek,
Midőn üvöltését hallom a szélvésznek,
Ott látszik előttem nyugalom, szerelem,
Ott látszik, ott látszik... de csak játszik velem!

BORULJ REÁM...

Borulj reám szomorú-fűz ága,
Szegény szívem vigasztalására...
Idejöttem, árnyékosba léptem,
Megkeresni elvesztett reményem.

Egy kislyány volt szívem boldogsága
Hortobágyon, Hortobágy virága,
Ez a kislyány nem az enyim többé,
Setét fátyolt hordok én örökké.

Száll a felhő nyugotról keletre,
Csak én vagyok e városhoz kötve,
El is mennék, meg' itt is maradnék,
Vagy kebelén örömet meghalnék.

RÓZSÁMNAK MONDALAK

Rózsámnak mondalak, pedig csak tövis vagy,
Galambomnak hívlak, pedig csak vércse vagy;
Vérző tövis lettél kellemes virágból,
Nekivadult vércse szép szelíd madárból.

Kínokkal táplálsz szívem, mintha éppen
Gyönyörködnél annak kinszenvedésében,
Mintha látni vágnál, hogy ifjú kebelem
Mint fogja gyötörni a megcsalt szerelem.

Oh, hogy egy-két hónap viharos folyása
Élő reményeim sírját így megásta,
Hogy amit oly bízó hittel építettem,
Boldogságom vára összedűlt felettem!

Mért maradnak tovább, zsarnokom, te nálad,
Ki magad döntötted porba ezt a várat?
Elviszem romjait fényes múlt időmnek
S belőlük valahol új fészket építek.

BEH SZOMORÚ...

Beh szomorú a tilinkóm hangja,
Csak úgy sír, ha elmélázok rajta,
Pedig nem is temetőről vágtam,
Sűrű erdő közepén találtam.

Erdő, erdő, bánat erdősége!
Minek léptem csak egyet is érte?
Mért vetettem a szememet rája,
Mikor tövis annak minden fája!

Száraz ágon mintha nem is élne,
A szerelem bűgő gerlicéje
S bokor alatt mintha halni vágyna
Ifjúságom ékes gyöngyvirága.

És az a rém!... oh nem megyek beljebb,
Hogy a haza képére ne leljek;
Odanéznék, megölelném híven,
Felgyulladna s porrá égne szívem.

AMOTT EGY KIS...

Amott egy kis kerek tóba
Liliomszál, fehér rózsza.
Fehér rózsza, liliomszál,
Beh megöltél, beh megcsaltál!

Sírva kérdem a szellőket
S nem hoznak jó hírt felőled
A madár is azt danolja:
»Te rád neki semmi gondja!«

Virág voltam, elhervadtam,
Hogy szavadnak hitelt adtam...
Hagyj el immár csalfa lélek,
Felejts is el, arra kérek.

Elmegyek majd valamerre,
A Jóisten tudja, merre.
Addig megyek, addig járok,
Míg a bútól meg nem válok.

Búbánat az útítársam,
Erdőn-mezőn száll utánam.
Oh hogy el nem hordja a szél,
Oh hogy mindég rólad beszél!

RÓZSÁM, A SZÍVEDET...

Rózsám, a szívedet lerajzoltad végre
Fekete betűkkel szép piros levélre...
Zengedelmes a szó, a levél virágos,
Jaj de az értelme igen-igen gyászos!

Elválunk egymástól, én jobbra, te balra.
Amerre én megyek, te nem jöhetsz arra.
Bujdosom egyedül hideg sötétségben
Ahol senki sem jár, csak a halál éppen.

Hogy egymást szerettük, azt is elfelejtem,
Örömet, bánatát örökre elrejttem,
El azt, hogy te voltál életem reménye,
Mint a hajós előtt az őrlámpa fénye.

Bocsátom hajómat bizonytalan útra,
Amerre a szélvész haragjában fújja.
Majdcsak int tán révpart itt vagy ott feléje,
Vagy biztos dajkája lesz a tenger mélye.

NEM TALÁLTUNK...

Nem találtunk egymás nélkül
Idvességet néhanapján,
Gyönyörűség mély tengerén
Ölelkeztünk rengő sajkán.

Szerelem volt rengő sajkánk,
Remény volt a vitorlája...
Most is úszik tán a sajka,
Csakhogy nincsen már gazdája.

Mindketten a parton állunk,
Oly hidegen, oly feledve!
Szíveinknek viráglánca
Mély habokba van temetve.

Te boldogan mosolyogva
Simulsz férjed kebelére;
S én a partról mélán nézek
A tenger végtelenjére!

SZERELEM GALAMBJA

Hova repülsz, szerelmem galambja,
Ha már itt sincs biztos nyughelyed?
Ha fészket már ide is más rakja,
Hol hajtod le elfáradt fejed?

Napkelettől napnyugotig járod
A vidéket, a kék levegőt...
Hol van hazád?... hol van a te párod?
Vajon mikor találod meg őt?

Nem mondják, hogy: jere be galambom,
Jer, szállást ad az én kebelem!

Nincs itt hazád e virágos halmon,
Nincs számodra forró szerelem.

El innen, el! szállj el innen még ma,
Nincs szívednek nyugalma itt,
Nyomodban van az idő, e héja,
Mely kitépi fényes tollaid.

LAKADALOM

Lakadalom víg zajában
Barna kislány szomorú,
Bánatvirágból van kötve
Homlokán a koszorú.

Piros rózsza volt az arca,
Most meg' fehér liliom,
Néma szóval írva rajta
Az eltitkolt fájdalom.

Tiszta forrás volt a szíve,
Hold és csillag tüköre,
Most meg' felzavart érzelmek
Zúgva zúgó tengere.

Ott ül vőlegénye mellett,
Mint valami kőszobor,
Ott ül, ott ül... ámde lelke
Ki tudja, hol vándorol!

Távol a szép vőlegénytől,
A szellővel szálldogál
S addig röpked erre-arra,
Míg engemet megtalál.

Ajakamat megcsókolja,
Kebelemre leborul...
»Ah csak itt tudnék én élni
És meghalni boldogull!«

Lakadalom víg zajában,
Barna kislány szomorú,
Bánatvirágból van kötve
Homlokán a koszorú.

TAVASZ A TEMETŐN

Mi hely ez itt, temető-e,
Vagy valami tündérvilág?
Fényes lámpa ég felette,
Egész éjjel: a holdvilág.

Meg-megzendül benne szépen
A szellők harmóniája,
Melynél az illatos légben
Táncát röpke villi járja.

Ha a szellő elszenderül,
Madár éneklése hallik
S az ég boltja tisztul, derül,
Rózsaszínt kap, meghajnallik.

Csupa élet, csupa vígság
A ház minden szögletében,
Csak magok a házigazdák
Alszanak örökre, mélyen.

KISKERTEMBEN

Kiskertemben liliomszál virít most
Debreceni bíró lyánya beh csinos...
Suhog rajta fehér selyemruhája,
Termetének,
Szép szemének
Hortobágyon nincs párja!

Tündöklük a páva tolla, mert fényes...
Debreceni bíró lyánya beh kényes!
Jobbra kacsint, balra kacsint mikor mén;
Jaj de énrám
Nem kacsint ám
Nem kacsint már, tudom én.

Esik eső, csepeg-csurog az eresz...
Látom én, hogy szívünk eggyé sose lesz,
Maradjon itt a boldogság teveled,
A szívem is
A szíved is
Úgy lesz boldog, ha feled.

FEDEZZ EL...

Fedezz el még egyszer
Árnyékok hűsébe,
Te, boldog szerelem
Lombos erdősége!
Sűrű bokraid közt,
A zöldellő páston,
Reményim zárt könyvét
Újra nyitva látom.

Elmerengek benne
S addig-addig nézem,
Mígnem a valóság
Hideg ujját érzem...
Hidegen mutatja,
Hogy egy ilyen árva,
Virágos erdődből
Ki van immár zárva!

SZÉP MENYECSKE...

Nem táncol a szép menyecske,
Mindig az a kifogása,
Hogy férje van, hogy menyecske,
S emberszólás lenne tánca.

Mondjad inkább szép menyecske,
Hogy te már a táncot unod,
Helyetted a férjed járja,
Mégpedig amint te fúvod.

MI SZÁLL OTT...

Mi száll ott felettem
Madár-e vagy felleg,
Melyek e vidékről
Más vidékre mennek?
Tán bujdosók álma,
Tán halottak árnya,
Melyek itt lebegnek
S villámot teremnek!
Vagy az én lelkem száll,
Viszi a szél szárnya,
Hazám szenvedésit
Kebelébe zárva?

ESTVE VAN...

Estve van, gyönyörű holdvilágos estve,
Csendre verődött a nappali háború.
Az égen, a földön víg derű van festve,
Csak a bérc tetején ül villámos ború.

Magas bérc tetején, mely itt áll egyedül,
Távol emberektől, az égtől is távol
És hidegen várja, míg egyszer majd ledűl,
Vagy mély kebelének tüzetől ellángol.

Pezseg, forr, hullámszik körültem az élet,
Vén arcán új öröm, homlokán koszorú.
Az ember szívének búja, gyásza széled,
Csak az én lelkemen ül villámos ború.

ÁLOMÉRT

Jöjj el, oh jöjj, kit régóta várok,
Elfáradtam már igen nagyon.
Sejtem, érzem, itt lebegsz körültem,
Mért nem ülsz le szempilláimon?

Hogyha bágyadt két szemem lezárom,
Nyugtalanság tépi lelkemet.

Lelkem mint a bomlott hárfa hangja,
Megpihennem tőle nem lehet.

Nemde vihar hírmondó szellője
E szokatlan lelki zsibbadás?
Vagy dübörgés, amelyet követ majd
Egy erős, villámos csattanás?

Bármi légyen, jöjj el, édes álom!
Elfáradtam már igen nagyon.
Sejtem, érzem itt lebegsz körültem,
Lelkem testem, jöszte, rád hagyom.

LEDŰLÖK...

Ledűlök az eleven zöld pástra,
Fejem alatt sírhalom a párna.
Nincs emléke, vagy ha volt is éppen,
Az idő azt eltiporta régen.

Ember nem jött, de a jó természet
E magános dombhoz is elnézett,
Bevonta szép virágszőnyegével
S megáldotta megáldó kezével.

Elmélázok a virágos halmon
S fúvó szellő suttogását hallom,
Míntha sügná lent a halott lelke:
Jó nyugodni ekképp, elfeledve!

A RAB

Légy üdvözölve, ronda fészek,
A forgó szél tisztútna ki!
Ha láttad, hogy lakóddá leszek,
Mért nem tudtál leomlani!

Egy árva lányka, a szabadság,
Egész az ajtódig kísért:
Kinevették itt s elriaszták,
Nem jött velem be, visszatért.

Búcsúzva megcsókolta ajkam,
Csókjától vérem úgy hevül!
És azt mondá: »ne búsulj rajtam,
Itt leszek ablakod körül.

Esti szellő szárnyán lebegve
Titkon beszélgetek veled,
Álmod küldök fáradt szemedre,
Hogy a rabságot elfeledd!»

Egy öröklét itt minden óra,
Csigává lett a gyors idő,
Nem hallgat a serkentő szóra,
Csak lassan, nagy pihegve jó.

S nyakamon ül folyvást egy régi
Gonosz vendég, az unalom.
Kergetném, űzném, de nem érti,
Gyötör s nincs nála irgalom.

Gyakran nézek el-elmerülve
Rostélyos ablakom felé.
És mintha édes hang zendülne,
Mintha egy hárfa zengené.

Vérem a hang keresztüljárja,
Borongó lelkem felderül...
Jer, jer, szabadság! égi lányka!
Lebegj itt ablakom körül.

AZ ÉJ AZ ÉN BARÁTOM...

Az éj az én barátom,
Nem a nappal...
Akkor nyílik világom,
Midőn a földi láрма
Az álom
Lágy karjain elhal...
Ekkor jön hozzám szomorú beszédre
A temető halovány népe,
Ekkor csendül meg hangja
Egy tündérhárfának,
Távol vidéken, eltűnt partjain

Ifjúságom sebes patakjának...
Ekkor barátkozom
A boldogság szép árnyékával,
Ekkor vetek számot
Az üldöző sorssal magával...
És nem várok, és nem remélek,
Elfelejttem azt is, hogy élek!

SZEGÉNY MAGYAR

1851.

Mivé lettél szegény magyar ember?
Lelkem immár rád figyelni sem mer.
Kívül-belül annyi a vendéged,
Hogy a házból majd kitúr már téged.

Irigy szomszéd, idegen faj lépe
Ósapáid gazdag örökébe.
Az, ki egykor lábaidnál csúszott,
Uraddá lett s rabigáját húzod.

Eltekintek végtelen rónádon,
Rajta még a délibábot látom:
De tükrében a kép nem a régi;
Amit mutat, azt maga sem érti.

Szépségei a kalászos tájnak
Most szívemnek mondhatatlan fájnak.
Ah! hogy a föld oly türelmes itten
S mélyen alszik az égben az isten!

Nem, nem alszik, csak félszemmel nézi,
Mint szenvednek érdemes vitézi.
Tudom én azt, hogy egyszer megunja
S földre szakad villámos borúja.

SÓHAJ

Itt halok meg messze földön,
Itt sirattam szép hazámat,
Nem borong itt temetőmön
Rabszolgaság és gyalázat.

Lelkem' bízom a szellőre,
A világot majd bejárja
S tán viharok lesz belőle
Felriasztó harsonája.

Vagy maradjon lágy szellőnek,
Mely lebegve száll az éjben,
S hol vitézek összejőnek
Hír s dicsőségről beszéljen.

És midőn felettem immár
Bús feledség hantja zárul,
Hadd susogjon hamvaímnál
A szabadság hajnalárul!

ÖREGÚR

Bort iszik az öregúr
Ott benn a kocsmában.
Igyál, igyál öregúr!
Csakhogy meg ne ártson.

Sétálgat a szépasszony,
Odakünn a páston.
Sétálj, sétálj szépasszony!
Csakhogy meg ne ártson.

Az öreg nem egyedül
Iszik jókedvében;
Az asszony sem egyedül
Sétál az erdőben.

»Jaj beh vörös az arcod,
Édes kedves férjem!...«
,A tied meg beh halvány,
Kedves feleségem!'

DALNOK

Hull a virág, hull
Az erdőnek zöld leveles
Ákácfaíru.

Illatával a vidéken
Híves szellők járnak,
Ki gondolna tövisére
Szegény puszta fáknak!

Hull a virág, hull
Ifjúságod daltól zengő
Ákácfaírul.
A virággal, a víg dallal
Hír szellői szállnak,
Ki gondolna tövisére
Szegény puszta fáknak?

AZ ÉG ALJA

Mintha bíbort öltött volna,
Oly szép piros az ég alja;
Egyebütt az egész mennyet
Dübörgő felleg takarja.

Ilyen lesz az én életem:
Felhő borul az egészre,
Csak alkonyán derül kissé,
Ha megfesti – szívem vére.

SZERESS

Szeress engem, barna kislány!
Ne légy olyan hideg hozzám.
Meleg az én szívem, lelkem,
A hideget nem szeretem.

Sose gondolj a világgal,
Csak engemet ölelj által;
Csak engemet, csak egy kissé,
Vagy kissé tovább – örökké.

Terepély az erdő fája,
Zöld folyóka futott rája.
Zúg a szélvész, recseg az ág,
Mégis virít az a virág.

Hajolj hozzám drága lélek,
Fúvó szélről is megvédlek,
A tied lesz testem, lelkem,
Édes galambom, szerelmem!

A SZEGÉNY ASSZONY (Béranger)

A hó szakad s ott a templom tövénél
Egy öregasszony térdepel,
Rongya közé fúródik a hideg szél,
Hozzánk kenyérért esdekel.
Eltapogat a Notredame terére,
Azt télen-nyáron megleli.
Ah! e szegény asszony világtalan rég;
Adjunk alamizsnát neki.

Tudjátok-e, ki volt hajdan ez agg nő,
Bár arca most halvány, setét?
Fényes színháznak volt egykor csodája
S Páris bámulta énekét.
Az ifjakat, mosolygva, vagy könnyezve,
Gyullasztották szépségei,
Bájairól minnyájan álmodoztak.
Adjunk alamizsnát neki.

Hányszor hallá lovainak nyomában,
Midőn színházból hazatért,
Hányszor hallá a bálványzó csoportok
Utána hangzó »éljenét«?
Hogy kiemeljék díszes hintájából,
Hogy kövessék gyönyörei,
Mily sok vetélytárs várta kapujában!...
Adjunk alamizsnát neki.

Koszorút font számára a művészet,
Ah ekkor mily pompásan élt!
Volt kristálya, díszműve, képcsopotja,
Szerелеmből, szerelemért.
Vigalmiban, szerencséje boránál
Múzsák is voltak hívei,
Van fecskefészke minden palotának...
Adjunk alamizsnát neki.

Fordult a sors... egy napon a betegség
Megtörte hangját és szemét
S mindjárt szegényen koldult itt magában,
Hol húsz év óta látom őt.
Nincs kéz, mely több jóssággal tudta volna
Áldásait kitölteni,
Mint ez a kéz, melyet ő most felénk nyújt...
Adjunk alamizsnát neki.

Kemény a tél... oh fájdalom! oh ínség!
Mint elmarjulvák tagjai...
Az olvasót, melyre máskor mosolygott,
Most alig bírják ujjai.
Ha nyomorában a buzgó kegyesség,
Gyöngéd szívét még élteti,
Hogy higgyen az égbe, amelyre sóhajt,
Adjunk alamizsnát neki.

KESKENY UTCÁN

Keskeny utcán muzsikaszó,
Beh keserves, beh megható!
Keservebb az a nóta,
Mintha a bú maga szólna.

Estve van már, hull a csillag,
Szegény legény haza ballag,
Nehéz neki most a szó is,
Kimenne a világból is.

Estve van már, hull a csillag,
Fehér házban gyertya pislog.
Virág van az ágyra hintve,
Barna kislyány kiterítve.

ELCSILLAPULT A LÁNG

Elcsillapult a láng!
Hamvában ég a fájdalom,
S barnuló sírhalmod felett
Végképpen elhangzott dalom.

Szívem csendes folyó,
Melyet megvágott a vihar;
Most benne sziklát és habot
Kemény, rideg jéglap takar.

Egy őszi táj vagyok,
Melyet vigasztal a bús napsugár;
Piroslik még a fán egykét level
S talán itt-ott virágot is nevel,
Tavaszt színlel, pedig tél várja már.

SENKI PÁL

Muzsikaszó, dínom-dánom!
Bú nélkül élem világom,
Szemeim pénzt ritkán látnak,
Nekem nincsen, de van másnak...
Gazdagságom abban áll,
Hogy a nevem Senki Pál.

Ma itt vagyok, holnap másütt,
A nap itt is, ott is rám süt,
Úr vagyok, hol nem ismernek,
Vendég, honnan ki nem vernek,
A szerencse velem jár...
Az én nevem Senki Pál.

Halnak értem a szép lányok,
Mindennapos vagyok nálók!
Szeretőm van minden házban,
Ahol egyszer-kétszer jártam,
Csak egy hív akadna már!...
Az én nevem Senki Pál.

Van jó ágyam minden éjjel,
Nem cserélném senkiével,
Egy oldalon elnyújtózom,
A másikkal takarózom
S alszom, mint egy kiskirály,
Bár a nevem Senki Pál.

Muzsikaszó, dínom-dánom!
Bú nélkül élem világom,
Sarkantyúmat összeverem,
Ha elvernek, kiheverem
S holtig élek, úgy-e bár?
S nevem mégis Senki Pál!

MEGSÁRGULT A LEVÉL...

Megsárgult a levél!
Sápadt menyasszonyáért,
A hervatag virágért
Eljött az őszi szél.
Eljött kíséretével
A tarka cinke is,
A csevegő udvari dalnok,
Ki míg lelketlen éneket mond,
Falatot vigyáz két szemével
S becsülete legfőljebb: jó bolond!
Ott ugrál, ott sivít már
A fűzfa sűrűjében. –
Fölöttem a kesergő tengelic
Búcsút füttyölve száll
És útja dél felé visz,
Talán ott
Új bokrot
S enyhébb leget talál! –
Mezgerlő gyermekek
Bolyongnak a tarolt mezőkön
S didergve kelnek útra,
Ha egy terhes ború jön
És a tarló
Ott marad azután magában,
Mint egy megcsalt barát,
Kit elhagytak boldogtalanságában.
Beteg, beteg a föld!
Vidámsága rég odavan
S csak akkor mosolyog éppen,
Ha rápillant jókedvében,
Régi szerelmese,
A távozó nap
S akkor is oly bús, oly komoly!
Bús ajkán végre elfagy a mosoly

S a hűtlen szerető után
Szíve megszakad... elalél
S halott-ruhát ad rá a tél.

HA MAJD ODA...

Ha majd oda, ha majd oda leszálok,
Hol örökös nyugodalmat találok,
Akad-e még valaki e világon,
Ki jeltelen sírom felett megálljon?

Elkísér-e, eljön-e oda velem
Bolygó tűznek a bánatos szerelem,
Vagy csak lelkem borul le néha rája,
S hogy egyszer élt, azt is, azt is megbánja?

VÁNDORMADÁR

Amott száll egy madár,
Vajon hova szállhat?
Ha betéved hozzád,
Pihenhet-e nálad?
Mert az ő útjának
Se hossza, se vége,
Búslakodva röpül
Ismerősi közül,
Rengeteg erdőn át
Idegen vidékre.

Nyisd meg neki, nyisd meg
Ablakodat, kérlek
Hadd simuljon hozzád
Szegény árva lélek.
Kínáld is meg egy-két
Barátságos szóval:
»Jere, szegény árva
Bujdosó madárka,
Örömet mulatok
Én ily bujdosóval.«

Halld, mint zúg az erdő,
Mint omlik a zápor!

Szélvészek harcával
Küzd a gyöngé vándor.
Oh mondd, majd ha egyszer
Ablakodig szállna,
Oh mondd, hogy ne menjen,
Öledben pihenjen
Szerelmes lelkem, az
Üldözött madárka!

POHÁR

Ide azzal a pohárral,
Egymás után akár százzal!
Megiszom én, régen hozzá szoktam,
Éd's apámnál kis gyerekkoromban.

Akkor ittam víg kedvemben,
Most meg' iszom keservemben:
Ne féljete, nem leszek én részeg
Azért, hogy egy-kettőt félre lépek.

Kik egykor velem valátok,
Jertek, régi jóbarátok!
Ha a bánat minket együtt látna,
Közelünkben, tudom, meg sem állna.

Futna, futna messze földre,
Ahol jobban félnek tőle,
Homlokunkról soha le nem hullna
Az örömek virágkoszorúja.

Ide azzal a pohárral,
Egymás után akár százzal...
Hadd köszöntsem könnyeim közt rátok,
Régi napok, régi jóbarátok!

DÉLI SZELLŐ

Déli szellő fújdogál a kopáron,
Megüzenem a rózsámnak, ne várjon;
Kész a lelkem, elmennék, de hiába!
Fogoly vagyok a vármegye házába'.

Fűzfa gallyán dalos madár csicsereg,
Megkérdzem, örül-e vagy kesereg?
Mért búsulna szegény páros madárka,
Mikor neki szabad mind a két szárnya!

KISGYERMEK ÁRNYÉKÁHOZ

(Hugo V.)

Ki vagy a mennyégben!

Oh! ama sphérákban, nap és csillagsorban,
Zafír-paloták és azúr-csarnok mellett,
Szent sugarak között, szentséges fátyolban,
Melyet örök zefír lenget;

Hol szerelem habján a lélek andalog
S tüzében a lángzó szerafim elmerül, –
Fényes csillagpályán, mely szüntelen forog
Egy csillámló trónus körül;

Hol gyermek szellemek játszva s enyelegve,
Olykor egy eltévedt öreg csillagzatnak
Rugékony tengelyét szemlélik remegve
S felénk ezüst hangot adnak;

Midőn örvendő szűz szorítja karjába,
Nyomván homlokukra egy szent csókpecsétet,
S mosolyogva kérdi: »bölcsőtöket látva,
Nem borzaszt-e az az élet?«

Vagy mikoron Jézus, discsörébe vonva,
Égből égbe osztja a hű kísérőket,
Hogy beteljesítse, mit a földön monda,
Maga mellé helyezi őket:

Oh e világban, hol nem félsz elmúlástól
S nincs megkeserítve az örömek árja,
Távol édes anyád könnye s mosolyától,
Gyermek! nem vagy-e te árva?

A MÚZSA BÚCSÚJA (1909) 1848–1849
FÜGGELÉKÉBEN KÖZÖLT KÖLTEMÉNYEK

A POZSONYI VÁRBAN

Lenéz a Duna tükörébe,
Naponkint látja ott önnönmagát,
Nem ez volt hajdan az ő képe,
Melyet most a víz tükörébe lát,
Nem ez volt, nem! s talán épen
Azért bámul oly sötéten,
Mintha azt sottogná szomorún magába:
Nem való vagyok én a mai világba.

Erős volt hajdan, most oly gyenge,
Mint egy öreg, ki sírja szélén áll;
Fény, pompa élt hajdanta benne,
Most mindannak csak puszta híre már.
Enyészet küzd itt a kővel,
Megtörhetlen zord erővel,
Egymással már nem is birkóznak sokáig,
Helyéből kimozdul a kő s porrá válik.

Ím' itt a palota, ha annak
Nevezni négy omladozó falat,
Játékául szélnek, viharnek,
Fedőlék nélkül, puszta ég alatt,
Hogy már lakója is lenne,
Néhány vad fa nőtt fel benne;
Ezek a fák talán hamvaiból költek
A hajdan itt lángolt sok lelkes elődnek.

Mert ez a hely, hova belépett
Az összegyűlt urakhoz Mária,
Midőn elkezdte a beszédet,
Az érzés könnyben ült pilláira.
És apáink ajánlonak
Vért, életet Máriának.
E falak tanúi voltak a beszédnek,
Azért hallgatnak most, azért ily setétek.

Amott a zug, melyben tartatott
Erős zár alatt a szent korona,
Áldás tőle nem áradhatott.
Zárt börtöne ott rá homályt vona.
Most már ez a zug is gyászol,
Beszél a végpusztulásról:
Hol egykor pihent az ország koronája
Az most kóbor baglyok éjjeli tanyája.

Megjártam a börtönt, a pincét:
Mély kútban csillog a víz felszíne,
Mintha az elnyomottak könnyét
Temették volna titkosan ide.
S az a szörnyű mélység! azok
Az omlott barlangnyílatok!
Fel innen, fel! a nap szabad világára;
Ide a kárhozat s pokol van bezárva.

Nem kér a vár többé védelmet,
Elpusztul az magában védtelen;
Mért vannak mégis fala mellett
Kiszögezve az ágyúk szüntelen?
Nyugszik alatt egész város,
Nyugalma szinte halálos;
Vagy a kivont ágyúk ránk vigyáznak épen,
Magyar honfiakra az országgyűlésben?

Némán tűrjük, mint gyenge bárány,
Melynek gazdájától függ élete...
Omladozó vár pusztá sáncán,
Ostromszereknek nincs többé helye.
Ha ránk tör nyílt ellenségünk,
Nyíltan a szemébe nézünk;
De az ágyúk végét észak vagy nyugatra
Fogjuk fordítani, nem önönmagunkra.

ÚJ ÉLET

Takarodik tőlünk a tél óriása,
Kergeti a tavasz tüzes pillantása,
Eltűnik a halál, megjön az új élet
A régen alvó föld álmából fölébred.

Rózsabokor hajlik a domb oldalára,
Piros vérből fakad most minden virága.
Repkedő pacsirták éneklése helyett
Ágyúszó hasgatja a levegő-egyet.

Oh! mily kies tavasz, oh! mily kedves napok!
Felettünk a nap is tisztább fénnel ragyog.
Melegétől hazám szívszakadva várja,
Hogy virágba borul a szabadság fája.

BUZDÍTÓ

Hazám, hazám! ne nézz mélán
E háborgó zűrzavarra.
Mint derült égen kelő hold
Az egymással küzdő habra.

Nem álomra szenderítő
Hold kell most az éjszakának:
Zord felleg borítsa, melyben
Dörgő villámok cikáznak.

Tenger voltál ekkoráig
Mély, türelmes, néma tenger,
Tenger légy hát ezután is,
De mely bűsz hullámokat ver.

Kezrede a régi ellen
Láncait többé ne rakja,
Törje össze, söpörje el
Honszerelmünk láng-haragja.

RIADJ

Riadj, magyar! ha még most sem
Taníta meg károd
S a jövődöt összedugott
Kézzel ülve várod:

Koldusbottal, süvegelve
Jársz majd házról-házra,

Kolduspénz lesz elpazarolt
Szabadságod ára.

Vagy nem kolduspénz, nem az lesz,
Hanem szolgajárom,
Magyar vasból itthon készült
Bilincs kézen, lábon.

Nyelved, lelked megölése,
Utódid siralma,
Melytől sírod mélyén se lesz
Csontodnak nyugalma.

Ím' utánad a sötét múlt,
Tekints tükörébe,
Rád borong ott háromszáz év
Szenvedő bús képe.

Az a kéz, mely dúlta vérét
Apáid szívének,
Balzsamot bizony soha sem
Készít a tiédnek.

Leng előtted a szabadság
Szentelt lobogója,
Fegyvereddel, életeddel
Siess most alája.

NEM SÍROK

Nem sírok én múlandó könnyet érted,
Oh! nemzetem! hazám vész-dúlta népe;
Hisz a reád uszított ellenséget
Nem fojthatom bús könnyem tengerébe.

Síralmam csak futó felhőbe veszne,
Melyből villámok nem lövelhetnének;
Fegyver kell most a még nyugvó kezekbe,
Testvére a haragos mennykövének.

Erdély földjén már porba sújtva fetreng
A zsarnokság megtört fejű kígyója;

Ott a bérc és völgy már győzelmi dalt zeng,
Kitűzve a szabadság lobogója.

A fergeteg csak itt nem zúga még fel,
Csak a Tiszánál nem csapott még az szét,
Hogy elsöpörje viharzó szelével
A szolgaság reánk dobott szemetjét.

De már hallom dübörgését, de már jön.
Be fog telni csudás erője rajtad,
Nyomában a vér-áztatott mezőkön
Reményünknek egy-egy virága sarjad.

A győzelem napját itt is megéred;
Fegyvereddel törsz szebb jövő elébe,
Örömkönnyet hullajtok akkor érted
Oh! nemzetem, hazám vészdúlta népe.

A LENGYELEKHEZ

Omoljatok ide vérző kebelünkre,
Bujdosó fiai szép Lengyelországnak,
Jertek ide, jertek, megtiport földünkre,
A küzdő magyarok nyílt karokkal várnak.

Nem hívunk mi közös könnyeket ejteni
Siralmas múlt idők temetője felett;
Hadi trombitával fogunk üdvözlenni,
Harcra buzdítóval gyászos pompa helyett.

Széjjel vagytok szórva széles e világra,
Mint egy régi halott enyésző csontjai;
Eljött az ítélet, a csontokat látva,
Egy ép egész testé fogja olvasztani.

Kezet fogva keljünk erős viadalra,
Hosszú szenvedésnek csak így lesz jó vége,
Így derül áldó fény a sok borús napra.
Melyekben rejtve volt jövőnk reménye.

Fessük itt pirosra majd a szőke Dunát
A csatamezőkön omló piros vérrel,
Melegítsük fel a befagyott Visztulát
Egymásért dobogó szívünk melegével.

BOCSKAI.

Nagykereké, 1849. április 29.

1.

Itt járok, hol egykor ő járt,
Nézem ezt a régi várat,
Melyben ő rá nyugalom várt,
Midőn a harcon kifáradt.

Vár volt a ház, melyben lakott,
Övedezve bástyafallal.
Látom, az is birkózhatott
Nem egy kemény zivatarral.

A jövőt tán itt tervezte,
Itt ápolta honfilángját,
A szabadságot kereste,
Nem a király koronáját.

2.

Ki van itthon? vagy nincsen senki sem?
Nem a házat, a gazdát keresem.
Keresem a szabadság vitézét,
Hős Bocskait, a hajdúk vezérét.

Nincsen itthon; oh! de hogy is volna?
Felriadt az első ágyúszóra,
Hazájáért elhagyta a várat,
Örül, hogy ma ismét kardot ránthat.

El-kiszállt az ismert csatasíkra,
Mint a sas, mely fiait tanítja,
Szelleme leng ősi zászlajával,
A diadalt hordozza magával.

DEBRECENI VÖRÖSPÁNTLIKÁSOK

Híres debreceni vöröspántlikások,
Meglep az ellenség, ha jól nem vigyáztok;
Nézzétek, ott jönnek, látszik a porfelleg,
Mit az országútján nagy sietve futván,
Magok után vernek.

Jönnek pedig sokan, egész nagy seregen,
Tizenkettő is ül együtt egy szekeren.
Egy sem visel köztök bajuszt, vagy szakállat,
Fegyverrel kezökben, lánggal a szemökben
Ellenetek szállnak.

Alig hogy kimondám, itt vannak, nézzétek!...
Szörnyű zenebonát ütnek a vitézek.
Megbomlik a jó rend, harsog, zúg a lárma,
Szeretik is a zajt, melyben senki sem hajt
A tisztek szavára.

Különös ellenség; otthon szerelték fel
Jó borral, kolbásszal, jó puha kenyérrel,
Indultak Debrecen híres városából,
Megnézni: megvan-e? éhen-e? szomjan-e?
Az aradi tábor?

Jaj fiam! jaj férjem! csakhogy itt találalak;
Beh sohasem hittem, hogy életben látlak.
Nesze ez, nesze az, mindent neked hoztam...
Nem várt mulatások, víg poharazások
Így tartana hosszan.

Így tartana bizony, ha a kapitánynak
A mulatozással kedvire volnának.
»Asszonyra itt nekünk nincs semmi szükségünk,
Elég volt már látnom; itt nem dínom-dánom
A kötelességünk.«

A várból ép ekkor zúgott ki egy bomba;
Harsan a parancsszó: vigyázz, rendre, sorba!
Nem kellett annál több a hős asszonyoknak.
Kongó csutorákat, üres ládikákat
Szekerökre dobtak.

Rövid búcsút vettek, szinte bizony semmit,
Csak egy öregasszony szóla vissza ennyit:
Emeljétek hírét Debrecen nevének,
Ha csatát állotok, meg ne szaladjatok,
Az istenre kérlek.

A legénység, mely ott a parancsot várta,
Nagy éljent rivalgott az öreg szavára.
Hősi tűz lobbant fel minden legény arcán,
Győzni, vagy meghalni, de meg nem szaladni
Arad vára körül a szabadság harcán.

SÍKON, PUSZTÁN

Síkon, pusztán halálmadár zúg körültem,
Csak úgy fütyül, csak úgy sír a levegőben,
Addig repked, addig csapkod mérges szárnya,
Míg egyszer a honvéd szívét megtalálja.

Megtalálja majd szívemet, de nem bánom;
Egy magyarral kevesebb lesz a világon,
Egy legény a nagy seregből meg se tetszik,
Sík a mező, azt se kérdik, merre fekszik?

Ne is kérdjék, hisz rövid nap sokat éltem,
Megfürödtem a harcmezőn dicsőségben,
Oszlop sem kell, fejfa sem kell temetőmre,
Maradjon az jeltelenül
A szabadság termőföldje.

OLVASOM PETŐFIT

Zúghat éntőlem most vihara a télnek.
Érzem hő sugárit a költő lelkének,
Arcom, szívem lángol a mély olvasásban,
Szinte elhiszem, hogy jó meleg szobám van.

Virágokat rajzol szeszélyes formára
Ablakom tábláin a megfagyott pára.
Nemde nem tavasz ez? többet mit reméljek?
Talán még csak azt, hogy levegőből éljek.

AZ Ő LELKE

Az ő lelke harcviharra termett.
Tüzet fújó tündérparipa,
Vágtat, repül, nincsen ember, aki
Béklyót verne gyors lábaira.

A szélvész is elmarad mögötte,
Ha a pusztán olykor neki vág,
Nincsen árok, nincsen gát előtte,
Jobbra-balra sík, szabad világ.

A szabadság égő vágya űzi
Fölkeresni a rab népeket,
Széttörni a régi szolgaláncot,
Melyet rájok zsarnokkéz vetett.

Éber örök tiltó kurjantását
Hallja, hallja, de rá sem figyel,
Tovább nyargal, célja messze van még
A távolban gyorsan tűnik el.

Már csak egy-két dobbanása hallik,
S itt-ott látszik egy-két lábnyoma,
Széjjel rúgja amiben megbotlik.
Hangyaszombék bár, vagy korona.

DEBRECENBŐL

Nyissatok már kaput, hadd megyek ki rajta,
Kit a szélvész Pestről Debrecenbe hajta;
Kiderült az idő fejünk felett szépen,
Egy-két bárányfelhő futos még az égen.

Feneketlen porban fürdik itt az utca,
A vándor a nagy mély homoktengert ússza;
Hadd ússza, hadd ússza, csakhogy tengerébe
Lábát az ellenség nem tehette még be.

Mikor a menny dörgött, mikor úgy villámlott,
Ajtó, kapu nekünk itt mind nyitva állott.
Lehajtók fejünket a vendégpárnára
És remegve néztünk ostromolt hazánkra.

Remegve néztünk rá, honfibúval telve
Mígnem véres fejét büszkén fölemelte
S lengő zászlóihoz nem sok idő múlva
Győzelem, dicsőség kéz-fogva simula.

Nyissatok hát kaput, hadd megyek ki rajta,
Kit a szélvész Pestről Debrecenbe hajta,
Gyors menekülés volt ide utazásom,
Diadalút legyen innen távozásom.

TEMETÉS

Ifjú bajnokot temetnek,
Jertek a temetésére!
Szíve a hazáért lángolt,
A hazáért folyt ki vére.

Gyásszal bevont koporsóján
Keresztbe van téve kardja,
Gazda nélkül maradt a kard,
Ő azt többé nem forgatja.

S ki csókolja le könnyeit
Otthon síró kedvesének?
Ki enyhíti búbánatát
Párja vesztett gerlicének?

A távolban ágyú dörög,
Ott harcolnak bajtársai...
El innen a koporsóval!
Mert felpattannak zárai.

S megdobbán a jéghideg szív
A hős ifjú kebelében,
Hogy még egyszer elvérezzék
Dúlt hazája védelmében.

ÉL-E MÉG EGY MAGYAR?

Él-e még egy magyar ember?
Van-e még kezébe' fegyver?
Hogy ha él még, hogy ha van még
Fegyvere,
Most nem otthon, de harcmezőn
A helye.

Fergeteg zúg kívül-belől,
Ellenség jön mindenfelől,
Szívünk vére, szabadságunk
Kell neki,
Pedig azt már az Istensem
Engedi.

Talpra mind, ki talpra állhatsz!
Lengenek a zászlók: válassz.
Zendüljön fel a nagy eskü
Ajkadon:
Élni, halni a hazáért
Szabadon.

Szép leányi szép hazámnak,
Koszorút a harc fiának!
Koszorútok ékesítse
Homlokát,
Vagy könnyel vegyítve fedje
Húlt porát.

VENDÉG

Térj be kis lakomba, légy ma a vendégem,
Édes drága vérem, fiatal honvédem.
Megviselt a hosszú háborúság terhe,
Jer nyugodni kissé az én kebelemre.

Beszéld el, óh! beszéld, hol? miket míveltél?
Ki gyöngé gyerekből óriássá lettél,
Mert ha mástól hallom, bizony hinni félek,
Hogy rólad nem valót, de csudát regélnek.

Kísértem utadat rideg pusztaságon,

Havasok tetején, jeges kősziklákon,
Ellenség előtted, ellenség utánad,
Nem volt a világon elhagyottabb nálad.

És láttalak, mikor vihar lett belőled,
A nagy német tábor megfutott előtted,
Szinte sírt mérgében, vagy nagy szégyenétől,
Futott fegyverednek halálos hegyétől.

Csak egy jelszavad volt: szuronyt szegezz! a szó
Ellenség sorait széjjel szórni hangzó,
Mikor az elharsant, mint az ég villáma
Gazdagon aratott a halál utána.

A csatát te mindig derült kedvvel várod,
Mintha biztos tudnád, hogy diadal vár ott
S hogy szeretőd helyett szeretőd is lenne,
Veled jár mindenütt a haza szerelme.

Enyhítő balzsamot ő kínálgat néked,
Mikor a harcmezőn vérző mély seb égett.
Ő festi a mosolyt halavány orcára
Ő repíti lelked' boldogabb hazába.

Fejed fölött ragyog a dicsőség napja,
Legszebbik sugarát neked tartogatja,
Harcolhatnak mások, de azt el nem érik,
Őket már csak hulló csillagok kísérik.

Benned támadott fel régi vitézségünk,
Melyet jeltelen sír halottjának véltünk,
Te írtad fel nevét a világ számára,
Örök emlékezet tündöklő falára.

Van egy pohár borom, hadd osszam meg veled,
Csöppjeitől lelkem szinte újra éled,
Esküdünk mellette halált bárki másnak
Csak örök hűséget a magyar hazának.

A VASAS NÉMET

Beszállott a vasas német
Az öreg gazdához,
Setét volt már, készültek már
A lenyugováshoz.

Adtak neki vetett ágyat,
Mintha érdemelné,
Öreg gazda lehúzódt
A kemence mellé.

Szép fiatal felesége
A mécsset eloltja.
Félve, fázva heveredik
Egy szalmadikóra.

Repdesne is már körülök
A szeszélyes álm,
De az öreg nem engedi,
Hogy szemére szálljon.

Egyszer csak cupp! vagy ilyesmi
Hallik a setétben
Szólj, mi volt az? a német volt,
Úgy-e feleségem?

Ide tévedt, hogy az ördög
Vigye el a csúfját.
Szólj hát neki, míg nem késő,
Feleségem, szólj hát.

Jaj, hiszen én nem szólhatok,
Szóljon inkább kelmed,
Ha tudja kend, ha érti kend
Ezt a német nyelvet.

HONVÉD SÍRJA

Emlékezet hangos pacsirtája,
Szállj le olykor a honvéd sírjára
Ott van a sír jeltelen sötétben
A megrombolt Budavár tövében.

Oh! ki tudja, hol könnyeznek érte,
Szeretője, szülője, testvére?
Vagy még most is oly reményben élnek
Hogy egyszer majd betoppán közéjük?

Csalfa remény! hiába várjátok,
Soha sem tér ő vissza hozzátok,
Házatokig elszáll néha-néha,
Dicsősége, változó árnyéka.

Ott állott egy sánc felett a parton
Budavárnál rettenetes harcon,
Gyors madarak repdestek körülte,
Halált szórva, mérgesen füttyülve.

Lőtt és töltött; észre alig vette,
Hogy pajtási hullanak mellette,
Halál, halál, óh csak addig várna
Csak addig, míg feljutunk a várba.

De a halál az ostrom hevében
Nem indult meg a kérő beszéden,
Körülötte jobbra-balra dúlt ott
S egy golyóval szívébe fúródott.

Ajka a szót alig-alig törte
Bevánszorgott egy nedves gödörbe,
Ott a röggöt megfestette vére
S örök álom borult a szemére.

Bajtársai rohantak a várba
Zászlóikat feltűzték falára,
Győzedelmök örvendező hangja,
Lett a honvéd temető harangja.

Alkonyatkor takarták a földbe.
Egy-két könnyet nem sajnáltak tőle;
Ejtsen többet s állandóbbat rája
Zivatarban megüport hazája.

BORONGOK ÉN

Borongok én felejtett síroknál,
Ti hős elődök, ős magyarjaim,
Felétek lelkem, mint űzött galamb száll,
Reményt keres a holtak hamvain.

Dicsőségetek fényes oszlopára
Látom támaszkodni a kék eget,
Tündöklőbb a nap és csillag sugára,
Ha egy pillantást ez oszlopra vet.

Fegyveretek a diadal-teremtő,
Mintha egy erdő indult volna meg.
Halálmagvakból nőtt ez a nagy erdő
Mozdulatán a föld is megremeg.

Fordulj felénk hát, vezérül te járj itt,
Oh! régi fény, vitézség és erő,
Ismerd meg a nagy ősök unokáit,
Ha sírban vagy, a sírból lépj elő.

Oroszlánnak sohsem lesz kölyke bárány,
A sasnak mindig sas lesz a fia;
Csak a magyart feledné isten, árván,
Hogy végkép el kelljen fajulnia?

Nem, nem feledte! az Istenvelünk van,
Fegyverünket vezérli ő maga,
Míg felragyog hűn vívott harcainkban
A szabadság győzelmes csillaga.

HÚZZÁK A HARANGOT

Húzzák a harangot, nem tom' ki fiának,
Bárcsak már nekem is így harangoznának!
Viharos útunknak végére haladtam,
Már ma csak az boldog, aki föld alatt van.

Amott a távolban szentelt rom setétlik,
Véres borostyánok szála folyta végig,
Fénylő piramis volt, a felhőket érte,
Én magam is vívtam, izzadoztam érte.

Zsarnoki hatalmak irigykedve nézték,
Tetejét leronták, zászlaját letépték,
Düledékei közt a lerombolt háznak
Undok békák, kígyók és baglyok tanyáznak.

Húzzák a harangot, nem tom' ki fiának,
Bárcsak már nekem is így harangoznának!
Vagy ez a harangszó zúgná, hogy e megunt
Világ körülöttem vérbe, lángba borult.

BOMLÁS UTÁN

Honnan hová, fegyvertelen vitézek?
E sok vándor mind magyar katona?
Ti vagytok hát akiknek homlokára
A diadal dicső sugárt vona?
Ti vagytok, óh! ti, ismerlek nagyon jól,
Bár megviselt a hosszú szenvedés,
Ha Istenméltón büntet és jutalmaz,
Jutalmul nektek egy élet kevés.

Honnan, hová? rémítőn tudva kérdem;
A felelet: Világosról haza.
Világos! oh láttam, ott voltam én is.
Ott bukott el ez a vérző haza,
A félvilágnak lángoló haragja
Látatlanul égett körültek;
A hű fegyver ott hullt ki markotokból,
Földönfutók, koldusok lettetek.

Úgy szálltok-e, mint vér szentelte zászló
Örökre széttépett foszlányai?
Vagy úgy, mint a vihar kergette felleg,
Mely villámit még nem szórhatta ki?
A felleget a szél még összehozza
S támad belőle szörnyű fergeteg;
Ismét felépül a ledöntött oltár
S int, hogy körulte egybe gyűljetek?...

FÜGGELÉK 1.

A KÖLTEMÉNYEKBŐL (1852) AZ ÖSSZES KÖLTEMÉNYEKBE(1881) FEL NEM VETT KÖLTEMÉNYEK

A VADON TÜNDÉRE

Pihenő tengeren száll a terhes gálya...
Vajon ki bízhatta életét reája?...
Nyugtalan kalmárnép, igaz angol fajta,
Lobogóikat a kincs szerelme hajtja.
Messze vándorolnak, sík a tenger útja...
Hazájokat vajon meglátják-e újra?

Sík a tenger útja, sima és veszélyes,
Titkát fölfedezni egy ember se képes;
Mint a felhőtlen arc s mosolygó tekintet,
Amely ottan-ottan bizalomra intett,
Mígnem észrevetted egyszer, hogy alatta
A szívnek örvényit millió szörny lakta.

De miért a hazát emlegetnem itten?
Tartsa meg, védje meg a vigyázó isten...
A hazai partok elmaradtak régen,
Ismerős hangjai elhaltak a légben;
Amit az utazók várnak és remélnek,
Csak az, hogy mielőbb szárazföldet érnek.

Mert amerre néznek és amerre látnak,
Híre sem látható a száraz világnak,
Az egész láthatár egy zöldellő tükör,
Melyet a szél olykor habos gyűrűkké tör.
Senki sincs a roppant sivatag térségen,
Csak ez az egy hajó tévedez itt éppen.

Ekképpen mendegél folyton éjjel-nappal,
Küszködven lapáti a türemlő habbal;
De bármint igyekszik, a távolba mindig
Csak a víz vidéke s az ég arca intik,
A kedvező szél is el-elhagyja néha
S ilyenkor menése szörnyűképpen léha.

Egy halovány ifjú üldögél magában,
A népes hajónak néptelen zugában...
Csak mereng, csak bámul önmaga elébe,
A ködös távolba, a tenger vizébe.
Szeméből kilátszik, hogy nincs itt a lelke,
Mert ha kérdeznék is, nehezen felelne.

Messze jár a lelke szülővárosában,
Ott is egy takaros kislány udvarában;
Nem is udvarában, hanem szíve mellett,
Melyért távol útról visszajőni kellett,
A szerelem hozta láthatatlan szárnyon
Csak úgy átsuhanván a nagy tengeráron.

S azt susogja titkon a kislány fülébe:
„Él-e még szívedben szeretőd emléke?
Ne felejtsd el őtet édes szép galambom!
Hiszen én mindig csak nevedet sóhajtom:
Drága gyöngyöt szedek a más világgrészen
És nászajándéku lábaidhoz tészem.”

A hajó azonban véghetetlen távol
Vitorlázott immár a szülőhazától...
Közelebb volt már a tenger túlsó partja,
Mint amelynek otthon virágit elhagyta.
Még csak egynehány nap, vagy addig sem fárad,
Megpihenni mindjárt biztos révbe szállhat.

Tovább-tovább úsztak szél fuvalma mellett
S a látkör szélén egy sötét pont feketlett,
„Hurrah! hurrah! száraz!” a nép fölkiálta
S örömmé változott minden érzés nála...
Mintha más levegő, más élet szállt volna
E hírmondás után a fáradt hajóra.

Az ég egyik részén a delelő napnak
Égető sugári vad hévvel lobogtak:
Más végéről pedig egy parányi felleg
Táborozva tódult mindig feljebb, feljebb...
S míg küzdve küzdött a rekkenő meleggel,
Épp hogy föl nem forrott a nyugalmas tenger.

Nem forrott ugyan föl, hanem nekizöldült
S a nap fényes arca nyomban elsötétült,
Talpra kezdett állni a víz habsörénye,

Míntha nagy ellenség vágtatna feléje...
Elrejtett iszapja a fölszínre fordult
S mélységének titka helyéből kimozdult.

S ott termett a vihar, a szelek királya,
Zúgó táborával rohanván le rája; –
De a tenger nem oly engedelmes szolgál,
Hogy meghunyászkodjék, ha a vihar mondja;
Biztatja hullámit: „hajrá! hullám, hajrá!
Táborát a szélvész mind ellened hajtá.”

És fölriadnak az alvó mély hullámok,
Mint a barlangjokból kivert oroszlánok,
Viadalra szállnak viharral, szélvésszel
És szaggatják egymást örült szenvedéllyel.
A sötét arcú ég, mely e harcot látja,
Megdördül s villámit közéjük dobálja.

Töredékeny hajó! mi lesz most belőled?
Elhagyott a remény, elhagyott az élet;
Mert a vidék, melyen eveződ haladna,
Most már az enyészet lázas birodalma,
Árbocod eltörve, vitorlád megtépve,
Emberid minnyájan a halál kezébe’...

Vad habok dőngették a hajó deszkáit;
Nem kellett dőngetni valami sokáig,
Bedőlt egy oldala, a másik utána
S darabját a szélvész jobbra-balra hánnya.
Nem hallatszik jajszó... a vihar elnyelte,
Nem látszik utazó... a hab eltemette...

Eközben végtére az éj is leszálla
S a tajtékzó tengert földte hollószárnya.
Földte egyik parttól egészen a másig,
Elrejtván a szélvész és hullám csatáit.
Csak az Isten látta, hogy a tenger még él,
A felhőben gyújtott villámok tüzenél!

Ébredj ifjú, ébredj, ha nem örök álmod!
A piros hajnal már fejed fölé szállott,
Ébredj föl, nézz körül, ha van benned élet.
Ha megkímélt az a rémítő ítélet. –
Ím e kies vidék, gyönyörnek vidéke,
Nemigen jár ember annak közelébe.

Úgy van! él az ifjú, megszabadult szépen
Az összetört hajó egyik szögletében.
Midőn összeroskadt az épület, véle
Maga sem tudja hogy' – megmaradt egy része;
Mérgében a vihar mindjárt megragadta
S meg sem állt, míg ki nem vetette a partra.

Amint kivergődött félig élve-halva,
Reszkető lábai megtörtek alatta...
Leroskadt, elaludt s egy-két gyér lehellet
Mutatta, hogy egykor talán még fölkelhet.
Költötte a hajnal hajnali szellővel,
Költötte a madár vidító zenével.

Fölbredt és mintha nagy mámorból kelne,
Alig tudta hol van, mi baja, mi lelte!
Álom, vagy valóság, ami véle történt,
Miképp jött e helyre, erővel vagy önként!
Nincsen ismerős táj, akármerre nézzen,
Nincsen élő ember az egész vidéken.

Előtte a tenger kibékült rónája,
Mely a fölkelő nap sugárait várja,
Mellette, amelyet ember nem lakott még,
Titkos homályával rengeteg erdőség;
Illatot, zengeményt hoz a szél belőle
S ő mégis szívesen búcsút venne tőle!

Vannak őslakói a nagy erdőségnek,
Vadon éldegélő barna indus népek,
Vadbőr a ruhájok, rossz kunyhó a házuk...
A mi jó világunk ismeretlen nálok,
(S ha magunkat nézem, mégis azt kell hinni,
Hogy ők e vadonban boldogabbak, mint mi.)

A fölbredt ifjú széjjelnéze jobban,
S meggondolta sorsát, megtudá hogy hol van...
Mihez fogjon már most szabadulás végett?
Csak nyakába vette a nagy erdőséget
S ment, mendegélt beljebb, beljebb a tisztáson,
Mélázva az erdő fáin, egyen-máson.

Talált is útjában sok ritka virágot,
Minőt hazájában egy szálat sem látott.
Cifra nagy madarak repkedtek körölte,

Mindegyik a maga nótáját füttyülte...
Föltette magában, hogy megy amíg bírja,
Sorsának kormányát az istenre bízva.

Ekképp őgyelegvén, mikor nem is vélte,
Egy furcsa valóság toppant ki elébe...
Megdöbbszent egy kisé, amidőn meglátta
S nem tudta, előre menjen-e vagy hátra;
Megállott előtte, végignézett rajta...
Hát egy szép indus lány volt az istenadta!

Nem volt rajta ruha, csak úgy jára ottan,
Mint Éva járt egykor a paradicsomban...
Ragyogó cifra öv szorítá derékon,
Mely mint egy fiók őz, olyan karcsú vékony.
Övéből folyt rövid pillangós lebernyeg,
Tiltó fátyolául pajzán, vizsga szemnek.

Napsugár csókolta fényes barna bőrért,
Göndör hajfürtjeit az illativő lég...
Szemen szedett gyöngysor lógott a nyakában,
Igen gyönyörű volt mindenik tagjában...
A félénk ifjúhoz mindjárt odalépett
S csevegett valami érthetlen beszédet.

Arcát megsimította s azt mondani látszott:
„Jó idegen ne félj, nem lesz bántódásod”...
Fogadta nyájasan egész barátsággal
S karon fogva szépen, elvivé magával...
Az ifjú ment vele, hogy is ne ment volna!
Hiszen hogy jót akar, könnyen látni róla.

Mély barlangot értek... a lány bevezette,
Nem volt abban senki, mindjárt észrevette.
Tetejét, oldalát földték vad virágok,
Csigák, tarka tollak s egyéb cífraságok;
Alján pedig ágynak készítve, merőben
Tigris és párducbőr volt terítve bőven...

S a lány örömének se hossza, se vége,
Hogy neki bátorodott idegen vendége,
Kínálta gyümölcscsel, folyó tiszta mézzel,
Meg is ölelgette szerelmes kézzel...
Nagyon tetszett neki, e fehér halvány arc,
Melyet halvánnyá tőn a kiszenvedett harc.

És együtt lakoztak; együtt jártak széjjel
Híves hajnalon, vagy holdvilágos éjjel...
Innen látogatták a patak forrását,
Innen hallgatták a tenger mormolását,
Mígnem az indus lány erdei tanyája
Lőn a szerelemnek tündérpalotája...

Az ifjú szívében régi szerelmének
Emléki lassankint elsüllyedezének,
Csendes parázstűz volt, mely magában hamvad
S nincs végképp eloltva, könnyen lángra kaphat.
Az ismerős világ messze feküdt tőle,
Csak megmentőjének képe állt előtte.

És látta, hogy a lány mint simul hozzája,
Mint félti, mint óvja midőn nem is látja.
Hogy még álmait is őrzi éjjel-nappal,
Mellette virrasztván, mint egy őrző angyal.
Jósága, szerelmes ölelése, csókja
Hideg kőszívűt is megindított volna.

De az ifúnak itt nem volt maradása,
Sóhajtozva kérte a lányt, hogy bocsássa.
Avagy ne bocsássa, hanem menjen véle
Kedvesebb világba, az ő lakhelyére,
Barátságosb a táj és az ember ottan,
Ott majd együtt élnek sokáig, nyugodtan.

Ekképp jártak aztán a tenger partjára
Valamely érkező hajót lesve, várva.
Útra készült a lány... keresett magának
Titkos virágokat, gyöngyöt és csigákat;
Nem tudta, hova megy, mégis menni kellett,
Mert nem élhet másutt, csak az ifjú mellett.

„Szedtem szép virágot, itt van íme, nézzed!
Boldog vagy míg ennek illatát nem érzed.
Ez lesz vigasztalóm, az lesz útitársam,
Hogy szerelmed' soha elveszni ne lássam,
Nem fog elhervadni, míg szerelmed napja
Éltető sugárit elárasztja rajta.

De hogyha ez a nap elsötétül, akkor...”
S a szerelmes lányka, mily sötétet gondol,
Le sem írom itten, szóval el sem mondom,

Arra úgylis később lesz időm és gondom.
Érkezett egy hajó s menten rája szálltak,
Örök búcsút mondván a vadon világnak.

„Még egy sóhaj, még egy búcsúzó tekintet!...
S repülj vízi madár! vigy el innen minket.
Senki sem tart vissza, meg se álljon szárnyad,
Csak ott pihenjen meg, hol bennünket várnak,
Ott ama part mellett, mely engemet ismer,
Amelyről kezet nyújt felém minden ember.

Hajtsd le a fejedet ide az ölembe,
Édes vad gerlicém, szívem új szerelme!
És álmodozzál ott, hogy a terhes bánat,
Ez a borongó köd, ne szálljon utánad...
Széles víz a tenger s elég mély a habja,
Hadd maradjon itt, hadd merüljön el rajta.”

De a lány szeme ott függ a vidéken,
A távolban kéklő vadon erdőségen,
Pillantási szárnyán visszaküldé lelkét,
Hogy a rengetegben töltené még kedvét...
S midőn végképp eltűnt a táj, fölsikolta,
Mintha fájó lelke oda veszett volna.

Azután az ifjat átkarolta hévvel
És szemébe nézett csillogó szemével
Mondani akarta, vagy tán azt is mondta:
„Te vagy mármost lelkem egyedüli gondja...
Elhagytam az erdőt, a kedves barlangot,
Mert szerelmed nekem szebb világot alkot.”

És repültek gyorsan... Végre partot értek,
Kedvezési mellett a jóságos égnek.
Otthon volt az ifjú... ölelő kar várta,
Hogy visszatérhetett még egyszer honába.
Ott volt a leány is, mint egy árva fecske,
Egyik világrészből a másikba vetve.

„Ez idegen lánykát szeressétek kérlek,
Isten után neki köszönöm hogy élek.”
Így beszélt az ifjú s elbeszélte végig
Tengeren kiállott hosszas szenvedését,
A lányka szerelmét elregélte szépen;
De a magáéról hallgatott egészen.

Sőt beszéde közben még olyat is monda,
Hogy ő e lányt ide ritkaságul hozta
Hogy el nem eresztí, udvaránál tartja,
Ő lesz a szegénynek apja helyett apja.
És férjhez is adja, hogy ha férfi lenne,
Akit boldogít az indus lány szerelme.

Eközben megjelent a régi hű mátká
S nagy örömmel borult kedvese nyakába
Könnyeiket hullattak és csókot cseréltek
S egymás szerelméről sokáig regéltek...
A szegény idegen, amint rájuk nézett,
Lelkében halálos gyilokszúrást érzett.

Titkos mély haragra gyulladt, mikor látta,
Hogy őt csak játékból hurcolák e tájra,
Ím! ábrándos álma, boldogsága, kedve,
A mély tengeren túl vagy eltemetve...
E nép, mely körölte jár, bármily beszédes,
Más világból való, másképpen is érez.

Néha keservesen sírt az istenadta!
S az erdők homályát gyakran látogatta...
Híves hajnalon, vagy holdvilágos estve
A patak forrását itt is fölkereste
S miket hazájából elhozott magával,
El-eljátszogatott gyöngyökkel, csigával.

Ragyogó szemében többé nem az élet
Nem a szerelemnek szép csillaga égett...
A halál sötéte, a bosszú villáma,
Mely sértett szívéből két szemébe szálla,
Melynek egy pillanat kell még hogy lecsapjon,
S bűnöst és nem bűnöst magával ragadjon...

Azonban az ifjú lakadalmát ülte,
Vigalmára számos vendéget begyűjte...
Zengett a hegedű, harsogott a lárma,
Búbánatját ki-ki eldobta, lerázta.
Némán őket csak az indus lányka nézi
És minden mozdulat szívét marja, vérzi.

De mosolyt erőtet ajakára mégis,
Bár lelkében titkos bosszú lángja ég is
S virágbokrétát nyújt a szerelmes párnak,

Egyet az ifúnak, mást pedig a lánynak...
És szívjak a virág illatát mindhárman,
S halálukat szívjak édes illatában.

„Kedves adományod köszönöm, jó gyermek,
Illatos virágát angyali szívednek”...
Így szólt a vőlegény és a lányka erre:
„Hűséged jutalmát adtam itt kezedbe,
Nem fog elhervadni, míg szerelmed napja
Éltető sugárit elárasztja rajta.”

És táncol az ifjú víg menyasszonyával...
Órült kéj ragadja mindkettőt magával
Forognak, forognak... lehetők gyérül,
Körültök a világ fénye elsötétül...
Szép arcuk fehér lesz, mint a fehér kendő,
S táncából a földre roskad mind a kettő.

Összezavarodik, sír, jajgat a násznép...
Halállal fog kezét a két halavány kép,
Némelyik ápolja és mindenki szánja,
Hidegen nézőjök csak az indus lányka.
Fáradt pillantásit mosolyogva szórja,
A szerelmes párra, a két haldoklóra.

„Erős volt, megártott a virág, mert méreg,
Az én szülőföldem termé azt ti néktek!
Jóltevő, kábító... már magam is érzem.
Égető láng futja végig minden részem...
Menjetek ti ketten, hagyjatok itt engem,
Magamban, egyedül biztosabb lesz mennem”...

S lehanyatlott ő is, mint az erdő fája,
Midőn társi közül a fejszés kivágja.
Végtére, egymással kibékült felette
Lángoló bosszúja s megsértett szerelme,
Csakhogy e békülés feltűzött zászlója,
Egyszersmind a halál gyászos lobogója.

A szerelmes párnak elbúcsúzó lelke
Egymást megöelve szállott föl a mennybe;
De nem szállt utánok szegény indus lányka.
Lelke átvillant a tenger partjára,
Odaröppent vissza a vadon erdőbe,
Hogy többé sohase szakadjon el tőle!

FALUSI HÁZNÉP

„Estve van, estve van, gyújtsatok világot!
Üssünk hamarjában egy kis mulatságot,
Nem valami cifrát, csak olyan szegényest,
Aminő megillet mivoltunkhoz képest...
Adjuk meg a módját, ha már úgy van éppen,
Hogy a hónapi nap szent Pál napja leszén.”

S vígan sűrög-forog az öreg Pál gazda,
Aprólék baja most szegre van akasztva,
Rajta ékeskedik ünnepi ruhája
S magát benne szinte fiatalnak látja,
Mintha nem is tudná, mint nyomja lefelé
Az esztendőök terhe, hogy meggörbült belé!

A konyhában sűrög kedves életpárja,
Tipeg-topog, készül, vendégeit várja...
Ím itt jönnek éppen, kicsinyje és nagyja,
Mert gyermekét otthon most egyik sem hagyja.
Hisz a nagyapának, felvidulás végett,
Együtt kell most látni az egész háznépet.

Itt vannak fiai s apró unokái,
Sereglettek hozzá minden jót kívánni.
A szomszédból is jön egy-két jámbor ember.
S víg barátkozásban mulatoznak renddel...
Nem látnak ma szűköt ételben-italban,
Nem marad ma senki megvigasztalatlan.

Beszélget Pál gazda borúra-derűre;
Mert ilyenkor a szó megered belőle,
Megemlegeti a régi jó világot,
Melyet ő születni és enyészni látott...
Szavával a szívet csakúgy hajtogatja,
Beszédét a háznép örömmel hallgatja.

„Úgy van, úgy, szülöttim! régi az a nóta,
Hogy a szerencsétlent az Úristen óvja...
Pajzzsal védi a szegény üldözöttet
S lángoló sebére balzsamot csepegtet.
Ami régen így volt, most is így van éppen,
Most is az az Isten lakik még az égben.

Ismertem én hajdan egy jó ifjú embert,
Kit a gondviselés balkezével megvert. –
Akármerre futott, akármerre lépett,
Magával vitte a szerencsétlenséget.
Valamint az árnyék, ment az őtána,
Útjában elhagyni hiában próbálta.

Siheder korában maradt ő el árván,
Édesapját, anyját koporsóba zárván.
Örökségül nyomort és szükséget nyere,
Keserű kenyér lett az árva kenyere.
Idegen gazdember lett az édesapja
S idegen asztalnál panaszos falatja.

Egyszer jött a híre, hogy a franciának
Győzelmes hadai már Bécs felé járnak,
Megírták, kitették nagy hosszú levélbe,
Hogy katona kell a franciák elébe...
A bírák fogdosni jártak házrul-házra
S a legeslegelső lett a szegény árva.

Elvitték aztán őt távol messze földre,
Hogy még a madár sem hozott hírt felőle...
Végig kóborolta Talián országot,
Helvéciát, Párist... az egész világot,
Járt a tengeren is, vagy tán nem járt mégse;
De bezzeg tenger volt ám a szenvedése!

Jó szíve mindig csak visszafelé vágyott,
Mert nagyon megunta a katonaságot...
Szabadulni akart, s nem tudott miképpen,
Szükség volt emberre a harcok tüzeiben.
Fejét a gondolat addig-addig fúrta,
Hogy egyszer elszökött s bakancsát lerúgta.

Bujdosott erdőben, kietlen pusztákon,
Távol ismeretlen völgyeken, sziklákon...
Már csak alig ingott, alig bírta lába,
Midőn belopózott szülőfalujába.
A berekben várta, míg leszáll az éjjel,
Hogy annak fekete szárnya rejtené el.

Bejött a faluba, meg is pihent ottan,
Hogyha tudott volna pihenni nyugodtan;
De mint félénk madár, olyan lett az álma

Mindjárt elriasztá bármely gyöngé lárma...
Ha zúgását hallá viharnek, szellőnek,
Azt súgta valami: no most érted jőnek!

Nem sokáig maradt ekképp bujdosóba,
Egy jó atyafia lett az árulója.
Rátörtek, megfogták ének éjszakáján
S nem álltak meg vele, csak a Rajna táján.
Mindenütt fegyver közt és vasban kísérték,
Míg a készen álló tábort el nem érték.

Nagy bűn volt szökése... árát meg is adta,
El sem mondom, hogy mit szenvedett miatta:
Minek mondanám el minden csínját-bínját,
Mikor csak az Isten számlálta meg kínját!...
Élete megmaradt, bár nemigen kellett
S oly formán viselte, mint valami terhet.

Így ment hidegvérrel csatából csatába;
De a boldog halált sehol sem találta,
Csak fogságba esett, franciák kezébe
S vetették idegen ország tömlőcébe,
Ott ült nagy sokáig, búsan elhagyottan,
Míg vitéz pajtási ki nem hozták onnan.

Ekkor szabadságot kapott aztán végre,
Hogy visszatérhet már szülőtte földére...
Vissza is tért szegény... mit sem hagyott hátra,
Nem maradt el egyéb, csupán ifjúsága...
De bizonynyal fölért még ekkor is némely
Otthon heverésző nyalka, szép legénnyel...

Az egész faluban csak egy lélek várta,
Egy bús lány, kinek még fején volt a párta,
Régi ismerőse, régi szeretője,
Ki soha, de soha nem pártolt el tőle...
Rózsa volt az arca, csillag a nézése,
Patyolat a karja, cédrus a növése.

Egymáséi lettek jó remény fejében,
Hiszen ők egymáshoz jól illettek éppen.
Lassankint az Isten gondot viselt rájuk,
S kevés szegény ember lett boldogabb nálok,
Úgy hogy a katona szintén elfeledte,
Hogy az ég mily borús volt egykor felette.”

Pál gazda elhagyta aztán a beszédet
S hallgató háznépén végig-végig nézett...
Pajkos unokái hemzsegetek körülte,
Nagyanyó pedig a szemeit törülte...
Hívatlan könnyűben úszik szempillája...
A sírhatnám vajon hogy' érik most rája!

„Nagyapám! nagyapám! mondja meg csak mostan,
A csillagszemű lány s a katona hol van?”
Itt vannak köztetek, gyermekim! mindketten,
Legyen áldott érte a hatalmas isten!
A szegény katona én voltam, látjátok,
S a csillagszemű lány, öreg nagyanyátok...

Úgy van, úgy, szülöttem, régi az a nóta,
Hogy a szerencsétlent az Úristen óvja,
Pajzssal védi a szegény üldözöttet
S lángoló sebére balzsamot csepegtet...
Ami régen így volt, most is így van éppen,
Most is az az Isten lakik még az égben!”

EKEBONTÓ BORBÁLA

Ez volt ám a derék leány
Nógrád vármegyében...
Különben nem lány volt, hanem
Ördög, lány képében...

Félve nézett a föld népe
Az ecsegi várra
S átkot suttogott magában
A vár asszonyára.

Sírtak, ríttak a szegények,
Kiknek ő parancsolt,
Az ő szíve nem emberszív,
Hanem kődarab volt...

Háborúság kelt nyomában,
Ha elhagyta várát,
Kedvetlenségének mindig
Más vallotta kárát.

A dolgos barmot kifogta,
Volt olyan szeszélye
S egy vagy más csinos legénykét
Boldogíta véle...

Ha kedve jött, az ekéből
A marhát eladta
És a jármot tűrve tűrő
Jobbággal vonatta...

Nem is leány volt ő, hanem
Ördög lány képében...
Ekebontó Borbála volt
Világéletében.

KÁROLY KIRÁLY

1.

Hínak a pártütők,
Jere, jere Károly!
S nem tart vissza téged
Kérő feleséged,
Nagy országot kívánsz,
Kicsiny neked Nápoly.

Bejöttél, behoztak
Aranyos szekéren;
De utána nézzed,
Egy szörnyű kísértet
A halál jó... vigyázz,
Hogy utol ne érjen.

Elmégy Fehérvárra
Királyi pompával
S megtisztelnék ottan
Nyilván a templomban,
Egy árva fejről
Rablott koronával.

Nem akarod látni,
Szemed elvakula,
Hogy ott a nép között

Két gyászba öltözött
Asszonyszemély zokog
Egy kőre borulva.

Lajos király felett
Sír özvegye s lánya;
Megfosztottad őket
Az elhagyott nőket...
Bűnös vagy, bűnös vagy
Isten, ember látja.

Te fejedén ragyog
Lajos koronája,
Te raboltad azt el
Hitszegő kezekkel
S téged ver meg az úr,
Pártütők királya!

2.

Aluszol-e király!
Nem aluszom, látod,
Igen szépen kéret
Magához Erzsébet,
Rád várnak ott némely
Fontos irományok.

Erzsébet az elhunyt
Király felesége...
Gara, Forgách, Bebek
És más főemberek
Jobbágy hódolattal
Várnak teremébe.

Ott vagy már közöttök,
Beszélgetnek véled
Országos titokról,
Országos dologról
S te minden szavokat
Igazságnak véled.

Ámde nem jobbágyid,
Uraid ők itten...
Percid számlálják itt

Büntető bíríd,
Mert a bosszúállást
Rájok bízta isten.

Szemével int Gara
S Forgách egyet fordul...
Kikapja fegyverét
És a király fejét
Úgy bevágja vele,
Hogy vére kicsordul.

Vérfürdő lesz abból
A budai várban...
Belefúl mélyébe
Károly hadinépe
S ő maga nem király
Többé az országban.

3.

Hol vagy szegény ember,
Élsz-e vagy meghaltál?
Oly sötét van nálad,
Hogy csak alig látlak,
Fényes palotából
Börtönbe jutottál.

Hova lett koronád
S vele méltóságod?
Itt látom fejedén
Égő seb képiben,
Melyet rajta Forgách
Egy csapásra vágott.

Oh ez a seb, tudom,
Kimondhatlan éget;
Az özvegy és árva
Könnye csordult arra,
Vagy tán nem is könnyű;
Hanem titkos méreg.

S ím nézd, ki szekered
Követte jövőbe,
Itt áll a kísértet,

Kezét nyújtja érted
S gúnyos hahotával
Visz a temetőbe.

VÉN MORGÓ

Vén Morgónak milyen nagy a feje,
Mégis keveset lendíthet vele...
Az a csuda, hogy az éhes madár,
Tökkelitka helyett nem arra száll.

Feje mellett jósága szinte nagy,
De attól mennyire látod, szaladj...
Ha egy kanál bort, avagy mást adott,
Lesz érte két hétig mit hallanod.

Csöndességet, nyugalmat nem szeret,
Pörpatvar nyújt őnéki örömet
S ha estig ily alkalmat nem lele,
Az ártatlan kocsisba vesz bele.

Egyébiránt vannak barátai,
Kiket magához képes rántani...
Tart véle a barátság nagy soká,
Harmadnapra még mind-mind ott hagyá!

Asztalánál, midőn papot maraszt,
Tejben vajban fürdik néhány paraszt,
Amely más szókkal néki azt teszi,
Hogy ő kegyelmét a pap tiszteli.

És nemcsak őt, mert nála jól tudom,
Két hórihorgas lány ül a suton
S a két Helénát más el nem nyeri,
Csak aki mindkettőt megkéreti.

Vén Morgónak megszürkült már haja,
De néki azzal nincsen sok baja...
Haláltól nem fél, azt mondja, mivel
Templomba eljár és sok jót mível.

Sőt talán még tőle fél a halál,
Fél, hogy vele pörölni szembe száll,
Azért nem is jön érte; azt hiszi,
Legjobb lesz, ha az ördög elviszi.

ÖNGYILKOSRÓL

Halott van a zsúpos fedél alatt,
Kit egy kislány s egy ifjú nő sirat...
A lányka sír, maga sem tudja mért,
Anyja mellett szegény jó apjáért.
S az ifjú nő? oh az ő bánata
Titkolt öröm átlátszó fátyola...
Jajt jajra nyögnek még most ajkai
S holnap talán jegyet fog váltani!
Özönlik a nép, jó s megy untalan,
Azt mondják: jól járt a boldogtalan!
El kellett már, el kellett mennie,
Mert a földön megnyugvást nem lele...
Zavart lelkének gondolatjai
Valának elrémítő árnyai,
Küzdött velök, remélett, sírt, futott...
Hiában! tőlök el nem futhatott.
– Száraz padján rakott egykor tüzet,
Hogy felgyújthassa a felhős eget,
„Az égről – mondá – a föld is kigyúl
S ez a sok vérszopó mind füstbe fúl!”
De megmaradtak ég, föld s emberek,
Csupán az ő viskója ége meg. –
Vízparton állt, nem voltak ott vele
S merőn bámult a zúgó habra le...
Csak állt, csak állt, míg végre felriadt
A vízen rengő napsugár miatt:
„Állítsátok meg ezt a sok habot
Hadd fogjam ki a vízbe fúlt napot!”
Alig mondá ki tébolyult szavát,
A hullámok közé veté magát...
S tán szíve volt a habnak ott alatt,
Hogy el nem nyelte a boldogtalan! –
Kívánta látni, télben szülhet-e
Nyárt a bennünk élő láng melege...
S meg nem nyithatván mások vérerét,
Önnön nyakának vitte fegyverét

És a fegyver, miként ha érzene,
Tompává lőn, nem boldogult vele...
Kereste a halálnak utait,
Azok közül a sírba egy se vitt...
Addig bolyonga mégis itt-amott,
Míg szenvedésitől megválhatott;
Lelketlen testét a pásztorgyerekek
Egy fűzfa gallyán függve lelte meg.
– Halott van a zsúpos fedél alatt,
Kit egy kislány s egy ifjú nő sirat...
A lányka sír, maga sem tudja mért,
Anyja mellett szegény jó apjáért...
Le van szegezve a gyászos fedél,
Karjára két jó ember fogja fel,
Azok viszik késő esthajnalon
A kert alatt járatlan utakon.
Egy halvány asszony s egy árva gyerek
A végtisztességet tevő sereg
S nem zeng az ének, nem zúg a harang,
A nyugvó álmit zavarná e hang...
Kit öngyilkosság súlyos vétke nyom,
Nem kíséri azt részvét, szájalom...
És temetője vajon hol leszen,
Talán a többi sírok rendiben?
Oh nem, nincs ott annak számára hely,
Ki éltét önkezevel oltja el,
Az élőkre támadna akkor a
Kevély halottak sértett tábora!
Az erdő szélén fog pihenni ő,
Hol nem fordul meg sok jövő-menő,
Hol nem látják, ha késő éjfelen
Roncsolt lelke sírhalmán megjelen!

PÜNKÖSDI KIRÁLYSÁG

Jól van dolgom hál' istennek,
Tegnap óta úr vagyok...
Keservvel, panaszkodással
Ezután már fölhagyok.

Csinos meleg szobácskámból
Nézem a borús eget,

Eszembe sem jut, hogy én is
Voltam borús eleget...

Megtöltöm tajtékpipámat,
Azaz hogy más tölts meg,
Csak a számat kell kitátnom
Pipaszáram véginek.

Fényes aranyóra perceg
Előttem az asztalon,
Aranyrámás képek függnek
Körülöttem a falon.

S az a szép lány, kinek képe
Előttem függ a falon,
Bejő hozzám enyelegni,
Bejő, mihelyt akarom...

Van könyv annyi, mint a polyva,
Közte válogathatok,
Válogathatnék, de hozzá
Sem nyúlok, mert úr vagyok.

Igaz, hogy a ház gazdája
Két nap múlva hazajön,
S akkor aztán ki kell lépnem,
Végképpen a küszöbön.

Hadd lépjek ki, mit én bánom,
Úgy-e szösze angyalom!
Hisz a föld hátán örökké
Nem tart semmi hatalom.

MI A VIRÁGNAK...

Mi a virágnak színe, illata,
Mi az égnek napfénye, csillaga...
Az vagy te nékem, drága kedvesem,
Édes galambom, szép szerelmesem!

S nem kérdelek én: mikor lesz fergeteg,
Mely a földet álomra hívja meg,

Mely a virág éltére mit sem ad,
És elrabolja színét, illatát.

Nem kérdem én, mikor lesz oly setét,
Mely bétakarja Isten kék eget
Adván reá gyászos fellegruhát,
Hogy meg ne lássam napját, csillagát.

Nem kérdem én, pedig lesz ily idő,
E sejtés hozzám oly gyakorta jó...
Szeretlek... és eloszlik bánatom,
Míg szívedet enyimnek álmodom!

HERVADJ, HERVADJ!

Hervadj, hervadj szerelem
Piros bokrétája!
Ha lehullasz, süvegem
Új bokréta várja...

Ha egyik lány elhagyott,
Másik nyújt virágot,
Új reményt, új örömet
S boldogtalanságot.

Ez is, az is hűtelen,
Elkapják előlem,
De utánok magamat
Főbe még se lőttem.

S nem is lövöm, míg kapok
Új lányt, új virágot,
Kikkel örökítsem a
Múló ifjúságot.

Hervadhat a szerelem
Piros bokrétája,
Ha lehullott, süvegem
Új bokréta várja.

KOCSMÁBAN

Elment minden a maga útjára,
Magam maradtam itt utoljára...
Eloltották a gyertyát mindenütt,
A kocsmáros is régen lefeküdt.

Bort kérnék, de nincsen, aki adna,
Kedvem sincsen, melyből dal fakadna,
Az asztalra némán könyökölök,
Füstölvén, mint egy kávézó török.

Széjjel nézek, de sehol sem látok
Egy ismerőst, egy vidor barátot:
Aki itten körülöttem vannak
Félig élnek, félig már meghaltak.

Egyik szögben a vén anyó hörög,
Másikban a szolgáló hömpörög...
Az asztalon boglyos rongyos fiú,
S alatta jóllakott kutyája fú.

Körültem a füst barnított falon,
Idétlen képek tábora vagyon...
Ott függ többek közt egy magyar huszár,
Feje hordónyi, lába pipaszár.

Ott egy foghúzó, amint betegét
Fogánál fogva húzza-vonja szét...
Egy kétlábú ökör, egy sánta ló,
E társaság poétának való!

Megpróbálom, behunyom a szemem,
Hadd legyen ébren alvó a nevem...
Csak egy kissé, csak egy pillantatig,
Csak a közel hajnal hasadtaig.

HALÁLVÁGY

Temessetek mélyen a föld alá,
Temessetek barátim engemet,
A bú mely lelkem annyit sujtolá,

Nem kisérend talán a föld alá,
Hogy ott is dúlja hamvadt szívemet.

Szerettem én a röpke életet
És vigadoztam egykor véletek;
Ne kérdjétek, mért lettem ily setét.
Hagyjátok lelkem égető sebét,
Élőhalott vagyok már köztetek.

Az öröm, mely orcátokon ragyog,
Az enyimet már nem deríti fel...
Porba omlott reményem oszlopa,
S romjából más nem épülend soha,
Romjait is szélvész ragadta el.

Legjobb nekem, hol nincsen napvilág,
Hol nincsenek már élő emberek...
Takarjon be egy dísztelen halom,
Legyen feledve életem, dalom...
Legjobb ha végkép – elfelejtetek.

MISKOLCI BARÁTIMHOZ

Kézsmárk, 1846. november

Tudtam azt, hogy így lesz, érdemes barátim.
Még mikor túlléptem Borsod szép határin,
Bárhová visz a sors, tudtam, hogy felétek,
Fénytelen pályámon gyakran visszanézek.

Már kezembe vettem volt az úti pálcát,
S kérdezém magamtól, vajon merre szállsz hát?
Nyugotnak menendesz, vagy talán keletnek,
Vagy bolyongasz, merre vágyaid vezetnek?

Kérdezém magamtól s nem tudtam felelni,
Így bolond Istókként mertem útra kelni...
És megálltam itt a Kárpátok tövében,
Kézsmárk városának egy sötét szögében.

Gyakran új derűt költ telkemen a Tátra,
Mely kopasz tetőit föllegekbe mártja...
Csakhogy a Tátrának dísztelen tetői
Egyszersmind a beállt nagy böjt hirdetői.

Meglepő, fölséges a Kárpát valóban,
Ámde völgyeteknél mennyeiőbb táj hol van?
Egy vén óriás és egy tündér leányka...
Melyik tetszik jobban?... nekem a leányka.

Kellemes világ az, amelyben ti laktok,
Virágoznak ott a völgyek és a halmok...
Tűz borral kínál az Ágozat vidéke,
Lágy fehér kenyérrel a Sajó melléke.

Itt meg az egymásra tolt hegy oldalában,
Csipke vagy kökényfa sírdogál magában
És ha szárnyit a szél játéknak bocsátja,
Tenkely vagy sovány zab lesz játszó barátja.

Vannak itt is, vannak emberek, de rajtok
Én gyakran szívemből szánólag sóhajtok...
Hallgatnék szavokra... hangjok német és tót,
Csak fehér hollóként ejtenek magyar szót.

Tél van itt barátim, kívül és belül tél...
Három-négy nap elzúg a vihar, ha fölkél
S hogy be nem fagy a szám e rövid beszéden,
Onnan van, mert kályha mellett ülök éppen...

Hogy' vagytok? mint éltek?... csíp-e már az újbor,
Vagy talán az újra nem került még a sor?
Gyakran mintha látnám, hogymint vigadoztok,
Mintha hallanám, mily hangosan daloltok!

Temetőn által vitt utunk a pincébe,
Mégis megkerestük vagy hatszor egy hétbe,
Halottakhoz mentünk, akik ott nyugosznak,
Csöndességében a pinceboltozatnak.

Életről, halálról nagy bölcsen beszéltünk,
Ha a hordók közé minnyájan leértünk
S a halhatatlanság?... nem szóltunk felőle,
Hisz az rózsaszínű arcainkon ége.

S én e szép időről már csak így mesélek,
Már én köztetek csak gondolatban élek.
Nem kapok itt kedvet új tüzes danára;
Keserű lélek van a sörös pohárba.

A bor méregdrága s a mellett még lőre,
Nem méltó egy kortyot elnyelnem belőle...
Egresből facsarták ezt rabvállatónak,
Felcsapok mellette tisztavíz-ivónak.

S nem panaszklok... menjen a világ magában,
Megvonulok szépen kopott atillámban.
Majdcsak eljön a nap, amidőn közétek
Földerült homlokkal újra visszatérek.

Akkor böjtöt, rossz bort, atillát feledve,
Ismét újra támad szívem régi kedve
És lesz Izráelben ének hangozása,
Melyre szót ad a Bikk sziklaóriása.

Míg meglassult szárnyán a múlt időnek
A viszontlátás várt pillantási jőnek:
E néhány meleg sor vándorol felétek,
Tőlem ezt baráti zálogul vegyétek.

CSENPDES DALOK

Kakuk madár a fatetőn...
Messze-messze hallik hangja,
Kérdik tőle jobbra-balra:
Kakuk madár, meddig élek?
S messze-messze hallik hangja.
Kakuk madár! meddig élek?
Várom a szót az erdőből;
De nem szól a kakuk madár.
Tova szállt a fatetőről!

HAJNAL HASADTAKOR

Hajnal hasadtakor esett búcsúzásom,
Aludtál még akkor, szőke gyöngyvirágom,
Sajnáltam, nem mertem zavarni álmodat
S titkon csókoltam meg pirosuló ajkadat.
Ott álltam ágyadnál, szó nélkül nézve rád
S könnyek fojtották el a búcsúzó szavát.
Oh ha láttam volna törét a halálnak!
Oh ha tudtam volna, hogy többé nem látlak!...

Eltávoztam tőled és utam messze vitt,
Hol a szellő vihar, hol jég és hó virít
S csalfa volt a remény, mely előmbe lépett,
Vidámnak, boldognak hirdetvén jövődet.
Hányszor jelentél meg álmaimban éjjel,
Egészséges színben, tréfás lebbenéssel!
A puszta levegőt hányszor megőleltem,
Képzelve, hogy talán ott állasz mellettem...
Hányszor gondoltam el, mint vigadunk együtt,
Ha a viszontlátás órája végre üt!
– Jaj már ha megyek is, oda van világom,
Hideg sírhalmoddal lesz találkozásom.
Mért nem tudott a szív megghasadni bennem,
Mikor haláloznak gyászos hírét vettem!

A FÖLDBE VAGY TÉVE

A földbe vagy téve
Ártatlan kedvesem,
Képedet én mégis
Az égen keresem.
Epedve vizsgálók
Minden kis csillagot,
Nincs ott vigasztalás,
Villám foganszik ott!

JÁROK CÉL NÉLKÜL

Járok cél nélkül, mint egy őrült
Hegyen-völgyön, vad bérceken;
És mindenütt bármerre nézek,
Téged keres tekintetem...

Képed remélem föltalálni
A víz futó hullámiban,
Képed minden piros levélkén,
Minden fűszál ingásiban.

Hányszor vonják szemem magokra
Az úton játszó gyermekek,
Hányszor vizsgálom rendre őket,
Hogy vajon nem vagy-e velek!

Mi jól esnék keblemre vonni
Szép szőke fürtű kis fejed
S megtudni végre, hogy haláloed
Csak tréfa volt, vagy képzelet!

KÜNN JÁRTAM

Künn jártam a mezőn
A szél szörnyen zúga,
Őszi virágokat
Fűztem koszorúba...
Kezemben a füzér,
Mélán játszom vele,
Mint a sápadt Hamlet
Megőrült kedvese.

SZERETNÉK FA LENNI...

Szeretnék fa lenni, de csak sírod mellett...
Szeretnék kő lenni, de csak porod felett,
Rád hullna virágom, ha fává lehetnék
S zöldellő halmodra hűs árnyékot vetnék.
Ott suttognám búsan az esti szellővel:
Kelj föl koporsódból, alvó virág, kelj fel...
Ott hervadnék búsan a sírhalom felett,
Míg kidőlvén, hamvam egyesülne veled.
S ha kővé lehetnék, lelkem tört virága,
Neved rám jegyezve gyász betűkkel állna,
Ott állna, hogy te vagy a jóság szelleme
S megsiratna minden, ki rám tekintene
S midőn ledöntene az idő és a kín,
Ott omlanám széjjel sírod porongyain...
Árva fűz vagyok én, de nem sírod mellett,
Márványoszlop vagyok, de nem porod felett,
Hervadok titkosan s dúl egy mély fájdalom,
Távol messze tőled, oh eltűnt angyalom!

NEM NYUGSZOL EGYEDÜL

Nem nyugszol egyedül, nem nyugszol dísztelen
Ama sötét, hajnal nélküli éjjelen,
Rég vártak téged ott a hív testvérporok,
Hogy egyek lennétek, kik egyek voltatok...

Van hímes szemfedőd, az én vigasságom,
Van szép selyempárnád, az én boldogságom
Van márvány emléked, melyet én emeltem
Márványnál is tartósbb szívbeli gyötrelmem!

NEM KÖTÖTTEM FÁTYOLT

Nem kötöttem fátyolt, amidőn halálod
Híre mérges nyílként végre hozzám szállott...
Mért kötöttem volna, tán hogy a nép nyelve
Cégéres fájdalomim lángját ingerelje?

Oh hisz ott leng árva lelkemen a fátyol,
Gyász sötét színt nyerve sírod oszlopától...
Nem kell, nem kívánom, hogy más tudja, lássa,
Érje azt csak titkos könnyeim hullása.

ALUDNI MENNÉK...

Aludni mennék már, de hajh
A bú veté meg ágyamat
És benne párnám fájdalom,
Mely gyötrelmet, nem nyugtot ad.

Hálótársam kétségbesés,
Melynek kezében tör ragyog
S a múlt idő dalhangjain
Lelkem vérzik, velőm lobog.

Hová forduljak oh hová,
Kit még az álom is kerül!...
Hogyan nyughassam én, midőn
Képed s koporsód leng körül!

CSAK AZT TUDNÁM!

Csak azt tudnám, csak azt kétségtelen,
Hogy még egyszer meglátlak valaha
S együttlétünk nem oly rövid leszén,
Mint hajdan e rideg földön vala.

Csak azt tudnám, miről csak álmodom,
Hogy a sír tőlünk nem mindent vesz el,
Hogy túl ama búsító halmokon
Az ember jobb, dicsőbb világra lel.

Csak azt tudnám, ha mást nem tudhatok,
Földben nyugvó kihamvadt csillagom,
Hogy én is nemsokára meghalok
S poroddal egyesülend hűlt porom!

BOLDOGOK AZ EGYÜGYŰEK...

Boldogok az együgyűek,
Boldog, aki hinni tud...
Mert az élet szélvészében,
Fényes fáklyával kezében
Könnyen békepartra jut.

Ah mióta sírok már én
Szép gyermek, sírhalmodon!
S ezt a szívet vad zajával,
A remény és hit szavával
Megnyugtatni nem tudom!

MI HASZNA SIRATLAK!

Mi haszna siratlak!
Sírtombban nincs vigasztalás,
Elszunnyad egyik fájdalom,
Őrt áll s kínoz helyette más.

Folyj vissza oh könnyű!
Éltem gyökét elmoshatod,
Megindíthatsz eget, földet,
De őt fel nem támaszthatod!

MI LETT BELŐLED?

Mi lett belőled, fénylő csillag-e?
Vagy bujdosó bárányszerű talán?
Nem röpke esti fuvalom vagy-e,
Mely sír elvesztett boldogság után?

Mi lett belőled? nemde gyöngyvirág,
Mely illatozva hűs magányban él?
Mi várhatott a földön túl reád,
Hogy tőlünk ily korán elköltözzél?

Nem vagy te csillag, nem felhőcske sem,
Sem gyöngyvirág, sem esti fuvalom,
Az én szívemben vagy te, kedvesem,
Örökké tartó, csendes fájdalom!

HÓKÖNTÖSÉBEN

Hóköntösében alszik a természet.
Elnémult a hangos völgy és patak.
Ilyen volt ő, ilyen volt a terítők
Ily szép fehér, ily csendes, hallgatag.

S fölötté a síró szülék fájdalma
Úgy áll, oly sötétlő zordonul,
Miként az ég, mely a kihalt vidékre
Felhős arccal, sugártalan borul...

És én? oh én talán vigadtam akkor,
Mint egy bú nélkül repdeső madár,
Mely nem sejtí hogy a vadász reája
Őlő nyílát elpattantotta már.

ÁPOLOM A FÁJDALMAT

Ápolom a fájdalmat,
Mint árva gyermeket,
Hálás hűség fejében
Hadd tépje szívemet.

Képed forrt egybe véle,
Lehullott csillagom!
S emléked őrzöm akkor,
Midőn őt ápolom.

ELZENG A LANT

Elzeng a lant bánatos nyögése,
Megszelídül a vad fájdalom
S a veled töltött kevés időre
Fátyol fog borulni, angyalom.

Lám hiszen csak most tévének sírba,
Még arcod tán meg sem hervadott...
S íme már én nem tudlak siratni,
Már szememből a könny elfogyott,

Sőt van perc, midőn a képzeletben
Látni vágnám eltűnt képedet...
S küzdök érte, nem tudom, minő volt,
Elfelejtém, látnom nem lehet...

Mért forrott egyé szívem szíveddel,
Vagy mért költözél el ily korán!
Mért kellett megismernem, ha végképp
Elfeledlek egy-két év után?

EMLÉKÜL

1847.

Itt vagyok, itt egy házfödél alatt veled,
Két kis szoba választ egymástól bennünket,
Hát az a tér vajon hány száz mérföld lehet,
Amely nem bocsátja együvé lelkünket?
Az én lelkem ugyan ott lebeg körülted,
De te annak hangját nem hallod, nem érted.

Ki óvja meg szilaj szélvészek dühétől
A sziklatetőn kelt magános virágot?
Remélsz-e a szívnek tiltott szerelméből
Fakadni nyugalmat, tartós boldogságot?

Ne szóljunk, ne szóljunk boldog szerelemről,
Én- és teközötted jobb hallgatni erről.

Néhány rövid nap még, azután elmegyek,
S a Jóisten tudja, vajon mikor látlak,
Ha csak sötét szárnyán hozzád nem röppenek
Bús emlékezetem szálló madarának,
Mert hisz a szerelem szép fehér galambja
Vágyaimat tudom, hozzád nem ragadja.

Csendesség van ott künn, csendesség itt belül,
Régen elnémult már a nappali lárma,
Percegő gyertyámnál itt ülök egyedül,
Fáradt két szememnek nem jó, nincsen álma.
Rólad gondolkodom... előttem áll képed
S álmomat rabolja, mikor nem is véled.

Éjfélűt az óra... a hold is elhaladt,
Pihenj, pihenj immár édes kedves leány!
Álmodjál magadnak tündéri álmokat
S teljenek be azok életed nappalán
S hogy bú ne vegyüljön szíved szerelmébe,
Azt, ami búsító, add nekem belőle!

UTÁNAM JÖTTÉL

Utánam jöttél a város zajába,
Halvány merengés, régi kedvesem...
Harmatkezed intő mozdulatára
Elhagyom e nagy várost szívesen...

S megyek, megyek hová magaddal intesz,
Mulatni a bús őszi táj felett,
Hogy lemerítsem ott fájó gyönyörben
Lankadni kezdő ifjú lelkemet...

Miért ereszkedik le a merész sas,
Mely ott a kék magasban vándorolt!
Mért oh mért szálltam én le a magasból,
Hol ábrándimnak oly sok tárgya volt!

Hideg, sötét völgy áll most én előttem,
Föllángoló érzelmem itt kihűl...

Hideg lesz itt keblem, miként a fészek,
Melyből a madár régen kirepült.

Sóhajtvá nézek a borongó égre
Szélvész röpti elszórt fellegét...
Oh a fölleg tábor fog ütni újra,
Ki nem fárad, bármeddig kergetéd!

El-elnézem a hervatag vidéket,
Látom rajt' a halotti szemfedőt;
Rövid álom lesz a vidék halála
S az új tavasz majd fölserkenti őt.

Én akkor is ilyen sötétben lések,
Virágos tájon, vidám ég alatt...
Miképp űzött felleg, mint lombtalan fa,
Melyen az ősz bánatja itt maradt.

ISMERETSÉG

Bejő hozzám reggelenkint
Hideg vízzel, friss virággal
S elmulatok, eltréfálok
A szemérmes kisleánnyal.

„Hol születted, mely vidéken,
Eszemadta kis barnája?”
Hajh messze van az én falum,
Erdős hegyek árnyékába!

„Erdős hegyek árnyékából
Miképp űzött ide sorsod?”
Hajh ide már akkor jöttem,
Hogy a regement eloszlott!

Betér hozzám reggelenkint
Hideg vízzel, friss virággal
S egy-két szóval kevesebbet
Szólok a kis barna lánnyal.

A FOGOLY

(Béranger után franciából)

Evezz sebes hajódon, habkirályné!
Dalod most hosszan visszazengedez.
Lágy a szellő, a hullám tiszta, csendes,
Mosolyg az ég, habkirályné, evezz!

Ekképp dalol vasrostja mellől
Egy bús fogoly minden napon,
Szép lányokat látván evezni
Börtöne mellett a habon.

Itt e lakatlan, régi várban
Töltöm étem virágkorát;
Úgy várom jöttödet naponkint,
Mint a szabadságot magát.

A víz oly szépen visszatükröz,
Boldogság nyílik kebleden.
Vitorládat ki hajtja vajon,
A szellő? vagy a szerelem?

Szívem minő reménytől ittas!
Kiragadsz innen úgy-e bár?
Szabad lévén, követni foglak,
A túlparton szerencse vár.

Megállsz itt s látva szenvedésim,
Szemedben szinte könny ragyog;
Jaj de mit ér! mint a reménység
Elmégy, elfutsz s én meghalok.

Csak az ábránd mulattatott hát!
De nem!... felém nyújtod kezéd,
A csillag, melytől életem függ,
Holnap ragyog fejem felett.

Evezz sebes hajódon, habkirályné!
Dalod most hosszan visszazengedez.
Lágy a szellő, a hullám tiszta, csendes,
Mosolyg az ég, habkirályné, evezz!

EL NEM FELEJTEM...

El nem felejttem azt a szép szemet,
Mely feketébb volt, mint az éjszaka
És ragyogóbb, tüzesebb, mint maga
Az égő napsugár fejem felett.

El nem felejttem dús szemöldökét,
Derült égen a föllegdarabot,
Mely alatt két vészcsillag ragyog,
Pedig a fölleg oly igen sötét!

El nem felejttem márványhomlokát;
Mint egy alvó tenger habtüköre,
Melyben az élet élve, gyönyöre
Feledve nézi s veszti el magát.

El nem felejttem vérszín ajkait;
A rózsabimbó fésző bíborát,
Mely elszédít, mely rám tüzet bocsát
S folygújtja vérem vad hullámain.

El nem felejttem cédrus termetét
És csókját és ölelő karjait
És pihegő keblének titkait,
Melyek vakítók, mint a fényes érc.

Szép vagy galambom, mint a hableány,
Ki bűvös dalt zeng messze tengeren;
Amely hajós e hang után megyen,
Nem mosolyg arra több nap, több virány.

Szép hableány! el nem felejtelek,
Szívembe írtam bájos képedet,
Ott lesz az míg sírom be nem temet,
Míg nálad szebbet, jobbat – nem lelek!

RÉGI KÖNNYEK

Kézsmárk, 1846.

1.

Gyászruhát öltött a láthatár magára,
Ködfátyolt adott rá a mogorva Táttra.

Hallom bús dalát a síró őszi szélnek
S zörrenő hullását a piros levélnek.

Máskor messze röppent vágyó pillantásom,
Most immár a szomszéd Kárpátot se' látom.

Máskor a sóhajtás, bánatom testvére,
Fúvó szellő szárnyán kedvesimhez ére;

Most imám vagy átkom, már magam sem értem,
Fergeteg zúgása kapja el beszédem.

Hervadó szülöttit hangosan siratja,
A komoly természet, a virágok atyja...

Sír ő, sírok én is, csakhogy tört virágom
Újonnan virítani én többé nem látom.

2.

Elvettetik a mag a földbe
S díszes növény terem belőle...
Mikor lesz, hogy a sírhalomnak
Bilincsei széjjel omolnak
És a porok közt nyugvó élet
Újult dicsőségben föléléd?
Lesz-e vagy nem? minek kérded, midőn
Tavasszal zöld fű nő a temetőn!

3.

Oh hiszen csak bennünk ne volna
Emésztő magva a halálnak!
Csak szembe tudnánk szállni véle,
Mint a rablókkal szembe szállnak.

Akadna tán végtére köztünk,
Ki leütné e Góliátot
S fájdalomtól, könnyhullatástól
Megszabadítná e világot.

Vagy jobb talán így, ily bizonnal
Egymás után nyugodni térnünk
S múlt időnket meg nem siratva
A jövőtől mit sem remélnünk!

4.

Megfagy a föld, itt jön a komor tél,
A mezőket dér borítja már,
Fecske, gólya rég elköltözének
S ablakomra tarka cinke jár.

A derengő alkony bíborából
Hideg fényű csillag tündököl,
Kósza varjú száll a ritka légtérben,
Lombjavesztett fák tetőiről.

Látod-e te, mélyen alvó gyermek,
Milyen szép ez őszi alkonyat?
Érzed-e te, hogy jön a komor tél,
Érzed-e a puszta föld alatt?

Költ-e még a bágyadt nap sugára
Egy virágot gyász sírhalmodon,
Vagy virág, könny és forró sóhajlás
Régen-régen elfagyott azon?

5.

Nem volt egykor e világon
Szebb vidék előttem,
Mint ahol gyermekkoromnak
Víg játékait éltem.

Hív tanító mesterem volt
Síkja, völgye, bérce,
Társam harsogó patakja
És színes lépéje.

Hogyha képzelém az édent,
Vagy a mennyországot,
Szemem előtt mindig e táj
Bűvös képe állott.

S oly sietve, oly szeretve
Szálltam kebelére,
Mint az elkésett galambfi
Titkos nyughelyére.

Kertünkben a nagy diófa
Elszáradt, kidőle,
Gyászos fejfát és koporsót
Csináltak belőle.

Pusztá már a szép vidéknek
Bérce, völgye, síkja,
Mert ott látszik, ott sötétlik
Kedvesimnek sírja.

És most nincsen e világon
Búsabb táj előttem,
Mint ahol gyermekkoromnak
Víg játékát éltem!

KAPITÁNY ÚR

Hah, mily öröm, hogy nyakon csíphettük!
Vasra verjük, mély börtönbe vetjük
Megérdemli, rettentő a bűne,
Ilyet még egy vad paraszt sem tűrne.
Nem is mondom, hogy mit vétett,
Csak be vele, csak vigyétek!...
Engedjen meg kapitány úr, kérem,
Nem méltó ily húhót tenni értem.

S milyen jámbor, milyen szelíd szóke!
Az ördög sem tenné föl felőle...
Így kívülről csupa szentnek látszik
S ha kedve jön, a képünkre mászik...
El tőlünk, el, galamb-vércsel!
A sötétség fenekére...

Engedjen meg kapitány úr, kérem,
Nem méltó ily húhót tenni értem.

Megengedni! ezt a szót nem értem
Ne is mondja azt többé előttem;
A vendéget itt szívesen látjuk,
Bezárjuk vagy 25-ig vágjuk...
Vagy ha éppen úgy akarom,
Szép móddal felakasztatom.
Engedjen meg kapitány úr kérem,
Nem méltó ily húhót tenni értem.

Ím, kimondom a törvény nevébe,
Három év lesz bűne büntetése
És csupán azért nem verjük vasra,
Mivel éppen bugyogó van rajta
S hogy ne búsuljon magában,
Tízen lesznek egy szobában.
Engedjen meg kapitány úr kérem,
Nem méltó ily húhót tenni értem.

Engedjen meg! mindig csak az járja,
Szinte önként rámegyen a szája;
A lelkemnek mindjárt könnyebb volna,
Ha legalább egy okos szót szólna,
Olyan formát, hogy e télen,
Házasodni készül éppen...
Engedjen meg kapitány úr kérem,
Nem méltó ily húhót tenni értem.

Van egy lányom, épp' hetedik gyermek,
Áldása lesz egy ifjú embernek...
No de minek szólok róla itten?
Gondoskodjék felőle az isten
És afelől is mindvégig,
Aki rab lesz három évig...
Engedjen meg kapitány úr kérem
Nem méltó ily húhót tenni értem.

Az ítélet megvan, de e három
Évet én három nappá varázslom
És e három napig úgy lesz dolga,
Mintha édes szüléinél volna,

Csak azután, ifjú rabom,
Úgy legyen, mint én akarom!
Hejh! zárjon be kapitány úr, kérem,
Ha kijövök, a lányt majd megnézem!

EGY LÁNYKA MELLETT

Piros keskeny ajakad
Oh beh régen nézem,
De hogy meg nem csókollak,
Szép gyönyörűségem!

Arcod, ajkad, mind csupa
Kivirított rózsza,
Meg sem látszik, ha egy párt
Leszakasztok róla.

Úgy-e szívem, galambom,
Hogy magad sem bánod?
Nekem is jut, neked is
Marad még virágod.

Átölelem derekát
Szó nélkül megállja,
Megcsókolom ajakát,
Azt sem igen bánja.

Csak áll, csak itt mosolyog
Karjaim közt, mint a
Márványkép, mely nem ölel
És nem csókol vissza.

Nyikorog a kapujok,
Jön az édesanyja
És mellőlem fölrepül
Szerelmem galambja.

Jól tudta ő, hogy ki jön
S ki ugrott elébe;
Nem az édesanyja jött,
Hanem egy legényke.

És bezzeg megkapta az,
Amit én nem kaptam...
Nem t'om, aztán mi történt,
Mert magokra hagytam.

A BOLYGÓ ZSIDÓ

(Béranger után franciából)

A szenvedő utazónak,
Kapud előtt nyújts egy pohár vizet!
Én vagyok a bolygó zsidó,
Kit szüntelen a forgószél vezet.
Nyom az idő s nem vénülök,
Csak várom, hogy a világ véget ér,
Minden este remélem azt,
De reggel a nap mindig újra kél.
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

Tizennyolc száz esztendeje
Ragad már a forgószél engemet
Görög s római hamvakon,
Ezer ország düledéke felett.
Látám a termékeny nyomort
S csirájában a jót gyümölcstelen,
Láttam az új világ felett
Két új világot kelni hirtelen.
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

Rajtam az ég büntetése...
A halandókhoz szívem vonz, ragad;
De az áldó fedél alól,
A forgószél egyszerre kiragad.
Jőnek hozzám a szegények
És előttem pénzért esdeklenek,
Kinek annyi időm sincsen,
Hogy utamban kezet fogjak velek...
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

A víz partján, zöld pázsiton,
Kivirított sűrű bokor mellett,
Ha egy kissé megpihenek,
Már zúgni hallom a forgószelet...
Oh a haragos ég előtt
Mit tesz ez az egy óra pihenés!
Egy ily utat kipihenni,
Az örökkévalóság is kevés.
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

Az élénk, víg gyermekekről
Eszembe jut saját sok gyermekem;
Mihelyt szemem rajtok legel,
A forgószelet dühvel jön ellenem.
Irigylitek-e hát vének,
Ezen hosszú vándorlásnak sorát?
Midőn akikre mosolygok,
Taposom majd a gyermekek porát!
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

Szülőházam falaiból
Találtam még egy-két mohos követ,
Meg akartam ott állani,
De a forgószelet azt mondá: „eredj!”
„Eredj! – és azt is kiáltá –
Légy talpon, amikor minden ledőlt;
Ősapáid magok mellett
Nem hagytak itt számodra temetőt.”
Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

Kikacagtam meggyalázva
Az istenembert, midőn szenvedett...
De fut lábam alatt az út,
A forgószelet visz... Isten veletek!
Tí, akikben szeretet nincs,
Nagy szenvedésimtől reszkessetek,
Az isten nem istenségét,
Az emberiséget bosszulja meg...

Forog, forog,
Forog a föld, hová futok,
Mindig forog, forog, forog.

RACHEL

Pest, 1851. szeptember 10.

Mint rajzoljam, hogy' mondjam el, mit érzek
S mit éreztem, midőn megláttalak!
Embert kísértő, villámszárný lélek,
Megfoghatlan, mesés halvány alak!

Még hallom azt a rendítő beszédet,
Azt a szerelmet, azt a bánatot,
Mely egy percben enyhít, másban eléget
S mely ajkadról hullámként áradott.

Az ifjú szíve új öröme lobbant
És elfelejté vénségét az agg;
Lelkével más vidékre szálla roppant
Hatalmú játékod, zengő szavad.

Új világ volt, nem a színpad világa,
Melyet nekünk mutattál színpadon,
Az élet volt, cifra nélkül magába,
Örömmel, búval hintve gazdagon...

A küzdő lélek habzó szenvedélye,
Határtalan mélysége, szörnyei,
Menny és pokol egy gyöngé nőszemélybe,
Kinek bérceit mozdítják könnyei...

Mi voltál és mi nem voltál, ki tudná!
Szívünk sejtelve, fényes ideál,
Mely ha feltűnt, egy pillantást vetünk rá
S el nem feledjük, bármily messze száll.

HÁROM A TÁNC

Három a tánc, hajrá haj!
A legény is három
S nemcsak a legény, hanem
A cigány is három...

Sír, nevet a hegedű,
A brúgó utána...
Jaj, de a kontrás csak úgy
Sántikál utána...

Azaz néha elmarad,
Majd előre mégyen...
Részeg ember tapogat
Ekképp a sötétben.

Igyunk egyet, vagy kettőt
Ily muzsikaszóra!
Itt az üveg, itt a bor,
Ez viszi azt jóra.

Jóra viszi, de mit ér,
Ha szép lányunk nincsen?
Onnan az ajtó mögül
Lépjen elébb, kincsem!

Oh hogy' ragyog a szeme,
Hogy ég az orcája!
Hadd vetek csak futtában
Egy-két csókot rája...

Hát kend, mami, mit akar,
Mit leskődik itten?
Forduljon egyet velem,
Áldja meg az isten.

Hiában szabadkozik,
Meg kell annak lenni,
Kelmednek még egy kis tánc
Annyi, mint a semmi.

Három a tánc, hajrá haj!
A legény is három,

Ez a két fehércseléd
Kézzől kézre járjon.

Sír, nevet a hegedű,
Bár szakad a húrja...
Patikáros Ferkó már
Csak egyedül húzza.

A brúgós ott enyeleg
Pitvar szögletében,
A vén kontrás szundikál
S hortyog szörnyűképpen.

Győzedelmet ülnek itt
A bor és az álom;
Ámde én a csatatért
Emberül megállom.

Lefeküdt a lányka is,
Fenn van a kocsmáros...
Ő is igen haragos,
Mivel igen álmos.

Kukurkol a kakas
S ide hallik által...
Gyerünk innen cimborák,
Távolabb egy házzal!

BARÁTOM VOLTÁL...

Barátom voltál, többé nem vagy az,
Széjjelszakítád azt a kötelet,
Mely évek óta együvé csatolt,
Egy lélekké forrasztott már veled.
Eredj, eredj, vezessen a jóisten,
Téged egy őrült szenvedély ragad,
Nem igyekszem már én többé utánad,
Hogy biztosabban járj, csak menj magad.

Kezedbe adtam szívemet, tudod,
Mint egy delejtű hajlottam feléd;
De nálad az megunt portéka lett
S kezedből vad haraggal elvetéd.

Jól van, megnyugszom, légyen elfeledve,
Hogy egymást mi szeretttük valaha;
Csak azt ne mondd, mert bizonynyal hazudnál,
Hogy lelke hozzád jéghideg vala.

Kidobhattad kezedből szívemet,
Egykor magam kínálatlak vele...
Ne félj, nem leszek azzal ezután,
Sem neked, sem másoknak terhére!
Nem csalja ki magános rejtekéből
A barátság nyájas tekintete,
Mint a félénk madárt kicsalja néha
Az éhes kígyó füttye, szép szeme.

Hűség, barátság... egykor tisztelém,
De most utálok e kopott nevet.
Menjünk, az élet sivatagja int,
Barátodul az ég legyen veled!
Míg téged tán a menny felé repítnek
Egy fölriadt szellem lángszárnyai,
Hagyj engem itt e sivatag pusztában,
Magánosan végig bolyongani.

Mondtam, hogy én feledni nem tudok,
Az én szívem nem csöndes, sima tó,
Melyen ha szélvész és villám hasít,
Egy-két perc múltán meg sem látható...
A sebnek, melyet itt némelyek ütnek,
Egész a sírig megmarad nyoma,
Nem törli el sem a nyomor keserve,
Sem a boldogság paradicsoma!

1854—1864

MÚZSÁM

Múzsám, ne félj! nem hagylak én el,
Nem teszem én le lantomat;
Szembe állok viharral, vésszel,
Míg ez a lant egy hangot ad.
Míg bennem itt lesz annyi élet,
Hogy lantom' megpendíthetem,
Megmaradok szent frigybe' véled,
Múzsám, szerelmem, életem!

Ha elkap is mellőled olykor
A zord élet forgószele;
Hűtelennek azért ne gondolj,
Ne fordulj tőlem másfele.
Hozzád vágyom én mindenünnen,
Elmém csupán rajtad forog,
Még akkor is, ha tán szívemben
Az utolsó láng ellobog.

Té tartod még előmbe néha
A vidámság szövétnekét,
S ritkulni kezd a föld árnyéka,
Mely most olyan sűrű, setét.
Fényben látom a múlt időnek
Homályba süllyedt tájait,
Elszállt reményim visszajőnek,
Szívembe visszatér a hit.

Dörög, dörög felettem a menny,
Villámival megfenyeget...
Elmerülök szemed tükrében
S meglátom ott a kék eget.
Míg az élet hulláma hány-vet
S egyik partról másokra vág:
Kebeleden találok enyhet,
Ott nyílik új boldog világ.

Nem kívánom, hogy homlokodra
Gyöngykoszorút akasszanak;
Csak adjuk azt, adjuk mosolygva
A hír kengyelfutóinak.
Koszorútlan szerettelek meg,
S úgy szeretlek régóta, hűn,

Így vagy te szép, így vagy te legszebb,
Ily félénken, ily egyszerűn.

És zengjen ajkad meghatóbban,
Ha a világ magadra hagy;
Míg ajkidon egy árva szó van,
Egyedül addig sose vagy.
Tavaszi beszél a fülmiléről:
Csak zeng, csak zeng, ki tudja holl!
Setét bokrának enyhelyéről
Éjszaka is búsong, dalol.

ÉBRESZTŐ DAL

Merre késtek új tavasznak
Hírhozó szellői!
Rátok várnak a határnak
Dísztelen tetői.
Felhívó zengését
Halljátok a dalnak,
S keljete korábban,
Szendergő fuvalmak!

Elhagyatva sínylik a föld,
Lehelljete rája,
Hadd hulljon le jégbilincse
S börtönének zárja,
Zöld bársonyköntösét
Hadd öltse fel újra,
Térjen vissza kedve
S müljék téli búja.

Gyógyuljon meg a beteg nap,
Mely régóta bágyadt
S hő sugára a világra
Hintsen élettágyat;
Oda is ragyogjon
Felvidító fénye,
Ahol már haldoklik
Az élet reménye.

És oszolja szét az égbolt
Nagy nehéz borúja

S kék határán könnyű bárány-
Felhő járjon újra.
Szóljon a mennydörgés
Fent az enyhe légben,
Lobbanó villámok
Gyors kíséretében.

Csendüljön meg édes ajka
A kis fülmilének
S minden ágon keltve szálljon
A bűbajos ének.
Szép virágot csaljon
A bús téli fákra,
Hegy, völgy, mező, liget
Ébredessen rája.

Lombja nőjön a bokornak
Sűrű, gazdag lombja,
S a feléledt dalos népet
Árnyékába vonja.
Ki az emberek közt
Nem nyughatik bátran,
Pihenjen meg annak
Enyhe sátorában.

Jertek, jertek új tavasznak
Hírhozó szellői,
Rátok várnak a határnak
Dísztelen tetői.
Felhívó zengését
Halljátok a dalnak,
S keljetek korábban,
Szendergő fuvalmak!

A KÖNNY

Remegve fénylő csepp! mondd meg, mi vagy hát te,
Ibolya levelén harmat-e, gyémánt-e?
Avagy az ég földre hulló gyöngye,
Melytől vidul a mező göröngye?

Nem ez a te helyed, ha büszke gyémánt vagy;
Virágos kertbe szállj, hogyha tán harmat vagy

S ha az égnek vagy szelíd esője,
Omolj sűrűn a termő mezőre.

»Nem gyémánt a nevem, drágább vagyok annál;
Nem harmat a nevem, forróbb vagyok annál;
S nem születtem dörgő fellegekben,
Szegényes volt származásom itt lenn.

Angyalok szívelnek üdvözölve szépen,
S fürdetik szárnyukat csöpp habom fényében.
Bennem lakik s ragyog egy világ, a lélek!
Parányi könny vagyok s elitkolva élek.«

SZERELMESEM

Hol van, akit úgy szeressek,
Mint szeretni vágyom,
Kitől fényét visszanyerje
Elborult világom?

Akinek setét szemében
Szebb jövőm látszik,
S csillagomnak ragyogása
Rám nevetve játszik?

Újra kedves lesz az élet,
Arca újra vidul,
Édes órák visszatérnek
Régi napjaimbul.

Szállva szálló ifjúságom,
Mint a tarka lepke,
Megjön ismét a virító
Illatos berekre.

Rajtam hosszú földi gyásznak
Éje nem borongna,
Egy mosolyban, egy könnyűben
Hajnalom ragyogna.

Hol van, akit úgy szeressek,
Mint szeretni vágyom,

Ismeretlen kép alakja,
Életem, világom?

Örömem csak érte lenne,
Bánatom csak érte,
Változatlan, hű szerelmem
Síromig kísérne.

Síromban sem hagyna még el,
Ott is égne lángja,
Hol felejtett hamvaim közt
Senki meg nem látja.

S míg a természet ki nem hal,
Míg tavasza zöldül,
Fel-felcsalna egy virágot
Pusztá temetőmbül.

Vinné lelkem ezt a képet
Mindenütt magával,
Túl a földön, a felhőkön
S ég határin által.

S hol az örökkévalóság
Üdve, fénye várná,
Ott se nézne másra lelkem,
Szüntelen csupán rá.

Hol keressem, hogy szeressem,
Vajon hol találom?
Van-e ily kép, vagy nem egyéb
Az egész, csak álom?

CSEKÉLYSÉG

Titkon epeszt megint a bánat
S lelkem gyötörve égeti,
Az elszállt felleg újra támad,
De könnyét ki nem öntheti.

Élesb a fájdalom fullánkja,
Mely véletlen szívembe tört,

Hogy fátyolt kell borítnom rája
S áldnom a kezet, mely megölt.

Oh hisz' ittam én már gyakorta
Az élet üdömpoharát,
Lelkem megtépte, megrabolta
Álszerető, hűtlen barát.

Derült, borult az ég felettem,
S lassan-lassan gyógyult a seb;
De annál, mely most érte keblem,
Egy sem volt meg keservesebb.

Most egy könnyben elmerülének
Az élet vágya, öröme,
Méreggé lőn a múlt időnek
Gyönyörtől édes tengere.

Széjjelzilált, kihűlt a fészek,
Mely ekkorig védett, takart,
Nem látok mást, bármerre nézek,
Csak vad pusztát, csak zivatart.

Se' hold, se' csillag a sötétben,
Nem látni, merre tér az út,
Nem a remény bolygó tüzeit sem,
Az is elhagyott, kialudt.

Csekélység! mely mellett az élet
Mosolygva, könnyen elhalad;
S az én szívem bánatba mélyed,
Vérzik miatta s megszakad.

ÁLOM ÉS VALÓSÁG

Szép vagy igen, szép kishúgom!
Szeretlek is, nem tagadom
Szeretlek is, de csak úgy,
Mint madár az ágat,
Röpke jószág a madár,
Egyik ágról másra száll,
Másra, hogyha szállhat.

Jön az álom csendes éjjel,
Nyugodalmat hintve széjjel
S jobb az álom, mint te vagy;
Hozza szűzi képed,
Messziről megismerem,
A mosolygó szerelem
Szárnyain száll véled.

S amit eddig rejtegettél,
Megvallod, hogy rég szerettél,
Hogy sem élet, sem halál
Nem szakaszt el tőled;
Reménységed', vágyaid',
Lelked repkényszálait
Mind csak énram szőtted.

Jó anyádat messze hagytad,
S íme, szóra zendül ajkad:
»Meghalok, ha nem szeretsz!
Eljövék utánad,
Érted túl a síron is,
Még a másvilágon is,
Üldöz a búbánat!«

Oh, beh kár, hogy mind csak álom,
Hogy nem mulat holtig nálam!
Marasztanám szívesen,
Jaj, de mindhiába!
Soha-soha meg nem áll,
Mosolyogva tova száll,
Nincs valóság nála!

Maradjon is, mit én bánom,
Álomnak az édes álom:
Ha valóság lenne is,
Félve néznék rája,
Félnék, hogy csak álmodom
S azt is egy új fájdalom,
Új csalódás várja!

CSALÓDÁS

Oh ne mondd azt, hogy szeretsz,
Gyarló embertársam!
Szereteted csillagát
Inkább soh'se lássam.

Néztem én e csillagot
Zivataros éjjel;
Fénye szintúgy elfogyott,
Egy fölleg vevé el.

Néztem én e csillagot
Holdvilágos estve,
Midőn lelkem elveszett
Ábrándit kereste.

És utána örömet
Mentem, mendégéltem,
Reá bízam szívemet,
Reá bízam éltem'.

Járatlan vadonba vitt,
Ismeretlen földre,
És előttem kialudt
És lehullt a földre.

Nem volt benne se meleg,
Se vigasztaló fény...
Fénye, léte, mindene
Egy darabka holtszén.

S mai napig bujdosom,
Nem lelek kiutat,
Árnyat vet rám mindenütt
Nagy, nehéz borulat.

Csillagfényt ha látok is
Elfordulok tőle,
Mert az a fény már nekem
Új vész hirdetője.

A CSUDAFELHŐ

Nagy komolyan szól az öreg pásztor:
Hidd el, uram, nem így volt ez másszor,
Az áldásban jártunk vala teltig;
Most juhom is mind csenevésztt ellik.

Meseszóra nem nyitom én ajkam,
Amit mondok, meg is esett rajtam,
Szemem látta, nyelvem nem hazudja,
S velem együtt egész falu tudja.

Nyári nap volt, arany idő nekünk,
Víg örömtől ragyogott vidékünk,
Az ég s a föld, ember örök társa,
Derült arccal nevetett egymásra.

Ott, hol ama kék nyugoti bércek
A lehajolt boltozathoz érnek,
Észrevétlen, mintha lopni jőne,
Egy parányi felleg szállt előre.

Előbb csak kis barna folt az égen,
Magas útján terjedezve mégyen,
S nemsokára fenyegető tábor,
Kebelében fürgeteg és zápor.

Lomhán mozdult, néha-néha dörrent,
Melytől ember s állat összerezzen.
Félve néztem, amint a szél hajtja,
Mint változik százképpen alakja.

Láttam néha óriáskígyónak,
Majd vérhabban gázló harci lónak,
Mely gazdáját nyomban levetette,
Hogy elestét hátán észrevette.

Majd borongó tüzes hegynek néztem,
Ki-kilobbant s fényes lőn egészen,
Amint kigyúlt s füstje tovaszállott,
Tetejében öregember állott.

Lett azután küzdő sárkányforma,
Látszott körme, rettenetes torka,

Föld felé van tátva szörnyű szája,
Isten őrzi, hogy le nem csap rája.

Egyet fordult, mintha félredőlné
S vízen úszó csónak lett belőle...
Habzik a víz, leng a csónak rajta,
Egy halovány öregember hajtja.

Közel s távol az egész mezőben
Csendesség volt, mint a temetőben,
Lecsitult a lengedező szél is,
A falevél úgy reszketett mégis.

S ím, a felleg a magas égbolton
Egyszeriben megállt csuda módon,
Határunkra vetve setét árnyát,
Hogy már szinte villámaint várnád. –

Zápor s villám nem lakozott nála,
Tőle reánk egy-két hűs csepp szálla,
Mint némelynek, ha mélyen elbúsul,
Szeméből csak egy pár könnyű csordul.

S a magasból, jól hallottam én is,
Hangzott vala suttogó beszéd is,
Hasonlatos ember panaszához,
Ki magában kesereg, vagy átkoz.

Ámulattal csügge lelkem rajta,
Isten nevét többször elsóhajtva
És a felhő szemem elől menten
Úgy eloszlott, hogy észre se vettem.

Ki volt, mi volt? oh uram, ne kérdezd;
Szívem immár annyi búbajt érzett,
Kinek párja többé sohse támad,
Elveszítém jó öreg gazdámat.

Él-e, hal-e? s nyugszik hideg ágyon,
Vagy bujdosik idegen határon?
Madár se hoz többé hírt felőle,
Búcsút vettünk örökösen tőle.

Kis faluját titkon látogatja,
Mert sehol se nyughatik miatta,

Le-letekint az ismerős tájra,
Jaj! de nem mer leszállani rája.

Visszafordul tenger bánatával,
Repíti a felleget magával
S könnyebbül, ha egy-két könnyűt ejtett,
Azért, akit sohasem felejtet.

ÖRÖM ÉS BÁNAT

Völgyek, erdők, sziklabércsek,
Fényben úszó szép vidék!
Üdvözöllek, üdvözöllek,
Arcom lángol, szívem ég.

Oh hisz' amit a természet
Tavas-éjjel álmodott,
Mindazt a jót, azt a szépet
Szép arcodon hordozod.

Fátyolod van lenge ködből,
Csillagokból koronád,
Derekadat száz folyónak
Ezüst öve fogja át.

Téridet, mint hab borítja
Éltető aranykalász,
S a kalászkok tengerében
Déli szellő a halász.

Annyi a szép, annyi a jó,
Hogy az ég is rád szorul
S láthatárod karimáin
Szeretőleg leborul...

Oh, ragyogj szemem könnyében
Csalfa öröm sugara!
Ennyi szépség, ennyi áldás
A mennyország hajnala.

És te, bánat éjszakája,
Csillagatlan éjszaka!

Itt a lelkem, borulj rája
Búsabban mint valaha...

Szép ez a föld, jó ez a föld,
Még az ég is rászorul,
De ha nézem, én előtttem
Egész világ elborul.

És nincs, aki letörülje
Lánggal égő könnyemet,
Melyben együtt forrni érzek
Bánatot és örömet.

A SZENDERGŐ

Ha tudnám, hogy el nem alszik
Egykor minden szenvedés,
Hogy számára nincs koporsó,
Nincsen örök feledés;
Ha tudnám, hogy álmaidnak
Vége talán sose lesz:
Irigyelném boldogságod!
Míg előtttem szenderegsz.

Egy mosolygó angyal őrizi
Tarka, szép világodat,
Szárnyával híven fedez be,
S idvességet osztogat.
Lelkedről már elfuallta
Az élet gyászsképeit,
Mint egy felhőt, melyet a szél
Tétova űz, elrepít.

Két arcodra jó kedvéből
Szép piros színt csókola,
Mintha újra visszatérne
Ifjúságod hajnala.
Más föld, más ég nyílt előtted,
Képe bájos, változó,
El nem hervad ott szerelmed,
Dalra zendül ott a szó.

S ha melletted életedből
Egy-két emlék elsuhan,
Jól esik, hogy az az élet
Tőled olyan messze van.
Mert egy percben öntudatlan
Mindazt érzed, éled ott,
Mít az élet, a valóság
Soha meg nem adhatott.

Irigyelném boldogságod
S idvezülnék általa,
Ha a mámor és az álom
Mindörökké tartana...
Ha tudnám, hogy el nem alszik
Egykor minden szenvedés,
Hogy számára nincs koporsó,
Nincsen örök feledés.

SZŐKE GYERMEK

Szőke gyermek, hol vagyon lakásod,
Mely vidék szült, édes angyalom?
Virágoskert volt az a hely, nemde
S testvéred a fehér liliom?

Liliomok közt a hajnal teremtettt;
Rózsa arcod éppen az övé.
Ringatód volt illatos szellője
S álmaidat sugárból szövée.

És szemed a nefelejcsre hullott
Harmatcsepptől nyerte bájait,
Harmatcsepptől, melyben egy szerelmes
Csillag fürdeté sugárait.

Oh mily szép vagy, oh mily gyönyörű vagy!
Gyöngé szóval ki sem mondhatom;
Pillanatra láttalak s ím érted
Most is habzik még indulatom.

Szívembe vagy eltemetve mélyen
És utánad ajkamon dal ég,
Mint a vízbe hullott kő után egy
Elpattanó színes buborék.

DALAIMNAK MÉCSVILÁGA

Hogy' emelje szárnyát a sas,
Mikor le van kötve?
Hogy' repüljön a magasba,
Merre inti kedve?

Nyílvesszőként vágott egykor
Felhőn, szélén által
S pillantott a nap tüzébe
Büszke bátorsággal.

Vaskalitja zugolyában
Alig bír ma lépni,
Megrázkódik és bújában
Önnön tollát tépi.

Gyászos éjjel hogy' ragyogjon
A parányi csillag,
Mikor csak a mennyköveknek
Dörgő fénye villog?

Mikor sűrű felleg árja
Nehezül az égre
S vad erővel csapkod rája
A bőszi vihar mérge!

Elsetétül e zavarban
A csillag sugára,
S hogy ne lászon, hogy ne tudjon,
Felhőt vesz magára.

Lánca közül ennyi gondnak
Ennyi fájó bűnnek,
Oh mondd, oh mondd, a magasba
Miképp szabaduljak?

Küzde zúgó szélviharral
Gyász, homályos éjben,
Dalaimnak mécsvilága
Vidoran hogy' égjen?

TŰZHELYEM

Bármit hoz a sors kedve, vagy haragja,
Bármerre száll a röpke szél velem:
Lelkem' a vágy mindig feléd ragadja,
Védő tanyám, nyugalmas tűzhelyem!
A dicsőség napsugáros tetőin
Rajtad mereng sóvár tekintetem
S a szenvedés rideg, setét mezőin
Reményemet csak hozzád röptetem.

Melletted a boldogság félredülve,
Kemény lócámon biztosan pihen,
Kit sok nagy úr, a kéjben elmerülve,
Nem lát, nem ismer bársonyszékiben.
És balzsamát felém mosolygva nyújtja,
Midőn látja megsebhedt szívemet,
Csak egyet int, s begyógyul a seb újra
S derülni látom ismét az eget.

Melletted én gyakran magamba szálllok
S előttem egy szebb élet napja kél,
Más néppel népesítem a világot,
Melynek keblében tisztább szellem él
S ez új világban lábamnál hevernek
A tör és nyíl, mely oly gyakorta ért,
A gondok, melyek ott künn tán levernek,
Nem vívnak itt szívem nyugalmaért.

Ölelhetem szerelmem drága tárgyit,
Nem háborítva, buzgón, melegen,
A vidámság telt holdja rám világít
És ami elmúlt, elfeledhetem.
És hol e tűzhely? boldogsága hol van?
Ah! mit feleljek?... ma itt, holnap ott,
Minden magános elrejtett bokorban,
Hol szemem sírt, hol szívem nyughatott.

CSENDES ÉJFÉL

Csendes éjfél, holdsugáros,
Aluszik az egész város.
Boldog, kit ölébe
Vett az édes álom,
Ki nyugton pihenhet
Puha, vetett ágyon.

Nem nyughatom, szívem reszket,
Bolygó árnyak körülvesznek:
Gyász titkot susognak
Rég elmúlt időről,
Fájdalmas beszédet
Pusztá temetőről.

Oh hagyjatok, kérve kérlek,
Ismerősim, bolygó képek!
Hajdani bajtársim,
Jó rokonim vagytok
S most a láthatatlan
Másvilágon laktok!

Ím' ez a föld bánat földje,
Borzadjatok vissza tőle.
Szendereg a világ,
Nem hallgat reátok,
Nehezül felette
Régi, terhes átok.

Méreggé vált a szerelem,
Virág helyett halált terem,
Aki hajdanában
Hőn ölelt magához,
Most remeg, hogyha lát
S néma lesz, vagy átkoz!

Jobb ott, jobb ott lent a sírban,
Ahol örök feledés van...
Oh szálljatok vissza,
Ha nyugalom vár ott
S hagyjatok lelkemen
Csalfa, színes álmat.

BŰVÖS PALOTA

Mily isteni szép hely! mily tündérvidék ez!
Aki rápillant is nagy örömet érez.
Hát még aki lakja, hát még aki bírja!
Kinek ez a vidék bölcseje és sírja.

S ím, egész környéken nincsen annyi helyem,
Hova nyugalomra hajthatnám le fejem:
Annyi helyem, ahol holtom után végre
Cifra nélkül készült koporsóm elférne.

Mégsem folyamodom az éghez avégett,
Hogy adja örökbe nekem e vidéket;
Ha mind megadná is, amit tőle kérek,
Az én kívánságim rövidek lennének.

Teremjen e völgyben egy bűvös palota,
Minden gyönyörűség gyülekezzék oda
És a palotában én legyek a gazda,
Enyim legyen annak mindenféle haszna.

Várjon pedig reám annak ajtajába
Ölelő karokkal egy szép tündérlányka,
Oly szép, aminő még nincsen a világon,
Mínőt néha rajzol a mese, vagy álom.

Szorítson keblére, borítson el csókja,
Nyeljen el egészen a gyönyör folyója,
S amit a múlt elvett, s a jövő megérhet,
Érezzem ölében mindazt a sok élvet!

És ez a mulatság ily gyönyörűséggel,
Ne tarthasson tovább, csak egy rövid éjjel,
S mikorra felébred mámorából lelkem,
Magamat én már a másvilágon leljem.

HOL NYUGODJAM?

Hol nyugodjam, hol pihenjek?
Vándorolni merre menjek?
Ha innen is elrepít már
Sorsom szele gyorsan,

Akadok-e új tanyára
Valamely bokorban?

Nincs itt tovább maradásom,
Isten veled, jó szállásom!
Legyen csendes falaid közt
Nyugodalom, béke,
Maradjon itt s vigasztaljon
Álmaim emléke.

Lebegjenek itt az árnyak,
Melyek hozzám le-leszálltak,
Mulassanak még itt soká,
Víg játékot űzve,
Nálad őket koszorúba
Szent barátság fűzze.

Zsibongjanak köröskörül
Új lakódnak szíve körül
S érezzén akkor valamit,
Amit még nem érzett
És ne tudja, honnan támad
E különös érzet.

Merengjen el olykor-olykor,
Nem tudván, hogy merre gondol...
Édes elandalodását
Azon vegye észre,
Hogy hívatlan egy forró könny
Lángol a szemébe.

S ily méla perc mulatsága
Legyen mégis boldogsága
És ne tudja, és ne sejtse,
Hogy ezek a képek
Itt maradt bolygó árnyéki
Álmom szellemének.

Isten veled, jó szállásom!
Nincs itt tovább maradásom!
Legyen csendes falaid közt
Nyugodalom, béke,
Maradj te a boldogságnak
Rejtett, biztos fészke.

MEGINT BORUL...

Megint borul fejem felett az ég,
Megint setétül már a láthatár.
Szívem magát ki sem pihente még
S kietlen sorsom új csatára vár,
Már zúg a szél, már felmozdult a hab,
Az enyhe révtől oldva csolnakom,
A vész haragja mindig szilajabb
S hová ragad, hol áll meg, nem tudom.

De szívemet nem bántja félelem,
Bajvíváshoz van még kedvem s erőm,
Az ifjúság még együtt száll velem
S ha minden elhagy, ő lesz jóltevőm.
A messziségben, hogy küzdjek felé,
Számomra egy-egy titkot rejteget,
Gyászutamát rózsával hinti bé
S szivárvánnyal köríti az eget.

Vagy hogyha kísér méla fájdalom,
Nem önsorsom síró fájdalma az,
Enyhít engem minden bokor s halom,
Virágot hoz nekem minden tavasz.
Csak azt tudnám, hogy boldogabbak ők,
Akiket e gyászpartokon hagyok,
Hogy nincsenek körültem szenvedők
S a szenvedő csak én magam vagyok!

KÉSŐ ÁBRÁND

Szememet már félig befogta az álom,
De azért még most is szép arcodat látom.
Itt mosolyogsz, itt lebegsz előttem,
Ah, pedig beh messze vagy te tőlem!

Messze vagy, messze vagy, csillagnál is messzebb,
De nálad a csillag ragyogása sem szebb.
Száll szerelmem gyors fecskéje érted,
De mi haszna! soha el nem érhet.

Ajakam akkor is csak nevedet zengi,
Ha éjjel álmodom és nem hallja senki;
Álmaimat rózsaujjad hímzi,
Mégsem tudok álmaimban bízni.

Nem lesz olyan idő, nem hiszem én, soha,
Hogy szíved szívemet megértse valaha.
Neked megvan óhajtott világod
S engem a sors az útfélre vágott.

Mért nem találkoztunk szép hajnalkorodban,
Midőn szíved első szerelemre lobbant,
Midőn nem volt a világra gondod
S magáénak még senkise mondott!

Mi lehetett akkor ez arc és e lélek,
Melyben most is forrnak még a szenvedélyek!
Hajnal fénye, Vezúv lángolása,
Egy mennyország üdve, boldogsága!

Leszállt volna akkor kebeled halmára
Ábrándos szerelmem égbe rontó vágya
S homlokodat nem múlandó rózsza,
Örökös hír koszorúzta volna.

Fut, rohan az idő s azon veszed észre,
Hogy végképp odavan életed jobb része,
Mint bolygó tűz, mely hevítő nyárban
Végsőt lobbant valamely mocsárban.

Én meg mint az égnek eltévedt vándora,
Egyedül bujdosom földön ide s tova.
S hogy lehullott éltem csillagzatja,
Csak egy hideg kődarab mutatja.

SZERELEM JÁTÉKA

Úgy szeretlek, úgy óhajtalak,
Mint a legjobb embered,
Igazabban, lángolóbban
Édesanyád sem szeret.

Cimboráim víg körében
Érted csillog poharam;
Rád eszmélek, hogyha vélek
Dalra zendül ajakam.

Hol egy tört virágot látok,
Hol egy rózsra rám nevet,
Mindenütt csak képed vár ott,
Mindenütt a te neved.

Haragszom a föllegekre,
Hogy árnyokat rád vetik.
Irigykedem a könyűre,
Mely szemedben születik.

Az emésztő búbánat sem
Lenne érted keserű,
Csakhogy az öröm maradna
Hozzád mindörökre hű.

Úgy szeretlek, úgy óhajtalak,
Mint a legjobb embered,
Igazabban, lángolóbban,
Édesanyád sem szeret.

Még csak egy lépés előre,
Még csak egy-két néma jel,
S a játékon észrevétlen
Szívemet veszítem el!

BOLDOG HARMAT

Nem látod, mint emészt a bánat
S e titkon égő lelki harc?
Nem látod, hogy miként lobognak
Lángjai ez indulatoknak,
Bár nem beszéli szó, vagy arc?

Oh mily boldog a gyenge harmat,
Mely a fényes napért remeg!
Reápillant annak sugára
És lángoló keblére zárva,
Csókjával semmisíti meg.

Nem, nem azért emészt a bánat.
Hogy rám szerelmed nem ragyog:
Fáj, hogy nem látod, mint szeretlek,
Hogy mint az árnyék, hűn követlek,
Hogy érted élek és halok!

BÚCSÚZÓ SZERELEM

Azt mondják, odavan
Szerelmed tavasza
S feléd nemsokára
Deres ősz közelget;
De engem, oh hidd el,
Boldogítani tudna
Egy őszi napsugár:
Búcsúzó szerelmed.

Szép fiatalságom
Elhagyott kertjében
Virágokat nyitna
Még egyszer az élet
S gyönyörűség lenne
Hervadnom, enyésznem,
Búcsúzó szerelmünk
Sugaránál – véled!

FENN VAN A NAP

Fenn van a nap, derült az ég
Elfelejtész, boldog vagy még;
Zeng az öröm, mosolyog az élet,
Szép arcodnak búja, gyásza széled.

Virág nyílik udvarodon,
Madár cseveg ablakodon,
Lépteidben enyhe szellő támad
S szállnak tarka pillangók utánad.

Ahol hajdan könnyed hullott,
Most gyönyörű lomb virul ott
S enyelegve fut át rajta néha
Egy felhő, a múlt idők árnyéka.

Leáldozik egyszer a nap
És a felhők összecsapnak,
Visszakerül arcod régi bűja
És az élet majd setét lesz újra.

Hervadás száll a virágra,
Elhagy a dalos madárka,
A pillangó a könnyű szellővel
Egytől-egyig elröpül idővel.

Mikor úgy állsz, mint egy sziget,
Melyet hullám s vész fenyeget:
Csillag ragyog rád a fellegekből,
Hajnalcsillag az én szerelmemből.

Veled búsul, érted ragyog,
Tudd meg akkor, hogy ki vagyok,
Add másoknak, ami vidám, fényes
Nekem tőled a bánat is édes!

OH, MIKÉPP SZERETNÉK...

Oh, miképp szeretnék együtt sírni veled,
Ha múltad fátyolát néha fölemeled!
Titkosan borongni csendes, néma búddal,
Mélázgatni széthullt ékes koszorúddal.

Éretted engem is gyászemlék kísérne
Legelső bánatod ismerős helyére,
Szívünk ott még egyszer, még utószor fájna,
Aztán sűrű lepelt vetnénk arra tájra.

Megcsókolnám porát majd a sírhalomnak,
Hol ifjú ábrándos álmaid nyugosznak;
Friss virágból szőnék szemfödelet rátok,
Édes ábrándképek, eltűnt boldog álmok!

S felettünk az idő gyorsan zúgva szállna,
Meg-meglebbentené fürteinket szárnya,
S szót fogadnánk neki, mikor azt beszéli:
Szeressetek gyorsan! siessetek élni!

FENT REPKEDŐ PACSIRTA

Fent repkedő pacsirta voltam,
A magasban zengve daloltam,
Köszöntvén a kelő napot.
Bús hangra is víggal feleltem,
Ha ismert is csapongó lelkem,
Csak néha ismert bánatot.

Szent egyházam volt mindig a kék
Mennyboltot érő szép, szabad lég
S szállásom az egész határ.
Hírnöke voltam a tavasznak,
Szellő, virág rólam susogtak:
Szabad mezőn, szabad madár!

S ím, hogy hozzád vágyva, lobogva
Leszálltam e tündérbokorba,
Oda vígságom, kék egem!
Hívólag zeng a dal felettem;
Nem szállhatok, sőt néma lettem,
Elfogyott hangom, énekem!

MÉRT SZERETLEK

Oh ne kérdezd, mért szeretlek?
Mért szeretlek, nem tudom;
Azt se tudom, hogy mióta
Vérzi szívemet valóba'
Érted a bús fájdalom.

Tán a csendes, néma bánat,
Melynek gyásza jár veled;
Vagy az öröm rózsafénye,
Halovány orcádon égve,
Hódítá meg lelkemet?

Tán merengő szemeidnek
Gyönyörű két csillaga,
E ragyogó fénysugára
Gyűjta el nem alvó lángra,
Hogy elégjek általa?

Avagy e szép, tiszta lélek
Bűvös-bájos ereje,
Mely, miként a tenger árja,
Gyöngyeit titkolva zárja
S nem tekinthetünk bele?

Tán a múlt, tán a jövőendő,
Tán egy égi hatalom?...
Nem tudok mást, csakhogy érted
Lángol bennem minden érzet,
Hogy szeretlek, azt tudom!

FECSCKEFÉSZEK

Eresz alatt fecskefészek,
Felvidulok, ha ránézek
S irigy szemmel nézek néha rája,
Boldogságnak rejtett kis tanyája!

Gyászruhában két szerelmes,
Isten tudja, merre röpdés!
Magas felhők légi útját járja,
Napsugárban úszik fürge szárnya.

Egyik ott fenn, másik itt lenn
Villan, röpdés csüggedetlen.
Vaj' mi gyújta szíveikben vágyat,
Hogy így szállnak, hogy egyik se bágyad?

Oh nézd, oh nézd, visszatérnek,
Boldogságot itthon kérnek;
Mit nem adhat a dicsőség napja,
Egy parányi fészek azt megadja!

S halld, mily édes hangon szeret
A szerelem, a szeretet!
Vége-hossza nincs náluk a dalnak,
Hangos a dal, nemcsak magok vannak!

ELLENEM...

Ellenem szél, csapkodó hab ellenem,
Látom én, hogy mind a világ ellenem.
Magamban is súgja néha valami,
Hogy mellőled, szép galambom,
Jobb lesz tovaszállani.

Innen-onnan borul az ég, mennydörög,
Rám haragszik az is, aki ott dörög,
Miattam a virágok is mind sírnak;
De tégedet, szép galambom
Nem szeretni nem bírlak.

FELEJTENI

Hiában igyekszem felejtetni képed;
Nem tudok, nem bírok búcsút venni tőled.
Neved emlegeti minden bokor lombja,
Szellő, virág, madár mind-mind csak azt mondja.

Rám a föllegekből bánatod setétlik,
Reszkető harmatban a te könnyed fénylik;
Villám lobbanása, csillagok futása:
Ragyogó szép szemed vidám mosolygása.

Hegy, völgy, mező, berek mind hiába vár rám;
Nem tudok oly helyet, hol képed ne látnám,
Az mosolyog énrám, mint hajnali álom,
A földön, az égen, az egész világon.

Mindenütt jössz velem, bárhol kelek-járok,
Nyomodban körültem nyílnak a virágok.
Szívem helyett szív vagy, lelkem helyett lélek:
Hogy' búcsúznám tőled, hogy' feledhetnék!

HIDEG FORRÁS

Hideg forrás oltja szomját
Eltikkadt madárnak;
Rengetegben űzött vadra
Sűrű bokrok várnak.

A szegény alélt virágot
Felvidítja harmat;
Fárasztó nap zsibajára
Éj borít nyugalmat.

Hát szívemnek e világon
Hol lesz nyugta s' enyhe?
Harmat és lomb és nap és éj
Őt mind elfeledte.
Óhajtásim, jobb reményim
Csak tehozzád szállnak
S lelkem mégis vészesebben
Zajlik, hogyha látlak!

HAJNALI ÁLOM

Mondom szerelmemet hajnali álomnak;
Új, mesés világba ragadja az lelkem,
Illatos berekben lágy szellők susognak,
Engem köszönt minden, dal s' virág csak engem.

S mint a nyári felhő, mely eltűnt az égen,
Melyből vidám szellők szép kék fátyolt szőnek:
Úgy tűnik el végkép a tündérvidéken
Bánatos emléke az elmúlt időnek.

Virágos partok közt az élet patakja
Titkos, messze útját andalogva futja;
Fölbőszült viharok nem csatáznak rajta,
Sziklabérc haragját híréből se tudja.

Idvezülten járom a vidéket véled,
Boldogságról beszél minden pillantásod,
Arcodon a rózsá új pompában éled,
Könny ragyog szemedben s' a szerelmet áldod.

Fölrezenek s mindent elvesz egy pillanat,
Látom, hogy az egész csak hajnali álom;
Mégis oly örömet megcsalom magamat
S az álmat folytatni szememet lezárom!

JÁMBOR UTAS

Nyisd meg ajtód s drága szíved'
Nyissa meg a kérelem!
Jámbor utas álldogál ott
S szállást kér – a szerelem.

Ne tekints rá néma búval,
Hogy ily soká kimaradt...
Oh hisz' magad jól tudod, hogy
Nem jöhetett hamarabb!

Halljad, halljad az időnek
Meggyorsított lépteit!
Kedvet, élvét, bűt, szerelmet
Tőled mindjárt elrepít.

Arcodon még édes vágyak
Rózsaszínű lángja ég
És szemedben, mintha egy bús
Esti csillag fénylenék.

Hozzád még a nyájas élet
Oly igazán intve szól
És kínálgat új reménnyel
Szebb jövőndő tájiról.

Ne szálljon a múlt időnek
Romja felé bánatod,
Boldogságod palotáját
Abból fel nem rakhatod.

Borítsa azt zöld repkénnyel
A szelíd emlékezet.
Kérve kér a jámbor utas,
Fordulj hozzá, nyújts kezét.

Oh hisz' annál, ami a múlt
Összes tengerébe fér,
A szerelem poharából
Csak egy csöpp is többet ér!

RABSÁG

Tőrbe fogott a szerelem,
Halovány arc, fekete szem.
Voltam egykor szabad madár,
Most már vagyok fogolymadár.

Hova menjek, merre szálljak,
Honnan vissza ne találjak?
Hol felejtsem rabságomat,
Az ő képét, vagy magamat?

CSALFA SZERELEM

Csalfa szerelem,
Mért játszol velem?
Ittam immár poharadból,
Örömedből, bánatodból.
A világ oly szép volt,
A szív oly meleg,
Jobb napokban vígan
Üdvözöltelek.

Elborult az ég,
Csak villáma ég.
A vidéknek völgye, halma
Mintha gyászos ködbe halna:
Mért bolyongasz árván
Pusztá téreken,
Ahol minden oly bús,
Olyan idegen?

Hagyd el szívemet,
E sötét helyet.
Szállj derültebb csillagokra,
Vagy virágzó hús bokorba,
Hol fájdalmad illik,
Sőt tán kedves is;
Csillagokhoz árnyék,
Virághoz tövis.

Vagy ha jössz, jövel,
Hogy csodát mívelj.
Költsön új életre szárnyad
Régi kedvet, régi vágyat,
S az egész világra
Szórjad lángodat,
Hogy szeretni tudjam
Érted, általad!

KÉTKEDÉS

Szeretlek-e hát valóban
Olyan forrón, igazán,
Mint ahogy szívem sugallja,
Ahogy néha mondja szám?

Kétség száll meg olykor-olykor,
S önmagamtól kérdezem:
Múló tűz-e, amit érzek,
Vagy igazán szerelem?

Mert óhajtanám elődbe
Tárni teljes lelkemet,
Melynek minden érzeménye,
Vágya, titka a tied.

Kiragadni bánatodból,
S földérintni valaha,
Bár ha szívem örökösen
Vérzenék is általa.

S nekem még az, amit érzek
Szerelemnek mind kevés;
Tréfának meg szerfölött sok
Már e hosszú szenvedés.

NEM SZERETNI!

Szeretnélek nem szeretni,
Megcsókolni s elfeledni,
Elfeledni arcod
És bűbájos lelked,

Elfeledni mindazt,
Amiért szeretlek.

Tudom, hogy e mély szerelem
Boldogságot sose terem.
Sík mezőn bolygó tűz
Önmagát emésztí,
Melegét a virág
Soha meg nem érzi.

Tudom, hogy e tündér álmok
Egymás után tova szállnak,
S egy sem lesz közöttük,
Melyért könnyet ejtesz,
Melyet áldó kézzel
Hű szívedbe rejtész.

Azt is tudom, hogy utánad
Soká kísér a búbárat,
Hogy szívem vérzik majd
S kínos lesz vérzése,
Zajlik, háborog, de
Nem hasad meg mégse.

Szeretnélek nem szeretni,
Megcsókolni s elfeledni,
S ami az életben
Kellemes vagy jó van,
Mindazt hagyni nálad
Egy búcsúzó csókban!

MIT AGGÓDOL...

Mit aggódol, mit tűnődöl,
Repkedő vágy mért epeszt?
Tán azért van nyíl kezedben,
Hogy önszívednek szegezd?

Tán hiszed, hogy a világot
Álmiból fölzaklatod?
Meg se látják szenvedésid'
S el nem alvó bánatod'.

Lángod, melytől egy kunyhóra
Áradozna fény s meleg,
Pislogó mécs a nagy éjben
S önmagát emészti meg.

Vágyakozván a jövőndő
Boldogabb határhoz,
Ím előtted a jelennek
Nyílt virága hervadoz.

Hűtelen mért lól magadhoz,
Mért, hogy élén, mégsem élsz?
Koszorút még nyújt az élet,
Míg szerethetsz, míg remélsz!

SZERELEM PHILOSOPHIÁJA (Shelley)

A források folyammal vegyülnek
S Óceánnal maga a folyam;
Lég fuvalmi mindig egyesülnek,
Vegyíti egy édes mozzanatom.

Önmagában semmi sincs a földön,
Rajta minden egy törvényt követ:
Hogy egyik a mással egyesüljön...
Hát én mért nem, mért nem te veled?

Ím, az eget csókolják a bércek
S a hullámok egymást ölelik,
Hímöket a nő virágtestvérek
Soha-soha el nem feledik.

És a napfény a földet karolja
S csókot a hold a tengerre vet...
Mit ér nekem mindez a csók, hogyha
Te magad nem csókolsz engemet?

HA TUDNÁD...

Ha tudnád, mint vérzi lelkem'
Hogy rólad zengő dalom
Félig ébredő reménység,
Félig rejtett fájdalom!

Ha tudnád, mint zúg e tenger,
E lázas szív mint eped,
Melynek minden drágasága
Gyöngye, kincse a tied.

S hogy e tengerből neked csak
Harmatcsöppet hozhatok,
Egy-egy könnyet, melyben még a
Nap sugára sem ragyog!

Úgy szeretném lángvonással
Lerajzolni képedet!
S íme, a szó megtagadja,
Amit súg a képzelet.

Úgy szeretném, hogy örökké
Égjen ez a szerelem!
S íme, lángját máris a gyors
Időtől kell féltennem.

Te nem látod és nem érzed,
Amit érted szenvedek,
Nem érzed, nem láthatod, mert
Nem szeretsz s én szeretek!

HALLGASSATOK...

Hallgassatok hát, oh hallgassatok,
Szerelmemnek búját zengő dalok!
Pusztában hangzik minden érzemény,
Nincs út örömhöz, üdvhöz nincs remény

Szellő gyanánt búsan röpdestek itt,
Csókolván arcát, fényes fürteit.
Álmában is körülte lengetek
S ő tudni sem szeret felőletek.

Lelkemhez is, melyből fakadtatok,
Hűségtelen lett már minnyájak.
Szellők vagytok az égő ház felett,
Lobogtatván a lángot szerfelett.

S annak, mitől ég, zajlik e kebel,
Csupán egy-két hangját mondjátok el.
Jobban fáj így a szív utánatok...
Hallgassatok hát, oh hallgassatok!

KÉPZELET

Úgy képzelem néha-néha,
Hogy bajvívó szerelmemnek
Nincsen immár semmi gátja,
Hogy maga a felhős ég is
Mosolyogva néz le rája.

Bírom, akit bírni vágytam,
Aki éjem s nappalomnak
Oly soká volt búja, gondja
S örömimet a boldogság
Tarka koszorúba fonja.

A habok lecsillapodtak.
És felettek a vihar már
Játszi szellővé simula
S ringatódzó csónakunkat
Enyelegve hajtja, fújja,

Egy-két percig tart az álom
S boldogító mámorából
Újra felriaszt az élet.
Képzeletnek és reménynek
Délibábja tűnik, széled.

Zeng a felhő, zúg a tenger,
Harcra vágyó mély hullámin
Háborognak a szélvészek
S emelkednek újra köztünk
Égig érő sziklabércek!

FELLEG OSZLIK...

Felleg oszlik hirtelen,
Jóltevő szél fújja;
Felderül a bércetető,
Rásüt a nap újra.
S szálló felleg nem sóhajt
Vissza fájdalommal,
Távol más vidék felett
Elenyészik, elhal.

Hullni vágó őszi lomb
Csak lehull az ágról,
Bár az ágon még felé
Csevegő madár szól.
S a szegény lombot viszik
Gyors röptű fuvalmak,
Míg minnyájan nyugtató
Feledésbe hálnak.

Mint felhő, mint őszi lomb,
Szállni vágyom tőled,
Lángszerelmentől futok
S az még inkább éled;
Mert szívembe tört a nyíl,
Kínját egyre érzem,
S mennél messzebb távozom,
Annál jobban vérzem.

OH, NE CSUDÁLD...

Oh, ne csudáld, hogy szeretlek,
Vagy hogy elhagylak, ne félj!
Csendes tűz az én szerelmem
S zajtalan tenger, de mély.

Bércek felé hajlik a nap,
Gyorsan elszáll, jól tudom,
S éjszakára setét színt kap
A hajnal s a lilium.

Arcodról a piros rózsa
Elvirít majd és lehull,

Hollófürtid tükörére
Fagyos őszi dér borul.

Homályos lesz minden, ami
Rajtad egykor tündökölt,
Feletted a vidor ég is
Felleges, bús arcot ölt.

De az, amit én te benned
Oly igazán szeretek,
Eltűnendő szépségednek
Romjain is ott lebeg.

S mint az elhervadt virágot
Szép emléke, illata,
Hamvadat is körül lengi,
Hogy szeressünk általa!

ELREJTVE

Jer, fussunk e rideg világtól,
Hegyek közé temetve, távol
Keressünk egy szerény lakot!
Könnyeink még mosolyra válnak,
Bennünket még a boldogságnak
Félénk tündéri várnak ott!

Setét erdők lombsátorában
Pihenhetünk felejtve, bátran;
Az ég, a föld öröme int.
Feltámadnak megholt reményink
S kihamvadt édes érzeményink
Vidám lobbót vetnek megint.

A szellő, a dalos madárka,
Boldogságunk meghitt barátja
Szép sima szóval el nem ár.
A gyász felhők, a sziklabércek
Oly hidegen bámulva néznek,
De nem borítanak bút reád.

Meglassódik az idő szárnya,
Miként ha ránk szeretve várna,

Hogy élvezzünk soká, soká;
Drága gyöngyét előnkbe szórja
S éveket ér egy rövid óra,
Mely régi kedvünk meghozá!

Egy-két hű szív egész világunk,
Körében újra feltalálunk
Mindent, mi régen elveszett.
Fény ömlik a setét romokra,
Virágból szó lepelt azokra
Az új remény, a képzelet.

S mit az élet szívünkbe vése,
A múltak képe, szenvedése,
Oly halkán, csöndesen beszél,
Miként a távol vízmorajból
Hozzánk csak egy-két méla hang szól,
Melyet felénk csapott a szél.

Hanyatlík a nap... ím, leszállnak
A szenderítő esti árnyak,
Hegy, völgy, mező már színt veszít.
Őrző csillag virraszt felettünk,
Örökké lángoló szerelmünk
A síron túl is üdvezít.

Jer, fussunk e rideg világtól,
Hegyek közé temetve, távol
Keressünk egy szerény lakot!
Könnyeink még mosolyra válnak,
Bennünket még a boldogságnak
Félénk tündéri várnak ott.

BÚCSÚZOM...

Búcsúzom tőletek, akiket szerettem,
Kik által az öröm ismerőse lettem:
Vidor lánykák, meghitt jóbarátok,
Piros hajnal, illatos virágok!

Szelek szárnyán járó fellegek csoportja,
Elrejtett kies völgy, zúgó erdők lombja,

Szép ábrándok, repkedő tündérek,
Búcsúszavam zeng immár felétek!

Minden érzés, mellyel ekkorig szerettem,
Egy lobogó lánggá olvadt végre bennem
És ez a láng, bár az égig érne,
Nem ég másért, csak egyedül érte!

Neki hódoljatok, őt üdvözljétek;
Őt ismerni gyönyör, s nem szeretni vétek.
Ami szépet bírtok együttvéve,
Ott mosolyog az az ő szemébe.

S ha még ezután is elnézek hozzátok,
Ha vetek szerető pillantást reátok:
Magát lelkem csak ábrándba ejti,
Mert bennetek az ő képét sejtí!

BOLDOGABB...

Boldogabb a szenvedés is, mint én,
E világon minden boldogabb;
Hosszú búra, hosszú szenvedésre
Derül olykor egy-egy enyhe nap.

Boldogabb a messze járó csillag;
Néma, titkos szerelemben ég,
Minden éjjel kedvesén merenghet
S jó kedvétől mosolyog az ég.

Boldogabb a nyughatatlan szellő;
Sorba járja a virágokat
És előttök enyelegve bókol,
Vígán suttog, csókot osztogat.

Boldogabb a gyászoló, setét föld,
Imádván a ragyogó napot;
Kedvesének körében foroghat
S egy-két sugárt mégis csak kap ott.

Ah! hogy én az övékhez hasonló
Boldogságot nem remélhetek!
Futnom kell az idvesség helyétől,
S kerülnöm azt, akit szeretek!

ISTEN HOZZÁD

Hajlong az elrepülő
Madár után az ág,
Könnyet hagy a virágon
A hunyó napvilág.

S ne háborogjon e szív,
Ne könnyezzék e szem,
Midőn íme, búcsúzva
Nyújtom feléd kezem?

Menj, menj, a hosszú útra,
Szebb órák várnak ott,
Víg örömért cserében
Hagyd itt a bánatot.

Amerre jársz, feletted
Legyen derült az ég,
Mosolygó lány szeméhez
Hasonló tiszta kék.

Játszódjanak hajóddal
Víg, fecsegő habok,
Susogva, hogy melletted
Ők is mily boldogok!

Híves szárnyú fuvalmak
Lebegjenek körül,
Jó illatot repítvén
Számodra gyógyszerül.

Madárdallal köszöntsön
Minden kicsiny bokor,
Virág nyíljék előtted,
Bármerre távozol.

S mely üdvet útaidban
Se föld, se ég nem ád,
A szerelem hatalma
Derítse azt reád.

VÁRLAK TÉGED...

Szomorú téli fa! óhajtod a tavaszt,
Mely száraz ágadon zöld lombokat fakaszt.
A lomb körül víg fuvalom szárnyal
S meg-megzendül rólad a madárdal.

Halovány rab! akit hosszú-hosszú évek
Mély, sötét börtönbe rég eltemetének,
Mit éreztél a »szabad vagy« szóra,
Kedvesidnél kelvén szebb valóra?

És te bűgő gerle! elveszítve párod,
Mint búsulsz utána, mily epedve várod!
Fűnek, fának őt, csak őt említéd
S ha meg nem tér, megszakad jó szíved!

Szívem is megszakad, ha többé nem látlak;
Nélküled nincs fénye a fényes világnak
S égen, földön víg öröm sugárzik,
Hogyha vele pillantásod játszik.

TITOK

Nézd, mi lett a nagy titokból,
Melyet úgy fedezgeténk;
Minden ajkon az forog már,
Mindenütt az int felénk.

Azzal zúg az esti szellő,
Attól zeng az éjszaka,
Azt ragyogja a nagy égnek
Valamennyi csillaga.

Mikor a virág bimbója
Legelőször meghasad,

Ezt a titkot érzi, szólja,
Minden ágán ez fakad.

S akkor is, ha véghetetlen
Mély álomba szenderül,
Utoljára akkor is csak
Ezt sóhajtja egyedül.

Körülöttünk minden lépten
Jobbra-balra ez terem,
Kidanolja a madár is,
Hogy: szerelem! szerelem!

Mit titokban szőttünk-fontunk,
Érezénk vagy gondolánk,
Napvilágon fehéríti,
S űzi-fűzi a világ.

CSAKHOGY ITT VAGY...

Csakhogy itt vagy valahára!
Csakhogy látom arcodat,
Hallom hangod lágy zenéjét,
Érzem pillantásodat.

Újra dobban bennem a szív,
Újra támad életem,
Az örömnék, a reménynek
Nyílt rózsáit szedhetem.

Völgyek, erdők üdvözölnek,
Rám mosolyg minden levél,
Mint az árva bujdosóra,
Ki honjába visszatér.

Ha az elmúlt szenvedések
Képe néha megjelen,
Csak azért van, hogy az öröm
Annál édesebb legyen.

Elborulhat, mennydöröghet
Most felettem a nagy ég,

Nékem a te szép szemedben
Bátorító csillag ég.

Megáldó kezed kezemben,
Forró ajkad ajkamon,
Sorsomat, ha oly kemény is,
Szerethetem, áldhatom!

CSENDES ÖRÖM

Ám azért hogy néha-néha
Rám borul a bú árnyéka,
Nem jár az én lelkem
Örökösen gyászban,
Nem vár rám siralom
Valamennyi házbán.

Csak úgy vagyok, mint a mező,
Mely felett száll nyári felhő:
Kiderül, beborul
Százszor is egyvégbé'
De azért nem fogy el
Nyári ékessége.

Virágzik még minden virág,
Hús a bokor, lombos az ág
S a magasból néha
Megzendül az ének,
Melyet víg pacsirta
Szentel ott az égnek.

Eltétekintek erre s arra:
Kedves tájak jobbra-balra.
Völgyek, erdők, halmok,
Messze nyúló róna,
S köztök gyermekálmim
Bujdosó folyója.

Híva hínak, várva várnak
Vidéki e szép határnak.
Ha másutt az öröm
Fut előlem váltig,

Megbékél ott velem
S barátommá válik.

Ott a nagy ég arca szebben
Mosolyog egy harmatcseppben.
S írva látom minden
Fűszálon, virágon,
Hogy nem búslakodni
Élünk e világon.

A BOKOR ÉS A SZIKLA

Miért tekintesz a bokorra
Olyan kevélyen, sziklabérc!
Tán, hogy magát árnyadba vonta,
S hogy nincs keblében drága érc?

Talán kicsinyled, hogy helyéről
Magasbra vágni nem szokott,
Míg az ég vándor fellegétől
Nyer fátyolt büszke homlokod?

Oh nézd! a rózsarcú hajnal
Még alig ébred álmibul:
S szétszórt gyöngye egész halommal
A kis bokor lombjára hull.

És ott ragyog minden levélkén
A gyöngyharmat soká, soká,
Míg benne a tündöklő napfény
Sugárít szépen megmosá.

Ha feltámad az ég haragja
S kemény falad' megrengeti:
Lásd, a bokrot magára hagyja,
Mert jókor meghajol neki.

Sőt íme, lombja sátorában
Lel nyugtot egy szerelmes pár,
Gallya között pihenni bátran,
Fészket rakott a kismadár.

Boldog család! nincs búja, gondja,
Őrzője a hív szerelem.
Ez is, az is vigadva mondja:
Szeretlek, édes kedvesem!

S mintha a bokor minden ága
Dalt teremne virág helyett,
Egész csoport zeng nemsokára
Belőle édes éneket.

A víg hangon zengő dalokra
Felvidámul hegy, völgy, berek
S csendes gyönyörben andalogva
Hallgatják majd az emberek.

Ott is, falad kopár tetőjén,
Mely oly rideg s olyan magas,
Biztos búvóhelyet keresvén
Tanyát üt a mogorva sas.

De sasnak sas lesz nemzedéke,
Fészkében nem soká marad,
Rabolni csap le a vidékre
S megöl egy-két víg madarat.

Míg a bokor örömtől hangzik,
S élte, lombja jótétemény:
Nálad vihar s villám foganzik
És szíved, mint a kő, kemény.

VALLOMÁS

Nem születtem üstökösnek,
Mely az égen zúgva száll,
S követője, hirdetője
Háború és döghalál,
Messze nyúló sugarával
Elborítja az eget,
De ki látja, azt kiáltja:
Nagy pusztulás fenyeget.

Nem születtem én viharnek,
Mely a tengert fölveri
És az éggel, vad veszéllyel,
Háborúba keveri.
Haragjától elvonulnak
A szemérmes csillagok;
Reng az erdő, zeng a felhő,
A természet háborog.

Nem születtem óriásnak,
Akit csak bámulni kell,
Ki hevében, jó kedvében
Egy világot átölel
S feje már az örök élet
Fénylő csarnokába ér,
Homlokán ég a dicsőség
S eledele zöld babér.

Ember vagyok, mint a többi,
Aki az volt s az marad
S jó kedvéből babér nélkül
Koccant néha poharat.
Lelkem is az örök élet
Fénylő csarnokába nyit,
De csak akkor, majd ha egykor
Bezárom e mostanit.

Szellő vagyok, mely nagy zajjal
Zenebonát nem csinál
S egy víg dallal, egy sóhajjal
Észrevétlen tovaszáll.
Azt a tengert, melyben olykor
Szárnyait megfürdeti,
Merre lebben, a szemekben
S a virágon megleli.

Méla pásztortűz vagyok, mely
Csendes őszi tájon ég,
Mikor már az éjszakára
Csillagot sem ad az ég.
Páasztortűznél páasztoreMBER
Megmelegszik úgy-ahogy,
Akkor is, ha már a tűznek
Hamva sűrű, lángja fogy!

MEGNYUGVÁS

Volna okom siralomra,
Akármennyi volna;
Szemem könnye mint a zápor,
Akár úgy omolna.
Setét az ég, setét a föld,
Olyan vagyok én is
S aki eddig megvigasztalt,
Elhagy a remény is.

De engemet siralomban
A világ ne lásson,
Kedvét, bűját ne növelje
Az én könnyhullásom;
Álljak inkább, mint a szikla,
Oly hideg kopáran,
Vészeit múlt és jövőnek
Nézni, várni bátran.

Sőt derengjen homlokomon
Öröm rózsafénye
S ajkamat nehéz panasztól
Könnyű mosoly védje.
Legyen napjaim folyása
Fellegűző tréfa,
Mely tán egy-két villámot is
Elsűjt néha-néha.

S lelkem egy tó, melynek színén
Csöpp habot se láttok,
Melynek színén még virítanak
A fehér virágok...
Csillagsugár, fehér virág
Sima tükörében,
Setét halál, vészes örvény
Ott alant a mélyben.

KÉPZELT TAVASZ

Mivé leszek, ha elrepül a nyár is!
Bús ősz után jön a mogorva tél.
Mi lesz belőlem majd később, ha máris
Alig hevül szívem s' alig remél?
Ha fűrtjeimre majd fehér deret hint
Havas szárnyával a szálló idő,
És elfagy a fény, elfagy a virág mind
S pusztán, setéten néz rám a jövő!

Meglátom-e az eltűnt ifjúságnak
Rózsás arcát, szerelmét, álmait,
Miképp tükreben fényes délibábnak
A távol berkek lombos árnyait?
Vagy minden úgy elenyészik körültem,
Mint a nyom nélkül elszállt fuvalom
S kesergem azt is, hogy hajdan örültem,
Hogy víg hangon zengett egykor dalom?

Oh! legyen bár egy könny vagy egy sóhajlás,
Melyben ama tündérkor visszatér,
Elég lesz nekem az öröm, az áldás,
Mely egy könnybe, vagy egy sóhajba fér.
Mit elfed a kopár jelen vidéke,
Múltam tükreben újra lássam azt,
Szép esthajnalt borítson rám emléke
S hosszú télben, képzelt rövid tavaszt!

MÚLANDÓSÁG

Nem vagyok az, aki voltam,
Óra múlik, nap halad...
Jaj! beh könnyen változandó
Mindenünk az ég alatt!

Elhagyott az élet színe,
Ifjúságom odavan;
Csak egy-két perc a jövődő,
Az is gyorsan elrohan.

Mint bolygó tűz lobbanása,
Mint egy csillag, mely lehull,

Hírnevem kialszik, és rá
Feledékenység borul.

Elfelejtés éjszakája,
Setét, hűvös, végtelen,
Melyben forró vérem álma
Nem játszik többé velem.

Azt se tudják, azt se mondják,
Hogy szerettem valaha,
Hogy szívem, szerelmem, éltem
Egy rövid játék vala.

Az öröm, az emlékezet
Nem találhat rám sehol
S virágtalan sírhalmomhoz
Csak meghalni vándorol.

BUZDÍTÁS

Daloljatok, édesim!
Ifjak, avagy vénnek!
Ajkatokról sohase
Fogyjon el az ének.
Mondja egyik vastagon,
Mondja másik vékonyan
S fújja túl a másikat,
Akiben több szél van.

Pengjen a vén cimbalom,
Zengjen a pacsirta,
Szarka, holló kezdje rá
S mondja, ahogy bírja...
Nóta szóljon mindenre,
Nóta füre, fára
S örömében düljön el
Búbánatunk vára.

Öblös torkú vigalom
Kell itt minden házban,
Nevet itt a fájdalom,
Senki sincs itt gyászban,

S a természet felriad
E harmóniára,
Melyben egyik hajsza megy,
A másik meg' csára.

Táncol a hegy és szalad
Mámosos kedvében,
Üszköt terem a kalász,
S káka nő a réten.
Vigad, örvend a világ,
Hogy ily vígan élünk
S régi hangon, régi bűn
Új hangot cserélünk.

A madár, mely nem való
E szép hangú korba,
Temesse el ő magát
Egy setét bokorba
S keserves hattyúdalát
Sírja ott halálig,
Míg nálunk a vereb is
Fülmilévé válik!

BÁBEL TORNYA

Sasra támad a nyúl, büszke bérci sasra,
Vén tömlöctartóját a rab veri vasra,
Aki szóla eddig, menten néma lészen
S régi némák szólnak hangosan, merészen.

Nem repül a felleg; nyugszik lomha szárnya,
Fél világot elfed nagy setétes árnya
S addig áll egy helyben, míg azt is megunja,
Leomlik s a szegény föld határit dúlja.

Egymással csatára szélvészek rohannak,
Éltető sugárit megtagadja a nap,
Hegyek megindulnak, csillagok lehullnak,
Sírjaikból régi halottak mozdulnak.

Szétpattan a rémek rozsdás örve, lánc,
Napvilágon kelnek őrült zagyva táncra:

Léptöket a gyermek mosolygva kíséri
S megdöbben, elsápad előttök a férfi.

Büszkén hordja fejét magasan az ínség,
Várva, hogy őt a föld urának tekintsék
S a fénylő szerencse, mintha úzná szégyen,
Itt-amott setétben bujdokolva mégyen.

Hogyha égető szomj epezsténé ajkad,
Egy darab kenyérrel segítenek rajtad,
És ha gyöngé tested gyöttri kínos éhség,
Vízzel kínál akkor a nagy jószívűség.

Gyűlölet vezérli karján a szerelmet,
A mézet méregnek érzi nála nyelved
És az a szelíd csók jó sűrű divatba,
Melyen Júdás egykor mesterét eladta.

Nincsen apró elme, csak nagy elmék vannak,
Kik tüzét lopták meg a sugárzó napnak,
Mindenik hatalmas lón az ég tüzétül,
Szárnya nincsen, mégis felrepülni készül.

Olcsó a dicsőség, adják potom árért,
Holtig tartót szabnak egy-két polturáért,
Megbámulására nagy hűhóval járnak
Egy fűben tündöklő Szent Iván-bogárnak.

Hol vagyok, hol járok, mily mesés vidéken?
Így tart-e ez mindig, vagy így volt-e régen?
Nincsen-e itt, aki szómra válaszoljon,
És ha válaszolna, érteném-e vajon?

Mi ez a magas fal, mely csodásan épül,
Gyászos omladékunk elmállott kövéből?
Ismerem, ismerem, hiszen maga mondja,
Maga e szegény fal, hogy a Bábel tornya!

KOLDUS PETI

Petinek a koldusok közt
Nincs a földön párja!
Nincsen neki vezetője,
Nincsen paripája.

Ringy-rongy suba a nyakában,
Nagy bot a kezében,
Zavaros tűz, de mégis tűz
Két apró szemében.

Itt bolyong az emberek közt,
Mint egy kósza lélek,
Akitől már a kicsinyded
Gyermekek se félnek.

Összejárja a vidéket
Nem egyszer, de százszor;
Mindenütt kap egy kis holmit.
Ha nem egyszer, másszor.

Meg-megáll az ajtófélnél
És befelé bámul;
Egy szó nem sok, annyit sem szól
Az alamizsnárul.

Senki sem hallotta még őt
Koldus módra kérni;
Ha mást nem kap, semmivel is
Be tudja ő érnei.

Egyszer házasodni készül,
Másszor házat épít,
Másszor ismét nagy kamatra
Adja tőkepénzit.

Házasodik gondolatban,
Házat épít szóval,
S pénzt adja nagy kamatra
Szinte azon szóval.

És ha utoléri néha
Régi nyavalyája,

Kapja magát, minden baját
Veti a fogára.

S hogy a bajon általessék
Egyetlen csapással,
Minden fogát kiszedette
Valamely kováccsal.

Nincs is benne semmi kára,
Nem sokat használta,
S foga nélkül majd hamarabb
Felkopik az álla!

HEGYEN-VÖLGYÖN TÚL

Hegyen-völgyön túl
Él az öregúr.
Sok agara, paripája,
Jó dohánya, nagy pipája.
Hangja dörmögő,
Szíve mint a kő,
Borzas arcán hegyet-völgyet
Szántott az idő.

Hajolj ide rám,
Drága violám!
Sápadt angyal, áldott lélek,
Érted halok, érted élek.
Fehér liliom,
Kincsem, asszonyom,
Jer ölelj meg, csókolj is meg
Édes angyalom!

Beh keserű csók,
A köteles csók!
Sóhajtásban fürdik szárnya,
Sok nehéz könny hull utána!
Alatta a szív
Búsult harcot vív,
Hogy' lehessen lánggal égő,
Mégis holtig hív!

Sírva-ríva nő
A kis csecsemő,
Rá-ránéz az édes anyja,
Elaltatja, megsiratja.
Nincs sebére ír,
Könnyével nem bír
S az öregúr azt hiszi, hogy
Örömében sír.

Hideg, pusztá tél,
A virág alél.
Hófehér a szemfedője,
Méla, csendes bánat szőtte.
Hajh! a zord öreg
Nem foghatja meg,
Ennyi kincs közt, ilyen ifjan
Hogy' halhatni meg!

A KIS PARASZT

Hol hagyád játékid s ismerős vidéked?
Micsoda szél űzött ily sietve téged?
Hozott a szerencse tarkabarka szárnya,
Vagy a nyomorúság fakó taligája?

Mért óhajtád vajon ezt a cifra várost,
Melynek, amint látom, lakosa vagy már most?
Százszor jobb lett volna megmaradnod ottan,
Hol bölcsőd ringatták, mindvégig, nyugodtan.

Itt van a nagyvilág ördögmotollája,
Fölkapaszkodhatol könnyeden reája...
Várd el csak, ha egyszer forogni kezd véled,
Az lesz a hadd-el-hadd, az lesz majd az élet!

Tudom, a míveltség majd ölébe fölvesz
S nála vágyaidnak röpké szárnyat öltesz;
Nyűg lesz aztán rajtad s elveted, letészed,
Amit rád ruházott az anyatermészet.

Könnyű ócska bunda lóg még a nyakadban,
Otthon a nyáj után járogattál abban...

Se hideg, se meleg nincsen, ami benne
Bundamivoltáról bizonytságot tenne.

Még most a csizmád is igen olcsó fajta,
Mindig hordod, mégsincs de egy folt se rajta,
Még csak el sem feslett, sarka sem ment félre,
Holtod napjáig is beérheted véle.

Megunod te ezt a gúnyát nemsokára,
Megvedlesz, miként a kígyó tavaszára;
Kínál a cifraság, ha kell, kaphatsz rajta,
Hogy légy a világnak emberarcú majma.

Sohsem érzed többé azt a boldogságot,
Melyet rajtad a kis ócska bunda látott...
Elég nagy a világ, végig-hosszig járhat'd,
Meg nem leled többé legelésző nyájad!

Elkerül az öröm pillangója szépen,
Mely után mezítláb futkostál a réten;
Fél halvány képedtől, ünnepi ruhádtól,
Cifra sarkantyúdnak cseng-bongó szavától.

S néha majd szívedben egy-egy érzés támad,
Fele vigasztalás, fele pedig bánat,
Felében keserű, felében meg' édes,
Visszabájol szülőfölded vidékéhez.

Szabad rónaságra, a Tisza partjára,
Szegény faluban egy kis ház udvarára,
Jó édesanyádnak áldott kebelére,
Vagy már nem is arra, csak temetőjére.

Hol hagyád játékid s ismerős vidéked,
S micsoda szél űzött ily sietve téged?
Hozott a szerencse tarkabarka szárnya,
Vagy a nyomorúság fakó taligája?

A LÓ ÉS A LOVAG

Gyerünk innen, pejparipám!
»Hova menjünk édes gazdám?«
Gyerünk, mint a madár

A kék levegőbe,
Ezüst folyón által
Aranyos erdőbe.

»Messze van az, de nem bánom,
Ha te mondd, megpróbálom:
Hogy' repüljek veled,
Miképpen gondolod,
Úgy-e, mint a szélvész,
Vagy mint a gondolat?«

Úgy repülj, mint a gondolat,
Hét országot egy perc alatt!
»Meglesz édes gazdám,
Úgy repülök tehát:
De szájamból előbb
Vedd ki a zabolát!«

Balgatag volt jó gazdája,
Hallgatott a ló szavára,
S az álnok paripa
Nekivadult, hajrá!
Gazda jajsavára
Már fülét sem hajtá.

Elvakultan, fürge lábbal,
Vágtat tüskén-bokron által.
A zabola bezzeg
Most kellene éppen!
S a lovag élete
Megmaradna épen.

Mit gondoltok, talán végre
Aranyos erdőbe értek?
Oda, oda, egy nagy
Szikla tetejére,
Onnan meg a szörnyű
Mélység fenekére.

Tartsad paripádat féken,
Hogy éltedben kárt ne tégyen;
Könnyen elragadhat,
Könnyen elvadulhat
Nyugtalan paripád:
A heves indulat.

HÁRPIA

Szólok hozzád egy szót, oh asszonyi állat!
Mert különb Hárpiát sosem láttam nálad...
A többi tehozzád, hogy nagynak ne mondjam,
Mint az elefánthoz egy kis szúnyog, olyan.

Sámsonnak ereje volt az ő hajában,
Görög Achillesnek pedig a sarkában;
Neked a nyelved van alkotva oly jónak,
Amint lenni szokott az áspiskígyónak.

Mért nem teremődött a te nyelved kardnak,
Melyet az ellenség félelmére tartnak?
Oly öldöklő szerszám sehol sem lett volna
S most a krónikák is beszélnének róla.

Vagy hova tévedek? Fegyver a te nyelved,
Fegyverebbet annál senki sem viselhet,
Két éle is vagyon, valamint a sásnak,
Szúr is, vág is, ahogy neki viszed másnak.

Ahol te megfordulsz, vagyon ott szóváltás,
Nem csepereg, hanem csóstitül hull az áldás,
Zivataros idő jéggel és szélvésszel,
Melytől egész határ bő termése vész el.

Két kezeden mindig csípődön a helye,
Mintha csak magadat tartóztatnád vele,
Mintha félnél, hogy majd nyelved paripája
Az egész testedet maga után rántja.

Szólsz a szomszédokról jobbról is, balról is,
Ami ládájokban vagyon, még arról is,
Forog a nyelveden úr, paraszt és szolga,
Papi reverenda és az ország dolga.

Nincs olyan tudomány, amelyhez ne tudnál,
Sőt elméd gyakran a semmiből is fundál,
Gyógyítasz egyformán embert, avagy marhát,
S megakasztod ha kell, az egészség malmát.

Hogy s mint áll a világ? te tudod legjobban,
Egész Impérium a tíz ujjodban van,

Jövendőt is mondasz néha sűgva-bűgva...
Boszorkány vagy lelkem, vagy annak a hűga.

Kicsiny neked otthon a magad hajléka,
(Minek is rejtene a gyertyát a véka!)
Mintha talpad alatt a híves föld égne,
Befutod a várost tízszer is egyvégbe.

Ahol egy asszonyt látsz, avagy asszonyformát,
Vele ha néma is, szóba eredsz mindjárt
És ahol a kapu zárva volna zárral,
Mondod mondókádat a sövényen által.

Mikoron pedig ezt már a nap is unja
S nagy bosszúságában föld alá is bújna,
Mikor a haragtól orcája kigyullad
S hogy téged ne lásson, a tengerbe fullad:

Hazavisz két lábad a ház öröme
S csapod a kontyodat nagy méreggel félre;
Futva fut előled mindenféle állat,
Kutya, macska, minden, ami talpra állhat.

Sőt még guzsalyod is, amely sosem vétett,
Kap tőled ilyenkor kemény fenýtéket...
Mérgedben a szösz is meglobbantod rajta,
Hogy ím olyan éles, nehéz fonó fajta.

Végre hogyha már mást semmit sem találhatsz,
Széles jó kedvedben a hajadnak állasz,
Téped, rontod-bontod, amint kezod fogja,
Mígnem olyanná lesz, mint egy szénaboglya.

Nem is adhatnának tégedet jobb kézbe,
Jobb iskolába, mint a magad kezébe,
Hogyha lelked, tested még ezt is kiállja,
A pokolnak sem lesz több ily Hárpiája.

SIRALOMHÁZ

Nincs több a világon olyan szomorú ház,
Nincs olyan keserves, mint a siralomház;
Hej, mert aki egyszer annak a lakója,
Sirathatják már azt, mintha meghalt volna!

László, Barna László! mibe keveredtél,
Hogy e háznak te is lakosává lettél?
Jaj neked, szegény rab s még inkább jaj annak,
Aki téged szólít szerelmes fiamnak.

Ételt, italt hoznak, hogy kedved betöltsék;
Bőven lakozhatol, másoké a költség...
Mind ott áll előtted, régen is áll már ott,
A sok jófélébe villádat se mártod.

»Szerencsétlen voltam világeletemben,
Erős mérget ittam édes szerelemben;
Tulajdon vérem is rossz volt én irántam,
Még az ág is húzott, akármerre jártam...

Jövel értem, halál! készen vagyok, látod,
Szívesen elhagyom ezt a rossz világot.
Az élet már nekem csak egy rövid álom,
Jövel szabadítóm, jövel én halálom!«

De aki az ajtón belépett e szóra,
Nem a halál, de egy öregasszony volt a'.
Egy szót sem szólhatott, megállt minden vére,
Elájulva omolt fia kebelére.

»Édes anyámasszony! ébredjen föl kelmed,
Hiszen azért úgy sem kapok én kegyelmet;
Végem van már nekem, nyugodjék meg rajta,
Mintha csak ez volna Isten akaratja.«

Anyját vigasztalna mostan is, ámbátor
A maga könnye is omlik mint a zápor.
Kínos vigasztalás, alig-alig bírja,
Kínosabb ez neki, mint a halál kínja.

Szegény Barna László még talán beszélne,
Ha a lovas szekér itt nem volna érte;

A város végéig viszik rajta éppen,
Azután nem ül ő soha több szekéren.

A tenger népség közt ott van édesanyja,
Nem hallik a zajban zokogó síralma,
Sűrűn dobog szíve, gyakran pillant hátra,
Szegény asszony! Ő a fehér kendőt várja.

Várja lobogását egy fehér kendőnek,
Mellyel tán utánok kegyelmezni jőnek
S a lobogó kendőt addig-addig várja,
Hogy Lászlónak immár nincs szüksége rája.

SZÉP HAJADON

Szép hajadon alszik
Erdő közepében,
Alszik, álmodozik
Eltévelyedésben...
Ott terem egy haramia,
Megöleli szépen.

»Enyim vagy, enyim vagy
Erdők gyöngyvirága!
Lelkemnek lelke vagy
S világom világa!«
Csókot ragaszt mohó vággyal
Forró ajakára.

»Jaj, hova estem én,
Kinek az ölébe?
Nem tied vagyok én,
Nem viszed azt végbe.
Gyilkot ide, gyilkot inkább
Szívem közepébe!«

Gyilkok járja által
Gyöngye testű lánykát,
Festi vérvirággal,
Patyolat ruháját
S keresi a haramia
Erdőség homályát.

»Jertek, jó legények,
Segítsetek rajtam!
Soha meg nem élek,
Vértóba fulladtam...
Apám, anyám, akik vagytok,
Búsuljatok rajtam!«

S szalad az erdőbe
Három jóbarátja,
Tízszer szeretője
Míg egyszer barátja
S csak elsápad mind a három,
Hogy őt vérben látja.

Egyik mindjárt esik
Nagy mély ájulásba,
A másiknál pedig
Harag szökik lángra,
S kergeti a sűrű fák közt
Vad bosszúállásra.

Harmadik odalép
A szép lányhoz nyomban.
Bekötözi sebét,
S ápolgatja ottan,
A három közt vajon melyik
Szerette legjobban?

»Áldjon meg az isten,
Szerelmes jó lélek!
Ápoló kebleden
Érzem, újra élek;
Életemben, halálomban,
Csak a tied lészek!«

A BOJTÁR

Mi setétlik amott a széles határba',
Ember-e, vagy pedig valamely határfá?
Határfának kicsiny, embernek se járja:
A kisbojtár áll ott, meg az ő bundája.

Nagy bot a kezében, bunda nyomja vállát;
Attól is izzadnál, hogyha csupán látnád:
Éget a nap szörnyen, liheg a komondor,
De a bojtár azzal egy cseppet se gondol.

Azt sem látja tán, hogy nyáját szerteszéjjel
Mintha tolvaj farkas verte volna széjjel!
Messze jár az ürü, szól a csengő rajta,
Hangját még a szellő a bojtárig hajtja.

Nagy merően bámul ama messze tájra,
Hol a földet éri az ég karimája,
Még csak nem is pillant, annyira elnézett:
Ahol semmit sem lát, vajon mire nézhet?

Csak méláz, csak méláz s egyet sóhajt, olyat,
Hogy szinte odaér, ahova gondolja
S azon veszi észre, mikor így gondolgat,
Hogy a két szemében valami elolvadt.

Kapja tilinkóját, fújja-fújdogálja
S jaj be keservesen zokog a nótája!
Ép' hogy meg nem hasad a tilinkó bele,
Vagy a kisbojtárnak szerelmes kebele.

Azt hinné az ember, nem is egy fa hangja,
Hanem árva madár a párját siratja
S valamely bokorból hangzik az a nóta,
Hogy ha a sík pusztán egy bokor is volna!

ÉJJELI KÉP

»Ugat a kutyánk, a Betyár,
Az udvaron valaki jár;
Fordulj ki csak lányom, Sára,
Be van-e a kapu zárva?»

Setét felhős az éjszaka,
Híves szellő futkos rajta,
Sára mindazt tudja, látja,
Mégis kimén egy ingvállba.

Hogy' nem fél a setéségtől,
Vagy pedig a híves széltől?
Reszket ugyan szíve nagyon,
De az nem a széltől vagyon.

Viszi lába nem másfelé,
Egyenest a kapu felé
S valamit súg, úgy elhalva,
Hogy maga is alig hallja.

Mély csendesség, nagy setéség
A házban is csak egy mécs ég;
Az udvaron semmi kár se,
Nem ugat már a Betyár se.

Lenéz a hold nagy titokban,
Látja Sárít a kapuban,
Ölve egy legény tartja,
Cífra szűrrel betakarta.

Felhő közül lesi őket,
Az ártatlan szeretőket,
Hallja, látja azt is, mikor
Ajkok egy csókban összeforr.

Hallja, midőn súgja Sára:
»Maradj még egy minutára,
Áldjanak meg a szent egek!
Elaludtak az öregek.«

S hogy ezt látja, hogy ezt hallja,
A szép eget majd otthagyja;
Szeretne a földre szállni
S parasztlegénynék beállni!

A KUNYHÓ SIRALMA

Csak kunyhónak mondom,
Csak nevén nevezem;
Mert hiszen ezt háznak
Nem is nevezhetem...
Sárból épült s egy-két karó tartja,
A szellő is félve futkos rajta.

Nincs magas kéménye,
Sőt alacsony sincsen;
Nincs rendes udvara,
Kerítése sincsen,
Úgy álldogál itt a faluvégen,
Mint kit ide száműzének régen.

Betekint-e hozzá
Szánakozva néha,
A másunnan futó
Boldogság árnyéka?
Vajon-vajon áll-e azzal szóba
A kis kunyhó népe hébe-hóba?

Halld ezt a siralmat,
Ezt a gyászoló jajt,
Melyet a vérző szív
Itt az égre sóhajt,
És belőle mérd meg azt valóban,
Hogy boldogság volt-e a kunyhóban!

Árva lett az asszony,
A gyermek is árva!
Ott fekszik a gazda,
Szíve, ajka zárva:
Bágyadt szemét most fogták be nemrég,
Lelke tán a kunyhóban lebeg még.

Lelke még ott lebeg,
De száll nemsokára
Az örök mennyország
Fényes határára,
S amely bánat szárnyát nehezíti,
Kedvesinek könnyébe vegyíti.

S tengernél mélyebb lesz
A búbanat árja,
Melyet együtt érez
Az özvegy és árva.
Halld ezt a jajt, halld ezt a siralmat:
Nemde boldog, aki ekképp halhat?

HAJDANI TANÍTÓM

Ismersz-e még, jut-e eszedbe
A helység és az iskola,
Hol az első könyvet kezdedbe
Nagy bölcsen én adtam vala?
Ím, itt vagyok, a vétkes itt áll,
Ki megmérgezte napjaid;
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

Bejártam a széles világot,
A végzet bujdosásra szánt,
Meg is vénültem, íme, látod
S most hirdetek új tudományt:
Felejtsd el mind, amit tanultál,
Ha csakugyan tudsz valamit,
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

Mért aludnál te éber álmod?
Mért aggódnál? kinek, minek?
A nap régen az égre szállott
S te sem vagy már többé gyerek.
Bánat virraszt víg álmaidnál,
Reményid csalfán hagynak itt;
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

Vagy visz, ragad, repít a szellem?
A lég oly fényes, oly magas!
Oh, higgy nekem, barátom, ott fenn
Szíved marcongja szét e sas.
Jobb itt alatt; az élet itt vár,
Hol a szőlő virága nyit...
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

Hírnév a lélek éhe, szomja,
Miatta úgy ég, úgy eped!
A gyöngéket csábítja, vonja,
De sosem nyújt enyhületet.
Ragyoghatnak tőlem sírodnál
Dicsőséged, babéraid...

Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

S hírnév?... a költőhöz vetődtem,
Éppen a terítón feküdt,
Özvegy és árva sírt előttem,
S ínség a házban mindenütt.
»Megyek, megyek; gyakorta hívtál!«
Így ejté a hír szavait...
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

S szemembe tűnt, hogy megkeresném,
Sok úri ház, ős palota;
De boldogság helyett hideg fény
S nagy unalom fészkelte oda
És láttam a hatalmasoknál
Gyermekszeszély villámait...
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

Még egy pohárt ez ünnepélynek!
Aztán az úr legyen veled;
Még egy pohárt, melytől a lélek
Mámorba süllyed és feled.
Zúg ott künn a szél, hallom immár
S szívemből véle száll a hit...
Igyál ma is, ha tegnap ittál
S holnap felejtsd el a mait!

GERLEMADÁR

Gerlemadár lombos ágon
Játszik párjával vidámon;
Csókban fürdik mindkettőjük ajaka,
Életüknek a szerelem fő java.

Gyülekezik sűrű felhő,
Reszket a lomb, zúg az erdő,
Messze-messze por setétlik, kavarog,
Innen-onnan készülnek a viharok.

A bokorban fürge vadász
Fegyverével vadra vigyáz
S éhes kánya ólálkodva ott terem,
Gerlemadár, búra visz a szerelem!

Örökre visz, avagy búra,
Bizony nem tehetünk róla.
Jó az isten, mi hozzánk is jó marad,
Nem felejt el két szerető madarat.

LÁNGOL A NAP...

Lángol a nap, éget a lég,
A föld alig tűri már,
Hűvösön ül meglippenve
S elaléltan a madár.

A kuvasz is elnyújtózott,
Nyelvet ölte, úgy liheg,
Szénaboglya árnyékába
Kergeté a nagy meleg.

Minden ember, minden állat
Csak hűvös tanyát keres,
És megáldja a fuvalmat,
Mely körülte száll, repes.

De hűvös tanyára bezzeg
Hol talál az oly szegény,
Ki egyedül bujdosik most
Pusztaságok tengerén!

Kinek se hazája nincsen,
Se társa, se kedvese,
Akit elhagyott az ég is,
Midőn bujdosó leve.

Tűr s tűnődik ő magában
S fel-felsóhajt: »istenem!
Mi célod van e világgal,
Szabad-e azt sejtene?

Akarod tán, hogy napodnak
Szent tűzében égjen el,
S a végső megoszlató perc
Most már itt vagyon, közel?

Itt van, itt van, hála néked!
Ím, átadom magamat,
Bocsásd reám a legelső
Megemésztő sugarat!«

Így beszélve tovább ballag,
Üdvöзли az éjszakát,
Mely valamely bokor alatt
Hűvös szállást, nyugtot ad.

És álmodik lombos erdőt,
Hegyek szellős bérceit,
S másnap reggel újra kezdi
Útját, szenvedéseit!

KOMÁMASSZONY

Komámasszony feketője,
Ha meglátod, szaladj tőle...
Feketője tarajos,
Maga pedig haragos.

Komámasszony két orcája,
Mindig lobog, mint a fáklya,
Hadd lobogjon, hajja haj!
Nincsen azért semmi baj!

Férjem uram, hallja kelmed,
Hol a feje, tartsa kelmed,
Mutassa csak, úgy tudom,
Fején van a papucsom.

Komámasszony csemetéje
Száz magánál többet érne:
Arca rózsza, szeme tűz,
Eszemadta gyenge szűz!

BARNA KISLÁNY

Barna kislány, angyali jó lélek,
Megszeretsz-e, ha szépen megkérlek?
Oh! ha úgy ég szíved indulatja,
Mint ahogy azt lángszemed mutatja.

Ugyan kinek szánt az Istentéged?
Minek rakott rád ennyi szépséget?
Hogyha nem szánt még az Istenmásnak,
Nekem adjon, soh'se adjon másnak!

SZOMORÚ VAGY...

Szomorú vagy, galambom, hogy elmegyek,
Ajkad néma, szép szemedben könny remeg;
Szövetséget a bánattal sose köss;
Nem lesz a mi elválásunk örökös.

Amott ragyog egy szép csillag, látod-e?
Mit beszélget ide hozzánk, hallod-e?
Jó reménység bűvös-bájos csillaga,
Súgja, hogy még látjuk egymást valaha.

Addig is, míg eljön ez a szép idő,
Derítse fel borús arcod a jövő
S feletted a zivataros fellegek
Elsimuló rózsafelhők legyenek.

EL KELL MENNI...

El kell menni, nincs mit tenni,
Annak, rózsám, meg kell lenni.
Csengős-pengős kocsin visznek,
Nem is visznek, de repítnek.

Tavaszh váltja fel a telet,
Isten veled! Istenveled!
Szép tavaszom, szerelmesem,
Látlak-e még, vagy sohasem?

Szíved dobog kebelemben,
S az én szívem a tiedben...
Veled a sors messze szállhat,
Itt marad a lelkem nálad.

Megcsókollak, megölellek,
Hogyha meghalsz, eltemetlek,
Bánatom lesz nyugvóhelyed,
Sóhajtasom szemfődeled.

Pattog már a kocsis, hallom,
Repülj, repülj, hív galambom!
Akármerre viszen szárnyad,
Ott repülök én utánad!

ELHAGYOTT

Bujdosó a nagyvilágban,
Emberek közt nyugta nincs,
Hol az élet gondja széled,
Rácsördül a rabbilincs.
Bánatára senki sem hajt
S örömének nem örül,
Nagy keservén, régi sebjén
Az Isten sem könyörül.

Gúny s nevetség tárgya lett az,
Amiért ő lelkesült;
Áldozatját nem fogadják,
Szent oltára összedűlt.
A jó égnek adományit
Megronták az emberek
S ő ma egy dűlt, egy kipusztult
Élet romján kesereg.

Hív baráti sírba szálltak,
Sírjok puszta, jeltelen;
Tőle drága ifjúsága
Tovaröppent hűtelen.
S melyet egykor homlokára
Mosolyogva aggatott:
Koszorúja széjjelhulla
S már csak a tövis van ott.

Panaszával zúg a szellő,
S az ő szíve nem könnyül;
Könnyét sírja annyi sírra
S könnye mégsem kevesül.
Felé az ég csillag-ezre
Biztatólag int s ragyog,
S az ő lelke mégis egyre
Búsul, zajlik, háborog.

Látogatja olykor-olykor
Egy imádott régi kép
A setétlő múlt ködéből
Hozzá néha még kilép...
Ajka szótlán, arca halvány,
Mint a megtört liliom;
Szerelmének, örömének
Képe vérző fájdalom.

Mint az elvadult madárka,
Száll felette a remény;
Nincs számára vigasz nála,
Nincsen ajkán zengemény.
Emlékezet balzsamától
Néha tán enyhül a seb;
De az övé attól többé
Nem gyógyul, sőt mérgesebb.

Neki sem múlt, sem jövődő
Több virágot nem terem;
Napja terhes, álma rémes,
Élte lassú gyötrelem.
Sivatag az egész világ;
Kedve, fénye elfogyott...
Így bolyong itt szerte, akit
Isten, ember elhagyott.

ALFÖLD

Üdvözöllek, alföld tenger-sík határa!
Örül a szívem, hogy látlak valahára,
Hogy sätromat én is felüthettem nálad,
S lelkem, gondolatom rajtad szállva szállhat.

Vágyva nézek széjjel végtelen rónádon,
Messze látok, de a végét mégse látom;
Ahol vége volna, ott az ég kezdődik
S veled szerelmesen összeölelkeznek.

Itt-amott fehérlik egy-két falu tornya,
Fáradt utas szívét maga felé vonja,
Némelyik csak itt van, olyan közel látszik,
De míg tövéhez érsz, mehetsz még odáig.

S messze, hol az ember már semmit se várna,
Valami setétlik magasan – a Mátra,
Csak úgy rémlik elő a távoli ködből,
Mint halovány emlék rég elmúlt időkből.

Óriási tükör délibábos pusztád,
Melyben a nagy Istenszokta nézni arcát;
Rólad, hogy teremtetted alkotó kezével,
Hegyet s völgyet elfűtt, úgy teríté széjjel.

Rámád köröskörül a menny boltozatja,
Bájos képedet az hűn karolva tartja,
S tévedező szemem bárhova tekintsen,
Egész mívoltodban semmi cifra sincsen.

Egyszerű vagy nagyon, s mégis oly igen szép,
Hogy rajtad a vándor búvölten tekint szét,
S ha pusztádon a szem nem találna tárgyat,
Költész a lélekben emléket és vágyat.

Rajtad a képzelet száll, teremt merészen,
Új világot alkot, új életre készen
S nem sejtí mezején e szabad világnak,
Hogy ott a síkon túl sziklabércek állnak.

S nem csupán szép vagy te, szép alföldi róna,
Mit érne szépséged, ha magában volna!
Jó is vagy szerfölkött, úgy hogy barátságod'
Nem könnyen felejtí, aki egyszer látott.

Mondod a Tiszának néha víg szeszélllyel:
»Nosza fiam! pillants a két parton széjjel!«
Nem kell kétszer szólnod, a szót kapva kapja
S jobbra-balra széled s nyargal szőke habja.

Téreit befutja a termő mezőnek,
Hol a tisztabúza tölt kalászi nőnek,
És hogy a gazdának ne legyen rá gondja,
Letakarít mindent, s a termést behordja.

Egész tengerré lesz nagy jószívűséged,
Meglágyítod vele a kemény vidéket;
Magadhoz szorítasz minden úton járó,
S hiába kergeti a Szikrát, a Bárót.

Bánatát elűzni, hogyha nem is várja,
Fejedelmi zenekar áll szolgálatára,
Érzékeny nótát zeng mindenütt fülébe
A nyári levegő röpke szúnyog-népe.

Mikor pedig a nap elfárad az égen,
És lángszekerével nyugalomra mégyen,
Fölkeresi az éj a sík pusztaságot,
S terít rá bűbajos fekete palástot.

Megváltozik minden, egy új világ ébred,
Tündérek világa, titkos álmélet...
Szépségeit félig a valóság adja,
Félig a képzelet élénk rajzolatja.

Egy-egy kósza madár suhan el fölöttem,
Szárnyütése hallik fenn az őszi ködben;
Majd a rét, a nádas őslakóit hallom
Szólni, zúgni, búgni ezerféle hangon.

A kolomp, a csengő néha csendül egyet,
A gulyás, a juhász távol messze fektet...
Pásztortűz világít itt-ott a sötétben,
Már csak alig pislog, mert van alvófélben.

S vékony felhőiből a hold is kipillant,
Megpendül kezében az ezüstsavú lant,
Bátran zengedez, mert tudja, hogy e tájon,
Nincs holmi poéta, aki rácsudáljon.

És a lélek csendes ábrándokba mélyed,
Midőn így hallgatja a pusztát, az éjet.
Szent megilletődést hinteget reája
E zsibongó élet szent harmóniája.

És merengvén, látja (vagy csak látni véli),
Mint lebegnek vígan a vidék tündéri,
Hogy' fürödnek a tó ragyogó vizében,
Midőn közel s távol senki sincs már ébren.

Fürge szellő repdes, víg, csapongó szárnyas
S kérve suttog hozzá a búsongó nádas,
Üzenetét küldi bércek fenyeséséhez,
Távol rokonához, hív szerelmeséhez.

Üzeni, hogy búsul, hogy eped utána,
Hogy e pusztaságon nincs egy jóbarátja.
S a szellő fogadja könnyű esküszóval,
Hogy menten ott terem a szerelmi szóval.

Ah! pedig a csalfa, csak mosolyog rajta
S mindenütt illatban fürdik szomjas ajka,
Mámoros lesz végre és szemét lezárja
S várhat a válaszra a szerelmes árva. –

Szép is vagy, jó is vagy, kedves pusztaságom!
De tőled én mégis más vidékre vágyom,
Oda, hol vidámabb az égbolt felettem,
Oda, hol friss a lég, oda, hol születtem.

Hol árnyékos erdők, szellős hegyek várnak
S barátságosb képe vagyon a világnak;
Hova kezéd nyújtod mintegy ölelésre,
Honnan alig látlak s nem vagy messze mégse.

Innen üdvözöllek, innen énekellek
S azt sem igen bánom, ha nemigen kellek;
Azért csak itt hagyom e köszöntést nálad,
Tudom, hogy elbírja széles, erős vállad.

FECSKE CIGÁNY

Fecske cigány, hetyke cigány,
Gyalog jár ő, nem paripán,
Kevélyen lép, mint a kevély páva,
A földet is alig éri lába.

Hogy kevély és hogy fekete,
Az neki már természete,
Címere sincs, nem volt soha vajda,
Ámde azért régi Fecske-fajta.

Nagy jószága van valahol,
Csakhogy maga sem tudja hol...
Volt valaha, de már ma belőle
Nincsen egyéb, mint a hegedűje.

Hegedűje aranybánya,
Vagy ha réz, ő azt se bánja.
»Bankó is jó – mond Fecske, ha jól van –
Ámbátor az csak papirosból van.«

Akad egy-két polturája,
S nincsen akkor neki párja;
Hegyen-völgyön lakodalom, hajrá!
Ez is az is inti, de nem hajt rá.

»Mészároskám! húst, de hamar!«
Fecske cigány, mennyit akar?
»Tudja komám, nem viszek egy fontot,
Tegye fel csak azt az egész combot!«

Hetykén veti a vállára
S ballag vele meg-megállva,
Hívatlan öt-hat kutya kíséri,
Szűkül, ugrál, hogy a húst nem éri.

»Kocsmárosné bort, de hamar!«
Fecske cigány, mennyit akar?
»Csak szaporán, Rózsi babám! hallja,
Tenne vagy öt pintet az asztalra!«

S lekönyököl nagy komoran,
Mint akinek halottja van,
Iszik egyet, iszik kettőt, hármat,
Szeme kigyúl, jó kedve megárad.

Izeg-mozog s' egyszeribe
Pattan a ház közepire.
Táncba vegyül, de nem akad párja,
Fecske cigány csak egyedül járja.

Hurítja a vén cimbalmost,
Hogy gyorsan most, lassabban most.
»Rajta cigány, rajta vén mihaszna!
Fejedelmi húrra valót kapsz ma!«

S a bor immár nem kell neki,
Mind a földre öntögeti.
»No föld koma! ládd, vagyok én úr is,
Igyál, igyál, te termetted úgyis!

Bort ide, bort, hadd legyen itt,
Jóraláló úr iszik itt...«
S egy-egy kortyot hörpent ki belőle,
A többi meg' önti ki a földre.

Addig táncol, addig mulat,
Ina gyengül, kedve lohad,
Föld koma is részeg lett alatta
S Fecske cigányt lábáról lekapta.

Hogy felébred másnap estve,
Alig bírja fáradt teste...
Gyötri magát, hogy mikor ő úr volt!
Álmodta-e, vagy igazán úgy volt?

Nincs mit tenni, nincs mit enni,
Hazamegy, de ott sincs semmi...
Hegedűjét a kezébe kapja,
S uraságát emlegeti rajta!

GYERMEKKOROM TANÚI

I.

Ez akácfák gyermekkorom tanúi,
Itt éltem én oly sok vidám napot;
Ide jártam hajdanában tanulni,
Midőn elmém a könyvre rákapott,
Ím itt a hegy, ím itt a régi templom,
Melynek hajdan befirkáltam falát,
Kispajtásim szavát is újra hallom...
Köszöntelek, sok régi jóbarát!

Jertek, jertek, a régít kezdjük újra,
Szedjünk virágot, kergessünk lepét;
Mosolyg az ég, nincs menydörgő borúja,
Üljük meg az új tavasz ünnepét.
Gondra, búra ki gondolna, ki nézne?
Miénk a hegy, miénk egész határ,
Hozzánk beszél szellője, völgye, bérce,
Nekünk danol zöld ágon a madár.

Ím nézzétek, öröm fakad nyomukban!
A mezők vad rózsája ránk nevet,
S a harmat, mely a rózsalombokon van,
Lecsalja hozzánk a derült eget.
Vágy és remény és a vidor valóság
Kézen fogva lebeg s játszik velünk
S hol mások az enyészetet búsongják,
Mi ott is pezsgő életet lelünk.

Hívom őket... oh merre, merre vannak!
Hívó szavamra egyik sem felel,
Az akácfák oly szomorún susognak,
S zizegve hull egy-egy száraz level.
Szél kapkod a fák zöld színű fürtébe
S röpíti onnan a virágokat...
Akácvirág, gyermekkorom hű képe,
Melyet az idő régen elragadt.

Nem vagyok még idegen e vidéken,
Még ismerős minden bokor s halom;
Még üdvözöl, miként üdvözle régen
A hajnalsugár, a langy fuvalom;
De odavan a láthatár ködéből
A titkos vágy, s a vonzó sejtelem,
Ábrándimat az elmúlt szép időkből
E tájékon már többé nem lelem.

Lábam alá tekintek s íme, látom,
Hogy a hely, melyen járok, temető,
Zöld halmiról, miként homályos álom,
Egy-egy ismert kép árnya lép elő.
A múlt emléke rajzik itt körültem,
Virágokról szállongó méhsereg,
Fülembé zengi, amiket túléltem
S miket már itt hiába keresek.

Gyászköd borult ama tündéri völgyre,
Mely hajdan oly kedves volt énnekem
És a tündérek elszálltak belőle,
Avagy kerülük már tekintetem.
Nagy szomorún ott hallgatnak magokban
A puszta vár megroncsolt falai,
Mintha kérnék az időtől titokban,
Hogy hagyja őket összeomlani.

S hiában! mégis jól esik bejárnom
E halmokat, ez ismerős határt;
Egy percre visszatér a gyermekálom,
Mely hajdan itt engem keblére zárt,
Merengve nézek bájló tükörébe,
Tükörében elmúlt időm ragyog,
És jól esik csalódva hinni végre,
Hogy itt megint boldog gyermek vagyok!

II.

Okos ember volt az, okosan is tette,
Aki ezt a várost ide építette,
Zöld hegyek lábához, hűs patak partjához,
Hogy ezer bűbájjal csábítson magához!

Emelkedik a hegy bérces tetejével,
Mint egy vén órálló és nagy messze néz el;
Nézi tán a völgyet, vagy a sík alföldet,
Melyre árnyat néha föllegéből ő vet.

S nem vagy oh magas hegy! büszke zsarnok mégse,
Kire nem hat a nép kínja, szenvedése!
Mert hiszen áldásod', áldott borforrásod,
Megnyitod, ha arcunk verítékét látod.

Csillámlik a patak hűsítő habjával,
Csalogat, hívogat forró nyáron által,
Forró nyáron által hűsítő habjával,
Benne fürdő lányok s menyecskék csókjával.

Bűvös-bájos vidék, régi kedves szállás,
Hulljon rá, hulljon rá harmatként az áldás...
Legyen olyan drága tündér boldogsága,
Mint halmain eltűnt gyermekkorom álma.

Itt vagyok én itthon, ezen a vidéken;
Most is úgy tudom még szeretni, mint régen
S bárhol kelek-járok, visszanézek rátok,
Völgyek, erdők, halmok, boldog gyermekálmok!

DRÁGA HÚGOM...

Drága húgom! férjhez kérnek:
Ne menj még el, szépen kérlek,
Maradj még virágnak,
Annak illesz épen,
Gyenge lánypajtásid
Virágos kertében.

Ne higgy minden csalárd szónak,
Kicsiny vagy még eladónak,
Még a bábuzást is
Alig tetted félre
S bábunak majd bánat
Lenne a testvére.

Arcodon a piros hajnal
Színe játszik liliommal,
Rózsa vagyon festve
Liliomlevélre:
Ezt a gyöngyszínt onnan
Minek törlenéd le?

Szívedben még a szerelem
Nyugton alszik, úgy képzelem,
Oly édesen alszik,
Mint az alvó gyermek,
Kinek pilláira
Tündérek figyelnek.

Előtted még a világon
Öröm nyílik minden ágon,
Gyönyörködik benned
Maga a búbánat,
S csak távolról nézi
Hajnali orcádat.

Íme nézd! a nyájas élet
Vigad, örül, játszik véled:
Bizony, bizony mondom,
Nagy a boldogságod,
Paradicsom-kertben
Van a te lakásod.

Paradicsom ajtajába'
Az őrizőt angyal állja,
Azt pedig lángoló
Éles karddal állja,
S a kilépőt vissza
Sohasem bocsátja.

Oh, ha tudnád, hogy majd egykor
Mily drága lesz néked e kor!
Maradj még ami vagy,
Maradj még te lyánynak,
Rejtekben virító
Karcsú gyöngyvirágnak!

RÉGEN VOLT AZ...

Régen volt az, jóbarátim, régen,
Hogy utolszor jártam e vidéken,
Más arca volt akkor a világnak,
Fürge táncot más nótára jártak.

Nekem ugyan néha egy-egy percig
Most is minden régi jónak tetszik,
Hogyha velem a szabad természet
Napjaimról vidoran beszélget.

Sorba nézem képeit a múltnak,
Kik reám itt szeretve borultak.
Mennyi szépség! mily ábrándos élet!
Lánghevétől szívem most is éled.

Mosolyogtak rám piros leányok,
Messze futnom nem kellett utánok,
Jobbra-balra nyílt virág körültem
S vágyaimmal könnyedén elértem!

Nem néztem én, ki is nézte volna!
Hogy tövissel jár a piros rózsza;
Néha megszúrt, szinte lelkem vérzett,
S elfeledtem másnap az egészet.

Víg cimborák gondtalan körében
Folyt az élet gyors patakja szépen,
Nem is tudtam, mily sebesen szállott;
Nem tartottam a napokra számot.

Könnyű tréfa, bút nem ismerő dal
Kergetőzött apró gondjaimmal
És előmbe a jövőndő képe
Ha lépett is, csak mosolygva lépe.

Drága vidék! íme visszatértem,
Csak egy percre légy kegyelmes értem:
Csak egy percre add vissza, ha látod,
A szerelmet s a régi barátot!

Itt van a lány, bús menyecskefővel,
Harcot állván a szálló idővel,
Két orcáján halvány lett a rózsza,
Szemlátomást hull, enyészik róla.

Itt vannak a régi víg barátok;
Alig-alig ismerek reájok,
Teherré lőn vállokon az élet,
Jobb világuk eltűnt, semmivé lett.

Látom, látom, ha nem érzeném is,
Hogy azóta mennyit éltem én is
S hogy mit szívem e vidéktől várna,
Mindaz csak szép emlékezet már ma!

MEGELÉGEDÉS

Nem vagyok én nagy úr, az apám se volt az,
Nagy gazdagság nagy baj, nem nekem való az.
Nem sarkal hiúság, hogy sokat reméljek;
Az én kívánságim igenis csekélyek.

Tölt pohár a kézben, víg nóta az ajkon,
Egy kis tűzhely, melynél fejemet lehajtom.
Egy-két szerető szív rám boruló gondja,
Örömem virágít koszorúba fonja.

Ismerősöm a föld, melyen járok-kelek,
Minden bokra mellett ismerősre lelek,
Szellője, virága csak úgy suttog rólam,
Mint midőn itt hajdan fürge gyermek voltam.

Felnézek az égre, arca tiszta vidám,
Onnan a magasból mosolygva tekint rám
S ha felettem néha megdördül borúja,
Nem félek, mert tudom, hogy kiderül újra.

Az a hely is, melynek temető a neve,
E vidéken régen barátommá leve,
Ismerősöm nála minden por és emlék,
Csak úgy megyek oda, mintha hazamennék!

ITTHON

Jaj, beh jól van itthon dolgom!
Sok örömem, semmi gondom.
Ételem, italom
Mégvagyon itt bőven,
S az árát senki se
Kéri soha tőlem.

Házunk ugyan nem palota,
De van benne vagy két szoba:
Egyik az első ház,
A másik a konyha,
Melyben a szolgáló
Ő magát megvonja.

Rögös, poros az udvarunk,
Van ott néha nagy, mély sarunk;
Ha van is, elfér ott
Amíg fel nem szárad,
Mi bizony belőle
Nem építünk várat.

Pincénk épült magas hegyen,
Az ága kétfelé megyen,
De hiába megyen
Kétfelé az ága,
Egyikben is elfér,
Ami benne drága.

Ott künn pedig a szőlőbe'
Szemlátomást fogy a tőke;
Felveri a cseplye,
Megheveri a nyúl,
Tudja, hogy nincs puskáánk
S hozzá senki sem nyúl.

Jól van itthon dolgom mégis,
Hogyha mindjárt koplalnék is,
Kedves ez az élet,
Mely arcomra színt ad;
Kedves ez a hajlék,
Mely ölében ringat.

Jó itt laknom, bizony isten,
Ennél jobb hely sehol sincsen,
Hol a kész boldogság
Így utánam járna,
Ahol így fedezne
A szeretet szárnya.

Oh hiszen itt apám, anyám
Szépen gondot visel reám,
Nincsen itt sorsomnak
Zivatara többé,
Csak az az egy baja,
Hogy nem tart örökké!

VÁLTOZÁS

Minden itt van, amit egykor
Olyan szépnek álmodám:
Régi kedves ismerősim,
Szülőföldem, szép hazám.

Oldalamnál jóbarátok,
Jobb időnek gyermeki;
Most is tudnak olykor egy-egy
Régi nótát zengeni.

Felém még a lányka most is
Mosolyogva közelít;
Oh hisz hajdan annyi-annyi
Boldog napom tölt el itt.

Minden itt van, amit egykor
Olyan szépnek gondolék;
Csakhogy már most valamivel
Pusztább ez a gyöngyvidék.

Mintha gyászolná virágit
S nem hinné, hogy lesz tavasz,
Hogy a régiek porából
Új virágot alkot az.

Mintha a barátság képe
Nem az volna, aki volt,
Halvány kép, melyből az élet
Félig-meddig már kiholt.

Mintha a lány mosolygása
Nem a régi volna már,
Nem melegebb, nem vidámabb
Mint a téli napsugár.

Én nézek-e más szemekkel,
Én változtam-e, vagy ők?
Vagy e néhány rövid évben
Jártak így el az idők?

BETEG VAGYOK...

Beteg vagyok, ki gyógyít meg?
Orvosságot kitől kérjek!
Hol van az a balzsam
Széles e világon,
Melytől visszanyerjem
Régi vidámságom?

Újra cseng a habzó pohár,
Harsog a dal, zeng a határ,
S távol sompolyogva
Leskődik a bánat...
Itt sem gyógyítják meg
Az én nyavalyámat.

Összejárok hegyet, mezőt,
Jaj de nem úgy, mint azelőtt!
Minden kis virágszál
Rám nevetett hajdan,
Most minden azt súgja:
Nem segíthet rajtam.

Felnézek az ég boltjára:
Sem csillaga, sem villáma,
Mintha azt mondaná
Csendes indulattal:
Ha a föld nem vidít,
Ő meg nem vigasztal!

A barátság s a természet
Ereje már elenyészett:
Nem érzem hatalmát
Nyájas szerelmének;
Odavan, valamint
Egy elhangzott ének!

Járok-kelek, mint az árnyék,
Szülőföldem reám vár még,
Régi ismerősim,
Régi kedves tájak;
De az én sebeim
Itt is egyre fájnak.

Olyan nekem minden óra,
Mintha már meghaltam volna,
Mintha életemnek
Minden vágya, kedve,
Ismeretlen sírba
Volna eltemetve.

Eltemetve mégsem vagyok,
Egy eleven sírkő vagyok,

Aki reám pillant,
Olvashat még rólam;
Látja, hogy mi vagyok,
De nem, hogy mi voltam!

MARASZTALÁS

Oh! ki hitte volna, hogy lelkemet végre
Így előnti egykor az életnek mérge,
Hogy jobb erőm elhagy!
Alig kezdtem futni, máris pihennem kell,
Jobb időre várnom összetett kezekkel,
Bármint sarkal a vágy!

Elsetétült az ég, csillagom beborult,
Örömem fájáról minden virág lehullt,
Minden ága száraz.
Volt egykor víg kedvem, volt fiatalságom,
De ami volt, elmúlt s mindhiába várom,
Vissza nem tér már az.

Te is útra készülsz, nyilván látom, érzem,
Szárnyad repülésre vagyon immár készen,
S fényed elenyészett.
Oh, ne szállj el tőlem, mint egy rövid álom,
Édes vigasztalóm, régi jóbarátom,
Isteni költészet!

Ha tőlem elpártol a világ, az élet,
Szent magánosságban hadd mulassak véled,
Mint mulattam hajdan!
Nem lesz akkor nehéz napom terhe, gondja,
Mely már ingadozó vállaimat nyomja,
Nem lesz nehéz rajtam.

Ajakadon még egy bús mosolygást látok,
Úgy tekintesz rám, mint ősszel a virágok,
Melyek halni vágnak.
Még csak egy-két óra, egynehány rövid perc,
Megszorítod kezem, aztán tovaröppensz
S többé sohse látlak.

Hiszen azt fogadtad, hogy sírig léssz velem,
S örökre követi nyájás képzeletem
Szárnyad suhogását...
Tűnjék el életem, vágyam, gondolatom,
Ha barátságunknak már nem találhatom
Itt e földön mását!

ZIVATARBAN

Szél viharzik, zápor omlik,
Jaj, beh jó most idebenn!
Búsul, aki fázik, ázik
S boldog, aki itt pihen.

Nem vagyunk itt setét gyászban,
Minek volnánk, mikoron
Odakünn a nagy világ is
Oly sötét, mint a korom!

Vidámság lakik borunkban,
Benne tűz és fény lakik,
Erejével az eget is
Kideríti hajnalig.

Tiszta folyó sugarától
Alvó lelkünk lánggra kap
S jobban tüzel, mint a villám,
Jobban éget, mint a nap.

S egy rövid perc mámorában
Odalesz a szenvedés,
Melynek nyomát eltörölni
Az öröklét is kevés.

Kívül is zaj, belől is zaj,
S dúlva dúló háború...
Rajta, rajta, ne legyen ma
Köztünk senki szomorú!

Szóljon a villám dörgése,
A felkölt égi harag,
Szóljon dalunk harsogása,
Csengjenek a poharak.

Tán ha kedvet várva zajgunk,
Éltünk gyorsabban lobog,
Nem hallatszik, hogy sóhajtunk,
Hogy szívünk vérzőn dobog!

RÖVID ISMERETSÉG

Alig üdvözölhetélek
Egy-két pillanatra,
Egy sugárt alig vetett rám
Kellemid szép napja.

S ím ajkamról már utánad
Zeng a búcsúzó dal,
Együtt szárnyal sóhajtásom
Tünékeny hajóddal.

Lobogó fehér kendődnek
Már hegyét se látom,
Elsuhantál, mint valamely
Szép hajnali álom.

Álom, álom ha odavan,
Új hajnal hoz újat
És utána a lélekben
Nem marad borulat.

Jaj, de a vágy és az emlék
Egy ború lón rajtam,
Hogy láttalak és hogy tőled
Végképp elszakadtam.

Ami sötét van szívemben,
Sötét szemed hagyta,
Mosolygásod hagyott derűt,
Ha van derű rajta.

És ha kívánhatna lelkem
Elérhetlenséget,
Bizony-bizony nem kívánna
Semmi mást, csak téged.

Most is ott lebeg körülted
S titkon érted sóhajt,
Hozzád szól a hús habokból
És ölelni óhajt.

Majd fúvó szellőbe olvad,
Kezd szerelmi harcot,
Fényes fürtid megsimítja,
Megcsókolja arcod.

És füledbe azt susogja
Méla csendes hangon:
Téged, kedves, a jó isten
Soha el ne hagyjon!

Jóbarátod jó szívedtől
Több kegyelmet nem kér,
Adj ott neki annyi helyet,
Hol a neve elfér!

ELTŰNÖK

Eltűnök előled
Mint a futó árnyék,
Hiába mondod majd
Hogy egy kissé várj még.
Eltemetve leszek
Pusztá temetőben,
Annak is legpusztább
S kopárabb szögében.

Nem találsz tetemim
Nyugtató halmára,
Hogy az engesztelés
Könnyét hullasd rája.
Lángot érzesz belül,
Mely mondhatlan éget
S önön szíved önt rá
Még kínozóbb mérget.

Törölnéd lelkedből
Nevemet is, mintha

Könnyű utcaporba
Lett volna béírva.
Ott marad a helye
Élő seb képében,
S mind a sírig hordod
Gyász örökségképpen.

DUNA KÖZEPÉN

Duna közepén van egy sziget,
Ott jártam én együtt teveled
Virágos volt akkor az a hely,
Most már nincs azon egy zöld level.

Danoltak akkor a madarak,
Egy bokor sem volt még hallgatag,
Égen-földön nem volt semmi bú,
Most az egész világ szomorú.

Tavaszi és nyári eltűnt, odavan,
Setét felleg támad, szél rohan;
Dalos madár immár elvonult,
A virágra híves dér borult.

Csevegő kis madár, cinege!
Szállj még az ő háza fölébe;
Ablakára szállj le, mondjad ott
Szerelimből fakadt víg dalod!

Tavaszi gyenge lánya, ibolya!
Ébresszen fel az ő mosolya...
Játszodozzék újra teveled
Vélve, hogy eljött a kikelet!

S ha szerelme ragyog rajtatok,
Abból majd egy sugárt adjatok
S könyeztetek meg, ha nem szeret...
Duna közepén van egy sziget!

KIHALT SZERETET

Majd mikor a száraz levél
Halálát megszánja a tél
S napsugáros lágy szellőtől
Pusztá gallyán újra zöldül.

Majd mikor az ég királya
Nem a régi útját járja
S ahol estve lehanyatlik
Másnap reggel ott hajnallik.

Majd mikor a völgy patakja
Gyors futását abbahagyja
S visszafordul szülejéhez,
Sík mezőről szikla bérchez.

Majd ha az örök természet
Rendje megszűnt, elenyészett,
Ha áldássá lesz az átok:
Régi szemmel nézek rátok!

NE KÉRDJÉTEK...

Ne kérdjétek már ezután tőlem,
Merre tartok, vagy mi lesz belőlem:
Ha magunk maradtunk,
Ha a nap leszállott,
Miért emlegetni
A hajnali álmot?

Bolygva bolygok elhagyott határban,
Küzdve küzdök végzetemmel bátran.
Sűrű bokros erdő,
Nagy meredek bércek,
Setét is, hideg is
Akármerre nézzek.

Egy-egy sugár néha megpillantja,
Azt mondják, hogy a dicsőség napja:
Nem nap az, bolygó fény
Rövid villanása,

Mely szemet kápráztat
Egy-két pillantásra.

Körülöttem puszta halmok állnak,
Ott nyugosznak, kik előttem jártak.
Sírjokon szól hozzám
A feledékenység,
Hogy nehéz utamból
Visszatérhetek még.

Álmaimmal, szívem jobb hevével
Megyek, merre csillagom vezérel.
Lelkem innen a sors
Már ki nem ragadja,
Hogy ha vértanúivá
Szentel is haragja.

GONDOLATIM

Gondolatim gyorsan jőnek-mennek,
Hajlékomnál egyik sem pihen meg.
Szálldogálnak, mint a nyári felhő,
Ki nyugotnak, ki pedig keletnek.

Változnak is, mint a nyári felhő,
Melyet ott fenn fúj, repít a szellő
S egy órában száz alakot ad rá,
Új alakot, hogyha újra feljő.

Gyakran kapok hő vággyal utánok,
Midőn éppen szemem előtt szállnak:
Megölelem s akkor veszem észre,
Hogy amiket ölelek, csak árnyak.

Jertek, jertek seregestől, oh ti
Gondolatim tarka pillangói!
Az elmúlás haragos szelétől
Meg akarlak én titeket óvni.

Megóvnálak, jaj de mindhiába!
Nincs köszönet az ily fáradságba':
Szárnyatok szép hímporát letörlöm
S oda fénye, oda minden bája!

JÓ PETŐFI

Jó Petőfi! pihenj békén
Valahol az ország szélén!
Tetemedet lágyan
Nyomja hazád földje,
Úgysem igen sok jót
Vettél egykor tőle.

Azt se tudjuk, merre nyugszol,
Keresnénk, de nem tudunk hol:
Nem mutatja ember,
Nem egy árva emlék,
Ahol hamvoidat
Nyugalomra tették.

Nemde magas hegyen fekszel,
Felhővel és szélvészekkel,
Magas hegy tetején,
Mely a völgyre bámul
És hírt ad a rózsás
Hajnal hasadtárul?

Nemde róna tart ölében,
Ismerősöd réges-régen,
Fátyolával arcod
Nemde az takarja,
Mint mélyen aluvó
Gyermevét a dajka?

Vagy egy bokor árnyékában
Temettek el hamarjában
S a bokor aljáról
Dalos madár sírja:
»Jertek ide, jertek;
Itt van az ő sírja!«

Akárhol vagy eltemetve,
Nem vagy tőlünk soha messze,
Poraidat setét
Elfelejtés zárja;
De nevedre nem száll
Annak éjszakája.

És ha nyugvó hamvad felett,
Lelked sok szép álma lebeg,
Nem kell ápoló kéz
Késő gondja többé;
Virágos lesz sírod
Örökkön-örökké!

SÍROM FELŐL

Sírom felől még most minek beszélgettek,
Mért ígérték, hogy soha sem feledtek?
Ez csak mende-monda!
Kedvesebbek voltak előttetek, mint én
Más elfelejtett jók, kiknek egykor szintén
Mindegyitek ilyen szent fogadást monda.

Ember gyöngye szíve nem kemény kő fajta,
Mely a rája vésett betűket megtartja,
Míg csak el nem porlik:
Ingó-bingó nádszál, hajtogatja a szél,
Vissza-visszapattan s' régi mód szerint él;
A búbanat miatt össze csak nem omlik.

Felejtsetek mindjárt, egy-két óra múlva,
Ha reám halotti szemfödél borula,
Higgyétek! nem bánom...
Csak most, míg körülünk új virágok nőnek,
Álljuk együtt útját a futó időnek,
Bánatért örömet cserélve vidáman.

Dalnak és mosolynak társa légyen ajkunk,
Derengjen a hajnal rózsafénye rajtunk
Víg barátkozásban...
És ha ránk borul a hajnaltalan éjjel,
Hagyjuk egymást nyugton pihenni békével,
Nyugodni a többi nyugovók sorában.

Ismeretlen ország bujdosói leszünk,
Ha egyszer kiröppent jobb isteni részünk
Földi sátorából!
Ne építsünk annak elmúló emléket,
Ne is búslakodjunk egymás kedve végett,
Igyunk itt az élet örömpoharából!

SZÓZATOS DAL

Szózatos dal vagyok,
Zöld hegyek lakója,
Titkomat zöld erdők
Lombos árnya óvja,
Vándorszellő
Meghitt jóbarátom,
E világot
Az ő szárnyán járom.

Szívedet ne zárd be
Előttem, ha fájna;
Hadd csöppentek édes
Balzsamot reája!
És könnyűdet
El ne titkold tőlem;
Megenyhülsz tán,
Hogyha letörültem!

S míg háborgó lelked
Biztos révet lelne,
Hallgass szózatomra,
Békesség szól benne
S bár a sírban
Életet nem gyűjthat,
Egy-két percre
Elaltatja búdat.

Mert együtt születtem
A bérc patakjával,
Mely harsogva nyargal
Szirten, gáton által
És hallottam,
Hogy a völgybe ért le,
Mit susogtak
A virágok véle.

Társul vettem gyakran
A kóbor fuvalmat,
Mely a rengetegben
Elvonulva hallgat
És megloptuk
Titkát az erdőnek,

Melyből álmodt
A tündérek szőnek.

Bérc ormán születtem
Fáradt föllegekkel,
Kiket a viharnek
Mérges kergetett el,
Bölcséjében
Együtt láthatám ott
A megáldó
Harmatot s villámot.

Hallám a visszhangot,
Zengett a hegyoldal,
Sírni és kacagni
Pajkos, játszi szóval;
Versenyre is
Szálltam néha véle
S játszi hangját
Eltanultam tőle.

Szózatot dal vagyok,
Zöld hegyek lakója,
Titkomat zöld erdők
Lombos árnya óvja.
Zengek, bárha
Nem lesz senki, senki,
Aki érző
Hangom visszazengi.

IFJÚ ÉLET

Ifjú élet, ifjú álom!
Ne hagyj még itt, maradj nálam:
Friss rózsalevélből
Vetek neked ágyat
S repülve repülök
Betölteni vágyad.

Velem vagy még, látom, érzem,
Áthatottad minden részem,
Látom piros arcod
Szép hajnali fényét,

Hallom szavaidnak
Nem földi zenéjét.

Gyönyörűség száll utánad,
Bármerre visz röpke szárnyad,
Rád vár a hűs erdő
S erdőn a madárdal;
Kínál a kies völgy
Száz tarka virággal.

Vidám a föld, derült az ég,
Felhő, villám nincs rajta még,
Fényes örömidnek
Lőn tükre a harmat,
Olcsó, könnyű munkád
Hoz drága jutalmat.

Jaj, de máris tűnik, széled
A szép álom, a gyöngy élet,
Hiába marasztom,
Nincsen maradása.
Biztatni, mosolygni
S változni szokása.

Keze itt van még kezemben,
De a bűbáj tova lebben;
Egy-két rövid óra!
S azon veszem észre,
Hogy tőlem egészen
Eltűnt, elenyésze.

És ha visszatér is néha
Derült képe, víg árnyéka,
Szellős susogással
Sugdossa fülembé:
»Téged soha többé
Nem veszlek ölembé!«

TÉL ÉS TAVASZ

Nem az idő vénít meg, nem!
Nem az idő hervaszt engem,
Koszorúmnak amiatt még

Egy híja se volna,
S arcomon a tavaszi ég
Rózsaszínt rajzolna.

De itt belül harcol velem
Csendes, dúló veszedelem
S mint kaszás előtt halomra
Dúl a rét virága,
Ím e harcban összeomla
Szívem ifjúsága.

Tavaszi dereng még körültem,
Szépségének rég örültem;
Most csak hallgat már a lélek
Tehetetlen vágya,
Künn tavasz s belől a télnek
Zord egyformasága.

Oh, beh boldog a kopár bércl
A nap kelve, nyugva ránéz
S míg ősz fejét a magasban
Jég és hó tetézik,
Lábainál lent az aljban
Friss virág tenyészik.

MAGAS HEGYRŐL

Magas hegyről nézek alá a völgyre,
Isten áldjon, születésem szép földje...
Rég ideje, hogy innen elszakadtam,
Hogy utolszor itt könnyemet hullattam.

Köszöntelek, édes hazám határa!
Kecsegtető vándorpályám lejára,
Levél vagyok, száraz, könnyű falevél,
Melyet elkap s újra visszahajt a szél.

Te sem az vagy, aki voltál azelőtt...
Úgy nézlek én, mint egy csendes temetőt,
Oh hisz nálad minden bokor, minden fa
Elmúlt idők boldogságát siratja.

Megkönnyezném szerencsétlen sorsodat,
De könnyeim bő forrása kiapadt;
Biztatnálak, derítnék örömet,
De reményem végsillaga leesett.

Magas hegyről nézek alá a völgyre:
Isten áldjon, születésem szép földje!
Adj még egyszer annyi helyet kebleden,
Ahol ezt a világot elfeledem!

SZÁRNYAS NAPOK

Repüljetek, szárnyas napok,
Nem búsulok utánatok!
Nálam csak az emlékezet
Immár a való kincs,
Bennetek az én számomra
Egy parányi jó sincs.

Nem vagyok többé a régi,
Bút feledni, jót remélni...
Hajdanában, esdekelve
Szárnyatokba kaptam;
Most akár a fürgeteggel
Szállhattok miattam,

Szép játéki eltűnének
Régi vágynak és reménynek.
A vidor játék helyére
Zord valóság lépett
S borzad lelkem átölelni
Ezt a síri képet.

Ismerősöm, a szerelem
Néha most is nálam terem:
Jaj, de tőle boldogságot
Már hiába kérek,
Ajakamhoz nyújtja kelyhét,
Ízlelem, de méreg.

A jövődöt félve kérdem,
Szívem dobog, elfagy vérem:
Pusztá sírba dőlt jelennek

Szomorú leánya,
Kétségb'ésés jár előtte,
Gyász emlék utána.

Siet a nap, fogy az élet,
Gondja újul, kedve széled,
Kiderült ég, enyhe révpart
Tán sohase várja,
Elmerül a hullámok közt
Hányt-vetett sajkája.

GYÓGYÍTS MEG!

Elközelget hát az óra!
Szállanom kell koporsóra...
Halál mérges nyílát
Oldalamban érzem,
Mérgé áthatotta
Immár minden részem.

Csak te lebegsz még előttem,
Édes hazám, szülőföldem!
Gyógyító balzsamot
Ím tetőled kérek,
Mutasd meg forrását
Az élet vizének.

Szép határod bérce, síkja
Vidul, mert hajnal borítja:
Oh adj egy sugárkát
Piros hajnalodból,
Halovány arcom tán
Felderülne attól.

Virágodon reng a harmat,
Csókra várja a fuvalmat:
Oh mondd, hogy a harmat
Csöppenjen szívembe
S költse fel a hervadt
Vidámságot benne.

Rám pillant egedről a nap,
Pillantási erőt adnak;
Csillagidhoz éjjel
Titkon hadd beszéljek,
Értsék meg szavamat
S engedjék, hogy éljek.

Gyógyíts meg, oh szülőföldem,
Ne fordulj el te is tőlem!
Gyógyíts meg, gyógyíts meg
Bűbajos erőddel,
Virágillatoddal,
Édes levegőddel.

Vagy ha nálad sincs reménység
S éltem mint haldokló mécs ég:
Te adj kebeledben
Pihentető álmot,
Hamvaimra könyűt,
Síromra virágot!

RÉGI DAL, RÉGI BOR

Úgy volna hát! kihalt a tűz belőlem
S téli napfény vagyok, mely nem meleg;
Nem hallotok harsány danákat tőlem
S mindig csak régi nótát pengetek?
Jó emberek, kiknek most áll az élet,
Ám legyen úgy, hogy a sors rám tiport,
Csak hagyjátok meg nálam, amíg élek,
A régi dalt és a jó régi bort.

S tán gyűjthatok még szívetekbe' lángot,
Ahol ti egy szikrát sem hagytatok;
Elkérhetem az égtől a villámot,
Hogy rátok sújtsam, hogy kigyúljatok.
És költhetek új tavaszt a kopáron,
Hol az élet réges-régen kihalt...
De ne bántsátok, hadd legyen barátom,
A régi jó bort és a régi dalt.

Szálljon dalom, amerre vágya vonja,
A levegő tágas, szabad határ,

Nyugalmat ad minden bokor s fa lombja
Ha elfáradt útjában a madár.
Legyen társa békétlen fuvalomnak,
Mély harcmezőn a zászlót lengeti,
Fullánkit az elvesztő fájdalomnak
Egy percre itt-ott bátran szedje ki.

S hol az erdők setét, híves homályin
Mély titokról susog minden level,
Pihenjen e titok beszédes fáin
S megihletődve szálljon onnan el.
Szálljon keblére egy hű szenvedőnek,
Ki e földön megnyugvást nem lele
S mutatván képét boldogabb jövőnek,
Mosolygva, békén haljon el vele.

EMLÉKKÖNYVBE

Miskolc, 1863. szeptember 21.

Ha tiszta szíveden,
Mint én most e lapon,
Setét betűket ír
Az élet egy napon:

Tekints e hely felé,
Ismer völgy és patak,
Mert itt gyermekkorod
Virági nyíltanak.

S szíved a gyász betűt,
Hogy enyhüljön sebe,
Ama virágoknak
Porával hintse be.

HALLD, A SZELLŐK...

Halld, a szellők mit susognak;
Levele ment galambodnak,
Pici levél, szépen hajtva,
Rózsaszínű pecsét rajta.

Rózsaszínű a pecsétje
Hogy ijesztő titkát védje;
Fekete gyász minden sora:
»Nem lehetsz az övé soha!«

Csak olvassa, csak vizsgálja
S könnybe borul két orcája
Félig halva csak így rebeg:
Meghalok, ha nem lehetek.

Azután a szívét kérdi:
Gyász levelét hogyan érti?
Szíve pedig így biztatja:
Tied lesz, ne búsulj rajta.

BÚBÁJ

Nem barna fürtöd vitte véghez,
E fényben omló hab-fodor,
Amely körül a lég is érez
S láthatlan ajka csókba forr.

Nem arcod, amelyen felénk, mint
A kristálytisza völgyi tón,
Szépséggel az ég és a föld int,
Oly gazdagon, oly csábítón.

Nem éjszemednek csillagpárja,
Vagy lángoló kebled hava,
Zöngelmes ajkad édes árja,
Mélyen ható ezüst szava.

Sem őzi termeted növése,
Mely karcsú nádként lengedez,
Sem lépted könnyű lebbenése...
Ah! a csodás titok nem ez.

Mert amit a föld keble ápol,
Mind, mind csak egy múltó tavasz;
De ami rajtad egyre bájol,
Szíved, lelked sugára az.

S mitől eme bűbájt nyeréd, és
Mi attól bennem érted ég,
Az a szellem s az a hív érzés,
Oly véghetetlen, mint az ég.

BÚCSÚ

Mulatságnak, vigalomnak
Legyen immár vége,
Bár szememben a barátság
Búcsúkönnye égne.

Hagyj el immár nyájas öröm,
Kedves játszó gyermek,
Más vidéken téged úgyis
Inkább üdvözölnek.

Poharad már keserű lett,
Keserű egészen,
Habjában a szenvedések
Méregcsöppjét érzem.

S enyhét még a dal sem adhat,
Zengiünk bármi szépet,
Mert dalunkba egy-egy tört szív
Sóhajtása téved.

Nincs virága a vén földnek,
Ő is halni készül,
Most szövődik éjjelenkint
Szemfedője dérbül.

Elkomorult az ég arca,
Felhő lakik nála,
Kialudt szép csillagfénye
S elfogyott villáma.

Isten áldjon, cimboráim!
Zúgva zúg az élet,
Emlékezzék lángolással,
Aki nem remélhet.

Majd talán a lánggal égő
Emlékezet végre
Vet egy sugárt a jövőndő
Rideg éjjelére.

CSÓNAKOM

Repül már csónakom
Feszül vitorlája,
Repíti a vihar
Szilaj paripája.
Mint álom tűnnek el
Mellettem a partok
S újak jönnek elő
Arról, merre tartok,
Ismeretlen partok.

Messze maradt immár
A vidék utánam,
Melyet tündérszínnel
Feste régi vágyam!
Ott ringatta szívem'
Hír s dicsőség álma,
A titkos jövőbe
Lelkem onnan szálla,
Üdvét kérve, várva.

Hittem, hogy meglátom
A boldog világot,
Új ragyogásban
Az ősi nagyságot;
Hittem, hogy lakozni
Majdan odajőnek
Fölébredt emléki
Az elszállt időnek
S új életet szőnek.

De amit én hittem
Vala csupán álom!
Most a valóságot
Színről-színre látom.
Nincs ott ősi nagyság,
Nincsen ott új élet,

A múlt régen elmúlt,
Fénye elenyészett
S újra föl nem éled.

Apró törődések
Apró szüleményi,
Melyeket egy nap lát
Születni s enyészni;
Fel-felszökemlő vágy,
Mely mint a nap, tiszta,
Százszor emelkedik,
Százszor esik vissza
S könnyét a föld issza.

És mellettük az én
Hírem, dicsőségem?
Cifra mese, melyet
Elfelejték régen!
Elbúcsúztam tőle
S nincsen kedvem rája,
Hogy nevemet már most
Vegye ajakára
A hír trombitája.

Repülj csónak, repülj
Távol, messze tájra!
Kebeledről többé
Nem nézek én hátra,
Elmetszem fonálát
Az emlékezetnek,
Szélvész a mi gazdánk,
Karjai vezetnek
Nyugotnak, keletnek.

Madár száll felettem
A levegő égben
S énekével szívem'
Elringatja szépen:
Szálljatok, szálljatok
Reménység fecskéi
S új tavaszt keresvén,
Hagyjatok itt élni,
Élni és remélni!

VÉN HEGEDŰS

Dobja el már, dobjá kelmed
Azt az ócska hegedűt,
Melyen egykor bűt, szerelmet
Oly igazán hegedült.
Lassú már a kelmed ujja,
Tudja s érzi azt a húr;
Ifjúságát kezdje újra,
Szívünk akkor lángra gyúl.

»Ami elmúlt egyszer, elmúlt,
S vissza nem tér, jól tudom;
Ifjúságom szerteszét hullt
Koszorúit siratom...
Gúnyoljátok hát könnyűmet,
Ne vessétek ősz fejem';
Ámde ócska hegedűmet
Ne gúnyoljátok velem.

Nem érzitek, nem tudjátok,
Mi nekem e hegedű;
Ti minnyájan elhagyátok
S lőn poharam keserű:
Ez az egy még hű barátom,
S kebelében mindenem,
Lángoló vágy, tündér álom,
Dicsőség és szerelem!

Nem sír, nem rí már kezemben,
Mint ezelőtt valaha,
Lángra nem gyújt, tovalebben
S elenyészik bús dala:
Ámde engem biztat, éltet,
Bárha gyöngén zeng a húr,
Látok minden régi képet,
Mely felébred álmibul.

S míg ti lármás új danára
Szórtok tapsot, koszorút,
Én előttem más határra,
Más világra tér az út.

Hosszú múlt, rövid jövő
Ad itt egy-két szózatot
S lelkem érzi, amit zengő
Húrom el nem mondhatott.«

SZERELMES

Szerelmes az egész világ,
Minden bokor, minden virág!
A fecskének, a galambnak
Megvan az ő párja
És fészken egyik a más
Szívszakadva várja.

Semmi baja a betyárnak,
Bár nyomában sokan járnak:
Csak megpihen néha-néha
Szeretője mellett,
És ha szomszárja el van oltva
Megint útra kelhet.

Beteges a tisztelendő,
Öreg is már, vagy mi a kő;
Benne lelkét csak az Isten
Meg a jó bor tartja
És ha pap is, és ha vén is,
Tud ölelni karja.

A szomszédom csizmadia,
Üres minden ládafia;
Feleségét nagy bújában
Meg is veri néha,
De azután és azután
Megcsókolja néha.

Szerelmes az egész világ,
Minden bokor, minden virág:
Oh hogy' élhetsz, oh hogy' állhatsz
Mégis e világon
Nem szeretve és nem élve,
Egymagad, virágom?

ŐSZI TÁJ

Őszre hajlott az idő
E kies vidéken,
Tőlünk már elvándorolt
Fecske, gólya régen.

Ami még nálunk maradt
Akármerre nézek,
Egy-két őszi sárga lomb,
Egy-két üres fészek.

Távolabb jár a nap is,
Föllegekkel fedve;
Mosolyogni ha van is,
Nagy ritkán van kedve.

Jókor fekszik, későn kel
S akkor is oly bágyadt,
Hogy el kellett hagynia
A nyugalmas ágyat.

Híves, holdvilágos éj,
Hosszú álom éje,
Melyben zúgva zúg a szél
Harsogó zenéje.

És az éber csillagok
Elmerengnek rajta,
Arcuk felhőfátyola
Félre vagyon hajtva.

Látják, hallják titkosan
A virágnak álmát,
Vidám, boldog életét,
Szerelmét, halálát.

És irigylük végzetét,
Hogy nyugtot találhat,
Hogy virított, álmodott,
Aztán sírba szállhat.

Nem úgy, mint ők, vándori
A végtelenségnek,
Kik örökké fénylenek
És örökké ének!

JÓ VÁR

Mikor a világ zajában
Lelked-tested kifárad,
Találhatsz még egy nyugalmas
Menedéket, jó várat.

Oda immár el nem érnek
Az ellenség nyilai,
Ott új vágyak, új remények
Titkos hangját hallani.

A gyönyör édes poharát
Nem követi unalom
S vérzőleg nem öltheti rád
Fullánkit a fájdalom.

Behímzi ott szőnyegébe
A teremő képzelet
Mindazt, aminek tán képe
Életben élő lehet.

Van derűje, van borúja,
Gyorsan tűnő, változó,
Szellő hozza, szellő fújja
S az legjobb, hogy nem való.

Ide futhatsz, ezt a várat
Szemhunyvva is megleled:
Hogyha életed kifárad,
Az álom tesz jót veled.

BOLDOGSÁG

Nincsen nekem gazdagságom,
Ne is legyen, nem kívánom:
Szabad vagyok, mint a madár,
Mely fölöttem repdesve jár.
Szabadon és könnyen szállok arra s erre,
Nem húz a föld felé arany, ezüst terhe.

Nincsen nekem jóbarátom,
Hogy egyszer volt, azt is bánom,
Virágokba rejtett féreg,
Méz-íz alatt erős méreg...
A barátság már ma hamis pénz, nem járja;
Mutogatják még, de senki be nem váltja.

Nincsen nekem feleségem,
Se szeretőm, se cselédem,
Örülhetek, búsulhatok,
Magam vagyok, boldog vagyok...
Enyim a nagy világ, nem irtózom tőle,
Csak az kár, hogy ki nem bújhatok belőle!

ÓÉV

Hát csakugyan elmégy tőlünk,
Régi jámbor ismerősünk?
Marasztanánk, de miért!
Nincsen kedvünk rája;
Repít téged az idő
Szilaj paripája.

El is mehetsz, mikor látod,
Hogy nincs már itt mire várnod:
Színed, ruhád, hiteled,
Mind, mind elkopott már,
Emlékül vidd el, nesze!
Itt az ócska naptár.

Nem voltál jobb, mint apáid;
Vissza nem sok ember áhít,
Megvénültél csendesen
S végre is megcsaltál,

Arcodról egy-két redőt
A mienkre loptál.

Eredj, eredj, hordjon a szél,
Zúgva szállj, ha zúgva jöttél
S a fúvó szél csakhamar
Olyan messze vessen,
Hol többé utol nem ér
Az emlékezet sem!

ÚJÉV

Isten hozott, ifjú vándor!
Fogadd, ímhol egy pohár bor
S mutasd csak, mit rejteget
Hátadon a táska,
Mi mindent emelsz nekünk
Ottan egy rakásba'!

Arcod halvány, szemed bágyadt:
Fáradtság ez, vagy búbanat?
Ha elfáradtál, pihenj,
Újítsd az álom
S bánatoddal a remény
Más vidékre szálljon.

Kedvet igyál e pohárban
S ki vagy, mi vagy? mondd ki bátran;
Mert a szélvész úgy dühöng,
Oly borongós a nap,
Semmivel sem életőbb
A ma, mint a tegnap.

Vagy ne szóljon, oh ne ajkad,
Csak a kabát új te rajtad:
Új volnál s a réGINEK
Vagy szakasztott mása,
Legillendőbb címered:
Üres, cifra táska.

EGY KISASSZONYHOZ

Szeretem én a kisasszonyt szörnyen,
Nekem már azt elhiheti könnyen,
A szemembe alig-alig nézett,
Bűbájával mégis megigézett.

Gyémánt ragyog a maga szemében,
Ragyog pedig éjjeli setétben,
Aranyat ér minden pillantása,
Oh csak énrám szórná azt, ne másra!

Rubinból van piciny ajka vésve,
Csengő ezüst annak csevegése,
Mindig játszik a mosolygás rajta,
Drágakőnél gyönyörűbb az ajka.

Termetének nincs e földön párja,
A liliom is elbámul, ha látja...
Hát még csókja, hát még ölelése!
Drágábbat már nem adhat az ég se'.

Oh csak ennyi drága szépség mellett
Megláthatnék még egyet – a lelket!
Oh csak egyszer nézhetnék beléje,
Mint nézek a csendes tó vizébe!

Nem lesz enyim a kisasszony, látom,
Fel se veszi, akárhogy imádom
S szerelmemnek viharszárnya nincsen,
Hogy magammal ragadjam, repítsem.

Megosztanám vele sok jószágom
Itt e földön és a másvilágon...
Éltem, vérem, minden szegénységem
És ha lenne, hírem, dicsőségem.

Tudom, eljön, aki jobb lesz, mint én,
Aki mindezt megígéri szintén;
S nem is gyalog jön, hanem lóháton,
Kacki legény itt a Csereháton.

A boldogság vadon terem nála,
Van sok földje, bora, pálinkája,

S hogy pohara csordulásig teljék,
Egyedül csak szép feleség kell még.

Lánggal égő szerelmének tárgya:
Sallangos ló, agár, pipa, kártya,
Szerelméből ami maradék lesz,
Az talántán a kisasszonyé lesz!

MÉRTÉKLETESSÉG

Hol vagy, jámbor mértékletesség?
Jövel, ha minden elhagyott!
Hiszen téged kereslek én rég:
Gazdád leszek, gazdád vagyok.

Hozzád utalt orvos, nem orvos,
Hozzád utalt maga a bölcs...
Ím itt vagyok, jövel tehát most,
Poharamba jó bort te tölts!

Jó bort! ah hol kalandoz elmém!
A szám pedig hogy' elszalad:
Ha módomban volna se' tenném,
Arról már szólnunk se szabad.

Vízet, vizet! italom a víz,
Ételem csak egy-két falat,
Dorgálj is meg mindjárt, ahogy' bírsz,
Hogy előbb a szám elszaladt.

Reggel, mihelyt a napot látod
Pislogni a hegyek megül,
Fújd el pilláimról az álmot,
Essék bármily kedvetlenül.

Estve, mihelyt megjött a csorda,
És házunknál a tyúk elült,
Adj intést a nyugodalomra,
Mondván, hogy ezt meg ezt kerüld.

És a többi... ekképp remélem,
Élünk oly hosszú életet,

De oly hosszút, hogy Mathuzsálem
Tán felényit sem élhetett.

Csak azt kössük ki jó előre,
Ami köztünk megeshetik,
Hogy akinek tán kedve jóne,
Akármikor megszökhetik.

PUSZTAFALVI MALOM

Pusztafalvi malomba'
Két kerek van, de lomha;
Ahogy' egyszer megállott,
Meg se' mozdul, úgy áll ott.

Hol vagy molnár, jer elő!
Odavan a pitlekő,
Kiszáradt a kereked,
Igazítsd, ha szereted.

Ide-ide szaporán
Víg menyecske, fürge lány!
Legyen bor és csók elég
Hadd forogjon a kerék.

Búsul, pusztul a malom,
Nyakán ül az unalom;
Jó vize is elvadult
S más oldalra kanyarult.

Nyugvó szállást benne kér
Pajkos egér, denevér,
Örölni még idejő
S meg is örli az idő.

DUNBAR FÁNI

(Burns)

Oh eljössz-e hozzám
Kedves Dunbar Fáni!
Oh eljössz-e hozzám
Kedves Dunbar Fáni?

Lóháton akarsz-e
Avagy kocsin szállni,
Vagy gyalog jössz hozzám,
Kedves Dunbar Fáni?

Nem kell nekem anyád
Földje, gazdasága,
Nem kell nekem úri
Széles rokonsága...
Mondd, hogy jóban, rosszban
Mellém akarsz állni:
S jövel egy szoknyában,
Kedves Dunbar Fáni!

KÖKÉNYSZEM

Kökényszemed égő parázs,
A derekad karcsú darázs,
Ingó-bingó rózsafa vagy,
Kivirított viola vagy.

Azt mondom a rózsafának:
Beh szeretlek, beh kívánlak!
Árnyékkoddal hajolj reám,
Leveledet hullajtsd reám.

Azt mondom a violának:
Jere hozzám bokrétának,
Süvegemhez bokrétának,
Életemhez boldogságnak!

Kökényszemed rajtam legel,
Egy szót se szól, mégis felel,
Mennyországom benne ragyog
S azt mondja, hogy tied vagyok.

KIFELE ÁLL...

Kifelé áll a szekerem rúdja,
Szellő lovam még a mezőt rúgja...
Jere haza, édes lovam, Szellő,
Menjünk innen e szomorú helyről.

Innen-onnan borul az ég alja,
Sírok, sírok, de senki se hallja,
Hull a könnyem záporosó módra,
Bánatomat azért el nem oltja.

Éjjel-nappal feketében járok,
Nem néznek már én reám a lányok,
Nincs már nekem senkim e világon,
Se szeretőm, se egy jóbarátom.

Rajta, rajta, édes lovam, Szellő,
Iramodjál, mint a sebes szellő,
Gyorsabb legyen alattam négy lábad,
Mint ahogy az égi madár szállhat.

Repülj innen holnap virradtáig
Akár a nagy Óperenciáig,
S holnapután olyan messze vágass,
Hol eszembe sem jut ez a város.

EMLÉKLAPOK

1.

Szíved szerint szánd az olyat,
Kinek jóbarátja nincs;
Mert az élet szélvészében,
Vagy tündöklő napfényében
Egy rokonszív drága kincs.
S kinek minden jóbarátja,
Arra bízva ne tekints:
Titkos mérget hord szívében,
Kinek ellensége nincs.

2.

Mi szépet, vagy mi jót kívánnak
Neked, kicsiny vidor leánynak?
Tavaszi lebeg téged körül...
Játszi szellők, hímes virágok
Köszöntenek, mint jóbarátok,
A föld mosolyg, az ég derül.

Oh! csüggj e fényes tünde szálon
S tartson soká a gyermekálom,
Mely most örül, játszik veled...
Legyen egész élted folyása
E boldogságnak folytatása,
Öröm nekünk, gyönyör neked!

3.

Kinek minden s mindig jól van,
Ki egykedvű rosszban-jóban:
Víz foly abban vér helyett...
Hát derengjünk, hát borongjunk,
Kedvre-búra nyíljon ajkunk,
Amiként az ég nevet,
Vagy búsul fejünk felett!

4.

Ne keresd a boldogságot
Messze földön sohasem...
Nem lakik az olyan távol
E vidéktől, e hazától
Nem lakik az, higgy nekem.

Bár körülted hervadozni
Látod a kies tavaszt,
Nem veszett el ifjúsága,
Saját szíved kis világa
Újra megteremti azt!

5.

Szeressed a nyugalmat, az
A boldogság fele;
De ám azért ne köss örök
Barátságot vele.
Inkább kétes csatára szállj
S harcolva hullj el ott,
Mint nyugalom lágy karjain
Légy eleven halott!

Hangos jajjal és panasszal
 Sose' fáraszd az eget,
 Nem érti azt az a felhő,
 Mely villámot rejteget.

Hol hiában már az erő
 S az esdeklő kérelem,
 Jobban illik ott a néma
 Méltóságos türelem!

ISMÉRED A TENGERT...

Isméred a tengert, mely akkor is zajlik,
 Mikor a vihar még meg sem közelíti?
 Benső hatalomnak szózatára hajlik,
 Egy titkos istenség ragadja, hevíti;
 Micsoda istenség, micsoda hatalom,
 Mely elől rémülve fut a nyugalom?

Köröskörül már az édes álom karján
 Aluszik ég és föld, mint egy fáradt gyermek,
 S e tenger ébren van, haragos habot hány,
 Rá pillantani a csillagok se mernek.
 Az alvó ég felé tör lázas hulláma,
 Hogy azt is fölverje, hogy ne legyen álma.

Egymással birkózó habja közt, remegve
 Libeg a reménység törekeny sajkája;
 A küzdők haragja most a fellegekre,
 Majd a setét pokol mélységébe vágja
 S ott a kétségb'ésés száz alakú réme
 Örült szenvedéllyel rohan életére.

Nyugtalan vészmadár röpdés, hogy ezt lássa,
 Az emlékezet száll tévelygő madárként;
 Nagy messze hangozik síró kiáltása,
 Nem talál nyughelyet, nem lát egy sugárfényt,
 Panaszolva mondja: nem így volt ez hajdan,
 Fekete gyásszá lett az öröm is rajtam!

S mi végett háborog ez a tenger vajon,
Talán hogy mélyéből gyöngyeit kiszórja,
Aztán elapadjon, örökre kihalljon,
Mivel bajvívásban nem lesz többé módja?
Forrjon háborogva teljes életedben,
Lesz így dal ajkadon s egy-egy könny szemedben!

ZENDÜLJ MEG...

Zendülj meg hát újra, rég hallgató dalom,
Nyerjen szót általad öröm és fájdalom.
Zokogjad hűséggel, ami szívem vérzi,
Aminek tán olykor balzsamát is érzi.
Rajzold halvány képét rég elmúlt időmnek,
Borúját napomnak, reményét jövőmnek.

Dalolnék, oh bizony, mint ezelőtt hajdan;
Jaj de sorsom keze megnehezült rajtam.
Más utakon járok, mindent elfeledtem,
Nem is az az Isten lakik már felettem,
Lantra szokott ujjam nagy nehezen mozdul,
Hideg az a könny is, mely szememből csordul.

Nem kell a szerelem, nem kell a dicsőség,
Játékában mások kedveket hadd töltsék!
Kihamvadt az a nap, melynek egykor éltem
S mint egy hideg holt szén sötétlik előttem,
Fájdalmam, örömem egykedvűleg elhal:
Az többé nem búsít, ez meg nem vigasztal.

Várom, hogy sajkámat zúgó hullám hányja
S űzze jobbra-balra a fuvalom szárnya;
Odavan a sajka piros lobogója
S úgy tévelyeg, mintha gazdája se volna.
Rohanhat reája a szélvész haragja
S törheti szeszélye, ahogyan akarja.

Nem vetek én horgonyt, nincsen arra gondom,
Múltért vagy jövőért könnyemet sem ontom.
A hullám valahol tán majd partra tészén,
Vagy jószívűségből elborít egészen,
S emlékemet pusztá levegőnek adja
Majd elhaló dalom legutolsó hangja.

A TEMETŐN...

A temetőn régi templom
S régi templom csonka tornya,
Lelkemet túl a sírhalmon
Az ég felé intve vonja.

Csak néz, csak néz a sírkőre,
Ez meg visszabámul rája;
Egyik a másiknak őre
S vezére a másvilágra.

Beszélnek is tán egymással
Mély titokról, néma nyelven,
De ha ember arra járda,
Elhal ajkuk hangja menten.

Szólnak is tán néha hozzád
Ha magadba szállva kérded,
De beszédök foglalatját
Soha-soha meg nem érted.

És mihelyt magokra hagytad,
A suttogást újra kezdik,
Melyből más egy szót se' hallhat,
Csupán, aki sírba' fekszik.

KIS PIROS LAP

Isten veled, kis piros lap!
Tovább már nem tartóztatlak.
Repítsen, ragadjon
Vándor szellő szárnya
Oda, hol egy jó lány
Érkezésed' várja.

Rád bízom jókívánságom,
Legyen boldog, azt kívánom.
Kövessék utadat
Nyájas ábrándképek,
Röpkedő örömek,
Fényes tünemények.

És ha olykor reád tekint,
Lássa meg e képeket mind,
Lássa benned tükrét
Elmúlt idejének,
Zárt paradicsomát
Első szerelmének.

S amit akkor sejte, érze,
Szálljon egyszer még szívére.
Szálljon rá, szálljon rá,
Mint hajnali álom
S míg nem boldogítja,
Tőle el se szálljon!

KAZINCZY GÁBORNAK

Bánfalván

Csak Isten tudja, mennyit szenvedénk!
Tüskét arattunk, hol búzát veténk.
Érkezni láttuk a rég várt jövőt
S rajtunk az átok még súlyosbra nőtt.
Lihegve röpdésénk az ég felé,
Szárnyunk dicsőbb táj légjét szegdelé;
Majd mint a sas, melyet golyó talált,
Setét porban nyögeltük a halált
S az eszme, melyért tűrve lángolánk,
Lőn hervadatlan mártírkoronánk.
— — — A szellő még sóhajjal terhesül;
Virág, ha van még, könnytől nedvesül,
A vész után mind hallgat a bokor
Az égbolt felhős, fénytelen, komor. —
Ím a rideg, gyászfödte part felett,
Hol annyi hívnek hullámsírja lett,
Az üdvtelen sors kegygel néze rád
S kímélve intett biztos révbe át;
Maradt egy-két rokonkebel veled,
Magános völgyben egy hű fedeled
S míg távol a vihar visszhangja zúg,
Itt enyhe béke hógalambja bűg.
Nyájas derűt körülted áldva von
Magasztos, szent hevület, szorgalom;
Gyöngyöt, kagylót a parton egybeszed
S tartós fűzérbe sző gondos kezéd,

Hogy kincseid' elnyelte bár a hab,
Törekvő lelked egyre gazdagabb.
Lerázzák itt merész reményeid
A bús jelen gyötrő bilincseit
S mit az ihlettek éber álma sejt,
Megédesíteni a méregkehelyt,
Mit a megtört szív immár hinni fél,
De mindent óhajt s titkon esdve kér,
Hited sugára mellett láthatod
Ama jobb létre keltő új napot,
Ama napot, mely nem hoz több csapást
S bevégi köztünk a nagy számadást,
Melyen dicsőbb életre kél a holt,
Ki egy rideg kor tetszhalottja volt...
– Oh hullassák igéző ajkaid
Szívünkbe ily reménység magvait,
S virág ha nem fejlődnek a csírából,
Tavaszi viruljon majd szívünk porából!

FURCSA HIVATAL

Elfeledten, elmaradtan,
Furcsa hivatalra kaptam.
Nem mulatság, nem is tréfa,
Kemény vas ez néha-néha:
Várni késztet minden óra
S várakozom azután,
Várom, míg egy tündérszóra
Lefoly a víz a Dunán.

Marcona tél ül diadalt;
Alszik a föld, vagy meg is halt.
Messze lehet ébredése,
Alig lüktet érverése;
De én várom, hogy agg csontja
Fel fog még mozdulni tán
S tarka zászlóit kibontja,
Mi bontja? a tulipán.

Körülöttem hegyen-völgyön
Hallgat a táj, mint egy börtön.
Eltiporva minden éke,
Hamvadóban büszkesége;

De én mégis egyre várom
Hogy megéled s fölrivall...
No's mi? hát régi dal.

Kicsapott a víz a partra;
Viharos szél felkavarta,
Habja nem tisztula még meg
Csillag és nap tükörének;
Azt is csak én várom égve,
Én függesztek rá szemet,
Hogy lesüllyed a fenékre –
No's mi süllyed? a szemet.

Sűrű felleg réges-régen
Táborozva áll az égen
Se nem esik, se nem dörren,
Nyomaszt lomha szárnya szörnyen
Várom, mivel várnom illik,
Pedig mily régóta már,
Hogy kivillan, felszökellik –
No's mi? a jó napsugár. –

Duna vize egyre ballag,
Tulipán a földbe' hallgat,
Régi dalnak hangja nincsen,
Rest a nap, hogy kitekintsen
S zavaros a folyam árja –
Róla szívem mit tehet?
Az én szívem mégis várja,
Várja, ami megjöhet.

És ha milljom évet élnék,
Hivatalt mégsem cserélnék;
Küzdenem a régi bajjal,
Hol nevetve, hol sóhajjal:
De ajkamnak csüggelemmel
Tiltva lenne szólnia
S zengeném, hogy nem veszett el,
Nem veszett – Polónia!

EMLÉK

Börtönben egy ifjú bajnok,
Fényes erény bűne, vétke.
Zord hevében harci zajnak
A haláltól sorsa védte.
Titkos árulkodók
Ástak alá vermet
S vére hullásából
Dicstelen vész termett.

Megszánja a röpke szender,
Beszáll hozzá s' elaltatja,
Legyen szabad meg ez egyszer
Legalább egy pillanatja.
Édes övéihez,
Ha még rájok lelne,
Siet börtönéből
Álmodozó lelke.

Vigasztalja sorban őket;
Hisz minnyájan igen búsak;
Egy a könny és egy az érzet,
Mindenütt egy mély kín dül csak.
»Édes öreg anyám,
Szerelmem, testvérem,
Holtomig maradok
Veletek, ígérem!«

Ott maradna, ámde jőnek
A poroszlók fegyverekkel,
Vére hűl az ébredőnek:
»Meg kell halnod holnap reggel!«
Felriad álmából,
Alig hisz a szónak.
Egy betűt se felel
A gyászhiért hozónak.

Majd hogy ég felé emelné,
Hozzá lép a lelkek őre
S intve, bátorítva, mellé
Telepszik a durva kőre.

»Ne csüggedj, jó fiam!
Tied lesz az élet;
Csak mennyben lakozik
Az igaz ítélet.«

»Vigasz, intés hidegen hágy,
Szükségem már nincsen arra;
De ha szíved, mint imád, lágy,
Hajolj esdő végszavamra.
Váró kedvesemnek
E hajfürtöt add át
S jelöld egy szomorú
Fúzzel sírom halmát!«

»Meglesz, amit szíved óhajt.
De hagyd el a földi gondot;
Teljesül a kemény szó majd,
Melyet a végzet kimondott.
Pillantásod, lelked
Most ég felé szálljon
Megáldalak, fiam,
Az Isten is áldjon!«

S pirulnak a messze halmok.
Közelít az éber hajnal,
A megejtett ifjú bajnok
Számot vet a földi bajjal.
Egy kemény parancsszó,
Egy erős dördület,
Aztán némi zaj még,
És öröklő szünet.

Néma búban, félig élve
Hervad a gyöngéd virágszál,
Nap-naponta fogy reménye,
Melyet omló könnye táplál.
Jár sebzett galambként,
Senkinek se mondja,
Hogy szívét egy árva
Barna hajfürt nyomja.

És a gyászfűz ott setétlik;
Földre csüggő sűrű lombja,
A felejtett síron végig
Híves árnyát védve vonja.

Ébresztő dalt susog
A fűzlombnak a szél
S a nyugovó szellem
Fölkél, lebben, eszmél.

ISMERŐS ÁRNYAK

Megjön az éj, elszunnyad az élet,
Mély nyugalom ringat eget, földet,
Ébrednek túlvilági árnyak
S látogatni kis lakomba szállnak.

Mint a szellő suhogása hallik
Érkezésök, de csak alig-alig,
Szótalanul ülnek élém körbe,
Kiket a sír elfedett örökre.

Ifjú árnyék lebben utoljára,
Mintha velek nem egy úton járna,
Mintha külön honja volna néki,
Végzetével ott se békülvén ki.

Arca körül tiszta derű csillog,
Két szeme két bágyadozó csillag,
Hűlt ajakán lenge mosoly fénylik,
Szent öröm az, fájdalom az félig.

Jobb kezében összetörött kardja,
A másikban néma kobzát tartja,
Mintha szólna: a hazának éltem,
Neki adtam lantom, kardom, éltem.

Hajnali köd áramlik utána,
Színes ábránd – a szerelem álma –
Szikla, örvény, bús csalódás képe,
Vegyül itt-ott a köd sűrűjébe.

Mélázva csügg képzeletem rajta,
Hogyha talán szóra nyílnék ajka:
Hajh! de ez arc változatlan, néma,
Csak remegő könnye ragyog néha.

Mért e ború? avagy a zord élet
Fellege már soha el nem széled?
S a szívet a síron túl is dúlja
Földi keserv, honszeretet búja?

Nem felelnék, szóttalanul várnak
Körülöttem a lebegő árnyak,
Hű barátok, ismerős nép egykor;
Most tünékeny szellemek s hideg por.

S mint a szellő lebbenése hallik
Távozások, de csak alig-alig,
A bűvös perc vissza hamar hívta
S rejtve marad létök örök titka.

A GONDOLAT

1861. október 14.

Csak vissza, vissza, éber gondolat!
Forrj és tüzelj még biztos zár alatt,
Nincs jó idő szavakba ömlened,
Órjögve tombol régi ellened.

Üt majd az óra, akkor törj elő,
Mint föld szívébe rejtett láng-erő
S hirdesse fönn az élet és halál,
Hogy istenektől, mennyben származál.

HÁROM KÖNNY

Leszáll az éjféli, bűvös szárnya lebben,
Lassú nesz támad lent a sírveremben.
Kél a menyasszony hideg vánkösárul,
Síri lakának ajtaja kitárul.

Halkan jó, léptét senki se hallja,
A puha fű sem hajlik meg alatta;
Tiszta fehér gyolcs ruha folyja végig,
Gyolcsnál is inkább csak arca fehérlik.

Bomlott haja hosszan úszik a szélben,
Jégkönyű reszket hamvatag szemében;
Embernek nincsen semmi földi rajta,
Titkos beszédre nyílik fagyos ajka.

»Jövel, jövel, szép ifjú vőlegény!
Ím itt vagyok, téged kereslek én.
Felköltött egy jóltevő pillanat
S érted hagyám el síri ágyamat.

Leráztam a föld senyvesztő porát,
Szabad lesz most bátran tekintni rád.
Testetlen árnyék, lenge kép levék,
Minden kihamvadt, csak szerelmem ég.

Oh most is, most is hűn emlékezem!
Forró kezében reszketett kezem
És arcom sápadt, mint a méla hold...
Az a boldogság fénysugára volt.

S jövénék érted adáz cimborák,
És rózsálcám széjjel rombolák,
El harcba vittek, – éj borula rám:
Az első könnyet ekkor hullatám. –

Majd a remény tündér ölebe vett,
Kötözgeté a lángoló sebet,
Képed mutatta, bármikor jöve
Az éber álom csalfa tüköre.

S hogy börtönödről hozzám szállt a hír,
Sebem felett méreggá vált az ír,
Láncod csörrent fülembe mindenütt,
Ekkor hullajték második könyűt.

És lőn a gyász hír mindig gyászosabb:
Sínlődöl kínban, ifjú hősi rab!...
Setét fátyollal tért meg egy napon,
Hogy elvérzettél szörnyű verpadon.

Melled kitárva... érettem remeg...
Eldördülnek a gyilkos fegyverek...
Ekkor hullajtám végső könnyemet;
Nem sírtam többé, szívem megrepedt.

Jövel, jövel szép ifjú vőlegény,
Ím itt vagyok, téged kereslek én,
Érted hagyám el síri ágyamat,
Jövel, míg tart a boldog pillanat.«

S halkan jár, léptét senki se hallja,
A puha fű sem hajlik meg alatta.
Tiszta fehér gyolcs ruha folyja végig,
Gyolcsnál is inkább csak arca fehérlik,
Bomlott haja hosszan úszik a szélben
S vég könnye reszket örökre szemében.

A KÖLTŐ ÉS A FÜLEMÜLE

Mind a ketten oly szegények,
Oly borongók mind a ketten;
Megvonulva éldegélnek
Sűrű lomb közt a ligetben.
Hírt felőlők a világnak
Röpke szellő szárnya hoz,
Hogyha zengő ajkaikról
Bűvös ének áradoz.

Kit rájok figyelni késztet
Unalom, vagy elmerengés,
Boldogítja édes érzet,
Vonja földöntúli sejtés.
S mert a végzet sorsukat már
Ily hasonlóan szövés,
Hű rokonszenv égi láncá
Fűzi őket együvé.

»Add nekem, te bús madárka
Tiszta, csengő játszi hangod!«
»Jobb, ha énekembe zárja
Hő érzésit a te lantod!«
S bájoló versenyben égett
A két ihletett ajak,
Fölfigyeltek a virágok
S hallgatott a kis patak.

Midőn éjjel a világot
Álom ringatá ölében,
Édesíteni a mély álmot
Ők ketten maradtak ébren:
Egyik a rövid tavasznak
Zengte múló bájait,
Másik ábrándos szerelmét
És a hon fájdalmait.

S ím, elnémul egyszer a lant,
Keble pusztá, húrja tépve;
Árva sírdomb, jeltelen hant
Borul a dalnok fölébe.
Sírján bolygó fény világít
Néha csendes éjszakán:
Tán el nem haló keserve,
Vagy dicsőség híre tán!

Bár a változó időnek
Új szeszélye, új bálványa
Hírnevét a szendergőnek
Feledésbe halni látja,
Él a szellem itt is, ott is,
Mely ajkáról áradott,
De többé nem kérdi senki,
Merre nyugszik a halott.

És midőn a késő hála
Mégis eljő hűlt porához
S csöndesen magába szállva
Emlékének híven áldoz,
Míg a sírt virággal hinti
S könnyével beszenteli:
Nyugvó dalnok' régi társát,
A madárkát ott leli.

S hogy említik meghatottan
»Bús dalát a fülmilének«,*
Íme a közel bokorban
Megzendül a bájos ének,

Versenyt zengi a madárka:
»Bár e lombok árnya rejt,
Az ő lelke szól dalomban
S a természet nem felejt!«

* Kölcsey sírszobrának leleplezési ünnepélyénél, éppen midőn a szónok egy ily tartalmú sort idézett Kölcseyből, kezdte rá hangos énekét a szomszéd fán egy fülemüle.

A KÉTSÉG GYERMEKE

Búsan virraszt. Kitárva asztalán
A könyvek könyve, a szent biblia;
Eme csodás könyv ihletén talán
Kétséggel könnyebb lesz bírnia.
Az olvasásban mélyen elmerül,
Miként könyörgő jámbor szerzetes;
Lelkére új meg új felhő kerül
S a bibliában ő Istent keres, –
Ott látja mindenütt nevét, jelét,
De nem tudja elhinni lételet.

»Gyarló az ember, lelke, teste, rab,
– A lázas ajk ilyen szavakra tör –
Ki porban görnyed, az legboldogabb,
Csak arra vár, csak arra itt gyönyör.
Az angyal, aki bölcsődhöz kísért,
Pályád ha nyílik, egyben elriad
S az élet a gyermekkor álmiért
Éber sebet, sötét vakságot ad.
Az ész sugára elhagy, nem vezet
S bolygó lidérc szorít veled kezét.

Ha azt mondom: ím, itt e bércomom
Arannyá válik minden éjfelen,
És a csodát szemlélni akkoron
A balga nép, hiában, megjelen;
Ha azt mondom: a nap lángszekerét
Az égen négy sárkány-fiú viszi:
Kacagni fogják a költött regét
S mivel nem látta, senki sem hiszi...
És mégis, mégis a világ felett
Rabláncot sző a pusztá képzelet!

Borul a táj, az égbolt mennydörög,
A földet rázva bömböl a vihar.
Új életre pezsdül a barna rög,
Ha rajta már az ó hervad s kihal:
De mindebben mit sejtessen velem
Az önmagát újíító létezés?
Amit keresnék, nincs az ott jelen,
E változás öröknek mind kevés.
Nem várok agyrémtől ítéletet
S nem-létezőtől üdvöt, életet.

Nézd! mint forr a természet kebliben
Az ős-erő s miképpen működik!
Egy-egy parány kifárad, elpihen,
De a nagy összeg nem kevesbedik.
Halott van egy avult ház udvarán,
Sírjába hetven év terelte őt;
Pohár cseng a szomszédok asztalán,
Most ülnek ott vidám keresztelőt.
S mi bűbáj kell ahhoz, hogy így legyen?
Ez mindig így ment, most is így megyen.

Ím' zúg az élet habja egyre még,
A menny fölötte búsul, vagy derül;
Kormánypalcát nyer itt a dőreség
S a bölcsesség sövény alá kerül...
Az áldozatláng fel magasra csap,
Erény tömjénezt és szent ihletés;
De szégyenében elborul a nap,
Hogy ily játékot űz a tettetés.
Körülmény és ügyesség mindenünk,
Önérdék, vagy vak sors után menünk.

Ah! hittem egykor én is mennyeit,
Csábítva inte a világ felém;
De a kulcsot, mely utat mennybe nyit,
Pártos kezemből régen elvetém.
Már nem csodálom a menny sátorát,
E nagy hazugságot fejem felett,
Nem a világ dicsőség-bíborát,
Melyet vér és könyű hímezgetett.
Magamban bolygok, kétséggel tele,
Ön létezésem gyász kérdőjele!»

Ígyen zajong és mélabús szemét
Vonják setét, nehéz káprázatok.
Kormánylapátját szélvész törte szét,
Úzik, ragadják a zúgó habok.
Mereng a múlt ködös vidékein,
De ott számára rózsza nem virul
S ha lázas ajkán elnémul a kín,
Sűrű könny hull alá pilláirul.
Hagyjátok őt, tán omló könnyei
Ki fogják tört lelkét békíteni!

MÁRTON BÁTYA

Lépjen elő, Márton bátya,
Róla van itt a szó, látja.
Törje fel az ajtó zárját,
Amivel oly régen zárják.
Lépjen hozzám e kicsi hajlékba,
Ha maga nem, hát csak az árnyéka.

Íme itt van, élve, épen,
Régi kopott ködmenében
S hogy ne legyen semmi híja,
Kis pipáját most is szíjja.
Ősz bajusza két ragyogó jégcsap,
Szeme lángol, mint a lemenő nap.

Volt neki víg bölcsessége,
Míg gyertyája lobbal ége.
Rövid itt az élet – úgy mond –
És ha rövid, minek a gond?
Más tekintsen a kicsi hangyára,
Holnap is ád, aki adott mára!

Nap-nap után dínom-dánom,
Biz' én soha meg nem bánom.
Peregjen a világ nyelve,
Csak poharam legyen telve.
S imádkozás papnak az ő dolga,
Helyettem is járjon a templomba.

Szürke haja vállát veri,
Görbe fésűn azt viseli,

Sűrűn vagyon immár szántva
Piros arcán a barázda;
Lelke mégis szilajon repülget,
Nem nézi, hogy roskad az épület.

Szót ha veszen ajakára,
Csak a szedte-vette járja;
Hol: truccázom! hol: Attila!
Száz alakban az ég nyila
S ha jókedvvel haza ballag néha,
Jókedvének harag a szomszédja.

Megbomlik a házi béke;
Rimánkodik felesége,
Könyörögve inti, kéri,
Hogy ideje már megtérni.
Az istenért! vegye magát észre
S az utolsó kerekre is nézne.

»Nincs kerekem, nincs szekerem:
Asszony-beszéd nem kenyerem.
Félj te magad, én nem félek:
Csak azért is borral élek.
Tudom, úgy lesz, megbetegszem egy nap'
S vitetem a másvilágra másnap'.«

Márton bátya sima orra
Nyerges pápaszemet horda.
Azon által, ha próbálta,
A kis á-t is nagynak látta.
De egyszer az öreg okuláré,
Azt mondja, hogy nem segítek már én.

S íme, ég és föld előtte
Kékes, ritka fátyolt ölte;
Az a fátyol mindig kékebb,
Mindig sűrűbb és sötétebb;
Aztán örök éjszakára vállott
S elfedezte tőle a világot.

Minő mélység! minő ínség?
Keresné, de nincs segítség!
Megszelidül dacos ajka,
Isten neve hangzik rajta

És a szíven mélyre vonult könnyek,
Mint a sebes zápor, előtörnek.

Hajlékának olcsó ára
A garadon rég lejára,
Magas fű nő udvarában,
Egér az úr kamrájában;
Nincs előtte biztató reménység,
Csak bús homály, csak iszonyú kétség.

Nem mer nézni, remeg tőle,
Se elmúltra, se jövőre;
Imádkozván csak azt várja,
Hogy az ég tán majd megszánya:
Ámde az ég sorsát már kimérte,
Soká küldi a követet érte.

Hosszan omló könnyek árja
Mossa szívét szép tisztára;
Szenvedések nagy tüzeiben
Megújulttá lesz egészen
S mint levegő hófehér galambja,
Repül lelke, ahová óhajtja!

A HÍVATLAN VENDÉG

*Ki kopog, mi kopog?
Egy fekete bolló.
Arany*

Leszáll azt est, sötétül kis lakom;
Mi zörget úgy azon az ablakon?
Szél nem fuvall, futó zápor se hull,
A lég is hallgat mozdulatlanul. –
Megint kopog, zörren: minő titok?
Ki vagy? mi vagy? már ablakot nyitok.
S amint nyitom, íme se kér, se vár,
Nyílként repül be egy éjszín madár:
Kár! kár! beh kár!

Hollómadár, hívatlan, hess ki, hess!
Riasztgatom, de nem megy, itt repes.

Egyik szögletből a másikba száll;
Én zaklatom, de vesszőm nem talál
S amint űzöm, amint játszik velem,
Szívemre hat borongó sejtelem,
Mert egyszercsak megül s nyugton bevár,
Sőt szólni kezd csodásan a madár:
Kár! kár! beh kár!

»Oh hagyj, kérlek, nálad pihenni meg,
Szegény holló, látod, miként piheg.
Ne légy hozzám te is könyörtelen,
Hisz fájdalomban vagy rokonfelem.
Künn a világban ah! mindenki sért,
Csak bánt, csak üldöz, nem tudom, miért:
Tán öltönyöm, mely oly gyászló, sivár,
Tán hangom az, mi ellenemre jár?
Kár! kár! beh kár!

Jóllét, barátság nem mosolyga rám
Az úri házak tágas udvarán,
Az ősi telken gondok árja forrt
S nem zajga fel vidám vendégcsoport;
Erőszak, inség egymást érte ott,
Egyik rabolt, másik rimánkodott.
Tovább kellett repülnöm, úgy-e bár,
Hol boldogabb lét biztos enyhe vár!
Kár! kár! beh kár!

S repültem a paraszt hajlék felé,
Rozzant tetőjét ócska nád fedé,
Künn pusztulás, belől bú, szenvedés,
Gyötrelmes álom, kínos ébredés.
A szív zajong, az arc setét, komor,
Békét s reményt megölt itt a nyomor,
Nem él itt meg szegény hollómadár. . .
Tovább riasztott a rideg határ.
Kár! kár! beh kár!

Szökeltem a szentegyház ormira,
Világi zaj nem hat fel annyira.
Tódult a nép zsibongó hangyakint,
Hogy lelki terhét ott lerakja mind.
S lerakta-e? Ah visszatérve, még
Lázashóhajtással terhesült a lég;
És mint a nyíltól, mely üvöltve jár,

Úgy elriadt szegény hollómadár.
Kár! kár! beh kár!

Homályos erdő, nyugtató liget,
Tán ott felém jobb élet integet.
Úgy gondolám; de a zúgó patak
Hullámi könny s panasszal omlanak;
Partján, melyet sűrű avar fedez,
Megölt vitézek csontja senyvedez
És szellemük, mint bolygó sírmadár,
Ijesztve kél s engesztelésre vár.
Kár! kár! beh kár!

Most itt vagyok megint vendégedül,
Dúlt szíved is, látom, miként hevül,
Mint háborog s a kétség olyve mint
Táplálja benne a tengernyi kint!
Nem boldogítsz, boldog magad se vagy;
Ily vendégnek szállást többé ne adj:
Lelkedbe lát, minden redőt kitár,
Vigaszt se nyújt szegény hollómadár.
Kár! kár! beh kár!

És mint a villám, a nyílt ablakon
Kiszökve, elhagyá borús lakom.
Utána néztem, felfelé repült,
Mint akit e földön gyász végzet üld...
Az ég felé tán panaszkodva ront,
Fel-feltűnő kicsinyke barna pont!
Rá ott a felhők sűrű leple vár,
Még onnan is harsogja a madár:
Kár! kár! beh kár!

AZ USHERSWELLI NŐ

(Skót ballada)

Usherswellben egy nő lakott,
Egy gazdag, gyöngye nő,
Három derék, erős fiát
Tengerre küldte ő.

Egy hét se múlt egészen el
Egyetlen hét se még,

Hogy a fiúk elvesztéről
Hozzá szó érkezék.

Egy hét se múlt egészen el,
Három, vagy egy se bár,
Szó érkezék, hogy gyermekit
Többé nem látja már.

»Ne szűnjön a szél s szárnyait
Hab ne fűrössze meg,
Míg földi testben fiaim
Meg nem jövedenek.«

Szent Márton nap körül, midőn
Hosszú, setét az éj,
Anyjához a három fiú
Nyírlombbal visszatér.

Halántékuk nyírlombjait
Nem termé sík s halom,
Paradicsom kapuinál
Nőtt e szép nyírfalomb.

»Élessz tüzet, hé! lányka, most!
S hozz a kútról vizet;
Vigadjunk, hisz' három fiam
Éjjel megérkezett.«

És ágyat is vetett nekik,
Jó széleset, puhát,
Rájok köpenykéjét veté
S ágyok széléhez állt.

S ím, a vörös kakas kiált,
Szürkülni kezd az éj.
»Menjünk!« a legkorosb fiú
Öccséhez így beszél.

»Szól a kakas, a nap közelg,
A sírok őre int;
Sokat kell túrnunk, ah sokat!
Míg elbocsát megint.«

»Csak csendesen, csak csendesen,
Aludjunk, míg szabad,

Anyánk ha ébred s nem talál,
A szíve megszakad.«

S anyjok köpenykéjét vevén
Akasztják szegre fel:
»Soká nem fődsz minket megint
Kedves kicsiny lepel!«

»Oh jó anyám, Isten veled!
Csűr s akol, üdv reád,
Isten veled te lyány, ki most
Anyám tüzét rakád!«

AZ ÁLOM

Szólj, mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Hol s merre repültél
E földi határon?
Mint csoportozék utánad
Élv, öröm, baj, régi bánat?
Merre vont az ég intése,
Porhalandók szenvedése?
S hű kísérőd, a szeszély,
Mint mulattatott, beszélj?

»Rengett a bölcső s a hű dajka,
Dalát hiában zengve ajka,
Türelmét csaknem elszaggatta már,
Gyermek-sírásban hogy nem volt határ.
'Buj-buj, galambom! mit tegyek veled?
Angyal virasszon álmaid felett!
Rengvén a bölcső, a dal újra szólt,
De a kis árva rajta túlsikolt.

Nevetve néztem a dacos vitát:
A dajka mérges, a gyermek kiált;
Kibékülésre nincsen alkalom,
Mert szót nem ölthet itt a fájdalom.
Midőn mind a kettő kifáradt,
Én tettem ajkaikra zárat.
Míg a gyermek pihenve csendesül,
Reá leheltem észrevétlenül

S arcán azonnal elterült vala
A nyugalom hósínű fátyola;
Szárnyamra lebbent tiszta szelleme
S gyöngéden szálltam a légben vele.
Felnőtt előtte a bájos vidék,
Mit nyelve nem tud megnevezni még
S az üdvöből, mely onnan szívébe folyt,
Ajkára loptam egy tűnő mosolyt.
Fáradt fejet kezébe hajtva,
Mellette bólingat a dajka.«

Szólj, mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Még merre repültél
E földi határon?

»Nincs balzsam a beteg sebére,
Virrasztja éber fájdalom;
Egy gyöngé mécs világa félve
Von kétes árnyat a falon.

Ott senyved a szép ifjú férfi,
Kitombolt élvek romja már,
Elszórt kincsét hiába kéri,
Végkép setét a láthatár.

Törött fényű, bágyadt szemével
Még egy reménysugárt keres;
De ráborult nehéz leplével
Az éj, oly szörnyű, rémletes.

Sóhajt egy pillanatba bízva,
Melytől megtérne nyugta majd;
De zord magány hangozza vissza
Az ajkra feltörött sóhajt.

Az élvből nála nem maradt ír,
S a hitből egy mustárnyi sem;
S az élettel számolni nem bír
Sem tűrni, sem meghalni nem.

Megszántam és reá legyinték
Szárnyam hegyével csendesen,
Az éber kinnak titkon inték,
S törét letette szívesen.

Tavaszi-vidéket, új világot
Keltek a szenvedő körül.
Erőben dús, ép ifjúságot,
Amint küzd, játszik és örül.

Derűs ég boltozott felette,
Virággal hímes volt az út.
Vidám egészség fűzőgette
Számára a friss koszorút.

Bár képeit a múlt ködéből
Előhozá e pillanat,
A szenvedő rideg köréből
Emelni kelle szárnyamat.

Mert míg ő így vígan szökellett
Képzelt üdvének partinál,
Ott leskelőkött ágya mellett
Komor testvérem, a halál!«

– Szólj, mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Még merre repültél
E földi határon?

»Szálltam egy kislyány szemére,
Gyorsan pezsgett fürge vére.
Nyugtalan volt nagy sokáig,
Vívnom kellett véle váltig,
Míg ellankadt, kimerült
S csendesen elszenderült.
Akkor feltáruzni látta
Azt a szép tündérmezőt,
Melynek minden bokra, fája
Oly csodás kéjjel kínálja
Távolból az érkezőt.
Betekintett! s ím elébe
Virgonc, karcsú ifjú lépe,
Épp az, kit galambi szíve,
Önmagának alig híve,
Úgy szorongat, rejteget,
Mint kagyló a gyöngyszemet.
Kéz a kézben, ajk az ajkon,
A leányka felsikolt:
Hű ifját fennszóval áldja,

S érthető hangon kiáltja
A „szeretlek” drága szót. –
A mamácska szép szemére
Szárnyam akkor még nem ére;
Ő pihegve hallgatott
S a szó szívéig hatott.
Fájt, hogy kis galambja keble
Máris ily titkot terem
S szender árulgatja rajta,
Mit piciny, beszédes ajka
El nem monda éberén.
Ő tűnődött, én pedig
Ott maradtam reggelig.«

Szólj mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Még merre repültél
E földi határon?

»Setét a börtön ott a föld alatt,
Egy-egy sugár belé csak lopva hat.
Nyirkos legében öldöklő elem,
Gyász éje hosszú s rémeket terem.
Csördül a rablánc, lassan sorvad ott
Rég eltemetve egy élőhalott.
Jövőt nem ismer, múltra nem tekint,
Fásulva tűri a tengernyi kint.
Tavaszi virított arcain, midőn
E zordon sírverem lakója lőn,
Felhőtlen ég derengő homloka,
Árnyat föléje hollófűrt vona,
Erőtől duzzadt a szív és ideg
A sors szeszélyét daccal törni meg:
Most bús teléről ah! mily érthető
Jelemben szól az a sok mély redő!
Mint leng az elborult homlok felett
Galamb-ősz a holló-fűrtök helyett.
Kedélye, mint az elhaló sugár,
Csak néha lobban, csak nagy néha már;
De lelke most is, bárha sorsa kín,
Csügg a szabadság édes álmain,
Mint a folyondár a hű törzsökön,
Melynek tavasszal egyszer híve lőn.
Elhagyta minden. Annyi év után
Egyetlen társa én vagyok csupán,

Csak én lopom meg durva zárait
És szárnyamon száll hozzá bé a hit,
A hit s remény, az ég jobb angyala,
Bár tőle már régen elpártola.
Körébe gyűl a vidám kis család
És elsimítja bújá fátyolát;
Kitárt kebelrel vár reá a nép,
Eléje nyugton s vigasztalva lép,
Elmondja nekik bátran, szabadon,
Hogy régi gyászát elveté a hon,
Hogy amiért vérzett a hű kebel,
Az eszme már győzelmet ünnepel...
S az üdv, az élv, bár alva éli azt,
Szemében egy öröm-könyűt fakaszt
S míg ekképp ott mulatgatok vele,
Csak testét zárja börtön éjele.
De nincs nyugalmam, nála gond virraszt,
Csördül bilincse s gyorsan elriaszt,
S habár érette fáj szívem nagyon,
Mint tégedet most, őt is elhagyom.«

HOPP URAM

Ismeritek Hopp uramat?
Ismerem én, mint magamat.
Módos ember a felvégen,
Apja is az vala régen.

Paradicsom háza tája,
Egyszerűség üdve várja;
Üdve, üdve, úgy hogy végül
Hopp uram csak beleszédül.

»Hallod, anyjok! úrhatnám én;
Hiszen úr is vagyok már én;
Tele pince, szűszék, verem,
Ha kifogy is, újra terem.«

»Így szeretem, lelkem uram,
Drága felem, gyöngy madaram.
Régi szokás, nosza rajta!
Régi bútor, adj túl rajta.«

»Látod-e, hé! tavaszodik,
Erdő, mező lombosodik,
Kígyó is elveti bőrit,
Egy kicsi jobb még elfér itt.

Kell-e neked, asszony, édes,
Nyakbavaló, gyönggyel ékes,
Selyemruha csipkefodros,
Fejkető meg' idres-bodros?»

»Kell nekem az s neked szinte
Szűrőd helyett cifra mente,
A fejedbe barna süveg,
Sarkantyú meg fodros ümeg.

S jöszte lányom, Sára, jöszte,
Itt a holmi, válassz közte,
Ócska ez az új viganó,
Szoknya kell most, szép dagadó.

Vesd el bokros szalagodat,
Kontyra teszem a hajadat;
Csizma helyett cipellő kell,
Sétálgatni úri nőkkel.

Gyöngre kezded kesztyűt váltson,
Puha legyen, mint a bársony.
Aranyperec reá kettő,
Aranygyűrű tizenkettő.«

S Hopp uramnál sohsincs végi,
Dínom-dánom egymást éri,
Rajzanak ott a vendégek,
Telt köpűbe tolvaj méhek.

Kérő is jön kettő-három
S kosarat kap olcsó áron.
Úrfi állít oda végre,
Úrfi, vagy egy szép tündérke.

»Kell a lányunk? nosza vidd el,
Illik is ő hozzád, hidd el;
Érted lobog indulatja,
Gyenge magát neked adja.«

»Hull a gyümölcs, hogyha megért;
Szót se teszek lányotokért.
Követül a pompa küldött,
Szavait megkeserülnöd.

Ajtód előtt ínség tapsol,
Nem könnyörög, de parancsol,
Lépj ki innen talpig gyászba,
Ő szállásol már e házba.

Láttatlanul, sűrű ködben
Téged keresztelni jöttem.
Hopp nevednek vége vagyon,
Kopp a neved, rajtad hagyom.«

S mint ha fecskemadár villan,
Úgy kirepül, úgy elillan,
Hahotázik odakívül,
Szinte-szinte belekékül.

A keresztség rajta maradt,
*Kopp*nak hívják *Hopp* uramat,
Új neveért bolygva lakol,
Felvég, alvég róla danol.

AZ ARADI NAP

1849. október 6.

Jaj beh búsan néz az őszi
Nap sugára,
Az aradi vártömlőcnek
Ablakára!
Fogva ül ott tizenhárom
Magyar vitéz
S a hazáért a vérpadra
Fellépni kész.

Seregünkben mind vezér volt,
Hős, hatalmas;
Lobogójok száz csatán is
Diadalmas.
Bátran néznek szeme közé
A halálnak;

Vele szemben nem csak egyszer,
Százszor álltak.

Elítélték mindnyájokat
Szinte lopva,
Szóttek-fontak hamis vádat
A nyakokba.
Bélyegezték felségsértő
Pártütőknek,
Hogy a tiprott szabadságért
Kardra költék.

S uramfia! az ítélet
Gyász bitófa,
Mintha rablók, útonállók
Lettek volna.
Mintha méltók sem volnának
Egy lövésre,
Katonához, férfiúhoz
Illőbb végre.

Csikorog a tömlőcajtó
Vasas zárja.
Jertek, jertek, hű vitézek
A halálra.
Búcsúzni kell itt egymástól
Mindörökre;
Meg van ásva sírotoknak
Néma gödre.

És kijönnek vérző szívvel
Haloványan,
Kezet fognak, könnyeznek is
Egynehányan;
De az a könny nem a bánat
Gyenge habja:
Egy sincs köztök, aki hitét
Megtagadja.

Most a búcsú már csak egy-két
Katonás szó,
Föld zajából fel magasba
Messze hangzó:
»Isten áldjon! együtt leszünk
Fent az égben,

Élő tanúk árva hazánk
Szent ügyében.«

És lépdegél a keserves
Útra sorba
A vértanúk dicsőülő
Kis csoportja.
Csak egy lépés a bitóról
A menny tája,
Elrepülő lelkeiket
Angyal várja...

S ki az az egy, aki még él
S áll magában?
Hősök hőse, félisten volt
A csatákban...
Damjanicsra hej! bosszúsak
Vérbírái,
S rajta gyáván itt akarnak
Bosszút állni.

Hű bajtársi zord halálát
Nézze végig,
Haljon újra mindenikkel,
Úgy ítélk;
Lelkét gyötrő kín tüzében
Hadd fürössze,
Vad rémület, szörnyű kétség
Törje össze.

S áll közöttök gyenge mankón
Támaszkodva,
Mint leomlófélben álló
Templom tornya;
Mint oroszlán, mely vas közé
Vagyon zárva,
Ingerkedő dévaj sereg
Játékára.

»Első voltam én a harcon,
Jól tudjátok,
Utolsónak mért hogy éppen
Most hagyátok?...
Jól van így is! mindenütt csak
Azt kerestem,

Hogy ha esem, oh szabadság!
Érted essem!»

S bátran fellép, égi fény gyúl
Hős szemében...
De a hóhér reszket, sápad
Félelmében.
»Bátorkodjál, szegény pára!
Mit félsz nálam?
Jól vigyázz, hogy fel ne borzold
A szakállam.«

Oly vígan megy, mintha menne
Vigalomba,
Nem rabszolga-kézzel ásott
Sírhalomba;
Mintha mi sem vonzaná e
Föld határán
S bús hazáját váltaná meg
Vére árán.

És repíti szellemét az
Angyal szárnya
S a kinyílt menny becsukódik
Ő utána.
Arad felett zajlik sűrű
Őszi felleg,
Benne vihar, benne villám,
Harcra kelnek.

Aradi vár! aradi vár!
Halál völgye,
Honszeretet, vértanúság
Szentelt földje!
Viruljanak környékeden
Vérvirágok:
Örök emlék s hála könnyét
Sírní rájuk!

A VÁNDOR VILÁGA

Zúg, zúg az élet, repked a vihar,
A föld virága csendesen kihál,
Típort vidéke puszta és kopár,
Az élő rajta bujdoskolva jár.

Hol hajdan a remény dús zöldje nőtt,
Vigan köszöntve a jövő-menőt:
Könnyharmat ül, megolvadt néma kín,
A bús csalódás tüskebokrain.

Bolyong a vándor, néz, keres, figyel,
Beszélni óhajt, ah! de nincs kivel,
Csörögve illan völgyben a patak,
De ember ajka zárt és hallgatóg.

Édes búzájával inti, vonja bár
Nehéz útján a messze láthatár,
Midőn közelg, riadva száll odább
Tükrével a csalóka délibáb.

Előtte ím, az egykor ünnepi
Szentséges oltárt sűrű por lepi...
Láng nem lobog, nincs tömjén füstje rajt,
Felette csak fagyos szellő sóhajt.

Ha egy-két hű még arra téved is,
Mellette lábát vérzi a tövis
És zsámolyánál, mely romban hever,
Áldozni csak ritkán és félve mer.

Reménykedőn tekint az ég felé,
Hol annyiszor enyhületét lelé,
Hová erős hitével szárnyala
S vigasztalást nyert mindig általa:

De most az ég is oly kiholt, rideg,
A szenvedő szavát nem érti meg;
Borul, avagy derül, felhőiben
Átok, vagy üdv munkátlanul pihen.

S magába mélyed... Új világa kél,
Titkos világ, melyben szeret, remél;

Szív-élete, gazdag szellemvilág,
Kelyhét bezáró illatos virág.

Oltára lesz kis házi tűzhelye,
Melyet nem olt ki a vihar szele,
Mit porba vont már s megzilált a föld,
A hit mellette égi szárnyat ölt.

Künn durva rabság, néma szenvedés,
Gyötrő álom, vagy szörnyű ébredés;
Itt a Szabadság, ez űzött madár,
Lelkes dalát vígan csattogva jár.

Az eszme, mely ott künn félénk vala,
Bár oly sokan hevültek általa,
Eldobja itt unott gyászköntösét
S fénné derül előtte a sötét.

Üdül a vándor, nyugton széttelint:
Útjára bűbájt kis világa hint,
Virágot sző a dúlt romok felett
És a gyötört szív újra él s feled.

Tört oszlopokra lángbetűivel
A biztatás ígeit jegyzi fel:
Ki szívben él, nincs eltiporva még,
Előre, vándor! megsegít az ég.

ANYAI SZERETET

(A nép után)

Beborult az ég felette,
Napja tűnni készül;
Sírhalomok közt jár s körülte
A vidék setétül.
Mint egy mentő deszkaszálat
A hajótörésben,
Egy fiát hagyá meg a sors
Végremény fejében.

És ez is, hogy dajkakeblén
Ifjúvá serdüle,

Ősi fészke enyhelyéből
El-kiszállta tőle.
Szellemének szárnyat fűztek
A csapongó vágyak,
Csalfa sugárit követni
Ábránd' csillagának.

S szegény özvegyasszony ajkán
Bús panaszzhang indul:
»Röpke szellő! engemet már
Elkerülj ezentúl.
Kicsi, kedves látogatóm,
Csevegő madárka,
Ne szállj többé, ne kopogtass
Házam ablakára.

Az ő útját, fiam útját
Senki el nem éri;
Ti sem tudtok tőle biztos
Üzenetet kérni.
Magam járom e világot
Végtől-végig érte,
Vagy föllelem, vagy meghalok
Nagy utamban végre!«

És elindul, lenge sorsát
A jó égre bízván,
Könyörgése, szent imája
Ég felé száll tisztán.
Völgyek, erdők, mind marasztják
Hízelgő beszéddel;
Nem figyel rá; a szülőföld
Éj ködében vész el.

A mezők bokrát, virágit
Esdekelve kéri,
Jajszavára fel-felnéznek
A patak tündéri.
Ámde bokrok, vadvirágok
Jó választ nem adnak,
Érző szíve, szánó ajka
Nincsen a pataknak.

»Oh szóljatok, hol vet árnyat
Az ismeret fája?

Ott van az én édes fiam
Pihenő tanyája.
Hol a forrás, mely az égő
Lelki szomjat oltja?
Annak bűvös habja mellett
Szenderg ő azóta!»

S míg epedve így törődik,
Ím, csalóka tünet!
Útján felmerül előtte
Egy csodás épület.
Nem palota, nem is templom,
Nagy, rideg hajlék az,
És vidéke setét erdő,
Rengeteg vidék az.

Feltekint, szétnéz remegve,
Fáradt szíve dobban,
Ismeretlen égi sejtés
Szállja meg titokban;
Míntha súgna valahonnan
Néminémű szózat:
Itt van, akiért te fáradsz,
Jó az Isten, jót ad!

És belépett. Ott a Mester
Barna köntösében:
»Ez a ház az, jámbor asszony,
Ez a ház az éppen.
A szerencse kereke itt
Ez az enyhe szállás:
A te fiad itt növekszik
S vele annyi száz más.

Jer, mutasd meg hát közöttök,
Hogy születted melyik,
Fogd kezén őt és magaddal
Vidd, amerre tetszik.
Ámde hogy ha rá nem ismersz,
Nem tehetni róla,
A szerencse kerekének
Lesz örök lakója.«

Szegény özvegy félve lépdél
A csodás teremben,

Szóttan ülnek ott az ifjak
Hosszú sűrű rendben.
És mint a levél levélhez,
A tojás tojáshoz,
Uramfia! úgy hasonlít
Mind, de mind egymáshoz.

»Szánjatok meg, édes ifjak,
Ilyes kínjaimban,
Vérem vére, jó szülöttem
Melyik, hogy ha itt van?
Senkim sincs e nagy világon,
Éltem alvófélben,
Ha még őt is elveszítem,
Úgy hiában éltem.«

De az ifjak, mintha csak mind
Hideg szobor volna,
Mozdulattal sem felelnek
A könyörgő szóra.
Egy-egy nagy könyv áll előttök,
Mind csak arra bűmul
És nem ad jelt arcuk a szív
Érzelemzajárul.

Nézi őket a szegény nő,
Nézi sorról sorra;
Mindeniknél egy reménye
Hull alá a porba.
Lassan mozdul, kínos útját
Oly remegve járja;
Oh, hisz mindjárt vége, vége,

Már csak egy van hátra.
Ez az egy is, mint a többi,
Kétség hirdetője:
»Szent szeretet, oh fedezd fel!
Oh, adj jelt felőle!
Szív! szakadj meg, ha most égi
Sejtelem nincs benned,
Ha csalódás volt fiadhoz
Végtelen szerelmed!«

És ím, az ifjú szeméből,
Amint könyvét nézi,

Egy meleg könny száll a könyvre,
Úgy, hogy alig érzi.
Eltörülne, eltökolná,
Meg se mozdul ajka.
De mind késő! csókkal függ már
Édes anyja rajta.

»Itt vagy, te vagy! nem lehetsz más!
El sem is bocsátlak...
Búbánatim, szenvedésim
Lásd, örömmé váltak.
Áldott legyen nagy könyvedben
Minden kis betűcske!
Áldott a szemedből hullott
Áruló könyűcske!«

És a Mester szól mogorván:
»Megvan, amit kértél;
Ég hatalma volt vezéred,
Midőn erre tértél.
Vedd fiadat. Nincs e helynek
Annyi bűve-bája,
Hogy szerető, hív szívednek
Ostromát kiállja!«

ÁRVA GÓLYA

Úri udvar bús lakója,
Régi szolga, egy vén gólya
Fel s alá a puszta kertben
Nagy komolyan ballag,
Leng előtte képzeletben
A szabad tó s parlag.

Mikor ott járt büszke fővel,
Fáradatlan, dús erővel,
Mind övé volt, merre látott,
A virító térség,
Rá megáldó béke várt ott
És örök reménység.

Trónja minden szénaboglya,
Asztal minden tócsa partja,

S fergeteg ha kelt mogorván,
Bizton, bátran nézte;
Hűn fedé egy csűrnek ormán
Nyugodalmas fészke.

A nyílt mező, a szabad lég,
Hajh! utána elmaradt rég.
Álmában mereng azóta
Boldogsága képén,
De álmodni sincs itt módja,
Mint szeretne békén.

Lassan lépdél, elmerülve
S felriasztja csengettyűje,
Kis csörgő, mit mostanába'
Játszi gyermeknépek
Veres posztón a nyakába
Tréfából kötének.

Véli olykor, hogy mahónap
Megjön a vigasztaló nap,
Titkon kezd enyészni búja,
Szárnya megnő félig,
De bitor cselédek újra
Tőben elmetélik.

S ím, zúgást hall közelében
Fent a híves őszi légben,
Sejti, hogy ott ismerősi
Nagy sereggel szállnak,
Enyhe tájít felkeresni
Boldogabb hazának.

Ott repülnek mind egy rajban,
Kiket ő vezérle hajdan
S tán közöttök hív szülötte,
Tán szerelmes párja,
Aki őt még nem feledte
S most is visszavárja.

Ajkuk egyhangú verése,
Mint távol dobok pergése,
Víg reménység hangzik abból,
Útjokon fény játszik,

Ah! hogy a boldog csapatból
Ő, csak ő hiányzik.

Velök együtt útra kelve
Mint evezne, mint szökellne!
S ott, hol új tavasz fuvalma
Lendül a mezőkön,
Mily örömmel andalogna
Az elmúlt időkön.

Vágja kél csak, az ragadja;
Ő egy szűk kert néma rabja
S míg övéi társaságát
A magasban nézi,
Elveszített szabadságát
Kettős kínnal érzi!

A HUSZÁR ÁLMA

Lezúgott már a csaták viharja,
Puha fészket lomha béke rakja,
Mint egy setét, zordon őszi éjjel,
Ólomszárnyát úgy teríti széjjel.

Világosnál táborunk eloszlott,
Könnyben, vérben gyász emlék maradt ott,
Kinek kardján hír s dicsőség fénylett,
Tört reményű bujdosó, szegény lett.

Elszéledtek. – Hű födelet kérve,
Két huszár egy kis faluba ére;
Éjjel jöttek, sűrű rengetegből,
Elszakadt rész egy dicső seregből.

Gyalog jöttek, nincsen paripájok,
Ócska, paraszt gúnya a ruhájok.
Köd borítsa, kémlő szem ne lássa,
Merre leszen jámborok futása.

Falu szélén kicsi nádas hajlék;
Oda tértek, útjok arra hajlék.
Gyenge fészek, szűk völgy rejtékébe',
Bujdosóknak biztos menedéke.

Öreg gazda jó szívvel fogadja,
Emberségét nem színlőn mutatja.
Arca, hangja már maga vigasztal,
S nem sokára bort is lát az asztal.

Hallatára a gyanútlan szónak,
Szíve megnyílt a két bujdosónak.
Amily sűrűn a telt kanna jára,
Akképpen nőtt harcbeszédök árja.

De kifáraszt a beszéd is végre
S fátyolt szó a hallgató szemére;
Egyik huszárt a szender levonta
Tiszta zsúpból terített alomra.

Hű bajtársa, meg' a gazda, ketten
Mulatoztak bajt, veszélyt feledten.
Csillogott a mécs szerény világa,
Mint fűben a Szent Iván-bogárka.

Ő pedig a szétterített szalmán
Átlépett az álom birodalmán.
Nem gyalogolt, hanem gyorsan szálla,
Mert paripát adtak ott alája.

Pej paripát, szép suhogó kardot,
Mindent nyert, mit földi jónak tartott,
S amint bolyga boldogan, nyugodtan,
Egy kicsi' ház tűnt szemébe ottan.

Csoda volt az, olyat sose látott;
Fent a magas levegőben állott...
Hogy minő volt, toll azt le nem írja,
Emberi nyelv mondani nem bírja.

Lejtős útja tarka szivárványból,
Fedele volt az ég csillagából,
A homlokán nagy messze kifénylő:
»Itt lakozik az örökké élő!«

Itt a huszárt titkos erő vonta;
A nyeregből le is pattant nyomba',
Felsietett és benyitott szépen
S látott, hallott csudálatosképpen.

»Jókor jöttél, érkezésed várom,
Édes fiam, hű magyar huszárom,
Mától fogva te magad lesz nékem
Ajtónállóm, örökös cselédem!«

Gyöngé szeme káprázott a fényben,
Szíve dobbant az égi beszéden,
Szólni akart, ámde nyílt az ajtó
S viisszaszökkent nyíló ajkin a szó.

Aki most az Úr házába lépett,
Vas-vesszején tart sok földi népet.
Északról jött, mutatja sisakja,
Remegésben kínlódik alakja.

»Az Úristent keresném én itten.«
,Jó helyen jársz, én vagyok az isten.'
»Felségedtől jó tanácsot kérek.«
,Máskor inkább, de most rá nem érek.'

Jött egy ifjú új bíborpalástban,
Halvány arcán nagy megindulás van,
Romok közül, ah! utána hangzó
Panasszal tört ide is a jajszó.

»Az Úristent keresnem én itten.«
,Jó helyen jársz, én vagyok az Isten.'
»Felségedtől jó tanácsot kérek.«
,Máskor inkább, de most rá nem érek.'

És jöve most szép karcsú levente,
Rajta dolmány, ősi cifra mente,
Nyomja fejét piros bársony kalpag,
Lengnek azon fejér kócsagtollak.

Még nem is szólt, még szerte se nézett,
Maga az Úr kezdte a beszédet:
»Hozott isten, bajnokom, vitézem!
Sorsodat rég gondolkozva nézem.

Nagy a bajod, jól tudom, de bízzál!
Ki erősebb az én karjaimnál?«
S a levente: »Magamat nem bánom,
Könyörülj csak szenvedő hazámon!«

Hangzik a szó, forr a huszár vére,
Odatekint, ez az ő vezére!
Szólni akar, de egy szót se szólhat,
Örömében épp, hogy el nem olvad.

»Halljad tehát, jó fiam, miként lesz!«
Szólt az Isten a magyar vitézhez.
S szegény huszárt, ahogy a szót várja,
Felriasztja ittas cimborája.

S felriad: »jaj! fúlnál a borodba,
Föld nyelt volna el kicsiny korodba!
Jaj neked, jaj! minnyájunknak is jaj,
Nem ért ennél bujdosót nagyobb baj.

Oh! csak addig hagytál volna békét,
Míg meghallom a beszéde végét!
Tudnád akkor, mint lesz sorsod útja,
Most pedig azt csak az Isten tudja!«

Elbeszélte, nem is úgy, mint álmot,
S hitte, amit színről-színre látott,
S szerte tovább azzal bujdosának:
Pártját fogja Istene hazának!

ELPUSZTULT ORSZÁG

(Lengyel népmonda után)

Vidám reggelből gyászos estve lett...
Merengtem a távol jövő felett:
Hová törünk, hol áll meg csónakunk?
Nem hajtjuk-e szirtekhez önmagunk?
Ha senyvedtünk, midőn nyugton valánk,
Nem éget-e el most a szalmaláng?
S amit nem tőn ellenség fegyvere,
Szívünkbe tört nem önkezünk ver-e?
Tudjuk, mi tart meg és tudjuk, mi veszt,
Ah! mily drágán tanultuk már mi ezt!
S vajon nem arra hajlunk-e megint,
Honnan felénk halálos vész tekint?
S a bálványt, mely nem bír segíteni,
Lesz-e erőnk a porba dönteni?
Ha majd kihamvad mind a hű kebel,

Akiket e kor áldva ünnepel,
 A tölgynek, ha lehulla lombja rég,
 Lesz-e erődús ifjú sarja még?...
 – Ekképp tűnődvén, lelkem elmerül
 S ím nyílik ajtóm észrevétlenül;
 Lebbenve jó egy tisztos ős alak,
 Könnyű, miként ha szellem volna csak,
 Galamb-ősz fürte két vállára száll,
 Mellére omlik tiszta hó szakáll.
 Szemében mély bú, néma szenvedély,
 Mely szíven kap, mely szótlan is beszél.
 »Ah! jó fiam, tűnődnöd hasztalan;
 Beteljesül, mi ott fent írva van.
 A Visztulánál, honnan én jövék,
 Sorsunkat még zordabb kezek szövék:
 De a jövődő leghűbb záloga
 A nemzet lelke, a nemzet maga.
 Hallottad a dalt Pompa úrfiról?
 Hogy itt is járt, oh azt meglátni jól.
 Hízelve lépdel, nyájasan köszönt.
 Magához csábít, aztán porba dönt,
 Alakján bűv, szemében gőg, negéd...
 Elmondom róla néked a regét,
 Figyelj szavamra, a nép kedvese
 S való igazság tükre a mese.«
 Ömölni kezdtek ajkán a szavak,
 Mint agg bércek közt ömlik a patak.
 Mélázva függesztek reá szemet,
 Beszéde árja vitte lelkemet...
 Elnémul egyszer, én még kérlelem;
 Körültekintek... eltűnt... nem lelem!
 Ki volt? mi volt? halandó ember-e
 Kit ádáz sorsa szörnyen megvere?
 Bukott király, kit átok terhivel
 Országából az ínség űze el?
 Vagy a megölt szegénység képe volt,
 Mely bujdokolván, hozzám is beszólt?
 Hív emlékembe zártam énekét,
 S utána most elzengem a regét.

* * *

Volt egyszer egy király, annak az országa
Boldogság hírében nem hiában álla;
Mintha aranyidő járt volna felette,
A szükségnek soha szelét sem érzette.
Nem hagyta magáét, máséra nem vágyott,
Megelégedéssel nézte a világot,
S ha kardja kivillant, felrázva a népet,
Nem hódítani járt, csak ártatlant védett.

Vidor *Szegénység* volt a nép hív szülötte,
Tisztaság kísérte, munka üdvözölte,
Békés hajlék várta tölgyfabútorával,
Barátságos asztal egyszerű fatállal.
Szabadjára járt-kelt a királyi várban,
Magát ott is otthon érezhette bátran;
Hiszen őfelsége, bár dús volt felette,
Falatját maga is cintányérról ette.

De a boldog király tőszomszédja bezzeg!
Egy sápadt zsarnok volt, egy pokoli herceg,
Más javára vágó, irigy, telhetetlen,
Lelke, mint országa, oly zord és kietlen.
Nem is volt más neve, úgy hitták, hogy *Ínség*,
S gonosz útjaiban ördög a segítség,
Mézes-mázos ördög, mely vele járt nyomba',
Egy csábító ifjú, név szerint a *Pompa*.

»Nosza édes szolgám! légy azonnal készen;
Nagy dologgal bízlak, terhes utad leszen.
Szűk a birodalmunk, bővíteni kell ezt,
Tőled várom pedig, hogy határit terjeszd.
Itt a szomszéd ország, az a boldog fajta,
Kard, avagy erőszak nehezen fog rajta;
Lépj át oda, csellel vagy bűbájjal végezz:
Rád bízom, hódítsd meg, a fele tiéd lesz«.

Az *Ínség* parancsát *Pompa* amint vette,
Arany hintájába magát bevetette,
Összeszedte minden bűvös mesterségét,
Ezer színbe s ízbe oltogatva mérgét.
Hintáját követte számtalan cselédség,
Tarka cimboraság, léha, cifra népség,
Ígyen lépte át a jó király határát,
Forgatva eszében cselszövése árát.

Falun, városon át zajjal csengett-bongott.
Kíváncsi sokaság bámulni tolongott;
Női szívek néhol kezdtek érte fájni
S kérdezék: vaj? ki ő? nem tündér királyfi?
De mivel hozzájuk egy betűt sem szóla,
Rövid nap tartott a mende-monda róla,
Gyógyította őket imádság, verejték
S a gőgös utazót hamar elfelejték.

Falun s városon át ilyenképp járva,
Tartott egyenesen a királyi várba.
Hazudta ott magát valamely vitéznek,
Ki szemébe nézett ennyi s annyi vésznek,
Kit ellenkező szél e vidékre hajta...
A király komoran nézett végig rajta,
Hallgatott darabig, de nem bírta lelke,
Haragja villámlott s szóra ingerelte.

»Ha vitéz vagy, mért jársz ennyi himpellérrel?
Dicsőségét egy sem kereste ez vérrel.
Undorít cafrangtok erős pénzmagőze,
Ez nem emlékeztet minket harcmezőre.«
Már parancsot vártak a királyi szolgák,
S a jövevény szinte veszni látta dolgát.
De ím a királyné (ördögök nevébe)
Oda súg csendesen a király fülébe.

»Én uram királyom, jó királyi férjem!
Légy ura magadnak, nem magadért; értem.
Nyeld el most haragod, vess zabolát arra,
Tekints nyájasabban ez ifjú lovagra.
Szívtelennek senki ne mondhasson téged,
Bár nem szereted is, tűrd el a vendéget.
Más ország szülötte, idegen alakja;
De megvetni való nincsen azért rajta.«

S mint az Édenkertben a csábító Éva,
– Jut eszünkbe most is az az almatréfa –
Váltig a királyné simogatta férjét,
Engedett az végre, csakhogy már ne kérjék.
»Töltse hát, nem bánom, várunkban ez éjet,
De igaz loagnak őt soha ne véljed;
Ültesd asztalodhoz átfutó vendégül,
De a szívességet meg ne bánjad végül.«

A jövőnyek több nem is kellett ennél;
Mínta égő sebre enyhítő írt kennél,
Kiderült a lelke, felvidult az arca,
Új erőt nyert szíve a további harcra,
S hízelt nyájasság, tettetett alázat
Szép szaván köszönté a királyi házat,
S bár ruhája gyönggyel s arannyal sugároz,
Csak szabódva ült le a királyi párhoz.

Megeredt a nyelve: »megbocsát felségtek,
Elvett jóért jóval nem fizetni vétek.
Porhalandó vagyok, csak úgy mint akárki,
S átkom, vagy szerencsém: a világot járni;
De adott az Isten nekem oly hatalmat,
Boldoggá tehetek bármely birodalmat,
És ha felségteknek nincsen ellenére,
Hadd mutatok hálát mindjárt ez estvére.

E tisztes palota hadd legyen tanúja,
Mily sok az öröme, mily kevés a bűja,
Lássa, amit eddig nem tudott remélni,
Bírja is valóba' s merjen vele élni!
Engedi felségtek?« A király nem bánta,
E napot, ez estvét már úgy is elszánta.
»Várunkba ha immár befogadtunk téged,
Gyakorold, nem bánom, csuda-mesterséged.«

S bezzeg csuda történt! szemfényvesztőképpen
Száz teríték terem az asztal közepén,
Száz fűszeres éték és ami vért forral,
Telve fényes kannák habzó régi borral.
Arany a cintányér, ezüst a fehér tál,
Az egyszerű bútor eltűnik, kísétál
(S a régi erény is kisompolyog titkon,
Sejtve, hogy itt többé nem lesz már ő itthon.)

A tágas teremben bárhova tekintsen,
Álmélkodik a szem számos drága kincsen.
A falakra mintegy varázsolván lépnek
Aranyos nagy tükrök, elbájoló képek.
Öltönyt kap az ablak, selyem habzik róla
S hímes szőnyeg terül a csiszolt padlóra;
Nem marad a régi egy szög, egy cserep se.
Képiró kellene, hogy azt mind lefesse.

Szép királyné asszony megbűvölve áll,
Nem ércből volt a szív, csak viaszból nála.
Szeme kívánságtól izzó lánggal égvén,
Hogyne csüggött volna ördögi vendégén!
Mikor a király is ingadozva, törten,
Gyengült, elhanyaglott a tündéri körben,
S tereméből terembe gyönyörködve járván,
Túlcsapott a lelke egykori határán.

Szégyenleni kezdé, szinte pirult arca:
Ez a fény, ez a báj, ez az ő kudarca;
Mért is élt ő eddig oly remete módon?
Mért volt mindene oly egyszerű, vagy ódon?
Hisz' amit most szemlél, sőt bizonytalán érez,
Az illik igazán a királyi névhez!...
Elkábult, meghódol, fegyverét lerakja,
Rabul ejti lelkét egy csaló alakja.

Mint kapja botor hal a veszélyes horgot,
Kapta ő is, amit *Pompa* egybehordott,
S már palástolt göggel kezdé tudakolni:
»Vajon hát mi árú e sok drága holmi?«
Kész volt a felelet a király szavára:
,Mindezeknek, uram, nincs bizonyos ára,
Bírja, amit itt lát nyugodtan felséged,
Adjon nekem érte némi csekélységet.

Selyemért jó lenne búza, gabnaasztag,
Melyben a mező itt oly felette gazdag;
Aranyért gyapjúval hadd fizetne a juh,
Itt az embereknek úgyse kell a gyapjú;
Hímes szőnyegekért eleget tennének
Föld mélyin a bányák, fent az erdők, rétek,
Gyöngyöző bort pedig, annyi gyöngy pohárral,
Mindent beválthatni könnyű paripákkal.

S még egyet ezekhez, mintegy jutalomban:
Legyen szabad utam a birodalomban!
»Ah!« kiált a felség, »mindössze csak ennyi?
Abból, mit te kívánsz, van nekem ezernyi;
Dús abban az ország, mely kezemre hódol,
Magad léssz az oka, hogyha megcsalódol.«
S rövidlátó ésszel örvendezve átad
Búzá, gyapjút, bányát, erdőt, paripákat.

Nap nap után így múlt. Eljött a vasárnap,
Buzgó hívek az úr templomába járnak.
Királyné is indul; aranyhímes öltöny
Messze nyúlva úszik utána a földön.
Gyöngyös, drágaköves szalagok és tollak
Lebegése után kísérők tolongnak.
Ima többé nem hat már az ő szívére,
Gondja van ott is csak hiú piperére.

Bölcs vének tanácsot régi szerint ülnek,
A király szavára mikor egybegyűlnek.
Ő maga is belép s annyi a cafrangja,
Hogy régi mivoltát egész eltakarja.
Rontó dőzsölések bűnét magyarázza,
Reszkető kezében a királyi pálca,
Szelleme homályos s csak terhire válnak
Kötelességei főhivatalának.

A neksizabadult *Pompa* meg ezenben,
Akárkivel büszkén állá immár szemben.
Szélt vett az országon, bejárt falut-várost,
Mert hisz' mindenfelé híva hívták már most,
Zászlóval, zenével siettek elébe,
Bódulva ment lépre a vidék jó népe.
Sok helyen virággal hintegették útját
S lovak helyett húzták a kocsija rúdját.

Unta diadalát, az őrült tolongást,
Mellyel útja közben ostromolták folyvást;
Mint az űzött hajó a bizalmas révbe,
Menekült egy herceg csillogó termébe.
Futárait onnan küldte szét azonnal
S szövetségre lépett *Divat* kisasszonnyal.
Vele uralkodott nemcsak ott, a házban,
De a király helyett az egész országban.

Elveszett alatta az apák erkölcse;
Nagy s kicsiny versenyzett, hogy fillérét költse,
Senki sem kérdezte: miként lesz a hónap?
A jövőt nem bánta, csak ma legyen jó nap.
Vásár, piac sűrűn, csaknem egymást érte,
Zsibongva tódult be az idegen érte,
Éppen mint a legyek, mikor észrevették,
Hogy a mézes tálát a napon feledték.

Selyemmel az olasz, meg' déli gyümölcscsel,
A tirol szappannal s illatos kenőccsel;
Jött a fürge belga, finom csipke nála,
A cseh tarka-barka üvegét kínálta;
Holland gondoskodott ritka fűszerekről,
Tűz bor, illatos víz jött a Rajna mellől,
S hogy már bölcsejében rontsa meg a népet,
Csecsebecsét hozott a nürnbergi német.

Búslakodott ki-ki, majma volt egymásnak,
Az alsó a főbbnek, a főbb a királynak;
Őrült szenvedélyük nem ért józan véget,
De mint a lázbeteg szomja, egyre égett.
S a pokoli *Pompa* védő szárnya alatt,
Lassú mérget hozva egy új faj is haladt,
Mondják, napkeleten volt egykor lakások,
Kéz-dörzsölve jöttek nyájas uzsorások.

Hol sohasem látták még azelőtt őket,
Faluban, városban mind befészkelődtek.
Készen kölcsönöztek, sőt kínálva adtak,
S toldaléka könny lett a magas kamatnak.
Az élvezet útján futók tömegének
Nyakára csendesen szűk hurkot vetének,
S ha némelynek színleg úr is volt még dolga,
Valóban nem más volt, mint nyomorú szolgál.

Így követvén *Pompát* győzelem, dicsőség,
Boldogtalanná lett a vidor *Szegénység*;
Lehorgasztott fővel csak bujdosva jára,
Nézni is kínos volt hervadó arcára.
Ruhácskája ringy-rongy, dús hajfürte dúlva,
Bágyatag szeméből keserű könny hullá;
Minden megvetette s elűzte, oh, vétek!
Még arcul is pökték a bitor cselédek.

Fent s alant kilökték a házból az áldást,
Átkos jövevények vőnek abban szállást:
Ravaszág, Irigység, Tettetés, Hazugság,
Hogy vészes útjokat versenyezve fussák.
Odalett az ősök nemes büszkesége,
Egyszerű jósága, törhetlen hűsége,
Szép erényeiket, ha el nem feledték,
Korcs unokáik már gúnnyal emlegették.

A férfiak, kiket munka edzett hajdan,
Erő díszesített s bátorság a bajban,
Letépték magokról a dicső hatalmat,
Kártya és pohár közt úzvén az unalmat.
És midőn kihamvadt a kedély, a szellem,
Odalett a fő is, odalett a jellem;
Ész, pénz, szív s erőnek hogy végire jártak,
Nem férfiak voltak, csupán férfi-árnyak.

A nők az erkölcsöt ismerék csak névben,
A szerelmet tarták csak mulatságképpen,
Szívök előtt hordták mintegy intő lapnak:
Nem lenni érényes, csak látszani annak!
Az anya nem ért rá gyermekét ápolni,
Elvonta multság s a cicomás holmi,
Dobta csecsemőit Isten ellenére
Egy idegen dajka mostoha keblére.

Meg volt érve minden, nem vala segítség,
A vetést aratni jött a szörnyű *Ínség*.
Mint egy vihar tört be az országba legott,
Bőszülten sújta le polgárt és lovagot,
Palotákat rombolt, erdőt, mezőt irta,
Éhhalált lehellett a termékeny síkra,
S amely háznak egyszer küszöbén áttoppant,
Abban a szeretet fáklyája kilobbant.

Végképp elfoglalta az egész országot
S minden régi jónak a nyakára hágott,
A királyt elűzte, rá szitkokat szórva,
S gúnyos hahotával maga ült a trónra.
Eljött az ítélet, a pusztulás kora,
Virágzott a nyomor, főleg az uzsora,
Hallgatott a törvény, vagy létét feledte,
S a huzavonát is szárnya alá vette.

Ínséggel már *Pompa* maradt feles úrnak,
S míg dúlni való volt, kezét fogva dúltak.
A királyné rongyban, mint nyomorult árva,
Romok közt rejtőzött, sorsa végét várva.
Ráismert ám *Pompa*, megállott fölötte,
S villogó tőrével szívét átütötte,
Királynéhez illett a tör markolatja,
Mert gyöngy és drágakő volt a kirakatja.

Tisztes aggok néha titokban regélték:
Lesz még jobb időnk is, népünk majd felél még!
A vidor *Szegénység* meglátogat újra:
Piros lesz az arca, elenyészik bűje,
Megtér a családok régi boldogsága,
A nemzet ereje, a haza nagysága!
De szavokat lassú, mély sóhaj kísérté:
»Messze, messze van az, imádkozzunk érte!«

RÉGI ZÁSZLÓ

Odavan a zászlótartó,
Isten tudja, hol maradt!
Vérrel óvott zászlajából
Íme, egy-két rongydarab.

Vihar tépte, por belepte,
Nincsen, aki védje már,
Nem buzog, nem érez a nép,
Mely körülte félve jár.

Szabad mező volt lakása,
Most setét zug, pusztasír,
Melyet felderíteni nem tud
A dicsőség és a hír.

Pedig rajta minden porszem
Úgy sugárzik, úgy ragyog,
Mintha rája hulltak volna
Az égből a csillagok.

Tiszta légben, napsugárban
Úsztak egykor szárnyai
S megtanultak győzelemről
Győzelemre szállani.

Öldöklő csaták tüzeiben
Ifjú hősek hordozák,
S védelmében éltek mind
Szent örömmel áldozák.

Most reája elfelejtés
Sűrű fátyla nehezül,

Levegője elnyomott nép
Sóhajával terhesül.

Gyászos éjfél! légy barátja,
Súgd, hogy eljön reggele;
Hősi árnyak! éjfelenként
Szálljatok titkon vele.

VÁLTOZÁS

Nézd, a száraz fa lombot ölte,
A vad bokor virágokat,
S a puszta halmok zsenge zöldje
Szelíd öröme hívogat.
Ahol nemrég az ó harasztra
Borult halotti bús lepel,
Most a vidék újuló arca
Életre pezsdül s ünnepel.

Fellegtábor feküdt felettünk,
Az ég setét haragra gyúlt,
S mit tán vétkünkkel érdemeltünk,
Dörögve zord villáma hullt.
De harca nem tartott sokáig,
Ádáz szeszélye véget ért,
Most már haragja meg se látszik,
Áldás borítja most a tért.

A könny is, melynek évek óta
Forrása egy-egy árva szív,
Amelyet egy rejtelmes óra
Magánya vissza-vissza hív,
Idővel eltűnik, kiszárad,
Lecsillapul a szív zaja,
Fékezi a bőszen tengerárat
Az Istenember egy szava.

Oh, szűnjék nálad e sötétség,
E célja vesztett izgalom.
Ez önmagát emésztő kétség,
Mely rémeket fest a falon:
S ha látod a múlás hatalmát,
Midőn zúg a kor szélvésze,

Vedd észre, hogy letörli a mát
A holnap újuló keze!

Ha a napok derűje, búa
Tán néha fájón érdekel,
Ha kebeledet kín sebzi, dúlja
És csüggedezve kétkezel:
Tekints ez örök változásra,
Sorsod bármily rideg, kemény
S legyen szívednek égi tárgya:
Örök küzdés, örök remény.

PANASZ

Itt a tavasz! de mi haszna?
Panaszom van a tavaszra;
Bár szellői vígan szállnak
S kiderítik az eget,
Csak maradjon ő magának,
Nem hiszek már szép szavának,
Hiában is hiteget.

Jobb napokat sokszor ígért
Hajdani bűnk éveieért,
Érkezését várva vártam,
Szállt felé nem egy sóhaj:
S íme, a tarolt határban
Most is csak a régi kár van,
Régi kétség, régi baj.

Hogy setétben gyűjt világot,
Hogy nekem is nyit virágot, –
Ah! egy-egy ábrándos estve
Mint susogta azt nekem?
Most oly gúnyos ajka, keble,
Rajtam zord setétség leple
S virágtalan süvegem.

Tegnap is még azt fogadta,
Hogy ne búsuljak miatta;
Kedvesem bús homlokára
Víg derűt s mosolyt idéz...
De galambom most is árva,

Mint az elhagyott madárka
S messze sóhajt, halni kész.

Panaszom van a tavaszra,
Az irigyre, a ravaszra.
Ő se hívebb, ő se jobb már,
Mint a földi emberek;
Biztató hang ajkain bár,
Tört remények romjain jár:
Hinni többé nem merek.

A TÁVOL

Ne hidd, hogy a távol ködében
A szívek láncá megszakad,
Hogy bús magányod rejtekében
Magad merengsz, csupán magad.

A hív érzet s az édes emlék,
Mely bűvösen hozzád csatol,
Fennen lobog, buzdít s emel még,
Korlátja nincs annak sehol.

Sőt, lelkemet repülni készíti
A tájnak irigy távola,
Hogy bár magát titkon emészti,
Éledjen újra általa.

Remélve ébred, vágyva röppen
És útja drága díjat ad,
Vidul, enyhül nyájas körödben,
Érintve fürtid s ajkadat.

Letörli finom, gyenge szárnya
Titokban égő könnyedet,
Hogy eltűnjék a bánat árnya,
Mit rád a sors szeszélye vet.

S ha a remény egy-egy mosollyal
Rajzolja néha szebb jövőd,
Lelkem simul hozzád azonnal,
Hogy ábrándid ne félve sződd.

És akkor is, ha visszazálla
S körötte néma, csendes éj,
Itt is te vagy, csupán te nála
S az olthatatlan szenvedély.

Mert bár a messzeség fuvalma
Múló ködével eltakart,
A nem múltó szellem hatalma,
Bennünket mindig összetart.

AZ ÉJ TÜNDÉRE

Jövel, komoly tündér, jövel,
A titkos óra már közel.
Fáradt a föld, ez agg gyerek,
Megifjul tán, ha szendereg,
S erőre kap, mind aki fáradt,
Ha bétakarja enyhe szárnyad.

Pihenjen a gond és gyönyör,
Mely nappal üldöz és gyötör
S a merre fátyolod terül,
Csend szálljon meg köröskörül,
Fent és alant terjedjen áldva
Az álmok tarka szép világa.

Az ég nyugodt felhőiben
Egy csillagot hagyj éberen.
A rózsza kelyhét el ne zárd,
Lehelljen édes illatárt
S hadd folyjon ajkáról az ének
Az álmodó fülemilének.

A csillagfényt, az illatot
S mit a madár dalolgatott,
Mi üdvet szárnyad áldva hint,
Szódd kedvesem álmába mind
S midőn csókot vet rá a hajnal,
Nevem súgd néki egy sóhajjal.

AH, SZERELEM!

Ah, szerelem! tündéri szerelem!
Üdvöm nálad vajon mikor lelem?
Mesés kincs vagy, ős átok súlya nyom,
Elvesztve, bírva, egyképp fájdalom.

Midőn magához int bűvös köröd,
Kétség s reményben szívem megtöröd.
Csüggeszt, vagy bátorít egy szende kép,
Csak nyugtalanság lázas ölyve tép.

S ha nem látlak, ha tőlem távozálsz,
Reám setét borulat árnya száll.
Az ég s a föld hiában nyitna tért,
Bús láng epeszt a bírhatatlanért.

MINEK NEKED...

Minek neked a dicsőség,
A borostyán és a pálma?
Fürteidbe rózsát tűzzön
Hű szerelmünk üdve, álma.

És neveddel mért riadjon
A hír messze zengő nyelve?
Jobb, ha csak dalomban él az
S vele szívem van betelve.

Míg magasról a merész vágó
Visszahullong szárnyatörten:
Nyájas arcod éltet áraszt
Itt lenn egy parányi körben.

Míg ott vész, vihar csatáin
Küzd a vándor annyi bajjal,
Angyalokhoz készít utat
Angyalajkad egy sóhajjal.

Hadd ragyogja őt körül ott
A magasság jégderűje,
A menny tükre én előttem
Szép szemednek egy könnyűje.

ŐSZI KÉP

Ím, itt van tiszta kék egével
A nyájas őszi nap megint,
S a búskomoly vidékre széjjel
Oly édes biztatón tekint.

Üdítve lengenek fuvalmi
A völgyeken s halmok felett,
Óhajtván hozzánk visszacsalni
A már búcsúzó életet.

A félig hervadó virágok
Lombján sugáros harmat ég
S remélnek újra, mintha rájok
Másod tavasz virulna még.

Még minden oly tündéri éppen,
Oly ábrándos, mint egykoron,
Midőn szívünk ez őszi fényben
Először érzé, hogy rokon.

A múltak képe újra látszik
S a táj bűbája megragad;
De a képből ah! sok hiányzik,
Hiányzik lelke: tenmagad!

VÁD

Bevádolom nyájas arcod'
S pici piros ajakad,
Szemed égő csillagpárját,
Barna selyem hajadat.

Hangod édes csendülését,
Könnyű lenge léptedet,
Őzi termeted növést
S egész bájos lényedet.

Vádolom, hogy megbűvöltél,
Rabul estem általad
S lelkemet hozzád csatolja
Minden érzet s gondolat.

Vádolom, hogy ami végre
Nyugton pihent itt belől,
E háborgó szenvedélynek
Újra ébresztője lől.

Hogy szívem, mely egy emésztő
Hévnek áldozatja már,
Enyhe csöppet, csillapító
Harmatot hiába vár.

Ha váltságdíj ennyi vádra
Nem magad lesz, kedvesem,
Igazságom ellened még
A mennyben is keresem.

A SZÍV VÉDELME

Válasz egy levélkére

Bizonynal úgy van, drága kis levél,
Amint nekem sötét sorod beszél:
Midőn szívünk nyeré az érzetet,
Bennünket Isten meg nem kérdezett,
Nem kérdezé, bús kell-e vagy vidám,
Fenéktelen mély, vagy parányi tán;
Gyorsan múló, vagy állandó, örök,
Melynek korlátja nem lesz földi rög,
Mely itt alant titokszerűn fogan
S mennyben virul ki tisztán, boldogan.
Sőt, az sem áll rajtunk, hogy érzetünk
Síríg maradjon egyaránt velünk,
Hogy mindig hön ölelje a kebel,
Miért egyszer tán égve esdekel...
Miként sugár növésű fácska, bár
Harmat fürösztí s enyhe napsugár,
Vetemni kezd nőttében hirtelen:
Utat cserél szívünk önkénytelen,
Idő előtt kilobbant lángjait
Sűrű setétlő hamv borítja itt
S szerelme nyájas rózsatőin is
Csak gyűlölet terem, csak zord tövis. –
Bizonynal úgy van, drága kis levél,
Amint nekem setét sorod beszél!...
De mégis, mondd, mi szellem ihletett,

Hogy épp te hozz ily bús ítéletet?
Minő a lég ama bércek között,
Melyekbe otthon szárnyad ütközött?
Tán oly hideg, hogy ott egy perc alatt
Jéggé fagy a legforróbb gondolat?
Vagy oly igen hő, olyan égető,
Hogy szikrát szór ott a kopár tető,
Egy nap virít és hervad a virág
S a rózsagally szomszédja ciprus-ág?...
Ah! e panaszra kelni nincs miért;
A végzet itt bizony kímélve mért.
Hogy cél felé a változás viszen,
Jól tette azt az Isten, úgy hiszem.
Azért oly édes a rövid gyönyör,
Mert néha bú és fájdalom gyötör,
Örömvirágod színe, illata,
Lelkednek élvet tán nem nyújtana
S lombját unottan csüggesztné alá,
Ha néha könnyharmat nem hullna rá.
Zavartalan, nyugalmas éji csend,
Nem életet, lassú halált jelent;
A mozdulatlan, tespedt völgyi tó
Megszállott habja nem lesz újító
S örömnnek, búnak, mely tart hosszasan,
Bizonnyal jó, hogy egyszer vége van!
Mért zúgolódjam, mint egy lázbeteg,
Hogy szívet újra nem teremthetek?
Jó az nekünk, mely itt belől dobog,
Lehetnénk azzal földön boldogok;
Amennyi üdv e kis hajlékba fér
A túlvilág bíralmával felér,
Vidám tündérek szállnak rajta át,
Csak önmagunk ne zárjuk ajtaját. –
Ne révedezz hát, drága kis levél!
Hisz aki nem szenved s örül, nem él.
A szív, mely benned oly borongva lát,
Hadd dobja el kétsége fátyolát
S a gondolatban, hogy szeret, szeret,
Érezze földön a derűs eget!

KÖZEL

Köztünk a kedves közelben
Lombok árnya a határ,
Sűrű lombok árnya mellől
Felszökellő vízsugár.

Nyugtalan vággyal tekintem,
Merre van kis ablakod,
A lomb irigyen takarja
Lenge, karcsú alakod.

Nézem, amint a magasból
Visszahull a víz pora,
Szép szívárványt sző belőle
A kelő nap bíbora.

S míg lelkem hozzád repül át,
Míg e képet nézdelem,
Ajkamon egy hő sóhaj kél,
Szívemben egy érzelem.

Vajha éltünk árnya mellett
így ragyogna majd a fény
S könnyeinkből védve szőne
Szép jövődöt a remény!

FÜGGELÉK 2.

AZ UJABB KÖLTEMÉNYEKBŐL (1856) AZ ÖSSZES KÖLTEMÉNYEKBE (1881) FEL NEM VETT KÖLTEMÉNYEK

EMLÉKÜL

Mit írjak e parányi lapra?
Tán hogy emlékezzél reám!
Ha nincs nevem szívedbe írva
Azt itt hiába mondanám.

Tán hogy legyen élted folyása
Oly vidám, oly örömteli,
Mint egy szelíd patak futása,
Míg a tenger el nem nyeli?

Nem írom ezt sem pusztá szónak,
Mert bé nem teljesíthetem;
Lesz gondja a Mindenhatónak,
Hogy élted ily vidám legyen.

Hogy engemet azok között láss,
Kiket hozzád von szeretet,
Kötelezőm ez a kis írás,
Ím' alájegyzem nevemet.

NEM KÉRDEM ÉN

Nem kérdem én, ki voltál egykor
S hová lett a tündér világ,
Midőn arcodra vágyva festett
Rózsás hajnalt az ifjúság.
Midőn szíved a szerelemnek
Legelső bűját érezé
S a képzelet száz tarka képet
Szótt a bús ábrándok közé!

Föllebbent a rejtélyes kárpit
S előtted állt egy sivatag,
Melynek titkon nyíló virágit
Omló könyűd ápolta csak.
Gyászos múlttá lett a jövődő,
Szétfolytak bűvös képei,
Mint vékony köd ábrázolatja,
Midőn a szélvész elveri.

Nem kérdem én, közel vagy távol
Jár-e még a hűs éjszaka...
Hisz' annak is, bár napja nincsen,
Van méla holdja, csillaga
És nap vagy te az én szememben;
Az élet bármilyen rövid
S a nap ha fölkel, vagy ha nyugszik
Reám mindig hajnalt derít.

SZÍVEM S SZÍVED

Mint olvadjon eggyé szívem s szíved?
Oh mondd, oh mondd, hogy' legyek a tied?
Hogy' egyesüljön két külön vidék,
A puszta föld s a napsugáros ég?

Te ott fenn a derengő bérctetőn
Merengesz távol kék hegyen s mezőn;
Én itt alant a völgyben járdalok,
Játszótársim virágok és dalok.

Te a múltat sóhajtod, úgy-e bár?
Emlékihez lelked mulatni jár...
Én a jelen nyílt rózsáit szedem
S rózsás jövőt keres tekintetem.

S mégis szeretlek oly igen nagyon,
Hogy puszta szóval ki sem mondhatom,
Hogy az álmot valónak képzelem,
Enyimnek vall s remél a szerelem!

CSAK SZERESS

Ne méregesd a messziséget,
Mely köztem s közted elterül,
Szálljon le félénk büszkeséged
A rózsaszín felhők közül...
Távol ragyognak dél mosolygó
Virányítól a jéghegyek,
S ím nézd, minnyájan egy megáldó
Nap sugarában fürdenek!

A sziklabérc, mely tőled elzár
Látom, mily szédítő magas,
De szívemben a szenvedély már
Sebesebb szárnyú, mint a sas...
Árnyék gyanánt maradt utána
A sziklabérc, a messziség,
Újabb vidor színt ölt magára
A pusztá föld, a gyászos ég.

Lecsöndesül a vész haragja,
Lágy szellővé lesz a vihar,
Léptünket angyal támogatja
S védő szárnyával bétakar...
Legyőzzük a legyőzhetetlent
És szívünk új hazát keres
S új hazát lel, mely üdvezítend,
Csak szállj le hozzám, csak szeress!

ÓCSKA VERSEZET

Új házasság alkalmatosságára

Zsák a maga foltját, mondják, megtalálja,
Rókát barlangjában nyugalom várja,
Még vadállatnak is vagyon egy hív párja
S égi útját a nap szerelemmel járja.

Hittem mindezeket, jobban hittem nálad,
De azt sosem hittem, akár mint csudáljad,
Hogy teremthessék oly asszonyi állat,
Aki oldaladhoz feleségnek állhat.

Nem mondom, hogy rút vagy, ámbátor nem vagy szép,
Az orrod piszécske, a képed majomkép,
Tagjaid közt pedig, látom, nincsen egy ép,
Utolsó classisba tartozol mindenképp.

De valld meg, halandó, kérlek immár téged,
Hogy belső hályogban sínlik feleséged,
Vagy megunta már a sok hívtelenséget
S úgy keresett nálad örökös hívséget.

Mert ha friss hajadon – uram bocsá' bűnöm!
Élted poharában sok lesz úgy az öröm
S orvosságod egy fű, melynek neve tűröm,
Melytől édesedik a keserű öröm.

Hogy Hymen rabláncát a nyakadba vetted,
Gyűl a veszedelem alattad, feletted,
Késő szánom-bánom, mikor észrevetted,
Hogy fejedet milyen bolondságra vetted.

Én meg összeadom cifra áldomással,
A boglyos pemetét szenes piszkafával,
Kis boci árnyékát a kapufélfával
S jó Hamupipőkéét Tündér Ilonával!

ÁTOK

Volt egyszer egy ember... közel-e, vagy távol,
Melyik tartományban?... mindegy az, akárhol.
Hogy mennyit szenvedett, mily sokat kibíra,
Némely ócska könyvben tán meg is van írva.

Szenvedő társa volt jámbor felesége
S felesége mellett több apró cseléde,
Tarka lepét űző fürgé fiacskái
S bábut ölelgető gyenge szép leányi.

Mért, mért nem? ki tudná; e szegény családot
Űzte, nyomta nehéz foganatos átok...
A szerencsétlenség egymást érte rajta,
Verte minden lépten az Isten haragja.

Gonosz lélek jár minden úton vélek,
Pokolból szabadult, nekiveszett lélek...
Erősen fogadta, esküt is tőn rája,
Hogy ezt a háznépet végképp szétzilálja.

Azért is elkezdé pusztítani nyomban,
Nem is apródonkint, hanem egyre, gyorsan,
Pört vetett nyakába, lángot a házára,
És földönfutóvá tette nemsokára.

S még itt sem hagyá el, még ekkor is űzte,
Veszély formájában repdesvén körülte.
Hol fa árnyékába dült lankadt erővel,
Vihar támadt s a fát derékon töré el.

A hús forrás, melyet nagy szomjan óhajta,
Zavaros lőn, midőn megérinté ajka,
És ahol megfordult és amerre jár
Elhervadt, kiégett a mezők virága.

Sőt vala a háznép már halálra készen,
Maradék reménye elfogyott egészen,
Az anya szíve már meghasadni készült
Szakadni érezvén gyermekit kebléről.

Ekkor toppant elő a bolygó szerencse,
Hogy reménységöket újra fölserkentse...
Uratlan vidékre vitte őket által
S kínálta egy rakás szép tisztabúzával.

Tiszta volt a búza, piros, szemes élet,
Mintha öntve volna zsákba mérés végett,
Mintha cséplők rakták volna garmadába
Valamely gazd'ember szérűs udvarába.

„Uram, én Istenem! mond a szegény ember,
Bölcsességed rólam mit s miképpen rendel?”
És monda egy szózat: „Mind a te sajátod,
Használd és élj vele, amint jónak látod!”

A gonosszal pedig álla ilyen szóba:
„Hallod, gonosz lélek! ez a végső próba;
Ha most le nem győzöd, többé fenn nem állhatsz,
Ők megszabadulnak, te pokolra szállasz.”

De a gonosz lélek nevet arra furcsán,
Egyet pödör szálás vörhenyeg bajuszán
S nosza neki, hajrá! sebes forgószéllel,
A garmada búzát szórja szerteszéjjel.

Sőt, amint elszórja, ostoba dühében
A fekete földet megáztatja szépen.
Mondja is magában: vége, vége, vége,
E háznépnek többé nincsen menedéke!

S odavan a háznép! odavan-e vajon?
Hagyja-e azt az ég, hogy ez így kihajjon?
Nem hagyja, ne féljünk, mert az elszórt búza
Gonosz tudta nélkül termő földbe hull.

Egy mag után száz mag, száznál is több termett,
Színig tölte nem t'om, hány csúrt és hány vermet,
Úgy, hogy a szegényből gazdag lett azonnal,
S minden maradéka bírt feles vagyonnal.

Evődött, sínlődött, sírt a gonosz lélek,
Könnye jégeső volt, lehelete méreg
S hallott ily szózatot: nosza hitvány szolgál,
Vége van pályádnak, eredj a pokolba!

HULLÓ CSILLAGOK

(Béranger után franciából)

Mondod, juhász, hogy életünknek
Csillaga ott fenn tündökölt!
– Igen, fiam, de az éj fátyla
Takarja szemeink elől.
– Hallom, juhász, hogy a derült ég
Boltjáról titkokat regélsz:
Mi az a csillag, mely amott hull,
Mely futva fut és elenyész?

Fiam! most egy halandó szűnt meg,
Az ő csillaga hull amott;
Baráti közt vidám örömtől
Lelkesülve dalolt s ivott.

A bor mellett, melyet dicsőít,
Mozdulatlan álomba vész...
– Megint egy csillag, mely amott hull
Mely futva fut, és elenyész?

Nézd csak, fiam, mily tiszta, mily szép,
Az egy kedves tárgy csillaga,
Boldog leányka, hű szerelmes,
Gyöngéd szeretője vala.
Szűz homlokát virág köríti,
A házasság oltára kész...
– Megint egy csillag, mely amott hull,
Mely futva fut és elenyész?

Fiam, az egy mostan született
Nagy úrnak tűnő csillaga;
Bölcsején, melyet üresen hagy,
Arany és bársony csilloga.
Méreg lett volna tápláléka,
Melyet tölt egy hízelgő kéz...
– Megint egy csillag, mely amott hull,
Mely futva fut és elenyész?

Oh fiam, mily gonosz csillámlás!
Az egy kegyenc csillagzata.
Magát fő-fő úrnak hívé már
S bajaink fölött kacaga.
Ki e hitvány istent imádta,
Arcképét már elvetni kész...
– Megint egy csillag, mely amott hull,
Mely futva fut és elenyész?

Fiam! miképpen könnyezünk majd!
Elveszítünk egy gazdagot.
Másnál a nyomor csak böngészett,
Ámde őnála aratott.
Födele alatt a szegénynek
Ez estve is menhelye lesz...
– Megint egy csillag, mely amott hull,
Mely futva fut és elenyész?

Az egy hatalmas fejdelem volt...
Menj s óvjad tisztaságodat,
Csillagod feltűnő ne légyen,
Ne légyen se fényes, se nagy...

Ha tündökölsz nagy haszon nélkül,
Azt mondják majd, ha véget érsz:
Csillag volt, mely lehull az égről,
Mely futva fut és elenyész.

CIFRA VÁROS

Megláttalak, híres-neves város,
Látni tehát nem kívánlak már most,
Az volt nálad legvidámabb percem,
Midőn végre tőled búcsút vettem.

Mit ér nekem palotáid fénye,
Ha nincs benned, ami nekem kéne?
Ha nincs benned pezsgő, vidor élet,
Miképp kössek barátságot véled!

Hideg falad soha meg nem érzi,
Hogy szívem' mi vidítja, mi vérzi,
S palotáid magas, büszke tornya
Meleg szóval lelkemet nem vonja.

Csendes a tér, néptelen az utca,
Cifra minden, mégis olyan pusztá...
Kinek épült, ha nincsen lakója,
Hova lett az élet színe róla?

Nehéz itt a levegő, az árnyék,
Mintha sötét, mély börtönben járnék...
Rémes a hely, rémképeket látok,
Mindenütt csak bűn, halál vagy átok.

El innen, el! derültebb vidékre,
Hol tisztábban jó a nap az égre,
Hol nem talál szívem ennyi mérget
S lombos ágon az öröm rak fészket.

Ne tudjam, hogy mily sok cifra pompa
Dúl idővel e helyen halomba;
Düledékit feledés takarja
S új próféta nem kesereg rajta!

ELMEGYEK...

Elmegyek én innen, ez a kívánságom,
Borulni kezd már itt az én jó világom
S majd sötétség száll rám;
Nem nekem teremté Isten ezt a várost,
Hideg fénye, zaja kábít immár s fáraszt
És ha látom, mintha ellenségem látnám.

Jöszte jó reménység! lágyan rengő csónak,
Juttass egy kis helyet az eltávozonak,
S repülj innen véle!
Víg szellők feszítsék piros vitorládat,
Hullám meg ne bántsa törékeny deszkádat,
Míg csendes kikötő fogad kebelére.

Nemigen búsul itt én utánam senki,
Búcsú-csókomat egy lélek sem esengi
S nem kíván jó utat...
Szerelem, barátság, ez a két szép csillag,
Tiszta sugarával előmbe nem csillog,
Egemről azok már a tengerbe hulltak.

Nem nehéz lehullni hervadó levélnek,
Nem nehéz a búcsú bujdosó szegénynek
S nem nehéz az nékem...
Megyek e vidékről s nem átok, nem áldás
Lészen ajakamon az egy-két sóhajtás,
Melyet elsóhajtok, hogyha rá emlékszem!

1865–1880

A DICSŐ NAP

Derülni kezd ránk a dicső nap,
Mely utat jobb világra nyit!
A porba sújtott új erőt kap
S csodát tesz a mustárnyi hit.
A gyors fuvallat, mely kel és száll,
Nem tudni, honnan és hova,
A börtönök nyílásihoz jár,
S üdítő fényt lövell oda.

Ím, régi tűzhelyünk megéledt,
Az alvó szikra lángra gyúlt,
Pezsdül a vér, mozdul az élet,
Hogy vasbilincse porba hullt.
A fogva tartott bús reménység,
Kalitjából szökött madár,
Fenn csattogó szárnyán a kék ég
Csillagmezőit ússza már.

Mint lázbetegnek rémes álma,
Borong nyomukba' még a múlt:
Mélylő tenger, méregre válva,
Lángostor, mely pusztítva dúlt;
Hív küzdelem zord sírja mellett
Könnyzápor és egy vérpatak...
Oh! amit némán tűrni kellett,
A Mindentudó tudja csak.

Tisztul, dereng már e setét kép,
De árnyat most is messze vet;
És nem fog elmosódni végképp,
Míg a szív gyűlöl és szeret.
A hív emlék, a bölcs tanúság
Utána mindörökre él:
Mert bár a fegyvert összezúzzák,
A sebhely hangosan beszél.

Most a jövő biztatva szól már,
A távozó múlt óva int:
Határinkon füstölg az oltár,
Áldozni készülünk megint.
Évek során csak tűrve, várva,
Könnyel, sóhajjal áldozánk;

Könny és sóhaj helyébe már ma
Tettet kíván szívünk s hazánk!

Emelkedjél a bűvös szóra,
Hazám! te elgyötört beteg!
Közelget a rejtelmes óra,
Hegy, völgy, mezők, ébredjetek.
Mozduljatok meg sírotokban
Ti szent hamvak, távol s közel!
S míg a dicső nap fényre lobban,
Hozzánk segíteni jertek el.

ÖMLENGÉS

Figyelj dalomra, tiszta lélek!
Szeretlek téged, míglen élek,
Szeretlek végórámban is...
Ha porló hamvam közt felejtve
Egy szikra lesz síromba rejtve,
Érted fog égni még az is.

Előttem áll ébren, vagy alva,
Szelíd arcod bűvös hatalma,
Zengelmes ajkad, éj szemed.
Miként ha tőlem esdve kérnéd
A boldogság elhullt fűzérét,
Mely csak tövist hagyott neked.

Látom, lezajlott életednek
Vidám tündéri mint epednek
Utánad, s mily távolba' már!
Tavaszzvidék, de nincs virága;
Kalitját verdeső madárka
Szabadságot hiába vár.

Oh nézz lelkembe, nézz szemembe,
Láss egy parányi gyógyírt benne,
Míg emlékid keserve hív!
Ha kis sziget kell, hogy pihenhess,
Ha biztos árny, hogy könnyet ejthess,
Fogadd el, ím' tiéd e szív!

SOK A FÖVENY

Sok a fövény a Sajóban,
Gabonaszem száz csomóban,
Felhő meg' a kerek égen:
De több az én ellenségem.
Amerre én kelek-járok,
Csupa tövis, csupa árok...
Virágkertem dudvát terem,
Eláztat a jó emberem.
Bár engemet ugyan megvert,
Áldjon Isten minden embert!
Sír nekem is majd csak jut tán,
Elmegyek a magam útján.

IFJÚ KEDÉLY

Vidul az ég, zöld a határ,
El ne repülj, tarka madár!
Biztató nap' lángja tüzel rajtad,
Zendüljön meg dalra szokott ajkad.

Itt nyugodjál, hogy ha fárad
Légi útján röpké szárnyad.
A setét völgy s a derűs hegyoldal
Ismerősként vár baráti szóval.

Mint pillangó a virágon,
Pihenj itt e régi fákon;
Minden bokor érkezésed várja,
Lombja reszket, hogy leröppenj rája.

Tudod, hogy e bokrok alatt
Fényes napok árnya mulat;
Itt szorított először keblére
A szerelem hajnali tündére.

Itt susogtál egykor felém,
Bűvös kelyhed itt ízlelém
S föl magasra lelkem innen hágott,
Rózsaszínben látni a világot.

Most egem bús, de borúja
Általad elszéled újra;
Mulass nálam, mulass bár parányit,
Szárnyadon fény, nyomodban virág nyit.

S ha látod, mit játszik velem,
Régi hívünk, a szerelem,
Sohase szállj tőlem más határra,
Ifjú kedély, mennyei madárka!

ÁBRÁNDOK

1.

Setét palástot ölt a hajnal,
Fényes világom elborul,
Vihar zúg rám dübörgő zajjal
Az ég s a föld hatáiról.
Gyöngyhabja az örömkehelynek
Ürömmé válik ajkamon,
Képzelve, hogy bármint szeretlek,
Soh'sem bírhatlak, angyalom!

S ha a remény hozzám hajolva
Tűnődésemben felkeres,
És biztató hangon susogja:
Ne csüggedezzél, csak szeress!
Egy perc alatt fényes mennyország
Lesz múltam és jövőm veled;
Búm felhőit megaranyozzák
Az ábrándok s a képzelet.

2.

Tolvaj szél lebben a vidéken,
Szétszaggatott felhők az égen,
Köztök az éber csillagoknak
Sugári félénken lobognak:
Hiába nézek vágyva felfelé,
Ott a reményt a kétség elnyelé.

Éj s köd borult az őszi tájra,
Mely enyésztét búsongva várja.

Alusznak a beteg virágok,
Harmatkönny hull az égből rájuk;
Galambom is lezárta szép szemét:
Egész világ setét, setét, setét!

3.

Égni s tűnni vágyva jobban,
Hulló csillag lángja lobban.
Álld el útját s felleget vonj
Meggyulladt tüzére:
Hulló csillag a magasban
Vajon visszatér-e?

Parancsolj a zivatarnak,
Zúgó szélnek, bösz viharnak;
Utasítsd a néma völgynek
Nyugtató keblére:
Vihar és szél, hogyha felkel,
Vajon visszatér-e?

S hulló csillag ha megáll is,
Szélvészt ha megláncolnád is:
Bölcsességed és hatalmad
Minden erejére,
A szerelem szilaj árja
Vajon visszatér-e?

4.

Hidd el, óh hidd, hogy velem te,
Elvonulva egy szigetbe,
E zajos világ helyett
Lelnél biztos enyhelyet.

Hív szerelem tűzhelyénél
Nyájas örömidnek élnél,
Nem siratnád a napot,
Mely rád csalfa fényt adott.

Ifjúságod képe, álma,
Hogyha látogatni szállna,
Körülöttes mindenütt
Mosolyt lelne, nem könnyűt.

Ha vetne rád árnyat a múlt,
Szíved szólna: csakhogy elmúlt!
Vigasztalna a jelen,
Melynek üdve végtelen.

Felednéd a nagy világot,
Mely egykor szívedre hágott,
S áldva látnád, mint lehet
Jobb világ egy kis sziget.

VESZTETT PARADICSOM

Odavan a paradicsom!
Nem vezet rá emberi nyom;
Száműzött angyalok
Bujdokolva járnak,
Csak tövise van még
A tarolt határnak.

Régi tűzhely hamva körül
A zivatar zúgva röpül;
Széthullt a barátság
Fényes koszorúja,
Lombjait a szélvész
Összetépve fűjja.

Nyájas öröm búsongva jár,
Kezében még habzó pohár,
Édes italában
Mennyei kék máskor:
Most keserű bürök
S undorító mámor.

Gonosz tündér a szerelem,
Játéka is veszedelem:
Csalogat, hívogat,
Fényes utat törvén;
Pedig hulláma közt
Halálos az örvény.

A reménység ajka zendül:
Tűnik a könnyű annyi szemből;

Hajh! rövid a játék,
Köd-alakja széled,
A valóság láttán
Elhagy az eszmélet.

Mennyet ígért egykor a föld;
Most pokoli bosszúra költ:
Hallja sóhajtasod',
Látja könnyhullásod;
De az égre bízva
Megvigasztalásod.

És az ég szól: árva lelkek!
Menedéket nálam letek:
De emlékit a szív
Ide is elhozza,
S a paradicsomot
Én sem adom vissza!

KÉSŐ BÁNAT

Boldogtalan ez a ház,
Hideg ez a konyha,
Szegény gazda szomorog,
Bár nemigen mondja.
Mint az árnyék, fel s alá
Nagy nehezen mozdul,
Gyász az idő odabent
S pitvarába fordul,

De se pitvar, se szoba,
Se az udvar tája
Nem derít már, de soha,
Vidorabb színt rája.
A kesergő szív magát
Amint tudja, menti:
Epesztő bűjét, baját
Bús szavakba önti.

»Hajadonnak lenge volt,
Feleségnek büszke;
Szerze töviskoszorút
S homlokomra tűzte.

Ajakán az esküvés
Egy betűig csalfa,
Hő szerelmét, könnyeit
Az ördög sugallta.

Szép szavamra hogyha szólt,
Tette dérrrel-dúrral;
Kérésemre válaszolt
Mindig háborúval.
Zúgolódott, hogy az ég
Gyöngé nőnek szülte –
Pedig őt a gyöngesség
Jaj, beh elkerülte!

S mi a díja, hogy helyem'
Oldalán megálltam?
Hű társamnak egy napon
Hűlt helyét találtam!
Szívembe tört, mint a nyíl
Szégyen s bánat tőle,
Hogy hamarabb mért nem én
Szöktem el mellőle.«

A RÉVPART

»Ímhol van, amit esdve kértél,
A boldogító béke-part:
Most innen újra visszatérnél,
Szemben fogadni a vihart;
Csatázni bős hullám zajával,
Mely szebb reményid elnyelé;
Evezni vészes szirten által
Egy titkos új világ felé!?»

A béke-partot esdve kértem,
Míg sorsúzótt vándor valék:
De íme, hol nyugtot reméltem,
Forró nap éget, fojt a lég;
Üdítő kelyhet víg szerelmek
Nem nyújtanak hűs lomb alatt
S búcsúzva, gúnyosan lövellnek
Szívembe mérgezett nyilat.

Bár alszik a tenger haragja,
Habot nem vet a sík határ,
Félszékét nem tudni, merre rakja,
S nem vijjog a vihardadár:
De hozzám némán is beszélnek
A tört hajók darabjai
És annyi széttépett füzérnek
Vízszínen úszó lombjai.

Zokogva bűg az esti szellő
Kidúlt mezők s halmok felett;
Az ébreteg tavasz, ha eljő,
Nem költhet itt új életet,
Gyorsan repül kiesb vidékre,
Hol majd vidám eget talál
És itt marad, szint nem cserélve,
A téli gyász, a bús halál.

Itt a magány se hű barátom,
Gyógybalzsam nála nem fakad,
S keblén fel-feltámadni látom
Sírjokból a rég múltakat.
Mély csend borul künn a világra,
És némaság mindenfelől,
A fölriadt vészek csatája
Szívemben tombol itt belől.

Oh, hadd csüggök a ködbe szállott
Látkörnek távol árnyain,
Hol szebb hajnalt, dicsőbb világot
Rajzolnak éber álmaim.
S míg orzott fényű csillagával
Dereng az ég e táj felett,
Más partra hadd repítsem által
Pillantásimban lelkemet!

ÚRHATNÁM

Hegedű zeng, sarkantyú peng,
Örömében a föld is reng;
Víg sugarát új nap szórja
Palotára, vityillóra,

Gonosz tündér édes ingerekkel
Cimborál a földi emberekkel.

Régi bajok mind kihalnak,
Virágzik az őszi parlag...
Selyemmé lesz a perkál is,
Gyönggyé az üvegkaláris
S kit megviselt hosszú évek harca,
Hogy s hogyan nem! ifjú színt kap arca.

Csendes tűzhely, egyszerűség,
Rendületlen, tiszta hűség,
Szent szabadság bájos képe,
Ős erények vidám népe:
Elrepülnek messze tartományba,
Dalos költők képzelet-honába.

Biztos arany-középszernek
Romjai földön hevernek;
A közészer porba dőlve,
Csak az arany kell belőle,
S maga is a völgy alacsony bokra
Vágyva néz fel a magas ormokra.

Gonosz tündér egyre csábít,
Úzi vészes mulatságit
S hozzá mint a rajzó méhe,
Tódul a nép ifja, véne.
»Jertek, jertek! itt a tenger habja!
Száraz lábbal viszlek által rajta!«

Fest a messze parton által
Tündér tájat délibábbal:
A megejtett balga népen
Erőt vesz a festett éden,
Mély tengerre szállni egy se retteg;
De a hullám összecsap felettük!

BORNEMISZA PÉTER

(Történeti)

Nem fogyatkozik meg, akit
Jámbor hit vezérel!
Így indula hosszú útra
Bornemisza Péter.

Csekély úti bútorkáját
Kebléhez szorítja,
Noha nincsen abba kincse,
Csupán nyolc forintja.

Csábító színével a bűn
Ördög mestersége;
Könyörgésben kéri szépen,
Isten attól védje.

És vándorol messze földön
Egymagára hagyva,
Bölcsesség oltári mellett
Fáklyát gyújtogatva.

Lakja soká mívelt honját
Német s franciának,
Tündéerkertjét, múzsaberkét
Szép Itáliának.

S mint gondos méh egy virágról
Más virágra kelve,
Gyűjt magának nem veszendő
Kincset a szív s elme.

Nyolc keserves hosszú évnek
Lészen elmúlása,
Míg imígyen bízva mégyen
Egy vidékről másra.

Mikor végre hű érzelme
Hazafelé vonja,
Büszkeséggel, bámulattal
Néz reája honja.

Méri úti bútorkáját
Mielőtt pihenne,
S csodaképpen most is éppen
Nyolc forint van benne.

Nyolc esztendő t nyolc forinttal!
Ördög mestersége;
Vagy pedig az Isten igaz
Műve, bölcsessége.

Nem fogyatkozik meg, akit
Jámbor hit vezérel!
Így beszéle, míg csak éle
Bornemisza Péter.

RICHARD

(Skót ballada)

Richard kilovagla vadászni,
Lovaglott szaporán,
Nyakában függött a vadászkürt
S egy jó kard oldalán.

Érvén a kedves kapujához,
Zördít a kilincsen.
Ki volna készebb, mint a nőcske maga,
Hogy nyitni segítsen?

»Szállj le, szívem Richard, – ekképp szól, –
S éjjelre maradj itt;
Kőszén tüze fog melegíteni
És lámpa világít.«

»Nem szállok le, az nem lehet immár,
Hozzád be se nézek,
Nálad tízszer szebb szerető vár
Richard halmán, oda visszatérek!«

Tejszín paripájáról lehajlék,
Csókolni a hölgy rózsás ajkát:
S a hölgy mélyen döfte kezével
A lovag kebelébe gyilkát.

»Oh maradj itt, Richard! ekképp szól,
Oh maradj itt most viradtig;
Nálam tízszer szebb szeretőd majd
Töpreng megtérteden addig!«

Szólítja leányit egyenkint,
Szólít kettőt-kettőt:
»Egy halott vagyon itt szobámban,
Vigyétek innet őt.«

Kezét ragadta meg az egyik,
A másik lábához állott.
Tetemét a kútba vetették
S mélyen ötven ölnyire szállott.

Egy kis madárka zöld fagallyon
Dalát azonnal így kezdi:
»Menj már haza, menj gonosz asszony,
A lányaidat kifizetni.«

»Jöjj' ide, jöjj ide, kis madárkám,
Ki ott ülsz zengve az ágon;
Finom aranyból van kalitkám,
Azt mindjárt néked ajánlom.«

»Menj már haza, menj gonosz asszony,
A lányaidat kifizetni.
Amint Richarddal cselekedtél,
Úgy fognál velem is tenni.«

»Volna csak egy nyíl vesszőm kéznél
És a vesszőhöz ívecském,
A zöld gallyon nyilamat mindjárt
Gőgös szívedbe repítném.«

JÓ TANÁCSOK

Akinek van mit szólnia,
Tehozzád szól, múzsák fia!
Férfi és nő, ifjú és vén,
Tanácsit szívedbe vésvén,
Ostromol a sok hamis...
Köztök vagyok magam is.

Az első szó: »én tudom azt,
Ami költőt dalra fakaszt.
Dalod is csak akkor élhet,
Ha élteti az elmélet;
Hallgass reám, én tudom,
Mint haladj legjobb úton.

Eszmét rajzolj hiú képben,
Egyetemet az egyénben,
Anyagod szellemmé fűjjad,
Teremts minden sorban újat,
S ha egy ferde hangot ad,
Csapd a földhöz lantodat.«

Második szó: »ne tarts rendet,
Légy, mint Isten megteremtett:
Vidor materialista,
Egyszerű naturalista,
Tőről fakadt népies...
Dicsőség vár, csak siess.

Hajadat ne érje fésű,
Légy fájdalmas kinézésű,
De azért ne fájjon semmi,
Tudj tivornyán inni, enni,
Így élhetsz túl a síron,
Mint Petőfi, meg Byron.«

Harmad szóban lányka sóhajt:
»Szerzel nekem lángoló bajt,
Elragadtál énekeddel;
Feköltött búm' jöszte, vedd el,
Jer körömbé ülni le,
Aranyajkú fülmile.

Énekeld a holdvilágon
Elveszett boldog világom'.
Ha szívedet halni hívja
A szerelem édes kínja,
Tárd felém majd kebeled',
Jer, én meghalok veled.«

S parlagon is nő a tanács:
»Lantolj, danolj, avagy kiálts,

Tőlem akár holtig fújhatd,
Mind a régit, mind az újat;
Engem szebb nótára vár
S pedig ingyen a madár.

De ha Parnass hegyét járod,
Ne koldus-szenny legyen párod;
Földön lakol, nem az égben,
Viselkedjél földiképpen
S felszállj avagy lemerülj,
Engem mindig elkerülj.«

Fejed füstöl, szinte látom,
Ostromolt dalos barátom!
Azt várod, hogy én is szóljak,
Adj hitelt hát az én szómnak:
Hogyha mindezt beveszed,
Kificamlík az eszed.

OH, NYISD KI...

(Burns)

Oh, nyisd ki az ajtót s rajtam könyörülj,
Zárt ajtódat oh, nyisd ki nekem!
Bár csalfa valál, hű lések örökké,
Zárt ajtódat oh, nyisd ki nekem!

Oly hideg a szél, mely arcomat éri;
Hajh, de szerelmed még hidegebb
S a fagynál, melytől megdermed az élet,
Százszor kínosabb e szívbeli seb.

Ím szőke habokba hanyatlik a hold
S kezd velem is hanyatolni korom...
Oh, csalfa barátok s hűtlen szerelem!
Nyugalmatokat már nem zavarom.

Ajtóját a lány sarkig kinyitá
S a halvány holtat pillantja meg ottan.
Én hű szeretőm! szörnyedve sikolt
És oldala mellé roskada holtan.

HERVADT LOMB

Hervadt lombot repít az esti szel,
Hozzám a lomb sóhajtva így beszél:
»Oh, ne haladj mellettem hidegen,
Nem vagyok én tehozzád idegen.

Emlékszel-e?... nyájas hegy oldalán
Fű, fa mereng a fülmilék dalán,
Elhallgat a bú, alszik a nyomor...
Ott él rejtetten egy árnyas bokor.

Szép holdvilágos nyári éjjelen
Pihentél egykor e bűvös helyen
S a boldogság tündéri, kegy jelül,
Mint zsongó méhek röpdestek körül.

Gyermekded arcodon derült vala
Az ifjúság megáldó hajnala
És szívedben, indítva lánghabot,
Titkos szerelmed üdve áradott.

Veled, mint egy felhőtlen gondolat,
Híved pihent a biztos árny alatt.
Remegve nyújtá forró kis kezét,
Ajkán sóhajjá olvadt a beszéd,

És a bokor hallotta, látta mind
Ez édes üdvet, e szerelmi kint;
Sőt most is őrzi vétlen titkodat,
Annak bűbája ad rá lombokat.

De hűs árnnyal kínáló ágiról
Lomb és virág oly gyorsan elvirul,
Égő vágyad hevével van tele
Minden bimbója, minden levele.

Róla tépett engem is a vihar,
Ábrándozót szerelmed álmival...
Oh, ne haladj mellettem hidegen,
Nem vagyok én tehozzád idegen!«

És megy tovább... szerelmem bús jele,
Repíti az alkony híves szele
Ama tengerbe, mely mindent temet,
Bokort és lombot úgy, mint szívemet.

ÁLOM ÉS ÉBREDÉS

Csak álom volt, csak röpke álom,
De szívem most is fáj belé...
Szárnyam nőtt és fel kelle szállnom
A messze csillagok felé.

Lenézнем a föld gyász porára:
Az ott, az ott az én hazám!
S akként nőtt fájdalmim határa,
Amint magasbra távozám.

S ím, egy felhő, mint bős oroszlán,
Melyet vadász-nyíl sérte meg,
Előtör a menny boltozatján,
Az ég négy sarka ing s remeg.

Dörög, ropog, villámit ontja,
Záporral zúg a tűz-eső,
Lángot vet a föld minden pontja,
Elhamvad a liget s mező.

Hó koronáikkal a bércek
Küzdöttek: ámde hasztalan;
Megolvadtak, mint gyöngye érc
A lángfolyam hullámiban.

Izzóvá lett a leghűvöseb lég
És minden csillag sugara;
Csak az én könnyem árja omlék
Hazám s szerettem hamvira.

Egy mély titkú szózat kiáltott
A bús romok füstfellegén:
»Ne könnyezd a kihalt világot,
Számodra mást teremtek én!«

Számomra, hajh! fénycsarnokába'
Hírét se hagyd a réginek;
Olvaszd a többiek porába
E szívet is, mely itt piheg.

Ígyen zokogtam elborulva
S lelketlenül hullék alá,
Az éber gond mellém simula
S estem mosolygva fájlalá.

Csak álom volt, de most is érzem,
Emléke most is szenvedés,
S melyik kínosb, mélázva nézem,
Ez álom, vagy ez ébredés?

HABZÓ POHÁR

Ki elringattad néha búmat,
Míg csózkod ége ajkamon,
Hervadni látod koszorúmat
Setét, kietlen utamon.
Ah! melyeket virulni láttam,
Liget s mező mind oly kopár...
Te sem vagy immár hű irántam,
Rég ismerős, habzó pohár!

Mert íme! már nem gyöngé felhő
Fejem felett a barna gond,
Melyet hajdan egy röpke szellő
Tova szélesztett s fénybe vont:
Sűrű, nehéz árnyá borula,
És mindenütt nyomaszt, kísér,
Menekni késztetnél alóla,
De biztatásod mit sem ér;

Múlt és jövő zajong előttem,
Bércek között zúgó patak,
Árjába vész mind, mit reméltem,
Habok habokra omlanak.
Kezembe kétes fényű fáklya
Mutatja, mily kihalt a föld!
Egy percnyi mámor rózsalángja
Reá derültebb színt nem ölt.

Szerelmem játszi fellegekben
Szökölt nemrég, mint egy galamb,
S most íme! búsan, megsebezten
Pihegve vérzik itt alatt,
Feléd tekint bágyadt szemével,
Tőled jött máskor enyhe csöpp:
Nincs gyógygyerőd! s minden reménnyel
Csalódása s keserve több.

Még harcol a szív s lázasan ver,
Kínzó kétsége élteti;
Feledni nem tud, bízni nem mer,
Évekké válnak percei:
E titkos mélység közelében,
Hol az élet végszóra vár,
Lángcseppjeidnek tengerében
Merítsd el őt, habzó pohár!

AZ ELMARADT VITÉZ

Nem hazám ez a föld, nem testvérem e nép,
Bár az ég felettem itt vidámabb s enyhébb:
Sínylik a bérc fenyve dúsgazdag lapályon;
Hontalannak szíve hogyné, hogyné fájjon?

Halmok üdvözlnek, int a kies róna,
Mintha régidőkből ismerősöm volna.
Távol hazám képét sejtegetném benne
S könyűt csal szemembe pusztá végtelenje.

Oh! miért nem tudtak fejemre leszállni
Emésztő haraggal a felhők villámai?
Mért nem borított el fekete föld engem,
Mikor lábam e táj küszöbére tettem?

Átléptük e határt, járva terhes utat
S támadott felettünk rémletes borulat,
Hallgatott sötéten, majd reá dördüle
S omlott a vér-eső zuhogva belüle.

Vértől áradott meg a mező patakja,
Szomjunkat nem oltá undorító habja...

Intó égi vészjell! térjünk vissza, térjünk!
Ámde fogva tartott vakmerő reményünk.

És tovább nyomultunk Isten ellenére,
Szerencsét, kegyelmet már hiába kérve,
Nem szent harcba mentünk, nem diadalomra,
Hanem döghaláltól hullani halomra.

Nem tiporhattuk le, nem futhattunk tőle,
Léggé vált és szívtuk a halált belőle,
A napsugárba is beoltotta mérgét
S itt vesztek a hősek, mert Istent kísérték.

Rájok sűrű porát gyász feledség szórja,
Hamvokon csap utat a vidék lakója,
Kiket a sors kímélt, rég hazavetődtek;
Magam maradtam itt eleven sírkőnek.

Egyedül bujdosom, félek a világtól,
Mint mikor egy árva elzüllik a nyájtól:
Erdők rengetegét bajjal-búval járja,
Keresi övéit, de föl nem találja.

A derengő égtől szárnyat esdve kérek,
Hidegen tekint rám, nem ismer, nem ért meg.
S nem tudom, valaha üt-e még az óra,
Mely hazarepít majd csak egynehány szóra.

Oh, ez egynehány szó lelkem árja lenne,
Harsány öröm és bú és bűsz harag benne,
Dördülő hangzása, isteni hatalma
Lángot vetne tőle a jég birodalma!

HIÚ REMÉNYEK

Mindig várom jó hiszembe'
Hogy még egyszer visszajőnek
Izmaimba, kebelembe
Lángszikrái az erőnek;
Fáradt lelkem tépett szárnya
Megnő tán még csendesén
S újra küzdve, újra szállva,
Majd az eget keresem.

Annyi drága rom felett bár
Szívemet zaklatja kétség;
Néha mégis szívesen vár
Egy-egy visszatért reménység
S véle újra feltalálom
Mind, ki tőlem elszakadt;
Visszaadja jobb világom'
Egy szerencsés pillanat.

S mint az éji vándor útján
Pásztortüzek gyér világa,
Felragyog még, lángra gyújtván,
Szent hevemnek annyi tárgya.
Értök újra buzdul vérem,
Megifjodom általok,
Küzdhetek még s vagy elérem,
Vagy érettök halhatok.

Bár vihar játéka lettem
S vitorlámat összezúzta,
Bár az ég dörög felettem
S a föld arca síri, puszta:
Lelkem gyászborúja széled,
Ím' közel az enyhe part!
Vidám tűzhely, nyájas élet
Máris hív ölébe tart.

Ah! még a remény előttem
Ködjátékít így mutatja,
Csónakom ragadja tőlem
Csapkodó hab s habnak adja
S a törött szív hasztalan hisz,
Sorsa mind kietlenebb,
Csak a játék végihez visz
Minden óra közelebb!

ALVÓ HAJÓS

Ébredj, szunnyadó kormányos,
Ébredj' minél hamarabb!
Forr a tenger, a hullámos,
Ím, eget ver már a hab.

Zúg a szélvész harsonája
Ég és tenger háborog,
Hajónk vékony árboc fája
Halld, miként recseg, ropog.

A vitorlák összetépvé,
Az őrlámpa kialudt,
A lapátok gyöngye kézbe,
S elveszett a biztos út.

Úrkodik feletted a szél,
Bósz haragja űz, ragad,
Gyászos martaléka lettél,
Hogyha fel nem kelsz magad.

A viharral szembeszállni
Ébredj, ébredj, józan ész!
S zaklatott hajónkkal bármi
Vész között is partot érsz.

S miknek a szív kényje mellett
Oly könnyű volt zajlani:
Megtérnek a felszökellett
Szenvedélyek habjai.

A LOMB

(Arnault)

Szülő gallyadról letépvé,
Szegény hervatag levélke,
Merre tartasz?

»Nem tudom!

A tölgyet szélvész töré le,
Az volt egyetlen lakom...
És azóta így vezérel
Változó lehelletével
Rengetegből sík mezőre,
Hegytetőről puszta völgybe
A vihar, vagy fuvalom.
Nyugton megyek, bárhová visz
A múltó idő szele;

Megyek, hová minden indul,
Ahová a rózsalomb hull
S a borostyán levele.«

EGY ARA EMLÉKKÖNYVÉBE

Esküvője előtti napon

Szép ifjú lányka! még csupán ma az,
Búcsúzik tőled a vidám tavasz;
Fürtid közül virágit elveted,
Híven követve női végzeted.

Csendes lesz a lég, szűkebb a határ,
Mely bájos lényed birtokára vár;
Társad, belül ama szerény körön,
Bú lesz-e, vagy boldogság és öröm?

Érezzed ott is az áldó sóhajt,
Melyet most a szellő nyomodba hajt.
Imád után derülni lássad ott
A hon felett borongó bánatot.

S ha melletted serdül a kis család,
Arról, csak arról zengje az dalát;
Angyalfohászra hajlóbb lesz az ég,
S népünk sebét tán behegeszti még!

SÉTA

Akármeddig nézegetem,
Séta volt az én életem;
Nyugtót ígért minden óra,
De egy se vitt nyugovóra.

Útitársim a remények,
Víg, mosolygó tünemények;
Tündérvölgybe, égi tájra
Intett arcuk bűve, bája.

Éj ködében fennlobogtak,
Örvény felett kézen fogtak

S lankadás ha győze rajtam,
Enyhítették szomjú ajkam.

Megszerettem a patakot,
Mely előttem zúgva futott:
Gáton, kövön átgördüle,
S ha nem bírta, megkerülte.

Nagy, meredek bércek között
Ezüst habja összetörött,
Lent pedig, a völgy ölében
Csillag fürdött tükörében.

Árnya közül a ligetnek
Rám virágok integettek:
Nem hajoltam rózsafához,
Hajoltam az ibolyához.

Gyenge virág, bús ibolya!
Könnye volt csak, nem mosolya,
Háza setét, őre komor:
A sebező túskebokor.

Hol reám víg cimbora várt,
Nem kerülém azt a határt,
Hangot vettem víg dalából,
Ittam örömpoharából.

Fölkeresém, akit sorsa
Érdemetlen mélybe sodra;
Vonza felé balga szívem,
Bújában részt venni híven.

Volt mosolyom derült éghez,
Volt hév könnyűm setét éjhez,
Meleg kútfőm a szeretet:
Könny és mosoly onnan eredt.

Hegyen-völgyön vitt el utam,
Törődésit meg nem untam,
Lelkem a táj fátyla megett
Tiszta mezőt sejtegetett.

De mit a kék távol adott,
Nem vala szebb, nem vala jobb...

S most ha szemem visszatekint,
Oda vágyom vissza megint.

Rengetegben járok-kelek,
Susognak a falevelek;
Meg-meglebben hűs fuvalom
S földre perdül egy árva lomb.

Ifjúságom víg madara
Oldalomtól elriada,
Messze röpül, alig-alig,
Hogy csevegő fütyte hallik.

Útitársim, a remények
A világba széledének,
A patak is messze kerül,
Magam bolygok itt egyedül.

Tiszta napom gyászfelhőben,
Avagy talán lemenőben,
Rám nehezült bús árnyéka,
Ah! ez nem a régi séta!

VIHAR JÁTÉKA

Vihar játéka, gyenge sajka,
Midőn a bős tenger haragja
A bosszús éggel harcra száll.
Az evezők mind összetörve,
A kormányos holtta gyötörve,
Győzhetlen úr csak a halál.

Fészkét sóhajtó rab madárka
Rideg, setét kalitba zárva
Kétség között, reménytelen!
Tündöklő tollait kitepte
És gyászra fordult minden éke,
És ajka holt, énektelen.

Parányi csillag, mely az égen
Bolyong, utat veszítve régen,
S célját nem tudja senki sem...

Hol nyugszik meg, vaj' merre várja
A végtelenben enyhe pálya?...
Oh szívem! zaklatott szívem!

IDŐJÓS

Hoz-e rosszat a jövő, hoz-e jót?
Nem mondja meg sem a csillag, sem a hold;
Zivatar-e, ami vár, vagy enyhe lég?
A lenyugvó napot nézni nem elég.

Rózsa felhő borítja be az eget,
Ne higgy neki, mert villámot rejteget;
Nyugszik a szél, csendes az éj, csillagos,
S csillagin túl vihar készül, haragos.

Megcsal a nap, hold és csillag, elhiszem,
De galambom hűn szerető szíve nem;
Mi lesz sorsom, búbánat-e, öröm-e?
Rám ragyogja szép szemének tüköre.

BÚCSÚZÓ VIRÁGOK

Zúg a fölszél bús morajjal,
Száll az égen barna felleg,
Híves könnyet sír a hajnal,
Víg madárcák útra kelnek.
Nem lesz már a pusztá kertnek
Egy parányi éke sem;
A virágok hervadóban,
Lelkők száll a búcsúszóban,
Halljad, halljad édesem!

»Hogy királyné, *rózsa* voltam,
Kerted fénye, büszkesége,
Nem fogják megtudni rólam,
Hatalmamnak vége, vége.
Bár tövisem néha vérze,
Múlt sebért ma megbocsáss!
Engeszteljen sírom fája,
Míg új rózsát csalna rája
Az örökös változás.«

»Úgy halok meg, amint éltem;
Nincs nekem szóm a világhoz:
Sírba hullni észrevétlen
Illik szegény *rezedához*.
Tudom, senki meg nem átkoz,
Néma szenvedő valék;
Ha szebb nem volt vélem a kert,
De illatot tőlem is nyert
S hordozott a tiszta lég.«

»Engem hívtak *violának*,
Nevemet már mondanom kell;
Gyors fuvalmak messze szállnak
Illatommal, díszeimmel.
Ami szép volt, így vészett el,
Száraz kóróm itt maradt.
Oh, csak egyszer viríthatnék,
Csak egy napra adjatok még
Éltető, meleg nyarat!«

»Nézz reám is száanalomból
Szegény árva *ibolyára!*
Újra költe álmaimból
Csalfa őszi nap sugára;
S íme, hirtelen bezárva
Rövid pályám, életem.
Sohasem volt nagyra vágyam,
Nem lesz kemény síri ágyam,
Megnyugszom a végzetem!«

S míg virágid így beszélnek
Vég reménnyel, fájdalommal,
Szárnya zúdul már a szélnek,
S eltakarja régi lombbal.
Vélők együtt minden elhal,
Emlék nem kísérheti,
Bár a könny, e hulló csillag,
Mely szemedben értök csillog,
Hamvukat megszenteli.

Oh, ez elhaló virágok
Százszor boldogabbak nálad;
Enyhe ég derenge rájok,
Napsugár ért minden szálat
S köztök is biztatva támad

Új tavaszról sejtelem;
Nem merik gondolni, hogy majd
Más tavasszal más virág hajt,
De ők többbe sohasem!

NE MONDD, NE MONDD

Ne mondd, ne mondd, hogy tünde álom
S hiú ábránd ez érzélem,
Hogy lángja mindhiában éget
S való képét föl nem lelem.
Ha ábránd, oh, ezt már elúzni
E percnyi földi lét kevés;
Ha álom, úgy a túlvilágon
Lesz ebből a felébredés.

Ne mondd, hogy bolygó fény világa,
Mely a pusztán lobbot vetett,
S vándor fuvalmak szárnya hajtja
A vészes ingovány felett.
Mert hogy ha fény, ha eltűnő fény,
Az áldozó nap ez maga:
Rózsaszínt von a bús vidékre,
Míg ráborul az éjszaka.

JOBV VILÁG

Könnyet ejtve, háborogva
Oh, ne sóhajts e romokra!
S hogy ne folyjon szíved vére,
Ne pillants a múlt ködére.

Lázaskintől lelked óvja
Béke fehér lobogója,
S melyet a sors rád eresztett,
Viseld nyugton a keresztet.

Feledd el, hogy a reménység
Csillaga mint törpe mécs ég,
S ami úgy hevít egykor,
Most kiszórt hamv és hideg por.

Feledd el, hogy sírokon jársz,
Hogy körülted minden oly gyász,
Hogy sóhaj zúg a szellőben
S könny hullt a patakba bőven.

De ha e föld romjain túl
Lelked más hazába indul,
Míg bús képét tűnni látod,
Higgy s remélj egy jobb világot.

FEHÉR CICA

Vagyon az én szomszédomnak
Egy fehér cicája,
A cicák közt messze földön
Nincsen annak párja.
Együtt eszik a családdal,
Ül az asztalfőre:
Rajta is ám a látatja,
Ragyog is a szőre!

Egerek a kamarában
Szabadon cikáznak:
Mi vagyunk itt az urai
Mind az egész háznak!
S liszttel, vajjal őkegyelmék
Gazdálkodnak szépen,
Cica úrfi csak henyélget
Barna lány ölében.

Csak most nyíló rózsabimbó
Szomszédasszony lánya,
Nem nehéz őt megszeretni,
Aki egyszer látja.
Naphosszat ül a cicával
Nytott ablak mellett,
Simogatja, szeretgeti,
Benne talál kedvet.

Karcsú ifjú, lenge nádszál,
Sokszor arra lépdél,
Fel-felnéz a kiscicára
Csábító negéddel.

S lyányka szíve meg-megdobban
Mit szó el nem árul,
De egy-egy sóhaj szökik le
Hallgató ajkáról.

Egy-egy mosoly, egy mozdulat,
Egy-egy titkos intés.
Fent s alant megérti egymást
A le- s feltekintés.
S észrevenni elfelejti
Míg magát mulatja,
Hogy cicás játékát sejtí,
Látja édesanyja.

»Sicc ki, kacc ki a szobából,
Csalfa, színes állat!
Egerek közt, kamarában
Lesz ezután tálad...«
Úzheti már szomszédasszony,
Fehér cica bánja,
Mikor egyre hervad, sápad
Rózsabimbó lyánya!

FALUN

Tiszta, csendes, boldog élet,
Hadd mulassak én is veled,
Hadd lássam, midőn kitárod
Egyszerű, nyájas világod,
Hol szárnyaszegetten
Pihennek a vészek
S vár a bujdosóra
Biztos, enyhe fészek.

Mutasd azt a kellemes színt,
Ama bájos képeket mind,
Melyeket rád tündérkézzel
Röpke lélek föst, vagy képzel;
Azt a földi sok jót,
Azt az égi szépet,
Mellyel ékesíte
Híved, a természet.

Ím, a kapu kidúlt-bedült,
A garád is tűzre került...
Egy a szomszéd szomszédjával,
Közöttük rég nincs határfal;
Végig az udvaron
Gaz és dudva bőven,
Munka nélkül terem,
Mint az ősidőben.

Hallom a zord őszi szelet,
Hozza szárnyain a telet,
A zsúptetőt töri, hányja,
Reng a kunyhó alkotmánya.
Itt künn rideg a táj,
S riasztó a hűs lég;
Tán odabent mulat
Boldog egyszerűség?

Ah! ott egy-két halvány gyerek
Hideg tűzhelynél didereg,
Édesanyjok, édesapjok
Nem tud mint segíteni rajtok;
Nincs ott az örömből
Egy eltévedt hang sem,
Félve dobog a szív,
Könnytől ragyog a szem.

Bágyadt, csüggedt a kopár föld,
Erdő, mező gyászruhát ölt;
A nap is, az ég királya
Rövid útját búsan járja,
Leteszi fejéről
Sugár koronáját,
Csillag se virrasztja
Hosszú éjszakán át.

Fátyolával jön az álom;
De üdvét hiába várom.
Hozza a nap terhét, színét,
Gyötrelemből varrja hímét
S ködalakod itt is
Ébren, alva széled,
Önteremtett ábránd,
Csendes, boldog élet!

ÁLOMKÉP

(Történeti)

Útra készül Endre püspök egyedül,
Lengyelekhez küldi császár követül.
Papi gyászos a ruhája, fekete,
Deli, karcsú, magyaros a termete.

Pirospozsgás, tekintetes a képe,
Püspöksüveg jól illik a fejébe.
Öreget sem ér ily fényes hivatal,
Nagy az esze, maga pedig fiatal.

Lengyel király palotája mulató,
Vagyon abban cifra terem, vigadó,
Ragyog abban sok úri lány, sok asszony,
Karbunkulus a szép királykisasszony.

Bekopogtat Endre püspök, be is lép,
Odafordul mind az egész úri nép,
S amint köszön, amint szavát kiejti,
Pillantását ki-ki rajta felejtí.

Villám csap le tiszta derült időben,
Egy fát gyújt meg, csak egyet az erdőben.
Té vagy a fa, lengyel nemes hajadon!
Ne is titkold, beszél a tűz arcodon.

Királyleány kérdi tőle: mi bajod?
Kell csemege, kell frissítő? adatok.
»Nem kell, oh nem a frissítő, csemege;
Nincs már az én homlokomnak melege!«

Pusztá szóval menti magát, pedig az,
Hangja, színe, szíve mondja, nem igaz.
Lázadt vérit egyre űzi valami,
Ostromolják, de nem akar vallani.

»Bizony mondom, ez az egész kis dolog,
Jobb, felőle hogy ha nem is szólotok;
És ha titok, engedjétek, hadd legyen,
Legalább míg Endre püspök elmegyén.«

S ahogy elmegy Endre püspök, szabadon
Kezd a szóhoz a szép lengyel hajadon:
»Álmod láttam, élénk álmod ez éjjel,
Az érinté most engemet kezével.

Hálósobám ablakfája kihajta,
Piros rózsza s fehér rózsza nőtt rajta.
S mikor egyet szakajtanék közüle,
Elhullott és rozmarin lett belőle.

Könnyet ejtve tekintettem utána;
Nem vigasztalt a rozmarin virága.
Hátra nézek, s bennem a vér majd elhal,
Vetett ágyam felett áll egy fiatal.

Termete nagy, méltóságos az egész,
Bűvös-bájos hatalommal megigéz,
Arca nyájas, szeme lángol, mosolyog,
Hallgatnék is, szólanék is, nem tudok.

Azt se tudtam, mit csináljak, úgy féltem,
Segítség jött, mikor nem is reméltem,
Édes szülém vidor kedvvel belépe,
S áldva tette kezem az ő kezébe.

Ki volt, mi volt? soh'se láttam, csupán ma;
Nem csuda, hogy zúg a fejem utána.
Mert róla a papi köntöst levéve,
Ő volt, ő volt, Endre püspök személyek«

* * *

És az évek egymást futva követik,
Öröm és bú hal velök és születik.
Virít, hervad menyasszonyi koszorú;
Asszony már a szép hajadon, szomorú.

Zivatarral járt az idő felette,
Férjeurát immár el is temette.
A szerencse mindig, mindig adósa,
Rozmarin hajt ablakában, nem rózsza.

Egy-két jó szív hozzá olykor ha benyit,
Rövidíti, édesíti perceit.

De ím, aki most közelít, idegen:
Ne fogadd őt, ifjú özvegy, hidegen.

»Háborítani nyugodalmad ha merem,
Ifjú szép hölgy! én személyed ismerem.
Lengyel király udvarában láttalak,
És azóta szívemben is hordalak.

Hogyha hűség boldogíthat, jer velem,
Magyar vagyok, Dudics Endre a nevem.
Enyim lehetsz, szerethetlek igazán,
Nem viselek papi köntöst ezután.«

Igaz álom, leigéző gondolat!
Két szerető szív egyesült általad;
Hogy itt maradj s el ne tűnjél hajnalon,
Képedet ím, röpke dalba foglalom.

FÉNY ÉS HOMÁLY

Mit egy ábrándos szív remélhet
S a legmerészebb vágy óhajt,
Jókedvében a röpke élet
Mindazt reád derítse majd.

Vezessen egykor a dicsőség
Verőfényes zöld halmokon,
S a boldogság tündéri kössék
A koszorút homlokodon.

Tavaszmезőn, a néma kéjtől
Reszkető sűrű lomb alatt,
Fogadd tartós gyönyör kezéből
Az édes élvű poharat.

Szép ajkodat örökre lakja
Hív testvérképpen a mosoly,
Míg életed vidám patakja
Virágok közt susogva foly.

Fürtid felett kímélve szálljon
Deres szárnyával az idő,

S egy röpke pillanat se fájjon,
Ha hozzád búcsút venni jó.

De hogy a föld mindent megadjon
S emeljen az éghez közel,
A búbánatnak is maradjon
Szívedben egy parányi hely.

Hogy ne hagyjon pusztát utánad
A lángoló nap sugara,
Egy-egy felhőcske vessen árnyat
Boldogságod határára.

S előtükörözni észrevétlen
A túlvilág sejtelmeit,
Szobácskád titkos rejtekében
Ragyogjanak fel könnyeid!

OH!

Oh! hogy e setét bú végre
Nem szállhat fel a nagy égre
S nyári felhővé nem válik,
Melyben a harag villámlik!

Oh! hogy e titkolt sóhajnak
Oly égő forrási vannak
S szárnyait, hogy zajt ne költsön,
A vihar nem adja kölcsön!

Oh! hogy e könny, e nehéz csöpp,
Múló könnynél nem lehet több,
Nem lehet bűsz tenger árja
S üdvezület sohse várja!

A SZÁNTÓVETŐ

Hol van a szelíd boldogság,
Oh ki tudja, hol van!
Hogyha nincs az a te csendes
Egyszerű lakodban?

Neked ég s föld jóbarátod,
Sőt igaz testvéred,
Nem tagadja meg szerelmét,
Hogyha buzgón kéred.

Jámborság és tiszta erkölcs
Utaid vezére,
Léptedet nyugodtan bízod
Gyámoló kezére;
Nem visz kényelmes lapályon
Vészes ingoványba,
Vagy bércek között a mélység
Szédítő fokára.

Fütyörészve szántogatod
Földed szűk határát,
Piros maggal hinted a mély
Porhanyós barázdát;
S amit lelked gondol ekkor
Csendesen sóhajtva,
Dalban zengi azt feletted
A pacsirta ajka.

A mezők s a zöld vetések
Várnak dús reménnyel
S jámbor szívedet betöltik
Hála-érzeménnyel:
Gondját nem vevé le rólad
A természet atyja,
Ha mit elvőn tőled a múlt,
A jövő megadja. –

Nagy, nehéz felleg ha dördül
S villám tüze lobban,
Reng a kastély és lakója
Sápadoz titokban;
Ím, az ég neked megáldó
Permetegét szánja
S biztatón leng a szivárvány
Tarka pántlikája.

Hogyha olykor nyomja vállad'
Súlyos napok terhe,
Nem tör utat zúgolódva
Szíved mély keserve:

Balzsamcsöppjét szívsebedre
Kis családod hozza,
Tűzhelyednél könnyűvé lesz
A teher megosztva.

Ami másnak gyötrelem s kín,
Mely sebezve éget,
Új meg új öröm forrása
A hű munka néked.
S a nyugalom, mely gyakorta
Szül nehéz unalmat,
Tündérkézzel meg-megedzi
Erődöt, ha lankadt.

Hervad, újul a természet
Minden évben, látod!
Biztat és int, hogy ne rettegj
Azt a mély nagy álmod.
Jobb hazába vágyó lelked'
Nem szorítja kétség,
Fényes utat nyit előtted
Az örök setétség.

AZ ISMERŐS DAL

Borong az ég, a csillagtalan,
A táj setét, rideg, lakatlan,
Bús némaság távol s közel:
Kinek nyomán új élet árad,
Felnyitni a rejtelmes zárat
Derengő hajnal, oh jövel!

Öltözve egy vékony sugárba,
Mint fű tövén a fénybogárka,
Távol kis ablak mécse ég,
Küzd, haldokol, aztán kilobban
S a sűrű, nedves ködburokban
Nem látszik már se föld, se ég.

Kétkedve bolyg a vándor útján
S e gyászéj-födte tájra jutván
Reménye fogy, megáll, haboz.
Körülte minden oly kietlen,

A lég is bántó, ismeretlen:
Felé vezérlámpát ki hoz?

S ím, a sötétlő néma csendbül,
Egy ismerős dal hangja zendül,
A bolygó vándor felfigyel;
Körüllengik víg szellemárnyak
Az elhagyott agg ősi háznak
Vigasztaló emlékivel.

S melynek képét nehéz köd ülte,
Éltre zsong a táj körülte,
Derűt nyer a rideg setét...
Zengj, oh zengj biztatón, szelíd dall!
S vezérelj ismert hangjaiddal
Az ének bolygó gyermekét!

ISTEN TUDJA

Mit ér a fa, ha rossz fajta,
Ha virág se nyílik rajta?
Mit ér a mély, hű szerelem,
Ha virága csak gyötrelem?

Voltam zengő, víg madárka,
Repdestem is ágról-ágra
S zöld erdőben, lombos ágon
Meguntam a szabadságom.

A szív, ha csendesen dobog,
A szív, ha vérzik s ellobog,
Szabad madár, s szerelmi rab:
Isten tudja, ki boldogabb!

GYENGE VIRÁG

Szép gyenge virágot hervadni ha láttál
Sűrű bokor árnyán, némán, egyedül,
Melynek, míg a hajnal gyér harmata rászáll,
Titkon az enyészet zúg lombja körül:
A gyenge virágon e szívet is érthetd,
Úgy él a homályban s úgy hervad ez érted.

A távoli felhők gyászos pereméről
Halvány tűzű csillag vet rám sugarat:
Tündér alakod, bár oly messze vidékről,
Bájával emészt s a mennyekbe ragad.
Kín lángja borulgat lelkemre, ha látom,
S hallgatva tűröm, mert nem látni – halálom.

Emlékezetem száll, mint röpke madárka,
Enyhet ha találna a múlt mezején:
De búa merülten tér vissza az árva;
Szél zúg a virágok délepte helyén,
Avagy ha van ott zöld, s van némi virulat,
Lomb az, mit a cyprus egy sírra lehullat.

Hogy zengene rólad víg ajkú reménnyel,
Sóhajtvá ha kérem a messze jövőt,
Fátylát a sóhaj nem lebbentheti széjjel,
Esdő szerelem nem hatja meg őt.
A felleges ég csak könnyezni tud immár,
Áldásival a nap más föld mezein jár.

És ringat ölében a puszta jelenlét
És hordja keservét a néma kebel,
Nem vár a jövőndő, a múlt szava nem véd
S lelkem heve mégis csak téged ölel...
Hozzád kötözének nem földi hatalmak,
Míg bennem az érzés szikrái kihálnak.

VIHAR UTÁN

Forr a hullám, partja szakad,
Zúgva rohan, útja szabad.
Remeg a föld félelmében
Vészt várván,
De az égen, égi szépen
Felragyog a szivárvány.

Elsimul a hab dagálya,
Béke száll a félénk tájra
És hol a setét enyészet
Gyásszal járt,
Új virulat, dús tenyészet
Koszorúzza a határt.

Jöszte, remény! nyitva utad,
Bontsd ki vidám lobogódat,
Hadd ölelje, hadd himbálja
A szellő,
Ami homályt von még rája,
Gyöngé pára, nem felhő.

Tarka öröm, félénk madár!
Te magad is nézz haza már...
Hadd kísérje fürgé lépted'
Bátorság!
S legyen örök lakófészked
E felüdült, szép ország.

RICHÁRD KIRÁLY

(Heine)

Erdők sötétin egy lovag
Száguld sietve, bátran,
Kürtjébe fú, dalol, kacag
Elégülten s vidáman.

Erős érc a vértézete
S még erősebb lelke világa,
Oroszlánszívű Richárd a neve,
A lovagok dísze, virága.

Üdvözlégy Angliában! – a fák
Zöld nyelve hozzá így beszél –
Örülünk, oh király, hogy osztrák
Fogságodból megszökhetél.

A királynak jól esik a szabad lég,
Újjászüli friss fuvallatja,
Osztrák börtöne gőzire gondol még
És paripáját sarkantyúba kapja!

BIZTATÁS

Még azért, hogy a derült ég
Néha-néha fellegetes,
Nem szokott lehullni róla
Fénylő csillagmilliója
S napja más hont nem keres.

Sőt, ha gyászos fellegéből
Sűrű zápor könnye hull,
Vidorabb lesz tiszta kékje
És a csüggedt föld vidéke
Itt is, ott is felvirul.

A mezők pompája, látom,
Elmúlándó, hervatag
S mely a part virági mellett
Játszva suttogott s enyelgett,
Jéggé dermed a patak.

A szendergő hadd pihenjen;
Új, szebb élet álma az:
Száras lomb alá temetve
S a patak jegébe rejtve,
Hallgat és vár a tavasz.

Veszteségid kínja titkon
Tépi, dúlja szívedet:
Várj csak! biztató ajakkal
Egy tűnékeny, röpke angyal,
A remény, még rád nevet.

S mint a magvető a földbe,
Melyet jól felhasgatott,
Dúlt kebelbe hű kezével
Az idő hint szerteséjjel
Újra serkentő magot.

Édesebb az öröm íze
Bánat és keserv után
És az örök változásban
Bátorító biztatás van,
Értened kell azt csupán.

S mikor e föld szűk határa
Már nem ismer s megtagad,
Zengni a magasból hallod
Azt a titkos égi hangot,
Mely fölemel s nyugtot ad.

DAL

Parton van az én szeretőm háza,
Kapunál terepély akácfa,
Az udvarán tarka virág szórva,
Két orcáján kivirított rózsza.

Fürge kis méh zöld mezőre készül,
A virágport hazahordja mézül;
Repülj, kis méh! az én virágomhoz,
Ajakámul mézet nekem is hozz.

Nyugot felől derül az ég szépen:
Arra repülj, ott lakik ő éppen,
Melegebb ott még a levegő is,
Érzeni tud még a hideg kő is.

Mondd el neki, hogy' élem világom:
Estve-reggel ő az imádságom
S ha szívét még másnak nem ígérte,
Szüret után kocsin megyek érte.

TÉLI TÁJ

Búcsúzzam-e örökre tőled,
Ha szép arcod bűbája széled
És téli gyászod elriaszt?
Elhagyjam a magános oltárt,
Melynél enyhület s szent öröm várt,
Ha már pusztulni látom azt?

Jobb napjaid fényét megértem;
Virágot ápoltál te értem
És nyújtottál sebemre írt.
Kelet s nyugatról rád mosolyga
Az éber hajnal szűzi ajka
S örömkönyűt harmatja sírt.

Hangjával egy-egy régi dálnak
Eljöttek a nyájas fuvalmak
Megédesíteni álmodat.
Feleszmélt tölök a fa lombja,
Hogy hódoló nyelven susogja
Szépségedet, jóságodat.

Versenyre keltek a madárcák,
Dicséreteddel zengve járták
A visszhangos erdőt s mezőt.
Derű fénylett az ég szeméből
S fejedre vékony fellegéből
Csillagfátyolt szeretve szőtt.

Hogy elrepült az édes álom,
S régi bájaid nem találom,
Ne tartsak-e többé veled?
S mert kincseidet mind kifoszták,
Ne fusson-e vágyódva hozzád
Az érző szív s a képzelet?

Kövessem a lengő fuvalmat,
Mely, látva tetszhalott nyugalmad,
Feléd szánólag sem tekint?
Legyek, miként zengő madárka,
Mely könnyeden száll más határra
S dalol, ha visszatér megint?

Nem! én most is híven szeretlek!
Hozzád jövök, buzgón öllelek,
Szent természet, gyász hóvidék!
Ködében a setét napoknak
A múlt emléki még ragyognak,
S tudok remélni, bízni még!

ROMOK FELETT

Bércek alján, völgy ködében
Hallgat a bús omladék,
Jámbor utas elkerüli,
Félve néz rá a vidék.

Éjfelenkint vándor árnyék
Jár-kel a vár romfalán,
Omló fürte szélben úszik,
Arca síri, halavány.

Titkon ébred nyughelyéről
És eltűnik csendesen;
Lassú lebbenése hallik
Néha-néha rémesen.

Porladoznak a vitézek,
A vár ura nincsen itt,
Idegenek bitorolják
Bútorát és kincseit.

Elszóródtak e világon,
Valamint a falevél,
Melyet a fáról leszaggat
S szétzilál az őszi szél.

A kegyes nő bujdosó lett,
Jár földetlen földeken,
Hol keservét meg nem értik
S hozzá minden idegen.

És elnézi holdvilágos
Éjjel a derült eget:
A csillagfény honában is
Ilyenformán reszketett.

És hallgatja néha-néha,
Mint zúg-búg a fuvalom;
S bús szemében egy könnyűben
Olvad fel a fájdalom.

Csak azt látja, csak azt hallja
Mindenütt, amerre jár,
Hogy örömet s boldogságát
Végkép elvesztette már.

Keblen mosolyg vég reménye,
Egy kis árva csecsemő.
Gyenge bimbó és körulte
Bú-baj máris egyre nő.

És ha serdül és anyjától
Apja sorsát kérdezi,
Az a kérdés fogja szívét
Százszorosan vérzeni.

»Hogyan kezdjem, mint regéljem?
Vitéz ember volt apád!
Az ő neve nem szégyent, de
Dicsőséget vet reád.

Lelke, mint a déli napfény,
Oly derűs volt, oly meleg,
S kemény, mint a bérci szikla,
Mely sohsem hajolna meg.

Mi sorsa lőn? merre nyugszik?
Oh ne kérdezd, angyalom!
Rám szakad az ég, ha mindazt
Még szavakba foglalom.

Emlékét lelkedbe vésem
Mélyen, olthatatlanul,
Mígnem szíved tenni, túrni
És gyűlölni megtanul.«

S éjfelenként véres árnyék
Lebben a vár romfalán
Omló fürte szélben úszik,
Arca síri, halovány.

Titkon ébred nyughelyéről
És eltűnik csendesen,
Lassú lebbenése hallik
Néha-néha rémesen.

ÉG ÉS FÖLD

Eltűnt a vész, megszűnt a zápor,
Ím' újra csendes a vidék!
Hol átvonult az éji tábor,
Nyomát élénken látni még:
Ledöntött fák, zilált vetések,
Porba tiport gazdag remény;

Új vész után új szenvedések
Völgyére száll az esti fény.

Még reszket a lomb észrevétlen
A rajta függő könny alatt,
S már fenn az ég derült szemében
Vigasztaló mosoly fakad.
Gyors fellegek, játékot űzve,
Vitorláznak fényes habon
S megáldó béke van kitűzve
Lengő fehér zászlójokon.

Oh, mily tündéri ott az élet;
Mint vonz ama kéklő határ!
Búsító változás nem érhet,
Rám ott öröklét napja vár:
Vágyaim bár felé ragadnak,
Itt kell járnom, bujdosva még.
Játékául vésznek, viharnek,
Oly messze tőled, tiszta ég!

Tűnő reményt építnem újra
Az elhagyott romok felett
És a sebet, mely lelkem dúlja,
Veled enyhítnem, csak veled;
Mert tán üdvöd se lenne édes,
Nem lenne fénylő új napod,
Ha a szív e földön nem érez
Nehéz keservet s bánatot.

AZ IDŐ PATAKJA

Fut az idő gyors patakja,
Bánat űzi, bú ragadja.
Menjete, tűnő hullámok,
Hangosan beszélve!
S ím e könnyet, ím e lombot,
Mely belétek titkon omlott,
Vigyétek kímélve.

Fürtöm volt a lomb lakása,
Szívem a könny hű forrása
S mit velök setét enyészet,

Néma hullámsír vár,
Annyi szép nap, annyi emlék,
Most is úgy vonz, úgy emel még,
Bár nem boldogít már.

Mert utamban olykor itt-ott
Öröm nekem is virított,
Méz-ízű kelyhét kínálta
Szerelem, barátság,
Hogy a felhőt, melyet a gond
Arcomon tán lopva felvont,
Víg mosolyra váltsák.

Ifjú tűzzel verseny körben
Fent ragyogó célra törtem;
Szembe szálltam vész s viharral
Küzdelemre készen
S mint hajós, kit sorsa űzött,
Mindig azt az egy kitűzött
Szent lobogót néztem.

Most magamban itt bolyongok,
Szállnak felém régi hangok,
Mint egy messze-messze függő
Hárfa zendülése.
Ismerős hang, idegen táj,
Lankad a szív, a lélek fáj
Minden érintésre.

Melyet egykor hőn öleltem,
Itt az oltár porba dőlten.
Szédítő zsibaj körulte,
Tömjén füstje üli,
Ah! de e zsibongó serget,
Melyet önző vágya kerget
Lelkem elkerüli.

Itt az öröm szirma elhullt,
Lombja hervadt, bokra feldúlt,
Csak tövise, csak fullánkja
Maradt még meg híven
S a mélyen ütött sebet, bár
Innen-onnan behegedt már,
Most is érzi szívem.

Mélán nézek a patakba,
Vissza nem foly rengő habja,
S nem sóhajtva, nem remélve
Várom észrevétlen,
Vaj' mikor tűnik le rajta
E gazdátlan gyenge sajka,
Törött sajka – éltem!

KAKAS-SZÓ

Sűrű, terhes, néma éj
Fekszik a világon.
Földi alvók álma mély
S félhalál az álom.
A merész vágy és remény
Láncba verten hallgat,
Elnémítá egy kemény
Zár a pártos ajkat.

Elsőt kiált a kakas,
A setétség őre:
Megrendül az éjszaka
S visszahangzik tőle.
A zsibbadt szív csak dobog,
Vére pezsdül, éled;
Ámde még fel nem lobog
A tevékeny élet.

És az éj felére dűl;
Pattan a sír zárja,
Lassú nesz kél, népesül
A holtak hazája.
Nyughatatlan szellemek
Támadozván széjjel,
Vándorutat kezdenek
Suttogó beszéddel.

„Engem orgyilok talált’
»Engemet legyőztek.«
„Énnekem lassú halált
Dúlt remények szőttek.’

»Engem a honszerelem
Vont sír éjjelébe.«
,Engem kétség, gyötremelem –
Béke! bosszú! béke!'

Másodszor szól a kakas,
A setétség őre:
Megrendül az éjszaka
S visszahangzik tőle.
A szellemek tábora
Szétsuhanva röppen,
Újra hosszú csend van a
Túlvilági körben.

De mozdul a néma táj
Némi titkos zajjal,
Kósza szellő zúgva száll
Egy-egy tört sóhajjal.
A gyászfelhő megreped,
Tiszta kék az égbolt,
Szebb jövődőért eped
Rajta csillag és hold.

Ám még a szender csalárd
Lenge pillangója,
Ébredéstől a lezárt
Szempillákat óvja.
Itt-ott búcsúcsókot ad
Bűvös álm-mézzel,
Aztán gyorsan elriad
Nyugtalan szeszéllyel.

Harmadszor szól a kakas,
A setétség őre,
Megrendül az éjszaka
S visszahangzik tőle.
A jövődőt hirdeti
Harsogó ajakkal:
S ím, zászlóját lengeti
Fent a rózsahajnal.

Hull, enyészik a szegény
Földnek éji láncá,
Gondolat, szó, vágy, remény,
Béklyóit lerázza.

Felkel a bús szenvedő
S örömkönnyet hullat,
Szív-erében új erő,
Arcán új virulat.

Ég s föld szépen egybefoly,
A vak éjből fény lett,
A rémképből egy mosoly,
A halálból élet.
S túlvilági szellemek
Vannak már örömben,
Szabad szárnyon lengenek
Láthatatlan körben.

AZ ERDŐK TITKA

Halld, mint susog, halld, mint remeg
Köröskörül a rengeteg!
Titkát híven kitárja, bár
Rejtelmiben nincsen határ:
Védő lepelt boríta rája
A sűrű fenyvek éjszakája.

Mint messze bolygó száműzött,
Szellő sóhajt a lomb között;
Magasra, mélyre vágyva száll
S nyugalmat ah! sohsem talál
És olvadoz, bármerre lebben,
Föl-föl zúgó hő érzelemben.

A bérc, az óriás gránit
Felhőkbe nyújtja ormait,
Vendége villám, társa jég,
De arcán hajnal csókja ég.
És vágya mintegy szólni készti,
Hogy szíve mélyét tűz emészti.

Sziklák között futó patak
Hullámi zúgva omlanak,
Várnak reá nagy tengerek,
Búcsúkönyve sűrűn pereg
S kérve hajol partján utána
A nefelejcs kéklő virága.

Madár cseveg, madár dalol;
Ki tudja mért? ki tudja hol?
Piciny keblét mi élteti?
Víg éneket mi súg neki?
Rejtett fészkin epedve várja
Tollas kicsinyje s szíve párja.

A tarka vadvirág, mely itt
Az ér mellett pompázva nyit,
S a hulló hervatag levél,
Mely több tavaszt már nem remél,
Feléd oly esdőleg tekintnek
S szeretni, csak szeretni intnek.

Ha reng, ha zúg, vagy szendereg
Köröskörül a rengeteg,
Oh! jer, figyelj reá velem.
Egy hangja hallik szüntelen
S bűvös titkát, bár rejtve védi,
Szerelmes szívünk jól megérti.

ÉJI DAL A CSATATÉREN

Setét éjben mi zeng, mi csillog?
Kigyúltak a távol hegyormok,
Az őrtüzek kétes világa
Derengő fényt lövell a tájra
És meglebben az esti szellő,
A bajnokok felett nyögellő
És röptiben, beszédes ajka
A felfogott dalt így sóhajtja:

»Feléd zendül az éj csendjén dalom,
Távol maradt szerelmes angyalom!
Látom szelíd, galambi képedet;
Szívem fellángol s titkosan eped.

Szender ködében hallgat a világ,
Nekem terólad suttog minden ág.
Az édes álom új erőt terem,
Én annak üdvét általad nyерem.

Ha majd felébred s zajlik a határ,
Repdes közöttünk a halálmadár,
Golyó sívít, a kard villáma int,
Lendül a zászló s mink utána mind!

Még ott is a lengő zászló körül,
Előttem képed ott is felmerül.
Fülembe cseng ajkad búcsúszava:
„Szerelmünknel is drágább a haza!”

Híven megállom a tusát s ha tán
Szívem vére omolna a csatán,
Rajtad függ elhaló tekintetem,
A hont neveddel együtt éltetem.

Édes titkom' felfogja majd a lég,
Szellő súgja, hogy értetek halék
S az a göröngy, mely óva elfedez,
Örök hűség megáldott földje lesz.»

– Az őrtüzek világa elhal,
Szellő nyugszik, elnémul a dal.
Az éj siet; sűrű, mély fátyla
Fél világot borít utána.
Felhők mögül, lenézve földig,
Egy-két őrcsillag leskelődik.
A sürgő élet elpihent,
Távol s közel halotti csend!

A SZÍV HANGJA

Legyen tehát! én is felöltöm
Az önzés drága jó mezét
S mint annyi más, ez áldott földön,
Hajhászva járok szerteszét.
A cél, hová tör minden eszmém,
De amit fátyolom fedez,
Miért a csillagot leszedném:
Csak a magam személye lesz.

Pilláimom sohsem találja
Részvét könnyét a szenvedő,
Bár szíve sebje, kínja lángja

Egy könnyel eltörülhető.
Ajkamtól a mosoly búcsút vesz,
Búcsút vesz a baráti szó
S ha visszajön, csak tettetés lesz,
De másnak üdvet nem hozó.

Erény, igazság... dőre eszmék!
Agyrém, mit ember alkotott,
Bálványozói hadd viseljék
Jutalmul a koldusbotot.
Az ember, mérő serpenyőmben
Csak amennyit bír, annyit ér.
Habár végbirtokunk merőben
Egyformán öt-hat lábnyi tér.

S midőn mindazt levetkezendem,
Mi hozzám méltó s emberi,
S szédült fejem majd önfeledten
Már-már a csillagot veri:
Mosolygom az erkölcsi rendet,
Elbizakodva vakmerőn,
Hogy mit az ég jóvá teremtett,
Rosszá tevő az én erőm.

Megyek tehát... ah, mily setét hely!
Mily visszaintó borzalom!
Lelkem' mint dúlja szörnyű kétely!
Mint reszket és remeg dalom!
Szívem kiált, elém kerül ő,
Dobogva hangosan: ne még!
Szíved vagyok, érző, hevülő,
Nem lehetek se kő, se jég!

KÉRELEM

Mondtam a szellőnek szép virányos tájon:
»Szárnyad egy sóhajjal ablakára szálljon.«
Mondtam a felhőnek: »fátylodat vond félre,
Hadd vetek pillantást az ő lakhelyére.«
Szellő meg nem ismert, felhő meg se látott;
Ne keress közöttök, jó fiú, barátot.

Magas bérchez szóltam, honnan esti szél fújt:
»Csak addig hajolj le, míg felem kezét nyújt.«
Kértem a csillagot, titkon esdve, szólva:
»Oh, csak egy sugárral adj nekem hírt róla.«
Magas bérc hideg volt, kőkemény a szíve,
Csillag messze lángolt s csillag volt a híve.

Mindhiában a szó, senki meg nem érthet;
Jer ide, galambom, vagy én megyek érted,
Ha szívünk egymásért egymás mellett dobban
Majd érezni tanul szellő s felleg jobban;
Ha szemünkben a menny örömtüze csillog,
Majd lehajol a bérc s földre száll a csillag.

HARAG

Haragszik az édesanyád,
Rám se tekint, jó szót se ád.
Elvárom én, míg kibékül,
Szebb az élet harag nélkül.

Nem nagy vétek, hogy szeretlek,
Úgy születtem, úgy neveltek.
S édesanyád, bizony, édes!
Maga is volt ilyen vétkes.

Ne sajnálja, ne is bánja,
Hogy egy kicsit bús a lyánya;
Bú fogja el egyszer-kétszer,
Bokros öröm hetvenhétyszer.

A szívembe bezártalak,
Onnan ki se bocsátalak,
Meg se fázol, meg se ázol,
Jobb helyed van, mint akárhol.

A HABLEÁNY

(Skót ballada)

Leszáll az éj, zúdul a szél,
A tenger fölriad.
»Félek, hogy többé, kedvesem,

Nem érünk szárazat.«
Feláll és szól a hableány,
Szól nyíltan, röviden:
»Nem mondtam én, hogy menyegezőnk
A szárazon leszen.

Nem mondtam én, hogy ránk a pap
Áldást a földön ád,
So'sem mondtam, hogy szárazon
Vár enyhe lak reád.«
,Hol volna hát a pap, ha nem
A földön kedvesem?'
»Áldást a hullám zúg reánk,
Ha egybekelsz velem.«

,Hol volna várad, szende hölgy,
Ha nincs a szárazon.'
»Váram mélyen van ott alatt,
Sárgálló homokon,
Széttört hajók darabjain
Süllyedt hullák felett.
S hullámos erdőmben halak
Szökdelnek vad helyett.

Kék hab köríti váramat
Sárgálló homokon,
S oly szép virág, mint kertemben,
Nincs fent a szárazon.
Adok majd sok földet neked
És rétet ott alatt,
Vejeének annyi birtokot
Egy szülő sem adand.

A holdnak a habok közül
Fel kell már kelnie,
S váramba süllyedünk alá
Jó ötven ölnyre...«
Szörnyet sikolt a vőlegény;
Arája felkacag...
Felkelt a hold, eltűntek ők,
S lent eggyé váltanak.

CSAK KÉPZELET

A tévedések korszakában,
Oh, eltűnt ifjú, szép világ!
Midőn felénk teljes virágban
Biztatva hajlik minden ág:
Az Isten tudja, mért s miképpen,
A múzsák ihlető berkében
Bolyongni kezdtem én is tétova,
Bájos vidék eltévedt vándora.
Vonzott az ég derűje, fénye,
A bokrok édes zengeménye,
Az illatos lég, mely köröttem
Mindent igéző színbe vont,
Örök szépség tündér alakja,
Mely a liget homályit lakja,
De sugarával égbe ront...
S íme! mert egy-két lombhoz ért kezem
– Ki hitte voln', hogy ezzel vétkezem? –
Mert ajkimon dallá ömölt a szó,
A zöngé rímekben összehangozó:
Míg oly hívólag int a szent berek,
Mosolygva néznek rám az emberek.
Öröm vagy bánat, élv vagy fájdalom,
Mit olykor ád a múltó alkalom;
Mi elriaszt, s miben kedvem telik –
Mind önteremtett álmok kép nekik,
S előttök nincs való értéke annak,
Mert engem – úgymond – ábrándok ragadnak.
És úgy vagyok (oh, átkozott bűbáj!)
Mint hajdan volt a megbűvölt király,
Kinél, mit egykor dőrén esdve kért,
Minden, de minden, amihez csak ért,
Ruházat, bútor és tápszer legott
Csudás módon arannyá változott:
Aranyvilága lón, de általa
Szegény király, majdnem éhen hala.
És én nem is tudom valóban,
Nincs-e igazság ama szóban?...
Tehát mi bennem és körültem
Zajong, küzd, tombol ingerülten,
A nappal vértusája
S öldöklő zűrzavarja, rendje,
Az éj nehéz homálya

S mély kint borító kriptacsendje, –
A gond e tűzkatlanja, mely még
Velőmben oly gyötrelmesen ég;
E balga szív fájó sebe,
Melyre nem tudni, hol van ír,
Hogy csendesen hegessze be:
Ha semmi más nem volna, mint
Képzelmem alkotása mind:
Oh, boldogság! oh, édes élet,
Hol a vándor küzdhet, remélhet!...
Avagy az elv, mely titkosan hevít
S zászlója mellé gyűjti híveit,
És fönnragyog csend s vészben egyiránt,
Hogy tőle kap lelkünk erőt s irányt,
Az eszmék, melyekkel mindenhova
Száll a vértanúk szellemtábora
S a boldogító édes érzelem,
A földnek üdve, égi szerelem,
Ez a tündérfa, melynek árnyékában
Titkon virít s tenyész magában
A változatlan hűség drága
Illattal kellemes virága,
S e zaklató habok között
A küzdelemben megtörött
S kiégett szív végdobbanása,
Ha mindez más nem is lehet,
Csak egy borongó képzelet:
Nincsen mért frigybe lépni véled,
Oh, pusztaság! oh, zordon élet!
S míg rám hívólag int a szent berek,
Ha jól ítélnék ím, ez emberek,
Ott fenn az ég, vagy a föld itt alatt,
Hord-e több ily boldog boldogtalant?

HEGYEK KÖZÖTT

Fedezz be árnyaiddal,
Homályos rengeteg!
Hozzád jövék, miként bölcs
Orvoshoz a beteg.

Mely elmaradt utánam,
Sért, fáraszt a világ;
Reménytelen tekint rám
S búsít ott minden ág.

Tanítson tűrni, vívni,
Bár ajkam hallgatag,
A szirt között szabadba
Omló kristály patak.

Zendüljön új erővel
Rég pihenő dalom,
Repítse messze, messze
A lenge fuvalom.

Beszélj buzdítva hozzám
Ott fenn, oh, sziklabérc:
»Légy büszke, rendületlen,
Ha a magasba érsz.

Fagyos körültem a lég,
De bánni nincs okom:
Két hajnal fénye körzi
Sugárral homlokom.«

S hűs bokrod éjjelében
Szólalj meg, kismadár,
Kit biztos enyhe fészken
Híved szerelme vár.

E szív, melyet csapongó
Vágy és remény gyötört,
Ajkad csengő dalából
Hadd szívjon írt s gyönyört.

Indul a vész haragia,
Rendül a völgykebel,
A föld s az ég egymással
Ádáz tusára kel.

De a lázadt erőktől
Nincs itt remegni mért,
Üdébb lesz a vidék, ha
A vész pihenni tért.

Itt a természet egyre
Híven munkál s terem,
S a holt anyag, kezében
Új életet nyerend.

Áldozni, tenni buzdít,
Bármint csüggeszt a föld,
Áldozni akkor is, ha
Oltárom összedőlt.

Mely elmaradt utánam,
Sért, fáraszt a világ,
Reménytelen tekint rám
S búsít ott minden ág.

Hozzád jövék, miként bölcs
Orvoshoz a beteg,
Fedezz be árnyaiddal
Homályos rengeteg!

HÍVOGATÓ

Jöjj, pici fecském, jöjj, csak jöjj,
Rám dalaiddból álmod szőj,
Éber ez a szív, ringasd el,
Mígnem egén majd szebb nap kel.

Agg ereszünkben fészked vár,
Tél hava többé nem fed már.
Pusztá bokor, nézd, felpezsdült,
Lágy fuvalom, halld, megzendült.

Tengereken túl tündér-táj,
Érte talán még szíved fáj!
Fesd le, minő volt, ajkaddal;
Enyhít az emlék és a dal.

Szólj tavaszáról, mely éppen
Él a virágok kelyhében,
S osztja sokáig hév csókját;
Csillagok őrzik szép trónját.

Szólj üde népről, mely ottan
Jár szabadon és nyugodtan,
Pusztai lakján elnézhet;
Áldja az áldó természet.

Mondd, mi titok leng a légben?
Vajh van-e vigasz ott még fenn?
Szelleme, akik ott élnek,
Mondd, mifelőlünk mit vélnek?

Jöjj, pici fecském, jöjj, csak jöjj,
Rám csevegésből álmod szőj:
Vonja be lelkem fényével
E romokat zöld repkénnyel.

KÖZELGŐ TAVASZ

Intetek, de mindhiában,
Hócsillámos bérctető!
Ti, a látkör távolában
Örökös tél-hirdető.

És te, völgy szerény lakója,
Lombtalan száraz bokor,
A zengő pacsirtaszóra
Mindhiában vagy komor.

Mert üdítőleg tekint szét
Ott fenn a királyi nap,
S rázza, rontja rabbilincsét
Föld anyád, a téli rab.

Küzd az élet a halállal,
Rövid már a küzdelem,
Győzedelmi zászlajával
A tavasz majd megjelen.

S hogyne, hogyne kapna menten
Gyors erőt a lomha rög,
Mikor a fölleg felettem
Már villámlik s mennydörög?

EGY SZENVEDŐHÖZ

Hiába titkolod a keserű harcot;
Némán is eléggé beszél arról arcod,
Mert feltör a mélyből az üdvtelen érzet,
S vallomást tesz róla az egész természet.

A csillag, mely néha éber éjszakáid
Óréül szobádba titkon bevilágít,
A szellő, mely lopva sóhajoddal lebben,
Egy virág a kézben, egy könnyű a szemben.

Tenger a fájdalmad, be sem látni végét;
A jövő nem biztat, a múlt ki nem békít,
S megtiport mezőin a borús jelennek,
Előtted csalódás tüskéi teremnek.

Tekintesz az égre, midőn napja ébred,
Sugarát, felhőit esdekelve kéred.
Kérő pillantásod, mint tévedt madárka,
Szárnyaszegetten hull a tarolt határra.

Keservid zajában elvesztéd a földet,
A menny ajtaja még nem nyílik előtted:
Itt megunott vándor, amott ismeretlen,
Sorsod oly keserű, utad oly kietlen!

Ah! szűnjék kebeled lázongó viharja!
Vond félre a fátyolt, mely sebed' takarja;
Az emberben újra keresd fel az embert,
Meglásd, enyhít a kéz, mely előbb igen vert.

Építsd fel hitednek összedőlt oltárit,
S meglásd, régi öröm, régi remény vár itt,
S békés partja felett a kitombolt vésznek
Rád az égiek is nyájasabban néznek.

SZÉP WATERS

(Skót ballada)

Hideg karácsonykor, midőn
A víg kör egybegyűl,
Kegyencek gyűltek össze, ah!
Királyurunk körül.

Királyné a várból kinéz,
Tekint a völgy elé,
S akkor látá, hogy szép Waters
Közelg a vár felé.

Előtte a futár haladt,
Utol fegyvernőke,
S hideg szélről aranyhímes
Köpenyke fődte be.

Lován elől ezüst a mű,
Hátul meg' színarany,
S a ló, melyen szép Waters ül,
Szélnél jobban rohan.

S királynéhez szólt akkoron
Egy cselszövő lovag:
»Oh, mondd, ki vágdat ott felénk,
Ki e tündér alak?«

,Sok úr és úrfi és lovag
Volt már itt fényesen,
De szép Watersnél szebbet én
Nem láttam még sohsem.'

És szólt a féltékeny király,
S lőn szíve marcona:
»Ha még százszor szebb volna is,
Engem ne érts oda.«

,Te nem vagy úr, se úrfi nem,
Fölkent király neved;
Szép Skóthonban nincs oly lovag,
Ki mérkőzzék veled.'

De bármit tesz, bármit beszél,
Nem békül a kebel;
Az elröppent néhány szóért
Watersnak halni kell.

Fogják Waterst s raknak súlyos
Bilincseket reá;
Fogják Waterst s vetik mélyen
A börtönbe alá.

,Szélben, viharban vágaték
Át Stirling városon,
De nem lovaglottam soha
Bilincssel lábamon.

Lovaglottam Stirlingen át,
Eső, szél sújtola,
De nem lovaglok, hogy vissza
Ne térjek már soha'

Vitték a gyászhalomra fel
Bölcsőben kisfiát,
Vitték a gyászhalomra fel
Nyergetlen jó lovát.

A gyászhalomra hű nejét
Szentúgy vivék vala,
S királyné szép beszédeért
Szép Waters meghala.

MIT ZÚG A FENYVES?

Mit zúg a fenyves, jöjj, hallgasd velem,
Komoly való, vagy tündérsejtelem.
Csapong körülte nyájasan a szél
S rejtelmes ajka meghatón beszél.
Mely törve omlik a bércről alá,
A völgyi csermely, mintha hallaná,
Kavicsmedrében halkan csörgve lejt
És sziklabölcsőt s tengersírt felejt.
A kis virág, mely a futó habok
Tükrében oly tetszelgve andalog,
És a madár, midőn bizton pihen

S imát cseveg hűs bokra éjben,
A napsugár, mely mint arany fonal
A sűrű lomb redőin átnylall...
Mind fölfigyelnek: vágysz-e tudni, mért?
Zúg, zúg a fenyves, hallgasd és ne kérdd.
Mit eddig kívülünk nem halla senki,
Az erdők számtalan zöld nyelve zengi,
És visszazengi szívünk csendesen:
»Szeretlek, kedvesem!«

S mi reszket végig a zöld lombokon?
Alakja, hangja velünk oly rokon,
Setét lepelben bolygva tévedez...
Ah! ezrek éber, szent fájdalma ez!
S hol a sűrű bozót titkos homálya
Örök csendben a hajnalt esdi, várja,
Nézz csak felé, onnan tekint reád
S tekintetével új gyötrelmet ad.
Fölötted a borongó fellegek
Szárnyán az ő bús képe ott lebeg,
Ha felbőszülve reng és dörg az ég,
Villámiban az ő haragja ég
S a lomb tündöklő harmatgyöngyei,
Az ő szemének elsírt könnyei,
Fent és alatt, mindenhol ott leled,
Amint megváltó vigaszért eped. –
Zúg, zúg a fenyves, titkait kitárva:
Figyelj csak rab hazád esdő szavára!

Éj alkonyul. Híves, metsző lebel
Fölébred és szörnyű panaszt emel.
A Visztulánál, hol feltámadott,
Kétségbeejtő képet láthatott;
Sikoltva reppen a völgyön keresztül
S a rengeteg megborxad, összerezdül.
Közelben hallja a gyilkos csatát,
Mely örülten pusztítja önmagát;
Az eltörött kardok végpendülését,
A hulló bajnokok halálhörgését,
És látja egy nemzet véré, hogy oly
Pazar hévvel s áldatlan ontva foly
És a szabadság sebzett angyalát,
Ki térdre bukva végső jajt kiált...

S a rengeteg sír gyötri szörnyen őt,
Hogy mély gyökével úgy a földbe nőtt! –
Zúg, zúg a fenyves, titkait kitárva,
Figyelj csak érzőn rejtelmes szavára.

ÓVAKODÁS

Bezárod ajtód, ablakod:
Jó, kedvesem! csak zárjad.
Hív őreid vigyáznak ott,
Hogy utánad ne járjak.

De mindhiába' zárkózol,
Az örök mindhiában;
Mihelyt el-elgondolkozol,
Ott termék én szobádban.

Ott termék és úgy rajzolom
A múltat és jövődőt,
Hogy felsóhajt a fájdalom
Szívedben: oh, szeresd őt!

A kertbe mégy: köszöntenek
Testvérid, a virágok;
Vigyázz, nehogy rászedjenek,
Közöttök lopva járok.

S egy harmatcsepp, egy lombozat
Vagy egy hulló levélke,
Eléd idézi arcomat
Búsongva, vagy remélve.

Sőt, hogy körödben engemet
Ne láss forogni már ott,
Ábrándos csillagú szemed
Fél-bosszúsan lezárod.

De a káprázatos homály
Mit ér, ha lelked ébren!
És látja, amit látni fáj,
Ott látja a setétben.

Mit ér, ha akkor is, midőn
Elringat édes álmod,
Társul ama csodás mezőn
Csak képet találod?

Mért e szigor, e néma dac,
E harc önszíved ellen?
Egy békülő szót mért nem adsz,
Ha így üldöz szerelmem?

TÖPRENGÉS

Mily zavar! mily zűrés élet!
Díszlepelben mennyi gaz!
Szenvedés, mely újra éled,
Bánat, melyre nincs vigasz;
Mennyi eltiport remény vár
Idvezítő szózatot!
Ég s föld csak némán figyel már,
Köd borítja a napot.

Mit hitetve épít a ma,
Bűvösek bár tüköri,
Azt a holnap zord hatalma
Gúnykacajjal széttöri.
Szent imánk a légbe téved,
Hév könyünk a porba hull...
Így foly e rövidke élet
Egyre változatlanul.

Hiában omolna véred,
Érzeted hiába vív,
Vágyad itt még el nem éred,
Küzdve küzdő balga szív!
Itt körülted sűrű árnyak
S nem mozduló durva rög,
Szellemek kísértve járnak,
Völgy s halom sóhajta nyög.

Melyik felleg szárnya rejti
Titkon a te csillagod?
Nem tudom, de lelkem sejtí,
Hogy az mégis ott van, ott.

A setéség ajka súgja:
Törődésünk véget ér,
Mosoly lesz a gond borúja
S fénysugár a pályabér.

ZAJOS NAPOK.

1867.

Kecsegtető, zajos napok,
Mit adtok gyászunkért cserébe?
Siessetek, rohanjatok
Az örök idő tengerébe.

Jó angyalok figyeljenek
Fényes csillámú szárnyatokra.
S pompátokat ne tépje meg
A kétség irigy tüskebokra.

Ama mély tenger hadd legyen
Múlt szenvedésünk néma sírja;
Oh! hogyha mindazt végtelen
Ölébe befogadni bírja.

S ha majd üdítő árnyat vet
Szabadságunk terepély fája
S pihenni már bizton siet
Egy boldog nemzedék alája:

Vigyék felé a sírba tért
Ősök lelkét a táj fuvalmi,
Hogy e fa minden lombjaért
Ő is legyen kész élni-halni!

A TÉL ODAVAN

(Burns)

A tél odavan már, eljött a heves nyár
S fákon cseveg a kis madársereg...
Most minden úgy örül: csak szívem egyedül,
Mely kedvesétől távol kesereg.

Zúg a patak árja s rózsabokor várja
A fülmilét s a méhet bájosan,
Kis szívök szerelme boldogsággal telve:
De ah! galambom tőlem messze van.

Miként örök útján, a nap az ég boltján,
Szerelmem oly állandó s oly igaz:
Az övé, mint a hold, mely leszáll, ha fenn volt:
Havonként új arcot cserélget az.

Ti, kik szerelemben égtek menthetetlen!
Szívemből szánom szenvedéseket:
Magamról tudom, hogy kínatok el nem fogy;
Ily sebre ír a földön nem lehet.

MAGAM

Legyen bár sorsom oly kemény,
Mely minden élőt elriaszt,
Csaljon meg a leghűbb remény,
Amely felett lelkem virraszt
És amelyekben úgy örültem,
Hűljön ki minden szív körültem,
A szerelem mézédese ajka
Mérget lehelljen rám sóhajtvá
S tört esküjének romjain
Merengjenek szebb napjaim,
Keblemben gyilkoló fullánkot
Az üssön, kit titkon is áldok
S mit álló csillagnak hívék,
Midőn derült volt még az ég,
Hulljon le és a puszták táj
Legyen körültem egy homály
S minden, mit e dús föld ígért
Egy élet hív küzdelmiért,
Oszoljék el füst s pára kint,
Hagyván emlékül néma kint:
Ne higgy' engem, ne higgy' boldogtalannak,
Ha megmaradtam enmagam magamnak.

ALKONY

A messze kéklő bércek orminak
Végső búcsút int a királyi nap,
Búcsúja egy-két elhaló sugár,
Pirulva ég attól a láthatár.

A sürgő élet gyors küzdelmiben
Megfáradott s azonnal elpihen,
Bús harca majd zúgó lármáival
A béke lágy, nyugodt ölén kihal.

Keresve édes, régi otthonát
A megritkult hús őszi légen át
Fészkére, hol aggó családja vár,
Nyilallva reppen a kóbor madár.

Közelg az éj... fátyolt sietve sző,
Barnul alatta völgy, erdő, mező.
Sűrűbb, sűrűbb lesz a bűvös lepel
S egy perc alatt egy fél földet fed el.

Leskődni látok a fátyol megett
Nyájas, szeszélyes, víg tündéreket,
Fodor hajokban nyíló mákvirág
S körültek ah! csodás álomvilág.

Zord fellegek közül a föld felé
Egy-egy csillag villogva tűn elé,
Mint éber szem, melyben nem tudni: a
Remény ragyog, vagy a bosszú nyila.

Ím, itt az óra! halld a végtelent;
A lélek ébred, eszmél, küzd, teremt.
Tér és idő nem tartja vissza már,
Szabad szárnyán fennen csapongva jár.

S előtte bár sűrű, setét az éj,
Körötte bár a csend halotti mély,
Nem hat reá kétség, vagy csüggelem,
Szolgája lesz minden tárgy és elem.

Míg tetszhalottként szenderg a világ,
Fényes utat ő a jövőbe vág,
És látja már, hogy a homály felett
A hajnalnak kaput tár napkelet.

BÉRCEK KÖZÖTT

Lám, lám! ez agg bércek honában
Szívem még ifjú lánggal ég;
Küzdök, mosolygok újra bátran,
Nem az vagyok, ki rég valék.

Az illatos fák híves árnya
Fátyolt reám üdítve sző,
Buzdít a szellők röpke árnya
Vigasztal a szép zöld mező.

Nézem a rét nyíló virágit
Biztatva, némán intenek:
Szeress még most! sokat ne várj itt;
Az évek gyorsan lejtének.

S míg harsogó zajjal merészen
Tör utat a kristály patak,
Erőmet felszökellni érzem,
S ajkam többé nem hallgatag.

Az ég s a föld minden varázsa
Hatott-e rám ily bűvösen?
Vagy szíved közel dobogása
S szép lelked fénye, édesem?

HOL KERESS

Ne a vígadók zajában,
Engemet ott ne keress;
Rám ha ott vársz, úgy hiában
Esdekelném, hogy szeress.

Ott a boldog könnyelműség
Mámorától ég a szív,

Engemet a komoly hűség
Csendesebb tájakra hív.

Lombok árnyán, hol madárdal,
És hová üdülni térsz
S egy bokorral, egy virággal
Némán, titkosan beszélsz;

És midőn álmatlan éjed
Éber mécsvilága gyúl,
Lelked önmagába mélyed
És tűnődik és borul:

Képem akkor ott találod,
Áldva nyugtat, óva int
S pilláidra édes álmot
Szellememnek szárnya hint.

Míg reád az öröm fénye
Rózsaszínben tündököl:
Vonz az élet csábreménye
S karjain gyönyörködöl;

Minden arcon, minden szemben
Csak saját üdved ragyog,
Meg sem érzed ilyen percben,
Hogy körülted ott vagyok.

De ha elborult feletted
S nem dereng a napsugár,
Ha örömid eltemetted
S a remény búcsúra vár,

S tenger bajban, lelki zajban
Búsan, elhagyottan állsz:
Egy könyűben, egy sóhajban
Engem mindig ott találsz!

UTOLSÓ VIOLA

Kertünk utolsó violája,
Szomorgó, halvány, kis virág,
Jer, hadd repítselek hozzája
Míg itt pusztul s fagy a világ.

Mosolygó szemsugára mellett
Tovább él színed, illatod
S a hervadást, mely végre elfed,
Őnála üdvnek tarthatod.

A NYITOTT ABLAK

(Longfellow)

Mély csendben állt a vén ház
A hársak hűvösén.
Kavicsborított útján
Játszott az árny s a fény.

Sarkig kitárva láttam
A gyermek-ablakot,
De ám a gyermekarcok
Többé nem voltak ott.

Ott állott a küszöbnél
A ház komondora
Pajtásit lesve, akik
Nem térnek meg soha.

Társak közt nem szökeltek,
Halmon se játsztanak...
Mindenre búskomolyság,
Csend s árny borula csak.

Ágon madárka zengé
Nyájas, kedves dalát;
Csupán álmomba' hallám
A gyermekek szavát.

S nem érzé a fiúcska,
Ki ott sétált velem,
Mért, ah! miért szorítom
Kezét oly melegen!

A SZERENCSE MOSOLYA

Állj meg, állj meg, esdve kérlek,
Jószerencse, röpke lélek!
Hadd pihenjen, hogyha fáradt
Kis lakomban fürge szárnyad
S itt hullajtsd el, ha lehet,
Egy-két gyöngye pelyhedet!

Kincsedet pazar szeszéllyel
Szórod e világon széjjel;
Érdemetlent felmagasztalsz,
Kétségbe'sőt megvigasztalsz:
Végre adj már némi kis
Boldogságot nekem is.

S ím, megáll a röpke lélek;
Boldoggá tesz, szinte félek.
Tündér ujját intve tartja
És mosolyra nyílik ajka:
Balga gyermek! jól vigyázz;
Nem tudod te, mit kívánsz.

A boldogság nem sajátom,
Őt utamban néha látom...
Hova kincset szórok éppen,
Onnan elviszek cserében
Egy kis szívet, egy kis észet,
Földi jóért égi részt.

Adományom bármi édes,
Ne gondold, hogy nem veszélyes.
Amit társaidnak mérek,
Mindig csöppen abba méreg,
Telhetlenség, vagy közöny,
Dúlt kedély, vagy néma könny.

Küzdj tovább a földi bajjal
Edzett szívvel, férfikarral,
Ami védhet és emelhet,
Próbáld önmagadban leled.
Boldogságod a remény,
S a hű munka lesz, nem én.

S úgy elröppent hamarjába'
Mint a felriadt madárka.
Kincseit hiába kértem,
Megpihent egy percig értem,
De jóvolta semmi más:
Egy mosoly s egy jó tanács.

SOHA

Ne mondd ki e szócskát: *soha!*
Megcsalhat önfeledt, vagy lázas ajkad
A sors szeszélyes, mostoha,
S könnyen bosszút állhatna rajtad.

Nézd az örök természetet
E meg nem szűnő változásban:
Miként példáz, miként vezet
Bölcsességre minden fűszálban.

Meghozza a sürgő jelen,
Miről a múltnak álma sem szólt,
S minek megint a végtelen
Jövő készít sötét koporsót.

A felleg, mely örök borút
Hirdetgetett a síró égen,
Lassan-lassan tovább vonult
S új fény ragyog fel a vidéken.

A kétség, mely a szíveket
Nehéz bilincsként rég gyötörte,
Megrázkódott, elszéledett,
Egy perc fuvalma összetörte.

Hogy nem szeretsz többé soha
S nem gyűlölsz senkit e világon,

Mért szólanál így valaha
Napfényen vagy bús éjszakádon?

Nem rajtad áll se az, se ez;
Vezetnek itt magasb hatalmak
És szíved bármint révedez,
Akarnod kell, ha ők akarnak.

LITVÁN NÉPDALOK

1.

Finom sert iszunk ma,
Holnap útra szállunk,
Szép Magyarorszáig
Schol meg sem állunk.

Bor foly a folyóban,
S kert ott minden erdő,
Minden almafája
Aranyalmát termő.

Szép Magyarorszáiban
Vajon mit csinálunk?
Fényes drágakőből
Egy várost csinálunk.

Ablakokat benne
Tiszta napsugárból...
S mikor térünk vissza
Szép Magyarországból?

Ha a kő virágzik
S a tengeren a fa,
S ha a karó zöldül,
Akkor térünk vissza.

2.

Korareggel mentem
A falunkon végig,
Sólyommadár szavát
Hallám, de csak félig.

Nem sólyom szava volt,
Édesapám volt a'.
Szomorú volt apám,
S szomorún is szóla.

Kicsiny még a fiam,
Mégis lóra pattan,
Elszakadt éntőlem
S ott forog a hadban.

Magyarok városa
Ki vagyon kövezve,
Fiatal harcosok
Ottan gyűltek öszve,

Fegyverek rakásban,
S karjaikra dőlve
Törlik könyűiket
Selyem keszkenőkbé.

A NAP LETŰNT (Longfellow)

A nap letűnt immár; setétség
Száll alá az éj szárnyirul,
Mint egy pehely, mely a repülő
Sas tollából a földre hull.

A falusi kunyhók világa
Átcsillog az esőn, ködön;
Bús érzet száll meg, mit legyőzni
Mindhiában erőködöm.

Búnak és vágnak érzeménye,
De amelyet kín meg se köt,
S a fájdalomhoz úgy hasonlít,
Miként az esőhöz a köd.

Jer, olvass egy mély, egyszerű dalt,
Olvass egy költeményt nekem,
Melytől a nappal gondja széled
S enyhül e zajló érzélem.

Ne a régi, nagy mesterektől,
Ne a fenséges bárdokét,
Kiknek az idő csarnokában
Visszhangzik léptök szerteszét.

Mert föllengő eszméiken, mint
A lelkesítő harc-zenén
Végetlen küzdelem s baj ébred:
S éjjel pihenni vágyom én.

Olvass csekélyebb dalnokéból,
Kinél a dal szívből fakad,
Mint nyári fellegből a zápor,
Mint szemből a könnyáradat.

Ki hosszú, zord napon keresztül,
És nyughatatlan éjén át,
Lelkében hallja, amint zendül,
A csudaszép melódiát.

Ily hang erős lecsillapítani
A gondot s nyugtalan hevet,
S úgy hat reánk, miként az áldás,
Amely imánk után követ.

Olvass tehát a drága könyvből
Dalt, melyre tetszésed hevít,
S csengő szavad szép hangzatával
Emeld a költő rímeit.

Zenével fog megtelni éjünk,
S a gond, mely napunkra nyomul,
Mint egy arab, fölszedi sátrát,
És lopva, csendben elvonul.

A RÓZSA KÖNNYE

A büszke rózsát üdvözölni
Seregben mennek a virágok.
Útjokat illat s fény özönli.
Kedvvel néz a tavasz reájok.

»Hozzád jövének, bájos királyné!
Önkénytelen, mély hódolattal,
Hol egy fűszál, vagy egy virág nő,
Mindenki csak téged magasztal.

Az aranyfürtű ifjú hajnal
Csókjában téged áldva fürdet,
Setét bokrán mézédese ajkkal,
A fülmile csattogva hirdet.

Színpompa, illat és alaknak
Bűbája egyesül tebenned...
Töviseid hűn óvogatnak,
Bizton lehet köztök pihenned.

Trónod mindig szilárdan áll még
S meg nem rendült fejedelmi házad.
Üdvözlégy, boldog, szép királynénk!
Kísérjen friss, örök virágzat.«

S a hódoló virágok mellett
Örökre gyűlt a büszke rózsza,
Hogy bimbóinak nyílni kellett
Az üdvözlő szép, sima szóra.

De amint tőle visszatértek,
Akkor sóhajta fel magában:
»Királynő! s ah! mégis testvérték
Virulat és gyors hervadásban.«

Hirdetni a titkolt keservet,
Egy halvány lombja földre perdült
S szemében – mit tán észre sem vett –
Egy harmatcsepp, vagy tiszta könny ült.

ELVESZETT NAP

Elveszett az a nap, amelyen nem látlak...
Te vagy szemefénye a sötét világnak,
Ami szép és jó van, mind tebenned látom,
Szerelmed e földön legdrágább sajátom.

Ifjan s hervadatlan él képed szívemben,
Afelett az idő csak kímélve lebben.
Bájaid virágát dér meg nem ütötte,
Mintha nem is volnál föld gyenge szülőtte.

Hogy utánad esdem, ne ítélj meg érte,
Hogy miattad vérzem, ne felelj azért te:
Örömrért, bánatért, mely rám tőled szállott,
Légy örökké boldog, mindörökre áldott!

ELVESZETT ÉJ

Az éjet sem szerethetem,
Az is csak elveszett nekem;
S velem bizony hiába szállna
Tündér tájon szeszélyes álma:
Az is kietlen s elhagyott,
Ha látom, hogy te nem vagy ott.

Reggel, midőn felébredek,
Szívem nehéz s félig beteg:
Bosszúsán néz vissza az éjre,
Hogy vesztett üdvét tőle kérje,
Mért nem veled jött? faggatom
S az álmod ébren folytatom.

NEM HALSZ TE MEG...

Nem halsz te meg, tudom bizonyly,
Míg én magam meg nem halok;
Megőrzene szent fájdalommal
Hű érzeményim s e dalok.

Sorsunk dacára, életeddel
Úgy összeforra életem,
Hogy magamat én már csak a te
Képmásodnak tekinthetem.

Te szólsz bennem, bennem te érzesz,
Eszméiddel gondolkodom,
Alakodat tündöklő vissza
Erényem, jó tulajdonom.

S bár életem megszűn a sírnál,
Te akkor sem szűnsz meg velem,
Túlzengi síromat neveddel
A röpke dal s a szerelem.

S ha belőlem a másvilágra
Átpattan egy szikrácska még:
Te fennmaradsz, mert e szikrában
Lényed dicsőbb sugára ég.

BÖLCSESSÉG

Bár magamat vérig gyötörjem
S bús lelkemet ízekre törjem:
Abból ugyan kinek mi haszna?
Ha rám derülten integet,
Mért hívjak ki földet s eget,
Hogy öröमित elriassza?

Kedvesem sorsán tán epedjek?
Zord végzetével harcra keljek?
Nyájas lesz, ha mérgét kiadta!...
...Hallgass el, oh, hallgass el ész!
Bölcsességed mind ködbe vész,
S könnyben olvad fel őmiatta.

SÍR AZ ÉRZÉS

Ah, nem lehet már pihennem!
Egyre sír az érzés bennem
S álmomból is felsikolt.
Éjjel, midőn nyugtom' várnám,
Tövissel van tömve párnám,
Szánva pillant rám a hold.

Amit ég s föld nyújta részül,
Most köddé oszolni készül
Mindaz a szép, drága jó...
Küzdvé zord habok zajával,
Életem kincshalmazával
Süllyedőben a hajó.

Égre nézek, meg nem ismer;
Földre nézek, még az is ver,
Biztató szót egy sem ad:
Némán hallgat mind a kettő,
S szívemet kettérepesztő
Könnyek közt mutat reád!

TE VAGY HÍVEM

Te vagy hívem, kit szívembe temettem,
Te örködöl éjjel-nappal felettem,
Álmomban is körülöttem lebegő
Alakoddal van tele a levegő.

A földet én csak azért nem utálom,
Mert rajta kis lábad nyomát találok,
Az eget is csupán azért keresem,
Mert annak válsz csillagává, kedvesem.

SZERELEM KINCSE

Szerelmem nagy kincsét aprópénzzé vertem;
Oh, ne kérdezzétek, hogy vele mit nyertem?
Híven elosztottam utolsó fillérig,
Most még ráadásul életemet kéri.

Életemet kéri sok keserű bánat,
Sok zsibongó emlék, mely ellenem támad:
S od'adnám szívesen életemet is, ha
Kincsemből egy fillér kerülne még vissza.

EGY NAP EMLÉKE

Siet ez is, mint a többi,
Ez a nap is tovaszáll...
Visszatartom még egy percre
Az enyészet partinál.

Még szemébe nézek egyszer,
Megszorítom hív kezét,

S jobb időkről újra zendül
Ajkainkon a beszéd.

Drága képek, édes emlék!
Látom azt a csillagot,
Melynek fénye mellett szívem
Új világot alkotott.

Melytől égve forra bennem
Tenger vágy és érzelem...
Csillagodat, te emésztve
Boldogító szerelem!

Oh, ha most is felragyognál
Alkonyodó egemen,
Könnyebb lenne a közelgő
Nagy éjre tekintenem.

A DALNOKOK (Longfellow)

Leküldte Isten dalnokit,
Szólni öröm s búhangon itt,
Ember szívét érinteni
S az égbe visszainteni.

Első egy lángkeblű gyerek,
Kezében arany lant rezeg.
Amerre bolyg, halom s patak
Álmaintól visszhangzanak.

Szakállas arc a második,
Piarcon dalnokoskodik.
Harsány szavú zengésire
Megindul a tömeg szíve.

Ősz, agg ember a harmadik,
Mely szentegyházban hallatik,
Míg bűnbánatra zsongana
Az aranyjú orgona.

Hallván a három énekest,
Kérdik, melyik hát érdekeseb?

Mert zengelmők, bár szívre hat,
Különböző visszhangot ad.

S az úr szól: nekem érdekes
Magában mindez énekes,
Mert mindegyik sajátja más:
Búbáj, erő, és bölcs tanács.

Hatalmas három húr, mivel
Ki buzgóan rájuk figyel,
E háromban hallja magát
A legteljesb harmóniát!

CSEENDBEN

Tűnj el, remény! nem kellesz itten
Társalganom veled meghitten,
Időm rövid, szívem komoly:
Keblére szállj vidám ifjúnak,
Ahol csalódni még nem unnak,
S az élet árja zúgva foly.

Te is, mosoly! könnyelmű szellem;
Lásd, elveszett a régi kellem;
Ajkamról csak repülj tova,
Hol a setéség árnya éjlik,
Eszmék harcát takarva félig,
Miért hazudnál fényt oda?

De vissza véled is, ama mély
Forráshoz, a melyből születél,
Te szív áruló csöppje, könny!
Habod más pilláit füröszse,
Tükröd ne törje nálam össze
Hideg szárnyával a közöny.

Mind menjete! kapum' bezártam,
Nélkületek szemlélni bátran
Az élet adáz ostromát.
Míg ott künn szélvészek rohannak,
Hadd építem csendben magamnak
A képzelet pantheonát.

SÓHAJOK

(Longfellow)

Vedd, oh halál! s vidd bárhová,
Amit sajátodnak nevezhetsz.
Ez agyagra képed' nyomád,
Kezet csupán csak erre vethetsz.

Vedd, oh sír! és helyezd is el
Keskeny, szűk szekrényedbe zárva,
Miként a szellem elviselt
Ruháját, mely csak nekünk drága.

Vedd, oh örökkévalóság!
Rövid éltünk csak szélfutás itt,
Mely fád gallyát meghajtja és
A porba vonja le virágít!

SZÁLLJ LE, CSENDES ÉJ!

Jer, méla tündér! szállj le, csendes éj,
A hallgató világgal jer, beszélj.
Míg itt mindent nehéz álom temet,
Vedd fel könnyű szárnyadra lelkemet.

Terítsd el messze barna fátyolod,
Mellyel talán a földet gyászolod
És csillagiddal intse rám az ég,
Hogy bánatomnak lesz derűje még.

Súgd, hogy pályám meg nem futott felén
Van még előtttem nem múltó erény,
Van eszme, van tárgy, melyért küzdeni
Vérezve bár, oly szép, oly isteni.

S ha szenderítő kelyhed ízlelém,
Az ő alakja hadd lengjen felém...
Ez arc, ez ajk, ez égi szemek,
Amint reám szerelmet intenek.

Súgd, hogyha végképp elnémul dalom,
A menny tündérmezőit járdalom
És ami most úz, zaklat szertelen,
A földön túl örök jót tesz velem.

GYÁSZOLÓ POHARAK

A nyájas baráti asztal
Most is áll még és vigasztal,
Hölgye kedves, ura jó.
A kis hajlék szívesen int,
Benne a szív megpihen, mint
Enyhe révben a hajó.

Ámde ott benn a kis házban
Látom én, hogy mégis gyász van
S tűnőben a sugarak;
Felhő borong fent az égen,
A dal sem úgy szól, mint régen,
Gyászolnak a poharak.

Gyász és pohár összefér-e?
Hisz' kedv a pohár testvére,
S kedvben a bú mit keres?
Amint kézről kézre járja,
Forrva forr az öröm árja
S ifjul a fő, bár deres.

S mégis! ím, az egybefont sor,
Mint a tizenkét apostol,
Csengő ajkú poharak;
Metszve rajtok, hogy kilássák,
Sok külön név, egy barátság,
Más-más élet és alak.

Ezt aggsága terhe nyomja,
Az hevének lett bolondja
S néhány messze bolygva jár;
Kevés, aki tartja szentül
Régi voltát: s búra csendül
Gazda nélkül a pohár.

Ah! pedig van gazda nélkül,
S nem hamar múló emlékül
Rajta fényes név ragyog.
Kétkedvén, hogy újra lássa,
Mélán nézi többi társa
S a szebb múlton andalog.

A barátság vidám tájit
Legelőszőr ő hagyá itt,
Méltó hosszan élni még!
Lelke gyorsan visszaszárnnyalt,
Honnan a fényt és a lángdalt
Drága kincsül nyerte rég.

Oh! tegyük fel néma kelyhét,
Ha könnyíteni a nap terhét
Még mulatnánk csendesen!
Mintha ő is köztünk volna,
Mintha élne, mintha szólna
Szívderítőn, lelkesen!

Töltsünk üres poharába
S öntsük ki a föld porába;
Tán megérzi azt a holt!
Titkon hadd lebegjen ő itt,
Akit e kis kör dicsőít,
Akit gyászol: *Tompá* volt!

VISSZATÉRVE

Ti napsugáros hegytetők
S jól ismert halmok enyhe bokra,
Gyöngéden emlékeztetők
Küzdelmes, ábrándos napokra.

Kit árnyatok keblére zárt
S magasba törni készíté régen,
Az ifjú messze, messze járt
És bujdosott útlan vidéken.

Hűs lombotok közt nemde vár
Reményéből egy friss levélke?

S szerelméből egy tört sugár
Villog még itt a tiszta légbe?

A múltak édes díja lesz,
Ejtsétek azt szívemre, kérlek:
Halom s bokor bámulva néz,
Mintha csak azt súgná: nem értek.

ANGYALOK LÉPTEI

(Longfellow)

Hogyha véget ér a nappal
És beszélni kezd az éj
S hangjain az alvó szellem
Szent, szelíd gyönyörre kél;

Mielőtt az esti lámpa
Felgyúl s lenge kép gyanánt,
Játszi tűzfénytől az árnyak
Táncolnak a ház falán:

Nyílt ajtómon jőni látom
Akkor az elhunytakat;
Aki hű volt, kit szerettem,
Még egyszer meglátogat.

Az ifjú, ki küzdelemre
Nemes vágyaktól hevült,
De az élet súlya alatt
Az út szélén összedűlt.

És a gyöngék s szentek, egykor
Bús kereszt alatt nyögők,
Összekulcsolt halvány kézzel...
Többé nem beszélnek ők.

S a bájos lény is velök, ki
Ifjúságomé vala,
Hogy szeressen véghetetlen,
S most az égnek angyala.

Zajtalan jó, lassan lép be,
Mennyből érkező követ,
Mellém ül egy üres székbe,
És gyöngéden nyújt kezét.

Ott ül és azokkal a mély
Szép szemekkel rám tekint
Csendesen, tisztán, az égbolt
Lenéző csillagjakint.

A szellem szótlan beszéde
Nem zeng, mégis érthető
Lég ajkáról egy szelíd vád,
Végre áldva lebbenő.

Bár lesújtva s elhagyatva,
Aggodalmon oszlanak,
Hacsak ráemlékszem is, hogy
Mint éltek s mint haltanak.

ÁLMODOTT DAL

Késő éj volt. Zárt szobádban
Szenderegtél nyugton, bátran.
S íme, hozzád beszökellett
És megállt ágyad mellett
Egy piciny tündér gyerek,
Akit én jól ismerek.

Lopva nézett, amíg bírta,
Leplezetlen bájaidra;
Míg, nem állhatván a harcot,
Megsimítá felgyúlt arcod',
Megcsókolta ajkadat
S csókjából egy dal fakadt.

Zengted a dalt, mintha benne
Egész lelked lángja lenne,
Zengelmébe átlehelte
Ábrándjával hő szerelmed'
S küzdél, bármiben telik,
Nem felejtet reggelig.

Ám a vendég, a csalóka,
Csak mosolyg az álmodóra:
Tovaröppen... s hogy felébresz,
A dalból egy szót sem érthetsz;
Cseng szívedben hangja még
S szép szemed haraggal ég.

Békülj! lásd, a csalfa tündért
Szárnyon kaptam én e bűnért
S melynek híját alig érzéd,
Visszavettem ajkad mézét
S azzal nyújtom át neked
Tőle e kis éneket.

ENGESZTELES

Elfelejtve hallgat a lant,
Húrja csaknem mind lepattant...
Szívhez érő hangra bírni
Késik a művészi kéz;
Te magad is, múzsa, végre
Félve illansz más vidékre
Zajtól, bajtól futni kész.

Itt magányod' megzavarja
Szenvedélyünk szélviharja:
Pártos küzdelem hevében
Nem találod kedvedet,
Látva, hallva, hogy felettünk,
Melynek könnyű bábja lettünk,
A viszály gúnnyal nevet.

Ím! előtted veszti, szórja
Lelkét e nép földi jóra!
Magasb eszme szózatában
Nincs elég hit, nincs vigasz
S mely eddig föllengve bolyga,
Csüggedetten nyűgbe fogja
Magát a szárnyas Pegaz.

És a költő?... tündérvára
Fényes ajtait bezárja
S mint az énekes pacsirta,

Hogyha a lég zordonul,
A magasból földre röppen,
Néma lesz s egy barna rögben
Észrevétlen megvonul.

S lásd! én mégis küzdök érted,
Várom, esdem visszatérted?...
Éji lámpám fénye mellett
Szemem rajtad nyugtatom,
És lelkem magába mélyed
S érted zengi át az éjet
Engesztelő szózatom.

Bontakozván gondjaimból,
A természet csábítón szól...
Völgyön, erdőn szerte bolygok,
Jó tündérek laknak ott,
Hogyha köztök feltalálnám
A merengés éber álmán
Bátorító alakod.

Oh! hisz' mikor sűrű gyászban
Jártunk a tiport hazában,
Te, mint érző, hű madárka,
Leültél a bús romon
S ajkad fájó zengzetére
Némán tűrve és remélve,
Szívesen figyelt a hon.

Most bilincsünk összetört már,
Ajkainkon nincs rideg zár,
Elvonult a felleg árnya,
A liget s mező szabad:
Mért hogy éppen most kerülsz el
S nem hallatod régi tűzzel,
Régi bájjal szép szavad?

Vagy csak énram nem tekintesz?
Nyugodni csak engem intesz?
Észrevetted, s nem feledted,
Hogy hajamba ősz vegyül
S mikor üt a pásztoróra,
Ifjakat vársz nyájas szóra,
Engem itt hagysz özvegyül?

Dús virágot a tavasz hoz:
Ám szegődjél ifjainkhoz;
Hévvél forrhat bennök érted
A nem zsibbadt érzelem...
Lantjokon hadd zendüljön hát
Víg derűn, vagy bús ködön át
A szabadság s szerelem!

Szóljon a dal égi nyelve
Bátorítva és emelve:
Hogy nem mindenünk az a por,
Melyet futva felferünk,
Hogy a mívelt szellem éle,
A nemes szív tiszta mélye
Drága kincsünk, fegyverünk.

Nyájasan, engesztelődve
Szállj közénk e szentelt földre.
Hintsd körülünk, merre szállasz,
Ihletésed bájait:
Akkor megszépül az élet,
A kihalt öröm feléled
S hült porán új rózsza nyit.

EMIL (Béranger)*

Szegény Emil, eltűnt, mint röpke árnyék,
Akit szerettek a jó cimborák.
Minnyájtokat körbe gyűjt víg danája,
E széltől szerteszórt akácvirág.
Tíz éven át bohóságok vezére,
Külvárosok mulattatója volt,
S királyként csapszékből csapszékbe térve,
Szegény népünk szerelmiről danolt.

Mindig gyerek volt, víg, irigylendő víg,
Mohón ragadta a gyönyör tova;
Kacagva nézte, hogy mint foly le élte,
Mint csapra vert hordó ömlő bora.

Füttyet hányt az érdemjeles bolondnak,
Nevette a hintós szegény urat,
Nem tudta, a Louvre-ba járnak
S szegény népünkhöz hú barát maradt.

De kérditek, csak volt tán jövedelme?
Oh nem! hisz egy padlás-szobát lakott
S mikor dús ünnepély zajt zajra kelte,
Vihar zilálgatá a dalnokot.
Megjött a tél; és nem volt tűzifája,
Ablaktábláit jégvirág fedé;
Didergett ő, de jókedvű múzsája
A szegény nép könnyét törülgeté.

Számba vették a fejedelmek könyűit,
A népét senki meg nem számolá...
Harc fényét siratta Frankhon akkor
S hatalmát, mely rendítve dőlt alá.
Szavad, Emil, múltunkat földidézve,
Megszépíté a csárda hangjait;
Azokban lelt menhelyre a dicsőség,
Szegény népünk imádta bajnokit.

Ifjan kísértem őt, ifjan a sírba,
Hová maholnap én, mint agg menek,
Ivók danolva távol, ferde hangon,
Búsultomból felébresztettenek.
E mámorban az ő danái szóltak,
Miket apa fiának általad...
Van-e király, aki után, ha meghal,
Szegény népünkre szebb emlék marad?

Enyhítsetek családjá vesztességén,
Dúsak, s nagyok! vegyétek verseit.
Ily szellemet ne hagyjatok részvétlen;
Oh, hogy nyomor az elme része itt.
Ne legyetek hálátlanok múzsánkhoz;
Megédesítjük a bajt általa,
Elbírní a terhet, mit rátevétek,
Szegény népünknek hadd legyen dala.

* Béranger e dalt a népköltő, Debraux Emil versgyűjteménye elé írta.

VIGASZ

Hordozod a pálya terhét
Napkeltétől estelig,
Szemed, szíved a porondon
Könnyel, búval megtelik.

Nézz körül csak! nő az árnyék,
Közelít az alkonyat,
Könnyed elfogy, búd elalszik,
Lágy ölére éj fogad.

Csodatűzzel mért hevítesz,
Oh! dicsőség s szerelem?
Lelkemet a magas eszmék
Szárnyain mért emelem?

Sivár küzdés, zord csalódás
Amit a nap gondja ád.
Küzdj, csalódjál! enyhe sugárt
Így vet a múlt képe rád.

EMLÉKSOROK SZEMERE BERTALAN FIÁNAK

Miskolcon

Majd ha a küzdőterre szállasz,
Mintaképeket mászt ne válassz!
Ne légy te őnála bölcsebb,
Se szigorúbb, vagy erősebb.

Ne szeresd a hazát hűbben
Se viharban, se derűben
S neved szebb fénnel ne töltsék
Igaz érdem és dicsőség.

De borulj le köztünk sírján,
Hű fiúi könnyet sírván:
Szíveden egy szent emléke...
Légy *atyádnál* szerencsésebb!

A BEFOGOTT PEGAZUS

(Longfellow)

Hajdan egy csendes faluban
Őgyelegve, őrtelen,
Járt a költő szárnyas ménje
Aranyfényű reggelen.

Ősz volt; kereszt s kéve mellől
Fűrj danája füttyözött,
Alma pirult, mint izzó szén
A sápadt lombok között.

Ösztövé, setét tornyából
Zajjal csendült a harang;
Nem az ő üdvözlétére,
Munkára hívott e hang.

Nézte mégis a vidéket
S tündöklő ködfátyolát,
Szívta mégis a hullongó
Lombok édes illatát.

Falu között, utcaszálon
A gyerkőcök úgy lelék
S bölcsességekben a bölcsék
Rögtön zár alá veték.

Majd a község jámbor őre
Rázta a réz csengettyűt,
Szerte szólva, hogy dobszóra
Egy bitang jószág került.

S a vidéki kandi népség,
Ifjú, agg, dús és szegény,
A szárnyas mént látni tódult;
Arany rajta a serény.

A nap elmúlt, jött az estve,
Leszállt sűrű, hús köde;
Ól, alom, táp mind hiányzott,
S takarót sem nyerhete.

Türelemmel nyugton várva
Néze a korláton át,
Látta kelni fent a holdat,
Látta csillagtáborát.

Mígnem egyszer zord lakából
Az éjféli óra szólt
S rá a szomszéd udvarából
A kakas-szó válaszolt.

Ekkor tollát szétfeszítve,
Érclánciból csak kivált,
Szárnyhegyével fönt evezve,
Csillagokhoz visszaszállt.

Reggel, hogy a falu népe
Munkára kelt nagy soká,
Íme! eltűnt a csodás mén
S nem tudták: mikor, hová!

De ahol küzdő patkója
A pázsitba rúgdatott,
Patkó nyomán egy felbuzgó
Tiszta forrást leltek ott.

És ezentúl a forrástól
Üdül az egész vidék,
Hangja enyhít s új erőt nyer,
Aki habjából ivék.

A VÖLGY VIRÁGAI

(Skót ballada)

Hárman valának a nővérek,
Mind a völgy gyenge virága.*
Három nagy úr érkezik értek,
A piros, a zöld, meg a sárga.*

Piros az elsőnek ruhája,
»Akarsz lenni szívem arája?»

A második öltözve zöldben,
»Akarsz lenni királyi hölgyem?»

A harmadik öltöne sárga,
»Akarsz lenni élted virága?«

»Jaj, kérdd meg előbb az atyámat,
Azonképpen szülőanyámat.

Húgomat, Annát is csak megkérdd,
Johnt, a bátyámat se felednéd.«

»Hisz' megkérdd már az atyádat,
Azonképpen szülőanyádat.

Húgodat Annát is kérdettem,
De John bátyádat elfeledtem.«

És hogy eljőve a menyegző,
Hazavinné aráját a vő.

Gyűltek oda urak, vitézek,
A szép hölgyre bámulva néztek.

S aki csak látta, valamennyi
Vőlegénye óhajtja lenni.

Apja a lépcsőn lekísérte,
Ott csókolá meg két nővére.

Anyja kísérte az utcára,
Ott bátyja emelte lovára.

»Én lent vagyok, te magasan vagy,
Menj, de nekem egy csókot még adj.«

S hogy lehajol a csókra, bátyja
Gyilkát mélyen keblibe mártja.

Város közepéig sem ére,
Elönti ruháját szíve-vére.

»Lassan! egy ifjú szava hallik,
Menyasszonyunk sápad, hanyatlik.«

»Jaj, vigyetek ím ez ösvénynek:
Hadd álljak s pihenjek kissé meg.

Vezessetek ama lépcsőn fel,
Ott omoljak, ott haljak én el!»

Mit hagysz az atyádnak, vajon mit?
»A pejparipát, mely addig vitt.«

Mit hagysz az anyádnak, oh lányom?
»Gyöngyös ruhám, bársony palástom' .«

Mit hagysz húgod Annának, néném?
»Szegen függő selyem köpenykém.«

Mit hagysz a kisebbik húgodra?
»Véres ingem' mossza ki s hordja.«

És mit hagysz a bátyádnak, Johnnak?
»Hej! a pokolt s őt a pokolnak.«

* E sorokat a költemény minden versszaka ismétli.

IDELENT

Más keresse a dicsőség
Fellegtartományait;
Védjen engem sűrű bokrok
Enyhe, lombos árnya itt.

Szép, szelíd hegyek tövében,
A völgy keblén idelent,
Hol nyugodtan sejti lelkem
Kis körön a végtelent.

Hol, miként a csermely árja,
Míg innen ki nem hatott,
Zajtalan fut, lejt az élet
S nem vet ádáz, nagy habot.

Ízesebb itt és üdítőbb
Örömeim pohara;
Nem csillog bár, ámde nincs is
Undorító mámora.

És ha bánat s gond nyilától
Vérzik szívem és beteg,

A természet mindig áldó
Keblére dőlhetek.

Nyílt sebemre titkon önti
Hű kezével balzsamit
S bölcs tanácsa tűrni, várni
És remélni megtanít.

S ha miben a jószerencse,
Hír s dicsőség elfeledt,
Kárpótolja, hidd el, egy-két
Tiszta jó szív, mely szeret!

HORATIUS ÓDÁJA (Otium divos rogat)

Nyugalmat esdve kér az istenektől,
Ki a nyílt tengeren szorong maga,
Mihelyt a hold setét felhők közé dől
S nem fénylik a hajósok csillaga.

Nyugalmat a csatázásnak dühült Trák,
Nyugalmat a Méd, tegzzel ékesen;
De bíborért, vagy gyöngyért azt nem adják,
Aranypénzen nem szerzi senki sem.

Mert drágakő, vagy főhatalmi pálca
Nem nyomja el szíved kínos zaját
S a gondokat, melyek zsibongva-szállva
Kerengik mennyezett hajlékod át.

Kevéssel is boldog, kinek egy ősi
Sótartó csillog vékony asztalán,
Kinek könnyű álmát széjjel nem űzi
A félelem s vágy, mely aljast kíván.

Rövid létünkben mért sokat törődni?
Földet más földdel mért cserélni fel?
Ki a hazát száműzötten kerüli,
Önnönmagát vaj' hogy' kerüli el?

Emésztő gond érces hajókra is kél,
Magát lovascsoport után veti,

Gyorsabb a szarvasnál, a röpke szélnél,
Mely az esős felhőket kergeti.

Bízvást örüljön szíved a jelennek,
Ne gondolj azzal, ami jőni fog;
Mosoly legyen mérséke a keservnek,
Úgysem vagyunk egészen boldogok!

Dicső Achilleszt gyors halál vivé el,
Tithónusz lassú vénséggel fogyott,
S egy perc talán engem ahhoz vezérel,
Amit neked elérni nem hagyott.

Számos juhnyáj és a Szicíliából
Került üszők csapatja bőg terád;
Nyerít kancád, a legjobbak fajából,
Kétszer festett bíborszín a ruhád.

A meg nem változó végzet kegyéből
Parányi kis mező jutott nekem,
És ihlet a görög lant zengzetéből
És az, hogy a pórnépet megvetem.

NAGY SZAVAK

Harsog a szó s nem ér véget,
Lángja lobog, heve éget;
Már a lég is alig bírja,
Zajával az eget vívja.

Merre csendülését hallom,
Arra mennék, bár sokallom:
Hisz' a vidék oly tündéri,
Hogy eszem föl alig éri.

Lenge tömeg messze haladt:
Föld van az én talpam alatt,
Nem repülő szárnyon járok,
Gátol minden bokor s árok.

Itt várni, ott pihenni kell,
Szemem vizsgál, lelkem figyel

S hozzám némi szózat zendül,
Az égből-e, vagy szivembül:

»A kívánság hegyen lakik,
Ellát mind a két hajnalig;
Meddig szemsugára viszi,
Mindazt magáénak hiszi.

Pedig amit oly közel vél,
Hosszú-hosszú mérföld a tér;
Rideg pusztán, sátor alatt
Él ott a komoly akarat.

Onnan pedig tíz annyira
Gyorslábon kell haladnia,
Míg örömet jön elébe
A cselekvés háza népe.

S ha a cselekvés elindul,
Mehet száz mérföldön is túl,
Isten tudja, merre várja,
A siker dús palotája!»

A DALNOK (Goethe)

Mit hallok a kapun kívül,
Mi hangzik fel a hídon?
Hadd zengjen az ének belül,
Itt a teremben, itthon.
Szólt a király, fut a cseléd,
Majd visszatér, király beszélt:
Hadd lépjen hát az agg be.

Köszöntelek, derék urak,
Köszöntelek, drága hölgyek!
Milyen dús ég! mily csillagok!
Névről ki tudja őket?
Fény s pompateljes a terem,
Zárulj le, oh zárulj, szemem,
Bámulni nincs időnk itt.

A dalnok bécsuká szemét
S hangteljiben kezdé meg,
Lovagok bátran néztek szét,
Szemérmesen a szépek.
Tetszett a dal és a király
Díjul aranyláncot kínál
Játékáért az aggnak.

Aranyláncot nem kérek én,
Add azt e lovagoknak,
Kiknek merész tekintetén
A lándzsák szétromolnak, –
Add főhívednek, néki kell,
Arany terhét több terhivel
Hadd hordja, hadd viselje.

Úgy éneklek, mint a madár,
Gallyak közt a lakása,
Az a dal, mely ajkára száll,
Gazdag jutalmazása.
Egyet kérek, ha kérhetek:
Egy jó pohár bort mérjetek
Merő arany kehelyben.

Ajkához ért, kihörpölé:
Oh édes enyh-italka!
Oh üdv a boldog ház fölé,
Amely ezt nem sokallta!
Jó sorsba' rám gondolva mind,
Áldjátok Istent hõn, amint
Ez italért én áldlak!

A BÉRCI KÁPOLNA

Sűrű erdõn, vad bérctetõn,
Hol a fû sem tenyész,
Kis kápolna õrszem gyanánt
A völgy mélyére néz.

Kis kápolna, mondd meg nekem,
Ki alkotott ide?
Nem ábrándvesztett nõi szív
Bánatja, vagy hite?

Nincs itt, ki lelke terhivel
Szent zsámolyodra hág,
Megőszít itt az unalom,
Az örök némaság.

»Élet van a vad bérc fokán!
Ki alkotott, ne kérdd:
Egy ég felé szálló fohász,
Mely e tetőig ért.

Nem őszít meg az unalom,
Keblem derűs tanya,
Isten fiával itt lakik
S beszél a szent anya.

Vándor, vagy bujdosó szegény
Itt is csak elhalad,
Rám feltekint önkénytelen
S megáll e bérc alatt.

Elgondol és magába száll
A gyöngé csüggedő
S kíséri úttalan nyomán
Új, biztató erő.

Midőn setétre alkonyul
Az erdős bérchatár,
Tetőmre száll s ott megpihen
Az elkésett madár.

S piciny szívén úgy átrezeg
Egy titkos érzelem,
Hogy édes hála hangjain
Csevegni kezd velem.

A zaklatott őz futva fut
S ha rám bukkan, megáll,
Okos szemével fölfigyel
E szikla orminál.

S falam körül utat veszít
És oltalomra lel,
Kopósereg nem hajt nyomán,
Vadász nem éri el.

Körülöttem hajlong, zsibong,
Mint ájtatos sereg
Agg s ifjú lombos fáival
A bükkös rengeteg.

S fák lombja közt a néma csend
Ha zajra változik,
Úgy tetszik, mintha érteném,
Hogy mind imádkozik.

A hold is látogatni jó,
Felhőiből kikel,
Lakóimat dicsőítő
Sugárral önti el.

És ide hajt minden sóhajt,
Ah! hiszen ő se hív,
Melyet rábíza fájdalom
S szerelmes gyöngye szív.

Egy-két sóhaj nálam marad
Az est fuvalmival,
De száz meg száz tovább riad
S a végtelenbe hal.«

TALÁLKOZÁS

(Angol ballada)

Egy lovag és egy szép lány
Egymást szerették csupán.
Erdőbe a lovag már reggel akart,
A lány csak délután.

Édesanyja ajtója előtt
Ott hányja, szegényt, a hab:
»Erdőbe vajon kimenjek-e hát,
Vagy itt maradnom lesz tán okosabb?

Erdőbe egyszer ha kimentem,
Tudom, a szűzi pártám odavan;
S ha itt maradok, hívem azt hiszi majd,
Hogy megcsalom őt csúfosan.«

Szót szóla erre egy javasasszony,
Honnan, honnan nem, kéretlenül:
»Az erdőbe kimehetsz, csak eredj,
Szűzi pártád ne félj, visszakerül.

Mert hogyha az erdőbe kísétálsz,
Alva találod kedvesedet,
Fejénél egy ezüst karikát látsz,
Lába mellett pedig egy tehenet.

Szedj csillagszegfűt azután,
Mely édes illatot áraszt;
Szórd oda gyöngén a fejéhez
S lábaihoz mind odaszórd azt.

Ujjadról vond le gyűrűdet
S vond szépen az ő ujjára,
Hadd lássa majd, ha fölébred,
Hogy ott volt az, akire vára.«

Megszedte a csillagszegfűt
És a lovagot behintette,
Hűségéről az lőn a tanú
S hogy szűzi pártáját hazavitte. –

»Hol voltál, oh! tejszín paripám,
Te drága kedvesem!
Hogy fel nem költöttél szaporán,
Midőn itt járt szerelmesem?«

,Hej! jó gazdám, tomboltam én
És csörgettem is a zabolát;
Nem bírtalak felköltetni
S a lány gyorsan repüle odább.

»Ördög vigyen el, vidor sólymom,
Te drága kedvesem,
Hogy fel nem költöttél szaporán,
Midőn itt járt szerelmesem.«

,Hej! csattogott az én szárnyam
S ráztam csörgőmet erősen,
Sőt szóltam is: ébredj! ébredj!
Míg a lány tovaszállt sietősen.'

»No rajta tehát, tejszín paripám;
A szüzet hirtelen érvük utól;
Vagy rögtön az erdők madara
Lakmározik itt húsodból!«

,Tejszín paripádat, uram,
Ne zaklasd, ne gyötörd hiába;
Nem száll sebesebben erdőn a madár,
Mint ő a ligetben szálla.'

A RABSZOLGA ÁLMA (Longfellow)

A rizsföld mellett feküvék,
Kezében sarlaja,
Melle kitárt, a homokban
Füldött zilált haja.
Szender ködében s árnyain honát
Ismét látá vala.

Álma vidékén zúgva folyt
A büszke Niger át;
Pálmák alatt ő, a király,
A pusztán újra járt
S hallá a bércútról jövő
Karavánok zaját.

Gyermeki közt látta megint
Sötét szemű nejét,
Nyakán csüggnek, csókolgatják
És megfogják kezét!
Az alvó pilláin egy könny fakadt
S folyt a fövénybe szét.

S gyorsan szökellve vágatott
A Niger mentiben.
Arany vala a zabola,
S csörögve rémesen,
Jó kardja ménje tomporát
Verdeste szüntelen.

Mint vérpiros zászló repült
A flamingó madár.

Napestig űzte a síkon,
Hol tamarind fa vár,
Míg a kaffer kunyhókon túl
A tengert látta már.

Hallá éjjel, az oroszlán
S hiéna mint üvölt,
A víziló miként csörtet,
Ha egy nádasba dőlt,
S mint dobpergés hangzott ez a
Szép álmokép előtt.

Az erdő milliom nyelven
Szabadságról dalolt
És a viharnek oly hangos,
Szabad szózatja volt,
Hogy megrezzent az álmodó
S mosollyal válaszolt.

Nem érzi hajcsár ostorát
S az égető napot:
Álmát halál deríti már
S holtteste fekszik ott,
Nyútt béklyó, melyet a lélek
Széjjeltört s eldobott.

BÚS MENYECSKE

Mi a bajod, bús menyecske, gyöngymadár?
Nem vagy többé, mint azelőtt, csapodár.
Két orcád most két halovány liliom,
Haloványra festette a fájdalom.

Madár vagyok, szerencsétlen madárka,
Egy aranyos kalitkába bezárva,
Szabadulnék, itt hagynám az aranyat,
De azt nekem kimondani se szabad.

Kiöntött a Tisza vize szélesen.
Ne menj ma ki, maradj itthon, édesem!
Estve is van, vihar is van, megfázol,
Becsap az ár csónakodba, megázol.

Nincs rossz idő, szellő fú most, nem vihar,
Szellő ellen a nagykendőm betakar,
Holdvilág is világítja a mezőt,
Jól tudom én forgatni az evezőt.

Ki is repül, ha szellőbe, ha vészbe!
Halálos vész háborog a szívébe.
Arra siet, hol örvényes mély az ár...
Isten veled már örökre, gyöngymadár.

A holdvilág félve tekint reája,
Felleget von sápadozó arcára;
Jaj, mikorra leveti a felleget,
Üres csónak hányódik a hab felett.

PÁLYÁK

Föld setét porát megálltad,
Felfelé vont a magasság:
Csillagokhoz törte utad
Vágy, szerencse és okosság.

Ott kezdted már eleintén,
Hol mások csak néha végzik,
S lent maradt az, aki mint én,
Oly kevéssel megelégszik.

Több irigy szem néz-e vajon
Utadon a fényre, zajra:
Vagy több csügg a sűrű gallyon,
Mely itt fészket takarja?

JÓ TERMÉSZET

Beh jó is vagy, jó természet!
Vétkeinket hogy elnézed,
Hogy nem figyelsz a sok dőre
Vádolóra, vagy esdőre,
S örök pályád nagy köreit futván
Magad lábán jársz a magad útján.

Szomjas a föld, régen eped,
Durva kérge összeroped,
S bár az ember, föld barátja
Már az éhhalált kiáltja:
Ki nem nyitod az ég csatornáit,
S meg nem adod, amit a nép áhít.

Majd szakadó zápor omol,
Meg se pihen, csak ostromol,
Kenyér botja, bor vesszője
Rohadásnak ered tőle;
Álomvárak mind halomra dülnek,
Sápadoznak a kicsinyhitűek.

S mikor a szív alig hiszi,
Bölcs kezed mind jóra viszi:
Adsz örömet, adsz keservet,
Annyi erőt, annyi terhet...
Le-lezúzod reménységünk fáját,
De itt-amott meghagyod egy ágát.

Nem arat az, aki nem vet
S oktanul bízik benned.
Fényes nappal, vagy sötétben
Megcsalod őt minden lépten,
S önhibáit míg tereád rója,
Vagy türelmes, néma hallgatója.

Hozzád bármily rosszak valánk,
Megmaradsz hív édesanyánk:
Örömek fűszerezője,
Keserűség enyhítője;
S mikor amaz örök álom sürget,
Kebeledre hajtjuk le fejünket.

A DÉMON SZERETŐ

(Skót ballada)

„Hol jártál, rég vesztett hívem,
Hét vagy több éven át?”
»Beválni jöttem rég adott
Hűségesküd szavát.«

,Oh, hagyd a régi esküvést,
Az csak keservre mén.
Oh, hagyd a régi esküvést,
Hisz' férjhez mentem én.'

Köröskörül amint fordul,
Szemébe könny fakad...
»Az Ír-föld nem kellett nekem,
Ha nem bírhattalak.

Kaphattam voln' királyleányt
Túl, túl a tengeren,
Kaphattam voln' királyleányt,
De te voltál mindenem.«

,Ha kaphattál királyleányt,
Akkor magadra vess,
Mért nem vettél királyleányt:
Nem mondtam, hogy szeress!'

»Oh, nők csalóka esküje!
Csaló, de szép alak!
Az Ír-föld nem kellett nekem,
Ha nem bírhattalak.«

,Ha drága férjem elhagyom,
S e két kis gyermeket,
Hová visesz, mondd meg, hová,
Ha elmegyek veled?'

»Hét szép hajóm a tengeren,
A nyolcadik hozott,
Rajt' huszonnégy merész hajós,
Zenével várnak ott!«

S felkapta két kis gyermekét
És összecsókolá:
,Isten veled, két kis fiam,
Nem látlak én soká.'

Elindul, a hajóra lép;
Hajóst nem lát azon,
De a vitorla színselyem,
Az árboc vert arany.

Még nem hajóztak messzire,
Egy-két mértföldre sem:
Szörnyűre válik a legény
S néz, néz, de rémesen.

Az árboc, amely vert arany,
A vízen veszteg áll,
Selyem vitorla nem dagad
Szelek fuvalminál.

Még nem hajóztak messzire,
Egy-két mértföldre sem:
Ló-lábat pillant meg a nő
S felsír keservesen.

»Ne sírj, ne sírj, mond a legény,
Semmit se végy zokon,
Meglátod, hol nő a lilium
A Talján-partokon.«

„Mi ott ama bájos halom,
Kedves napfényivel?”
»Az ott mennyország halma – mond –
De te azt nem éred el.«

„S mi az a hegy, melyet dér, hó
Borít be szertelen?”
»Az a pokolhegy – felrivall –
Te oda jössz velem.«

S amint a nő kerül-fordul,
Fogyton fogy a legény;
A végvessző se vékonyabb
A szép hajó hegyén.

Kézzel feszít egy árbocon,
A máson térdivel:
Ketté roppantja a hajót
S a nőt úgy süllyeszti el.

ATTILA KARDJA

Henrik császár teremében
Hogy tanácsot üle éppen,
Monda végül: hív tanácsom!
Ma rovom le tartozásom.

Jöszte, merseburgi Lúpold,
Szíved hozzám mindig hű volt.
Kérj akármit kincsben, földben,
Megnyered ma tőlem bőven.

»Uram! mindazt másra hintsed:
Nem kívánok földet, kincset:
Hűségem' ha nagyra tartod,
Adj nekem egy régi kardot.«

És mennek a fegyverházba,
Válogathat Lúpold százba;
Száz közül is egyet választ,
Melyiket? ő tudja már azt.

Széles, görbe kard magában
Függ a ház egyik zugában,
Semmi dísze, por belepte,
Vén idő pihen felette.

Súlya, vaskos markolatja
Óriás kezét mutatja...
Címborál hős szellemekkel.
»Uram császár, nekem ez kell.«

Jaj, hogy ez kell – mond a császár –
Jaj, hogy a szót kimondám már.
Ez ajándék bizony megver,
Bűbájos e régi fegyver.

Fegyvere volt Attilának,
Ki parancsolt fél világnak,
Neki a hadisten adta,
Mikor fiává fogadta.

Sok száz évig elfelejtve
Hevert a hun földbe rejtve;
PásztoreMBER rátalála
S Árpád fejdelemre szálla.

Fegyvere két óriásnak,
Nem való ez senki másnak.
Ha elveszed, ám hisz vedd el,
De ne vond ki, de ne kösd fel.'

Lúpold pedig lóra pattan,
Kényen vágat a szabadban,
Oldalán függ bűvös kardja,
S hüvelyéből kiragadja.

Villogtatva hogy emelé
A magyarok földje felé,
Szívét bosszús emlék marja,
Attól feszül izmos karja.

Egyet suhint, kettőt suhint,
Elgondolva lelke szerint;
Harmadikat ahogy méri,
Nagy rémület csak eléri.

Mert közel a tiszta légbe
Csuda-tünet áll elébe,
Nem halandó földi ember,
Rá halandó nézni sem mer.

Termete roppant, felséges,
Feje koronával ékes,
Hős szemében rémsugár gyűl,
S jobbujával a kard után nyúl.

Jéggé fagy a lovag vére,
Sötétség száll a szemére.
Mozdulna, de megtagadja
Szolgálatát minden tagja.

Ágaskodik paripája,
Vérrel habzik zabolája,
Szeme dülled, orra tágul,
Futni szeretne világul.

Kínos teher a gazdája,
Félreszökken s földre vágja,
A bűvös kard villan, rezdül,
De Lúpold szívéen keresztül.

Szerte száguldó cselédek
Testét másnap ott lelék meg,
Ott folyt vére ki a rögre,
De a kard eltűnt örökre.

BALGATAG GYÜMÖLCSFÁK 1867.

Balgatag gyümölcsfák! jól teszték-e vajon,
Ontván özön áldást minden piciny gallyon?
Áldás-e valóban, mit ily bőven töltnék,
Vagy döbrentő jele sivatag jövőnek?

Rajtatok gyümölcscsé változtak a lombok,
Édes terhe alatt a földre hajoltak,
Ágaitok nyögnek, derekatok roppan,
Nincs elég védelem támaszaitokban.

Látogat a gazda s merengve néz végig,
Szeme, szíve örül, de bizony sír félig,
Fél, hogy fordulatán egy-két rövid éveknek
Megfizeti árát e pazar szeszélynek.

A komor ínséget sejt, hogy ott közbül,
Egymásra boruló gallyaitok közt ül;
Érzi a jövőndőt, mikor szomorogva
Pillogat majd száraz, bús ágaitokra.

Mikoron kifárad hátraszegett fővel,
De gyümölcs rajtatok nem fedezhető fel,
Sőt, azt veszi észre, hogy már nem is éltek:
Egyszeri nagy jószág lőn lassú veszélytek.

Korhadtt törzseteket akkor tűzre dobja,
Parázs üszke mellett oszlik búja, gondja.
S nem örömet gondol többé vissza rátok,
Balgatag gyümölcsfák, hogy érte halátok.

HALÁL A TÁVOL

Halál a távol, oh bizony halál az,
Vagy hű rokonfél, egy testvér vele;
Kérdő szavadra nincs őnála válasz,
Oly néma ő, mint a sír kebele.

Nyomában fátyolát a bús felejtés
Lassú kézzel, de biztosan szövöi,
Sűrűbb-sűrűbb lesz az s csak gyöngö sejtés
Sugára néha, amely áttöri.

Hiába zárod szíved rejtekébe
Az elhagyott nyájas, hű képeket:
Meglásd, hogy az irigy távol ködébe'
Mind elmosódik s meg nem védheted.

Halottad az, bármint szívedre forra,
Kitől sorsod búcsúzni kényszerít,
Kit messze tér, völgy, erdő, bércek orma
Elrejt előled s mélyen elmerít.

Mit ér, hogy búcsúddal a vidor élet
Színében bú s baj nélkül hagytad őt?
Talán, míg őt ilyképpen látni véled,
Akkor terítenek rá szemfedőt!...

S az új találkozást remélve várod,
Hol visszatér az elröppent öröm,
És hívedet megint kebledre zárod
S boldogság int az újra nyílt körön.

Ah! így vagy azzal is, kit szívszakadva
Néztél, midőn mély sírja elnyelé...
Eltűnt képét még éjjel is siratva,
Könyűs szemmel tekintesz ég felé.

Pedig meg nem mondják ama kék boltok,
Hogy kit siratsz, örül-e még veled?
Vagy távollét s halál után a boldog
Találkozás csak drága képzelet?

SZENVEDÉLY

Gyenge, ártatlan gyerek volt,
Az út szélén úgy lelém;
Szeme kéklő, tiszta égbolt,
Nyájasan intett felém.

Szóra csendült mézes ajka
S ömle róla bús beszéd;
Megesett a szívem rajta
S megfogám piciny kezét.

S keblemen melengetém őt,
Kit meg nem szánt senki más:
Most a gyermek ím' mivé nőtt!
Nem gyerek, de óriás.

Int, parancsol egy szavával,
Tőle el sem futhatok...
Úgy visz, úgy ragad magával,
Hogy kezén majd meghalok.

Vagy nem is szelíd gyerek volt;
Hanem völgyi kis patak;
Mellékin madársereg szólt
S vadvirágok nyíltanak.

Ledűltem a puha fűre
Partja hímes bársonyán,
Nézve, amint üde tükre
Csillog a nap sugarán.

De mikor medrébe léptem
S élvezém hűs cseppjeit,
Árja megjött észrevétlen
S engem örvényébe vitt.

Vékony ér volt eleinte,
Most egy tenger vésze lett
S zúgó habja szinte, szinte
Összecsap fejem felett.

A KESERGŐ LÁNY

(Angol ballada)

A tenger árja forrong,
Szél zúg köröskörül,
A parti sziklaormon
Egy lány kesergve ül.
Zajló hab távolán ég
Sóvár tekintete,
A fűz, mely ott himbál meg,
Lombjával fedte be.

»Tizenkét hó letelt már
S kilenc bús, hosszú nap;
Oh kedvesem, mért bízál,
Mért biztatott a hab?
Szűnj, oh szűnj tenger mérge!
S kíméljed hívemet;
Szívem zajához mérve,
Csekélység a tied.

A kincs-vesztett kalmár
Vihart remegve lát,
De kincs-vesztés mi kis kár,
Ha veszttem őt magát!...
Juthatsz oly partvidékre,
Hol arany s gyémánt terem,
Lelhetsz dúsabb leányt: de
Ki így szeretne, nem.«

Érkezteért hívének
Búsongva így eped,
Sóhajt röpít a szélnek,
Hullámnak könnyeket.
S amint a habra bámul,
Holttestét látja ott...
Hervadt liliom aláhull,
A lány merev, halott.

KÖNNYŰ BÚCSÚ

Bármikor ints, mennyei kéz,
Lelkem innen szállani kész,
Szállani, mint fecskemadár,
Melyet délen szebb haza vár.

Mi is volna, ami maraszt?
Virág helyett sárga haraszt,
Újra festett ócska tárgyak,
Szárnyaszegett régi vágyak?

Vagy egy nappal nézni tovább,
Mint sűrög a világ odább,
És az embert, amint görbe
Útjain fut körbe-körbe?

Életem egy tiszta patak,
Bércek alján védve fakadt,
Szélvész nem vert rajta habot,
Tükre fürdette a napot.

Zöld partjain játszott velem
S meg is játszott a szerelem,
Lakmároztam édes mézén,
Fullánkit is gyakran érzem.

Mikor az ég rám pillantott,
Pöngettem egy gyöngye lantot,
Hangjában sok volt a hamis,
De volt néha egy igaz is.

Szívem lángja ha kiégett,
Nyertem érte bölcsességet
S törbe, cselbe bonyolultan
Óvakodni megtanultam.

Aggódtam a haza sorsán,
Kedvét, bűját híven osztván,
Fájt, hogy a sok dőre beszéd
Megöli a honfi esztét.

Elég volt a tarka játék,
Melyet itt lenn űzni láték,

Szebbet, jobbat látni vágyom
Valamely magasb világon.

Ha az örök útra tértem,
Szív itt nem hasad meg értem,
Vissza se húz földi vagyom,
Könnyű vagyok, könnyű nagyon.

Nem lesz az a búcsú nehéz,
Bármikor ints, mennyei kéz!
Csüggedőben árva lelkem,
Nem mulat e puszta telken.

Mint idegen helyt a vándor
Leveri a port magáról
S új reménnyel, vígan indul
Szűk látköre gátjain túl.

AZ ÉJ MŰVÉSZE

Még most is az, ki kezdet óta volt,
Az éj művésze még mindig a hold,
Csodás művész, titkos hatalma nagy,
Csüggesz rajta s érzed, hogy rabja vagy.

Pályája fent az ég boltján terül,
Csillagsereg ragyogja ott körül,
Por és szenny ott nem egyesül vele,
Tisztán tekint a durva földre le.

Halvány az arca, vonz, szédít, igéz,
Halandó szem reá tapadni kész,
A szív magát hozzá ringatja át
S elébe önti minden búbáját.

Sugár-ecsetjét fogja és íme,
Megváltozik a barna föld színe.
Halmot, mezőt oly tündérszépre fest,
Hogy elmerengsz tájképén örömet.

Éled kezétől a kopár homok,
Búbájt nyernek az elhagyott romok

S oly fénybe vonja a sírhalmokat,
Hogy megirigyled a halottakat.

Ha útjába nehéz felleg kerül,
Küzd vele bátran, csüggedetlenül
S művész buzgalma győz, csudát mível,
A földet új bűbájjal önti el.

Meg nem pihen, bizton előbb halad
Zajt, bajt feledve lent az ég alatt.
Virrasztgat néha késő reggelig:
Gyakran el-elfogy s ismét megtelik.

De meghal ő is... elhunytára vár
Temetőként az esti láthatár:
Halála csak rövid, nem végtelen,
S örök fényével újra megjelen.

ÖRÖM

Öröm a magányban, hol más szeme nem lát,
Járdalnod az eszmék fényes birodalmát,
A gyönyörű múltat még visszaidézni
S romja felett távol szebb jövőbe nézni.

Öröm megosztani örömedet mással,
Egy hű szeretővel, egy szívbeli társsal:
Melegebb a napfény, ha visszaverődik,
Két szívben egy öröm megkétszereződik.

Öröm elvegyülni ünnepelő körben,
S könnyelműség szárnyán repkedni gyönyörben,
Álmodni tavaszról, sőt látnod is arcát,
Míg odakünn a tél zúgja kemény harcát.

De rejtve magányban s hű társ kebelén is,
Vagy ünnepelő kör kigyulladt hevéen is
Örömed úgy olvad majd össze az éggel,
Ha vele szenvedők könnyeit törled el.

PHILOSOPH SZAMÁR

Nagy nyűgétől szabadulva,
Oh, mily régen húzza már!
Malom előtt, puszta telken,
Önmivoltával betelten,
Álldogál a bölcs számár.

Mert hogy ez bölcs, semmi kétség:
Lecsüggeszti csont-fejét,
Meg se moccan a szabadban!
Valami nagy gondolatban
Gyötri titkon velejét.

Tűnődését nem zavarja
A zúgó malomkerek...
A világ meghalt körül;
Olyan mélyen elmerüle,
Hogy már szinte szendereg.

Farka csutri söprejével
Néha egyet csap magán,
Mikor a légy s marhapőcsik
Szörnyen megérezhetőt csíp
S vért eresztget oldalán.

Bölcselgése fogva tartja;
Bár a hőség rekkenő
S bőre épp' hogy meg nem lobban:
Érzéketlen nyugalomban
Ég egy álltóhelyben ő.

Háta megett az akácfa
Hús árnyékkal integet:
De a bölcs, merengő elme,
Hogy' keresne, hogy' is lelne
Enyhelyecskét – hát megett?

Nem kívánja, mit se bánja
A szénát s az abrakot;
Tápjá kóró, avar, izék,
Mért hagyná el (hogy kihízzék! –)
Amit egyszer megszokott?

Őseivel sem dicsekszik
Pedig voltak ősei,
Béke napján s harci zajban
Jól ismerték a szent hajdan'
Prófétái, hősei.

Prófétáktól nyerte hangját,
Melyet néha megereszt,
S a Megváltó idejéből
Ott feketlik bús emlékül
Marján az érdemkereszt.

Ébredj! bölcselő barátom,
Ím' a sürgő gazda vár;
Érdemedről ő kér számot:
Húznod kell a régi hámot,
Szegény philosoph-szamár!

A BOKROK DICSŐÍTÉSE

Csakhogy újra látlak a hegy oldalán,
Dermesztő, halálos, szörnyű tél után!
Csakhogy nem borít már
Jég s hó szemfedője,
Ismerős bokraim
Sűrű, zöld erdője!

Zsarnokod viharzó mérge ím' kihalt,
Neked adta Isten a szép diadalt,
Napfénye, szellője
Mind neked segített
S örömedet most az
Övékhez vegyítéd.

Gallyaid homályán szökdécselve jár
S hangosan dicsőít a boldog madár,
Még ma messze repked,
Dalra szüntelen kész,
Holnap már szeretget
S fészkeinek helyet néz.

Pázsitod zöld selymén játszva hencsereg
S hangosan dicsőít a gyermek-sereg...
Gyöngé hajtásidnak
Mind hasonló társa:
Melyikök gondolna
Még a hervadásra!

Hűs árnyaid alatt gyakran megjelen
S hangosan dicsőít a bor s szerelem;
Tündéri kehelyből
Ki sejtene záport?
Csábítva kínálja
Az isteni mámort.

Néma csak az a szív, de némán is áld,
Mely sűrűben egy kis rejteket talált
S titkos nagy keservét
Ott önti ki nálad,
Melyet rajtad kívül
Csak az Isten láthat!

METSZŐK DALA

Fel szaporán, pajtás! el ne késs,
Csattogjon az olló s görbe kés!
Hajladoz a szívós venyige,
Messük, metegessük tövibe.

Nagy siralom támadt a hegyen:
Néma könnyű vigaszt hol vegyen?
Sírdogál a sebzett tőke mind
S rád a göröngy közül kérve int.

Ne hallgass a szólótőkére;
Könnye csurog még most, nem vére:
Egy-két öreg síró belehal,
Kiheveri ezer fiatal.

»Hej! az a megsebzett törpe had,
Bosszulatlan, meglásd, nem marad.
Könnye karácsonyra borrá lesz,
Poharadba ömlik s csúffá tesz!«

A MÚZSÁK BOSSZÚJA

Nemcsak a méhnek van fullánkja,
Van a szelíd múzsának is,
S megsínled, ha szívedbe mártja;
Nem védhet attól ércpajzs.
Szeszélyei fejedre nőnek,
Bosszús ajkán harsog neved
S átadja az örök időnek,
Mely, bár nem élsz, rajtad nevet.

Reád figyel, ha mint a gerle,
Tavasszal, dús lombok között,
Szerelmed álmát, ingerelve,
Tündéri szálakból szövöd;
Dalával elmerít gyönyörben
S bűbája menny felé ragad,
Hogy itt alatt, szűk földi körben,
Ne leljed föl többé magad'.

Jól hallja az eget verő zajt,
Mely így rivall: hazám! hazám!
Mely, hogyha hozna is, csak új bajt,
De üdvet, áldást nem hoz ám...
A léha zaj bosszúra zaklat,
Hisz' ő rugóit látja jól:
Bosszúja néha az, ha hallgat,
Bosszúja néha az, ha szól.

És rajtad is, te lenge költő,
Ki oldalához esküvél
Ifjú tavasz életre költő
Fuvalminál s napfényinél;
S esküt feledve szíved, ajkad
Elhűlt iránta csendesén, –
Ah! rajtad is, főleg terajtad,
Bosszút áll ő keservesen.

Lelked mélyin önvádat ébreszt,
Epesztő vágyat s unszolást,
Hogy őt keresd, mindig őt érezd,
De alakját többé ne lásd.
Érezd, hogy hitvány semmiség az
Mind, amiért elhagytad őt,

Derengvén rád a gyenge vigasz:
Múltért szeretni a jövőt.

Ellátogat még álmaidhoz,
Mintha nem volna idegen;
Szeszélyes, tarka képeket hoz
Csendes, nyugalmas éjeken;
De bájoló s enyhítő képe
A hajnal szárnyán elriad,
És ami fáj s hűsít, cserébe
Nappalra is veled marad.

Múzs! én is neved kiáltom,
Szavamra oh! figyelsz-e még?
Vagy köztünk is csak szó, csak álom
Az egyszer esküdt hűség?
Itt vagy-e a közel bokorban
S csak bújósdit játszol velem?
Vagy messze röppenél titokban
S már bosszúd lángol ellenem?

ALVÓ RÓZSÁK

Aludjatok, rózsák, a föld alatt,
Míg a zord tél felettünk áthalad;
Az ébrenlét nem mindig élető,
Jobb nektek annál most a szemfedő.

Mély sírba rejtve nem láttok vihart,
Tarolt mezőt, mely díztelen, kihalt,
Csüggesztőleg sivár, borús eget,
Fagyos világot, tört reményeket.

Elhalva félig, nyugton alszotok,
A föld alatt nincs gyötrő álmotok;
Előttetek, tudom, meg nem jelen
Zilált képekben a múlt és jelen.

A bájoló virulat szép kora,
Színes pillangó, hűtlen cimbora,
Hő napsugár, mely kelyhetekbe szállt
S szerelmével ott hagyta a halált.

Körültetek a légbe szárnyaló
Dicséretével sok magasztaló,
Ki úgy találá bennetek gyönyört,
Hogy gallyatokról könnyedén letört.

És ápolótok gondja, őrszeme
S mind, ami összeesküdt ellene;
A sanda férgek őrlő serge mind,
Mely vést reátok elrejtőzve hint...

Majd eljön a tavasz langy hírnöke
S megkérdezi: ha vajon éltek-e?
Bús sírotok mély álma elvonul.
S a porhanyó föld rólatok lehull.

Halál után vár a feltámadás,
Virágzat, élv és újra hervadás;
De míg a tél áttombol rajtatok,
Aludjatok, rózsák! aludjatok.

